

Auburn Gelibolu Camii Yayınları

GÖNÜL SOHBETLERİ

Dr. Mustafa BAŞ

Sydney 2008

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Kitabımız Kur'an	9
Kur'an'ın Mesajı Evrensel ve Çağlarüstüdür	11
Kur'an Bilim ve Öğrenmeyi Teşvik Eder	13
Kur'an ve Bilimsel Bazı Gerçekler.....	15
Sünneti Anlamak	17
Nasıl Bir İmân	19
Sevgi ve Barış Dini İslâm	23
İslam, Birlik ve Beraberliği Emreder.....	25
İslam, Birlikte Yaşama ve Höşgörü Dinidir	27
İslam ve Terör ve Cinayete Karşıdır	29
İslam ve Yılbaşı Kutlamaları	31
İslam ve Cihat.....	33
İslâm Çalışmayı Emreder	35
Kurban ve Kurban Bayramı	37
Hicret ve Önemi	39
Allah'a Karşı Sorumluluk.....	41
Kendine Karşı Sorumluk	43
Eşler Arası Sorumluluk	45
Anne-Baba Hakkı Olarak Sorumluluk	47
Çocuklara Karşı Sorumluk	49
Sosyal Varlık Olarak Sorumluk.....	51
İnsanlığın Savaşı Yendiği Yer, Çanakkale Savaşları.....	55
Evlilik ve Eşler Arasında Sevgi.....	58
Dua	60
Ana Baba Hakkı	63
Dünya Sevgisi.....	65
Çocuklarımız ve Din.....	67
Helal Rızık.....	69
Günah Kavramı Ve Büyük Günahlar (1).....	71
Günah Kavramı Ve Büyük Günahlar (2).....	73
Üç Aylara Girerken	75

Miraç	77
Söz Söylemek	80
Yeniden Doğuş; Tövbe	82
Berat Kandili	84
Ramazan'ı Karşılarken	86
Türkiye ve İslam Alemi (1)	88
Türkiye ve İslam Alemi (2)	90
Türkiye ve İslam Alemi (3)	92
Dinin Anlatımı ve Din Adamları	94
Bayramlar Birlik ve Beraberliği Pekiştirir	97
Kültür-Din İlişkisi	99
Kültür-Din İlişkisi 2	102
Kutsalın Dokunulmazlığı	105
Bilgi ve Tanımak	107
Asırları Aydınlatan Nur-Mevlid-i Nebi	109
İnkârın Karanlığı	111
Zinadan Sakınma	113
Takva	115
Estetik, Güzellik ve İhsan	117
Tebessüm	119
Doğru Bilgi	121
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri 1	123
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri 2 Ana Baba Hakkı	125
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri 3 İyilikte Bulunmak ve Savurgan Olmamak	127
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri 4 Güzel Tavr ve İyi Davranış	129
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (5) Güzel Tavr, Cimrilikten Sakınarak Tutumlu Olmak	131
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (6) Rızık Veren Allah'tır	133
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (7) Rızık Korkusuyla Çocukları Öldürmek	135
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (8) Zina Aile Toplum Düzenine Zarar Verir	137
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (9) Suçsuz Bir Cana Kıymanın Haramlığı ..	139
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (10) Yetim Hakkı	141
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (11) Ölçü ve Tartıyı Düzgün Yapmak	143
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (12) Bilgisiz Konuşma ve Davranma	145
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (13) Kibir Ve Gurur	147
Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (14)	149
Hac	151

Hız. Peygamberin Gölgesinde	153
Marka Ve Model.....	155
İyiliğı Emretmek, Kötölükten Sakındırmak.....	157
İyiliğı Emretmek, Kötölükten Sakındırmak (2).....	159
İyiliğı Emretmek, Kötölükten Sakındırmanın Kapsamı	161
İyiliğı Emretme ve Kötüden Sakındırmada Metod.....	163
İslam ve Bilimsel Miras	165
Üç Ayları Değerlendirme	167
Nefis Muhasebesi (1).....	169
Nefis Muhasebesi (2).....	171
Miraç	173
Atalarımızda Hayır Hizmetleri	176
Osmanlı'da Hayır Kuruluşları- 1	178
Osmanlı'da Hayır Kuruluşları- 2	180
Osmanlı'da Hayır Kuruluşları- 3	182
Türk Tarihi Üzerine (1)	184
Türk Tarihi Üzerine (2) Eski Türk Dini İnanışları.....	187
Zaferler Ayı	190

Önsöz

Sohbet kelimesinin lügat karşılığı konuşmaktır. Dostça, arkadaşça, karşılıklı görüşmedir. Sohbette katılım vardır, beraberlik vardır, paylaşım vardır. İnsanın kendini tanımasında, kendini tanıırken Mevla'sını tanımasında, ona yönelmesinde içini aydınlatan, ona yaşama sevinci veren, onu kabına sığmaz derecede yüreklendiren sohbetler ise gönül sohbetleridir.

Bir gönül sohbetinin anlatan ve dinleyen olmak üzere iki unsuru vardır. Bu unsurlardan birisi yürekten sohbe katılmazsa, o sohbetin tadı olmaz, verimi olmaz. Sohbeti tatlandıran, feyizlendiren dinleyicilerin ilgi ve alakasıdır. Ne kadar ilgi ve alaka olursa, sohbet yapan kişi o elektriği alır ve çok daha konsantre olarak sohbetine devam eder.

2005 yılında Sidney'de göreve başladıktan kısa bir süre sonra burada yayınlanmakta olan gazetelerimizi ziyaret ettim. Bu ziyaret sonrasında gazetelerinde bana sizlerle sohbet etme imkânı veren değerli basın mensubu arkadaşların vesilesi ile Gönül Sohbetleri köşesinde o gün bu gündür her hafta hasbihal etmekteyiz. Sizler, ilgi ve alakalarınızla haftalık gönül sohbetlerinin daimi takipçisi oldunuz. Olumlu tepkileriniz ve desteklerinizle üç yılı aşan bir beraberliği birlikte yakalamış olduk. Bu süre zarfında anlatmak istediğim, hatırlatmayı uygun gördüğüm, kimi zamanda güncel olayların bizi yönlendirdiği konuları sizlerle paylaştım.

Hepimiz biliyoruz ki İslam dini kıyamete kadar baki kalacaktır. Yeni bir dine yeni bir nasihata insanlığın ihtiyacı yoktur. Ancak hepimizin zaman zaman gerçekleri hatırlamaya, inancımızı kuvvetlendirmeye, eksiklerimizi tamamlamaya ihtiyacımız vardır. İşte biz haftalık sohbetler sayesinde bunları gerçekleştirmeye çalıştık. Allah Resülü'nün İslam'ın gülün yüzünü gösteren uygulamaları ile batıl olanı birbirinden ayırmaya, örf adet, hurafe arasından din sanılanın gerçek din olmadığını, İslam'ın akıl ilim

medeniyet dini olduğunu göstermeye gayret ettik Gönül Sohbetlerinde.

Ailelerin ve eşlerin, ciğer pasesi yavrularımızın sıkıntılarını dile getirdik kimi zaman. Bazende, örf, adetlerimiz, kültürümüz ve tarihimizin şanlı yaprakları arasında aradık güzellikleri. Mükellefiyetleri yerine getirirken, muhabbetti de beraber yaşamak gerektiğini anlatmaya gayret ettik dilimiz döndüğünce. Bilginin paylaşılmasının, insanlığın, dinin, ahlakın birliğe beraberliğe ve kardeşliğe vesile olmasının kapısını açan bir anahatar olmasını istedik Gönül Sohbetlerinin.

Tebliğ ile görevli insanlar için en önemli hadise bilginin paylaşılmasıdır. Mümin doğru bilgiye ulaşmak ve bunu paylaşmakla yükümlüdür. Bazen yazılanlar tozlu gazete sayfalarında kaybolur gider. Verilen güzel bilgilerin kaldığı raflardan alınarak, yeniden hatırlanması amacıyla hayata geçirilmesi önemlidir. Bu anlayışla yazılanların hayata geçirilmesini teklif ederek, bu üç yıllık birikimin kitap olarak hazırlanması fikri Auburn Gelibolu Camii Dernek Yönetimince tarafıma teklif edildiğinde sevinerek kabul ettim. Bu vesile ile başta dernek başkanı İbrahim DİN olmak üzere bütün dernek yöneticilerine teşekkürü bir borç biliyorum.

Yazılan, söylenen ve hatırlatılan şeylerin hayatımıza yön vermesi, kimliğimizi ve kişiliğimizi şekillendirmesi, nesillerimizin kimlik ve kişiliği ile yarınlara taşınması dileğiyle.....

Dr. Mustafa BAŞ

Kitabımız Kur'an

Her dinin ve inanç sisteminin kendisine dayanak yaptığı temel kaynaklar bulunmaktadır. İslam dininin de dayandığı temel iki kaynağı bulunmaktadır. Bunlarda Hz. Muhammed (sas)'ın Veda Hutbesinde belirttiği üzere Kur'an, onun açıklayıcısı olarak Sünnettir. İslam'ın iyi anlaşılabilmesi için bu iki kaynak önemlidir. Bu kaynaklar iyi anlaşıldığında İslam Dininin ortaya koyduğu hükümler ve dinin temelinde bulunan değişim ve gelişme ruhu da ortaya çıkacaktır.

Kur'an, Hz. Muhammed (sas)'a 23 yıllık peygamberliği süresince Cebrail (as) tarafından kısım kısım vahyedilmiştir. Vahyedilen ayetler, vahyin hemen arkasından bir taraftan vahiy katiplerince yazıya geçirilmiş, diğer taraftan da hafızası iyi olan kişiler tarafından ezberlenmiştir. Ayetler ve sureler bugün ki sırası ile Hz. Peygamber tarafından sıralanmıştır. Yazılan bütün Ku'ran ayetleri Hz. Ebubekir zamanında toplanarak bir araya getirilmiş, Hz Osman zamanında da, bu toplanan sayfeler mushaf olarak yazılmış ve çoğaltılmıştır. Günümüze kadar da, hem hafızların ezberlemesi ve ezberletmesi şeklinde şefevi (ağızdan ağıza) gelenekle, hem de yazılı olarak kitap halinde inkarı mümkün olmayan bir doğrulukla ulaşmıştır.

Kur'an, kendini birçok ayeti kerimede değişik yönleri ile tanıtmakta ve nasıl bir kitap olduğunu bizlere bildirmektedir. Kur'an, insanlığın yolunu aydınlatan, müjdeleyici, uyarıcı ve uyulması gereken bir kitaptır. "Kendisinde şüphe olmayan bu kitap (Allah'tan) sakınanlar için bir hidayet rehberidir." (Bakara, 2). "İşte bu (Kur'an) mübarek bir kitaptır. Onu biz indirdik. Ona uyun, Allah'tan sakının ki size rahmet edilsin." (En'am, 155). Ta.Sin. Bunlar Kur'an'ın açıklayan kitabın ayetleridir. Namazı kılan, zekatı veren ve ahirete de kesin olarak iman eden mü'minler için bir hidayet rehberidir." (Neml, 1-2). "Elif. Lam. Ra. (Bu Kur'an), Rabblarının izniyle insanları karanlıktan aydınlığa, yani her şeye galip ve

övgüye layık olan Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır.” (İbrahim, 1). “Bu kitap, müjdeleyici ve uyarıcıdır.” (Fussilet, 4).

Kur'an, eksiksiz ve benzeri ortaya konulamayacak, bu iddia ile asırlar boyunca insanlığa meydan okuyan bir kitaptır. “Korunsunlar diye, pürüzsüz Arapça bir Kur'an indirdik.” (Zümer, 28). “Eğer kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimiz (Kur'an) konusunda şüphe içindeyseniz ve (iddianızda) doğrulardan iseniz Allah'ın dışında, insanlardan ve cinlerden bütün yardımcılarınızı çağırın da onun bir suresinin benzerini getirin.” (Bakara,). “Ant olsun! Bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak üzere insanlar ve cinler bir araya gelseler, bir birlerine destek olsalar onun benzerini getiremezler.” (İsra, 88).

Kur'an, insanın aklına hitap eden ve insanlar için bilgi yüklü bir kitaptır. Kur'anın bir çok ayeti dikkat edildiğinde “Umulur ki düşünürsünüz”, “Umulur ki fikredersiniz”, “Umulur ki hatırlarsınız” şeklinde bitmekte ve insanın aklına hitap etmektedir. “Bu Kur'an çok mübarek bir kitaptır. Onu sana indirdik ki ayetlerini düşünsünler ve akl-ı selim sahipleri öğüt alsınlar.” (Sa'd, 29). “Apaçık kitaba and olsun ki biz, anlayıp düşünmeniz için onu Arapça bir Kur'an kıldık” (Zuhruf, 2-3). “Hakikaten biz bu Kur'an'da insanlar için her şeyi sayıp dökmüşüzdür.” (Kehf, 54; Bkz. Zümer, 27; Rum, 58). “Muhakkak ki biz bu Kur'an'da insanlara her türlü misali çeşitli şekillerde anlattık. Fakat insanların çoğunluğu ancak inkâr ederler.” (İsra, 89).

Bütün bu özellikleri ile Kur'an, Müslümanlar tarafından iyice günlük okunması gerekli bir el ve başucu kitabıdır. Milli Şairimiz Mehmet Akif ERSOY'un Safahat'ta Kur'an için söylediği şu sözler hatırlanmalı, Kur'an, evlerimizde kızlarımızın çeyizleri ile verilen ve süslü torbalarda duvarlara asılan ve karşısında saygıyla durulan dokunulmaz bir kitap olmaktan çıkarılmalıdır.

*İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için.*

Kur'an'ın Mesajı Evrensel ve Çağlarüstüdür

Kur'an, yaklaşık on beş asırdır dünyada olan bir kitap. Gönderildiği zamandan günümüze hiçbir nüshasında farklılıklar bulunmayan, emir ve hükümlerinde insanın huzur ve saadetini temel alan bir kitaptır. Her dönem de hayatın içinde, insanın zihninde, dilinde ve elinde var olmuş, onun hayatının bilimsel, sanatsal ve ruhsal yanını şekillendirmiş bir kitaptır. Tanınmış oryantalistlerden Watt'ın bu olguyu; “insan ruhu üzerinde çok az kitap, Kur'an'dan daha geniş ve daha derin bir etki bırakmıştır.”(Watt, M, Kur'an'a Giriş, s.13) sözleriyle ifade etmektedir.

Kur'an ayetlerine bakıldığında birçok ayette Allah Kur'an'ın Arapça bilen bir topluluğa yine Arapça bir kitap olarak gönderildiğini belirtmektedir. Bu hükme gerekçe olara da muhatap olunan insanlara bir uyarı olduğunu vurgulamaktadır. Kur'an inmiş olduğu topluma hitap eden onların problemleri ile ilgili hükümler ortaya koyan bir kitap ise nasıl evrensel mesaj içerir sorusu hemen akla gelmektedir. Kur'an, indirildiği dönem de insanların bilmediği ve kabul etmeleri mümkün olmayan birçok konuda yeni hükümler getirerek onları yönlendirmiştir. Hiçbir yazılı kuralı bulunmayan toplumlara, yazılı ve uyulduğunda ideal toplumların oluşturulacağı kurallar koymuştur. Koyduğu hükümler de, İslam anlayışına göre “Makasid” dediğimiz hükmün kamu için sağladığı faydaları açık olarak belirtmiş, yasakların ve yapılması gerekenlerin temelinde bu illetlerin bulunduğunu vurgulamıştır. Bir örnek olması açısından; içki ve kumarı kesin olarak yasaklayan ayette; “Ey İnananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir, bunlardan kaçının ki saadete eresiniz. Şeytan şüphesiz içki ve kumar yüzünden arınıza düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan, namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçersiniz değil mi?” (Maide 90-91) buyrulmaktadır. Ayete dikkatlice bakıldığında içki ve kumarın inanan insan için ortaya çıkarabilecek olduğu zararlar açık olarak belirtilmektedir. Bugün Yeşilay dernekleri gibi dünyada kurulmuş birçok dernek, benzer noktalara vurgu yap-

mamakta mıdır? İçki ve uyuşturucu mübtelası olmuş, kumar hastalığına tutulmuş, ailesinden kendi varlığından bile haberdar olmayan insanları kurtarabilmek için bir çok kuruluş çaba harcamakta değil midir.

Yukarıda belirttiğimiz lokallik görüntüsü veren ayetler, genel mana içeren ayetlerle bir arada düşünüldüğünde Kur'an'ın hükümlerinin evrensel olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır. “De ki: “Ey insanlar! Ben sizin üstünüze Allah'ın resulüyüm. Göklerin ve yerin mülkü o Allah'ındır. İlah yoktur O'ndan başka. O diriltir, O öldürür. O halde Allah'a ve resulüne iman edin; Allah'a ve onun sözlerine inanan o ümmi peygambere iman edip uyun ki, doğruya ve güzele ulaşabilesiniz.” (Araf 158) “Biz seni, bütün insanlara bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik, başka değil. Ama insanların çokları bilmiyorlar.” (Sebe 28)

Kur'an ayetleri dikkatlice incelendiğinde gerek bilimsellik, gerekse ideal toplumu oluşturma açısından da evrensel ve çağlar üstü mesajlar içerdiği açıkça görülecektir. Bilimin batı dünyasında yargılandığı dönemlerde Müslümanların Kur'an'ı gereği gibi iyi anladıkları ve Kur'an'ı esas alarak fikir ürettikleri göze çarpmaktadır. Dünyanın tepsi gibi düz olduğunun tartışıldığı dönemlerde, Kur'an ayetleri esas alınarak, dünyanın kendi eksen ve güneş etrafında döndüğü dile getirilmiştir. Bu gün bile birçok ayet dikkatlice incelendiğinde günümüze verilen taze mesajlar net bir şekilde görülecektir. Allah, bazen sivrisineği, bazen örümceği, bazen arıyı, bazen deveyi kendi yaratıcılığına bir delil olması açısından sunmaktadır.

Bu verilen örnekler üzerine yapılan araştırmalar insanların önünde yeni ufuklar da açmaktadır. Kur'an, bir bütün olarak ayetlerinin üzerinde düşülmesini istemekte, tarihsel olduğu iddia edilen ayetlerin bile insanlara ışık olabileceğini ikaz etmektedir. “İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.” (Rum, 30/41) ayetine dikkatlice bakalım. Bugün yaşadığımız çevre felaketini açık bir şekilde ortaya koymu yor mu? Şu an yaşadığımız kötü sonuçlar sebebiyle, bozduklarımızı tamir etmeye çaba sarf etmiyor muyuz? “Bu (Kur'an), insanlar için bir açıklama, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için bir hidayet ve bir öğüttür.” (Âl-i İmrân, 3/138)

Kur'an Bilim ve Öğrenmeyi Teşvik Eder

Kur'an, insanın seçkinliğine esas aldığı özelliklerin başında bilme öğrenme kabiliyetini koymaktadır. Ayetler incelendiğinde, insanın diğer varlıklara üstünlüğü bilgi gücü ile doğru orantılı olarak görülmektedir. Bakara Suresinin 30-34. ayetlerinde verilen bilgilere göre Allah, Hz. Adem'i yarattıktan sonra onu bilgi ile donatmıştır. Onun yaratılışı hususunda çekinceleri olan Meleklerle, Hz. Adem'i öğretilenler konusunda imtihana tabi tutmuş, Melekler; kendilerinin Allah'ın bildirdikleri dışında bilgilerinin olmaması sebebiyle, isimleri sorulan eşya hakkında bilgi verememişler, Hz. Adem ise varlıkları kendisine öğretildiği gibi isimleriyle onlara bildirmiştir. Allah bunun üzerine meleklerle, 'Adem'in önünde eğilin!' diye emretmiş, bütün melekler ona secde etmişlerdir. Bu ayetler bize insanın bilgi ile donatıldığını, meleklerin onun bilgisi karşısında eğildiğini açıkça anlatmaktadır. Hz. Adem'i bilgilerle donatan Allah, diğer insanlara da araştırmayı, düşünmeyi gerçeğin peşinden koşmayı öğütlemektedir. Bilgi ile temellendirilmeden, kuru kuruya ve körüne bağlılıkları cahilliğin karanlığı olarak belirtmekte, düşünmemizi, araştırmamızı, gerçeğin peşinden gitmemizi bize öğütlemektedir.

Kur'an, ilk yaratılıştaki bilgi ve bilginin sağladığı üstünlüğe vurgu yaptığı gibi, Hz. Peygambere ilk indirilen ayetlerle de bilginin üstünlüğüne vurgu yapmaktadır. İlk nazil olan "Yaratan Rabbinin adıyla oku!. O, insanı pıhtılaşmış kandan (alak'tan) yarattı. Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük kerem sahibidir." (Alak, 1-5) ayetleri bizleri bilgiye davet etmektedir. İnsanlar arasında en önemli ayrıcalığın bilgi olduğunu vurgulayan Kur'an; "De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar." (Zümer, 9) ayetiyle bilginlerin üstünlüğünü ortaya koymakta ve birçok ayet ile bizleri düşünmeye ve araştırmaya çağırmaktadır; "Göklerin ve yerin yaratılmasıyla dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun ayetlerindendir. Bunda, ilim sahipleri için elbette ibretler vardır." (Rum Suresi, 22). "Onlar,

ayakta iken, otururken, yan yatarken Allah'ı zikrederler ve göklerin ve yerin yaratılışı konusunda düşünürler. (Ve derler ki:) “Rabbimiz, sen bunu boşuna yaratmadın. Sen pek yücesin, bizi ateşin azabından koru.”(Al-i İmran Suresi, 191), “Üzerlerindeki göğe bakmıyorlar mı? Biz, onu nasıl bina ettik ve onu nasıl süsledik? Onun hiçbir çatlağı yok. Yeri de (nasıl) döşeyip-yaydık? Onda sarsılmaz dağlar bıraktık ve onda ‘göz alıcı ve iç açıcı’ her çiftten (nice bitkiler) bitirdik. (Bunlar,) ‘İçten Allah’a yönelen’ her kul için ‘hikmetle bakan bir iç göz’ ve bir zikirdir. Ve gökten mübarek (bereket ve rahmet yüklü) su indirdik; böylece onunla bahçeler ve biçilecek taneler bitirdik. Ve birbiri üstüne dizilmiş tomurcuk yüklü yüksek hurma ağaçları da.” (Kaf Suresi, 6-10), “Bakmıyorlar mı o deveye; nasıl yaratıldı? Göğe, nasıl yükseltildi? Dağlara; nasıl oturtulup-kuruldu? Yere; nasıl yayılıp-döşendi?” (Gaşiye Suresi, 17-20)

Kur'an'ın yüklü olduğu ve okunduğunda elde edilecek olan bilgileri Tirmizi, Allah'ın Arslanı Hz. Ali'nin rivayetiyle Hz. Peygamber'den şöyle nakletmektedir; “Kur'an'da sizden önce yaşayanların ve sizden sonra gelecek olanların haberleri vardır. Onda aranızda doğabilecek problemlerin hükümleri vardır. O, şaka değil, en son sözdür. Onu terk eden her zorbayı Allah perişan eder. Onun dışında bir yerde gerçek arayanı Allah sapkınlığa terkeder. O, Allah'ın sağlam ipidir. O, hikmetle dolu bir hatırlatmadır. O, sırat-ı müstakimdir. Onunla oluşan istekler şaşmaz. Onunla konuşan diller dolaşmaz. Onunla uğraşan alimler ona doymaz. Onu sürekli okuyup, tekrar edenler bıkmaz. Onun harikaları tükenmez. Onunla konuşan doğru konuşur. Ona göre davranan karşılığına ulaşır. Onunla hükmeden adaletle hükmetmiş olur. Ona çağıran, doğru yola çağırmış olur.”

Kısacası Kur'an, bilim ve öğrenmeyi teşvik eden, bilimsel araştırma yapan İslam Bilginlerinin önünde onların ufuklarını açan, bilimsel çalışmalarına temel oluşturan önemli bir kaynaktır. Tarihe bakıldığında batının aydınlanmasının temelinde de, Kur'an'ın yönlendirdiği büyük İslam Bilginlerini ve Üniversitelerini görmek mümkündür.

Kur'an ve Bilimsel Bazı Gerçekler

“Onlar, ayakta iken, otururken, yan yatarken Allah'ı zikrederler ve göklerin ve yerin yaratılışı konusunda düşünürler. (Ve derler ki:) “Rabbimiz, sen bunu boşuna yaratmadın. Sen pek yücesin, bizi ateşin azabından koru.”(Al-i İmran, 191)

Bilindiği gibi Kur'an bilim ve araştırmayı öğütleyen ve inananlarının önünde onların araştırmaları için rehber olan bir kitaptır. Yukarıda anlamını verdiğimiz ayete dikkatlice bakıldığında, bugün insanlığın yer katmanları ve uzay ile ilgili çalışmalarını temellendiren ana fikir olduğu görülür. Kur'an'da ilim kelimesi ve türevleri yaklaşık dokuz yüz kere geçmektedir. Bu da Kur'an kelimelerinin içinde, her 90 kelimeden biri ile ilmin hatırlatıldığını göstermektedir. Kur'an ilim ve araştırmaya karşı çıkmamakta, engellemektedir. Aksine öğrenmeyi, öğretmeyi, aklı ve fikri çalıştırmayı teşvik etmektedir. Farklı delillerle yaratılışı, kainatı, tabiatı ve bütün varlık alemini anlatarak insanların onların yaratılışlarını ve ima yolu ile onlarda bildirilen keşiflere yönelmesini istemektedir.

Kur'an, birçok ilmi ve teknik konuda daha önce de belirttiğimiz gibi insanların önüne açılımlar sağlayacak hükümler vermiştir. Bu konuda ışık tutması açısından bazı ayetleri vermek istiyoruz; “Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet'e açar, kimi de saptırmak isterse, göğe yükseliyormuş gibi, kalbini dar ve sıkıntılı kılar.” (En'am, 125). Bu ayette dikkat edildiğinde daha basıncın bilinmediği dönemlerde yükseğe çıkıldığında oksijen azlığı sebebiyle basıncın düştüğüne, bu sebeple de insanın göğsünde bir daralma meydana geldiğine ve nefes almakta zorlandığına işaret etmektedir.

“Rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik; yukarıdan su indirdik de sizi onunla suladık.” (Hicr, 22). Bahar geldiğinde polenler havalarda uçuşmaya başlar. Bu polenlerden etkilenenip hapşırmaya başlayanlara da “Saman Nezlesi” olmuş deriz. Uçuşan bu polenler, erkek tohumları dışı tohumların üzerine kondurmak suretiyle üremenin oluşmasını sağlar. Rüzgarlar,

bitkileri aşıladığı gibi su buharından meydana gelen bulutların birbiri ile çarpıştırarak pozitif-negatif elektron geçişi ve şimşek ortaya çıkarır, Bulutları sıkıştırarak da yağmuru aşılar. Ancak yirminci yüzyılda rüzgarın sağladığı bu önemli işlevi Kur'an ne kadar yıl önce çok açık ve net vermemiş mi?

“İbret alınız diye her şeyi çift çift yaratmışlardır..” (Zariyat, 51/49) “Yerin yetiştirdiklerinden, kendilerinden ve daha bilmediklerinden çift çift yaratan Allah münezzehdir.” (Yasin, 36/36). Bu iki ayette vurgulandığı gibi birçok Kur'an ayetinde her şeyin çift olarak yaratıldığı vurgulanmaktadır. Allah bizim bilmediğimiz ile maddenin de artı ve eksi olarak çekme ve itme güçlerine işaret etmektedir.

“Acı ve tatlı sulu iki denizi birbirine kavuşmamak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır; birbirinin sınırını aşamazlar. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?” (Rahman 20-22) Birbirine açılan, fakat “Yüzey gerilimi” adı verilen fiziksel bir kuvvet nedeniyle suları kesinlikle birbiriyle karışmayan denizlerin, ayette bildirilen bu özelliği, okyanus bilimciler tarafından yakın zaman önce keşfedildiği bilinmektedir.

“Sizi bir tek nefisten yaratmış, sonra ondan eşini varetmiştir; sizin için hayvanlardan sekiz çift meydana getirmiştir; sizi annelerinizin karınlarında üç türlü karanlık içinde, yaratılıştan yaratılışa geçirerek yaratmıştır; işte bu Rabbiniz olan Allah'tır. ...” (Zümer, 6). Gelişen dünyada ana rahminin Parametrium, miometrium, endometrium isimleri ile dıştan içe doğru üç dokudan meydana geldiği bilinmektedir. Bu dokular, su, ısı ve ışık geçirmez zarları sarmıştır. Kur'an, bu dokular sebebiyle insanın bu üç karanlık içinde yaratıldığını ifade etmektedir. Rahimde embriyoyu saran korion zarı, amnion zarı ve rahim duvarı birlikte düşünüldüğünde ayet daha net anlaşılır.

Bu örnekleri yüzlerle çoğaltabiliriz. Hala sırrına ulaşamadığımız bazı ayetler bulunmaktadır. Belki gelecek yıllarda yapılan keşiflere Kur'an'ın şu ayeti işaret etmektedir diyebileceğimiz konularla yine karşılaşacağız. İyi insan olabilmek için nasıl baş ucu kitabı yapıyorsak, evren ve yaratılışın sırlarını çözebilmek için de Kur'an ayetlerinde verilen ip uçlarını değerlendirmeli, bilimsel çalışmalarımızda da onun yönlendirmesinden istifade etmeliyiz.

Sünneti Anlamak

Hz. Muhammed, insanlık için her yönüyle örnek alınması gereken bir önderdir. Onu örnek almak, her şeyden önce Allâh'ın emridir. Ona sırt çevirmek, karşı gelmek ise, Allâh'ın emrine isyandır. Kur'an-ı Kerim, ona uymayı, Allâh'a uymakla eşdeğer tutmuş ve Allâh sevgisinin peygamber sevgisinden ayrılmayacağını belirtmiştir: “Rasûle itaat eden Allâh'a itaat etmiş olur” ; “(Ey Rasulüm) de ki: Eğer Allâh'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allâh da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allâh son derece bağışlayan ve esirgeyendir. De ki: Allâh ve Rasûlüne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki, Allâh kafirleri sevmez.” Onun hayatı incelendiğinde görülecektir ki, o herkes için en mükemmel rehber, en güvenilir örnektir. Kur'an-ı Kerim'de, “Andolsun ki, Rasûlullah'da sizin için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel örnekler vardır.” buyrulmaktadır. O, İnsanlığa da iki önemli miras bırakmıştır. Kur'an ve Sünnet. Bu ikisi İslam Dini'nin temel iki kaynağını oluşturmaktadır. İslam dinen söylenilen her şey iki kaynağa uygun olmak zorundadır.

Kelime olarak tabi olunan yol manasına gelen sünnet; Hz. Peygamber'in yapmış olduğu iş, söylemiş olduğu söz ve başkası yaptığı halde kendisinin uygun görmüş olduğu işlerin hepsine verilen isimdir. Kur'an, Hz Muhammed (s.a.s) döneminde yazıya geçirilmiş olması ve bize kadar üzerinde yalan söylemesi mümkün olmayan topluluklar aracılığı ile (tevatüren) ulaşmış olması sebebiyle tartışılmaz bir kaynaktır. Onun tartışılmaz olması garantisini de Allah (cc), Hıcr Suresinin 9. ayetinde “ Şüphesiz o Kur'an'ı biz indirdik ve onu biz koruyacağız” hükmüyle belirtmiştir. Oysa Sünnet, Peygamberin kendi döneminde çok sonra Rabb'ine kavuşmasından yaklaşık 100 yıl sonra yazıya geçirilmiş olması sebebiyle tartışmalara sebep olmuştur. Hadislerin çeşitliliği, bir konuda birçok hadisin bulunmuş olması ve içtihat eden alimlerin bu hadislerin bir kısmını kendi değerlerine göre sahih kabul ederek, içtihatlarında değerlendirmiş

olması, diğer bir kısmını ise zayıf kabul ederek reddetmiş olması da bu tartışmalara sebebiyet vermiştir. Ancak yapılan tartışmalara rağmen güvenilir İslam alimleri hiçbir zaman sünneti bilgi elde etmede devre dışı bırakmamış, bize Kur'an yeter, sünnete ne gerek var; Kur'an'da Allah her şeyi açıklamıştır tezi ile sünnetin delil olamayacağını savunmamışlardır.

Kur'an, "Resul size ne getirdiyse onu alın, neden yasakladıysa da ondan kaçının" (Haşr Suresi: 7), "Allah ve Resulü bir işe hüküm verdiğinde, inanmış bir erkek ve kadının o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah'a ve Resulüne karşı gelirse apaçık sapıklığa düşmüştür." (Ahzap Suresi: 36), "Onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir bela gelmesinden veya kendilerine bir azap gelmesinden sakınsınlar" (Nur Suresi: 63), "Bir konuda münakaşa ettiğinizde onu Allah'a ve Resulüne havale edin" (Nisa Suresi: 59) ayetleriyle Hz Muhammed'in (sas) vermiş olduğu hükümlere uymamızı ve ona karşı gelmememizi vurgulamaktadır. Bu ve benzeri ayetler ortada iken Hz. Muhammed'in sünnetini delil olarak kabul etmemenin dinin temellerine sarsmaya çalışmanın dışında bir şey olmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

Hz. Peygamberin sünneti zaman içerisinde çok yanlış algılanmış, daha ziyade davranış örnekleri olarak kabul edilmiştir. Oysa Hz. Peygamberin hayati incelendiğinde onun yaşadığı toplumun bir ferdi olarak, bu toplumun dinin sınırları içinde kalan uygulamalarını devam ettirdiği, gelişmelere ve değişime açık olduğu görülür. İçinde dinamizm ve değişim olan sünnet bize gelen rivayetlerin olduğu gibi kabulü olsaydı, bir karmaşadan ibaret olurdu. Sünneti böyle bir kabülle alan bir kısım Müslümanlar, sünnetin ortaya koyması gerekli evrensel ilkeler veya sünnetin uygulandığı evrensel gerekçeleri göz ardı etmişler, örfi ve kültürel uygulamaları da sünnet gibi algılamışlardır. Din, şekil ve görüntü değil inanç ve yaşamadır. Hz. Peygamber bu anlamda "Allah sizin şekillerinize ve görünüşlerinize değil, kalplerinize bakar" buyurarak şekilci sünnet anlayışının yanlışlığına vurgu yapmaktadır. Sünneti iyi anlamak onun emrettiği manada yemek yemesinden, giyinişine, insanlarla ilişkilerinden, oturup kalkmasına kadar iyi insan, örnek insan modelini olusturmaktır. Yunus'un dediği gibi "Dervişlik olaydı tac ile hırka-Biz de satın alırdık otuza kırka" ucuzlugundan kurtarmaktır.

Nasıl Bir İmân

Kur'an, insanın başıboş ve sorumsuz yaratılmadığını sık sık vurgulamış, "Ben insanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım" (Zariyat Suresi:56) ayeti ile de yaratılışın açık sırrını ortaya koymuştur. Bu ayetin ortaya koyduğu ana amaca yönelik görevin yerine getirilmesini de iman şartına bağlamıştır. İman, işin özü, ibadetlerin kapısı ve sağlam temeli olarak görülmüştür. İçinde iman olmayan amel Allah için bir keyfiyet ifade etmez. Bu dünyayı insanlar için bir imtihan alemi kılan Allah insanı iradesinde serbest bırakmış, doğru ve yanlış açık olarak ortaya koyarak imân edip etmemeyi insanın iradesine bırakmıştır. "Biz insanı katışık bir nutfeden yaratmışızdır; onu deneriz; bu yüzden, onun iştmesini ve görmesini sağlamışızdır. Şüphesiz ona yol gösterdik; buna kimi şükreder, kimi de nankörlük." (İnsan Suresi:2-3) ayeti bu insanın bu konumunu açık olarak ortaya koymuştur. Yine "(Ey Peygamberim!) De ki: Hak (Kur'ân) Rabb'inizden (gelmiş)tir. Artık dileyen imân etsin, dileyen de inkâr etsin"(Kehf Suresi:29) gibi bir çok âyette de Allah'ın insana inanma özgürlüğü verdiği vurgulanmıştır.

Kur'an ayetleri incelendiğinde bu serbest bırakmayla birlikte Allah'ın insandan ısrarla imân etmeyi istediği de görülmektedir (Bkz.Nisa Suresi:136). İnsanlar yöneldiklerinde, onları imâna yönlendiren ve onlara imân etmeyi sevimli kılanın Allah olduğu Kur'an'da belirtilmektedir (Bkz.Hucurat Suresi 17). Yine Kur'an, akıllarını kullanmayanların imân etmeyeceklerini, azabı ve rezilliği hak edeceklerini, insanları imânına muhtaç olmamakla birlikte Allah'ın onların küfre düşmelerine razı olmayacağını, aksine imân edip şükretmelerinden hoşnut olacağını vurgulamaktadır (Bkz. Zümer Suresi:7). Yüce Allah, imân emri ile yetinmemekte, pek çok âyet-i kerîmede imân edenlere mükâfat (cennet ve nimetleri), inkâr edenlere ise ceza (cehennem ve azabı) olduğunu bildirerek imân etmeye teşvik ederek inkârdan sakındırmaktadır.

"İman" sözlükte; tasdik etmek, bir şeyin doğru olduğunu söylemek

ve onu doğru olarak kabul etmek, güvenmek, inanmak, boyun eğmek ve güven vermek anlamlarına gelmektedir. Din terminolojisinde ise Allah’a ve Peygamberimiz Hz. Muhammed (sas)’ın Allah tarafından bidirdiği kesin olarak belli olan şeylere tereddütsüz inanmak, bunların gerçek ve doğru olduğunu hiçbir şüphe duymaksızın kalb ile tasdik ederek, dil ile itiraf etmektir.

İslam Dininin iman esasları hem Kur’an ayetlerinde, hem de Hadis-i Şeriflerde belirtilmiştir. Hz. Peygamber (sas), bu esasları Cibril Hadisi olarak bilinen hadiste Cebrail (as)’ın “iman nedir” sorusu üzerine şöyle saymıştır; “İman, Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe inanmandır, aynı zamanda kadere, hayır ve şerrin Allahdan olduğuna inanmandır.”

Hz. Peygamberin bu hadiste belirttiği esaslar Kur’ân-ı Kerimde de benzer şekilde sayılmaktadır. Bakara suresi 177 ve 284, Nisa suresi 136. âyetlerde “Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve âhiret gününe” îmân edilmesi emredilmektedir. Kur’ân’da birçok âyette de, “kadere îmân” ifade edilmektedir. Kur’ân’a îman etmek, sayılan bu esaslarla birlikte kader, hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna da inanmayı gerektirmektedir. İman’ın geçerli olabilmesi için, imânda şüphe olmamalı, imân edilecek şeylerin hepsine inanılmalı, yeis (ölüm hali) halinden önce îmân edilmeli, imâna şirk karıştırılmamalı, inanılan esaslar kalp ile tasdik edilmeli, Kur’an ayetleri ve dini hükümler alay konusu yapılmamalıdır.

İman edilmesi gereken şeylerin tamamına şüphesiz ve kesin olarak îmân edilmesi gerekir. Şüphe ile îmân bağdaşmaz. Yüce Allah; “Müminler ancak Allah’a ve Peygamberine îmân eden, sonra şüpheyi düşmeyen, kimselerdir. İşte (îmân iddiasında) doğru olanlar (sâdıklar) bunlardır” (Hucûrat Suresi, 49/15) buyurmuştur.

İman edilecek şeylerin bir kısmına îman edip bir kısmına îmanı etmemek geçerli bir iman değildir. Çünkü inanma, bütünlük içinde inanılacak esasların hepsini kapsamaktadır. Kur’an peygamberlerden bir kısmını kabul edip, bir kısmını reddetmeyi küfür olarak bildirmektedir (bkz. Nisa sûresi: 150-151). Allah, inananları “...İlimde ileri gidenler, “Ona (Kur’ân’a) îmân ettik. Hepsi Rabb’imiz katındandır” derler” (Âl-i İmrân sûresi: 7) şeklinde kitabın hepsine inananlar olarak bildirmektedir.

Ölüm anında ve yaşamanın mümkün olmadığı anlaşıldığı, canın bo-

ğaza geldiği zaman yapılan îmanda geçerli olmamaktadır. Kur'an, Kızıldeniz'de boğulmak üzere iken Firavun'un "îmân ettim, ben de müslümanlardanım" demesinin kendisine faydası olmadığını vurgulamaktadır (Yunus Suresi: 90-91). Mümin suresinin 85. âyetinde de bu bağlamda "Azabımızı gördükleri zaman, îmânları kendilerine fayda sağlamadı..." buyurulmaktadır.

Îmân ile şirk bir arada olamayacak kavramlardır. Gerçek iman tevhit üzere olmaktadır. İnancına şirk karıştıran kimsenin îmanı da, ibadetleri de Allah katında geçerli değildir. En'âm sûresinin 82. âyetinde bu husus şöyle vurgulanmaktadır; "İman edenler ve îmânlarına zulüm (şirk) karıştırmayanlar varya, işte güven onlarındır ve hidayete ermiş olanlar da onlardır."

Îmânın geçerli olabilmesi dil ile söylenenlerin kalp ile tasdik edilmesi gerekmektedir. İmanın asıl mekânı kalptir. Bakara suresinin 8. âyetinde dilleri ile Allah'a ve âhîret gününe îman ettik diyenlerin, kalpleri ile inanmadıklarından gerçek mümin olmadıkları bildirilmektedir. Kur'an, dili ile iman ettik diyenlerin gerçek yüzünü; "Size geldiklerinde "îmân ettik" dediler. Oysa küfürle (yanınıza) girmişler yine küfürle (yanınızdan) çıkmışlardı..." (Mâide Suresi: 61), "(Onlar), müminlere rastladıkları zaman "îmân ettik" derler. Fakat şeytanlarıyla (önderleri ve ileri gelenleriyle) yalnız kaldıkları zaman, "biz sizinle beraberiz, biz sadece (onlarla) alay ediyoruz" derler" (Bkz. Bakara, 14; Nisa, 142-143; Tevbe, 65-66) ayetleri ile ortaya koymaktadır.

Dini hükümleri inkâr edip kabul etmemenin îmanı engellediği gibi, Kur'ân'ın tamamını veya her hangi bir âyetini, emir ve yasağını, helal ve haramı beğenmemek, küçümsemek, hafife ve alaya almak da îmanı engellemektedir. Bu durum, Kur'ân'ın birçok âyetinde vurgulanmaktadır. Îmân ettiğini söylediği halde Allah ve Resulü'nün hükümlerinden yüz çeviren ve hükümlerini beğenmeyenlerin (Bkz. Nur Suresi: 47-50), Allah ve Peygamberin hükümlerine razı olmayanların îmân etmiş sayılmayacakları (Bkz. Maide Suresi: 43) açıkça bildirilmektedir.

İman, insan en önemli esastır. Çünkü sonsuz mutluluğu kazandıracak, yapılan amellerin kabul olmasını sağlayacak şey îmandır. Kur'ân; îmanı olmayanların amellerinin boşa gideceğini, îmansız amelin kabul olmayacağını bildirmektedir. Yine Kur'an, imân edip sâlih amel işleyen-

leri cennet ve nimetleri ile müjdelemekte, îmân edenleri överek, îmân etmeyenleri yermekte bunların kendilerine yazık edenler olduklarını belirtmektedir.

Sevgi ve Barış Dini İslâm

İslâm kelime olarak, Arapça “silm” ve “selam” kökünden gelmektedir. Kur’an’da birçok ayette geldiği kök kelime ile zikredilmektedir. “Silm” ve “Selam” kelimeleri, barış, güven, huzur, mutluluk, esenlik ve güvenlik anlamlarında kullanılmaktadır. Kur’an’da, Allâh’ın güzel isimlerinden birinin barış anlamına gelen “selâm” olduğu da bildirilmektedir (Haşr Suresi, 23). Terim olarak ise İslâm, Allah’a teslim olmak, boyun eğmek ve itaat etmek anlamını taşımaktadır. Kur’ân, İslâm’ı kişinin kendisini yalnız Allah’a teslim etmesi, O’na kul olması, O’na ibadet etmesi olarak açıklamaktadır. Bu tanımla İslâm, Hz. Adem’den başlayarak, Peygamberimiz Hz. Muhammed’e kadar süre gelen insanları tek Allah’a kulluk etmeye, âhirete îmân etmeye ve sâlih amel işlemeye davet eden tevhit anlayışı olarak ortaya çıkmaktadır. İslam, özünde taşıdığı anlam olan sevgi ve barış dinidir. Kur’an ayetleri incelendiğinde Allâh’ın, inananları kesin bir ifade ile barışa çağırdığı, barışın dışında bir yola başvurma’nın düşman olan şeytanın peşinden gitmek olduğuna işaret ettiği, inananlara şeytanın peşinden gitmemelerini emrettiği görülmektedir (Bakara Suresi, 208).

İslam, toplumda sevgi ve barışın oluşturulması için kurallar koymuş, bu kurallara uyulduğunda toplumsal adalet ve sosyal barış sağlanacağını belirtmiştir. İslâm, gerek kişisel, gerekse toplumsal hak ve hukukun gözetilmesini emretmiş, Müslümanı da, haksızlık yapmayan herkesin hakkını gözetken kimse olarak açıklamıştır. Allah Resulü de bu özellikle ilgili olarak; “Mümin müminin kardeşidir. Ne ona zulüm eder, ne de onu zalimlere teslim eder. Kim kardeşinin ihtiyacını karşılarsa Allâh da onun ihtiyacını karşılar” buyurmuştur. İslam, dengeli ve düzenli bir hayat için eşitlik ve adaletin sağlanmasını istemiş, toplumsal barış için eşitlik ve adalet önemini vurgulamıştır. İnsanlara farklı davranmayı, eşit uygulama yapmamayı, özellikle aralarında adaleti sağlamamayı yasaklamıştır. Bu esasların ayak altına alındığı bir ortamda sevgi ve barıştan söz etmenin müm-

kün olmadığında ortadadır. Allah; “Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor” (Nahl Suresi, 90) ayeti ile bu hususlarda insanları dikkatli olmaya çağırmıştır. Pegamberimiz; “Birbirinizle ilginizi kesmeyiniz, sırt dönmeyiniz, kin tutmayınız ve hased etmeyiniz. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olunuz. Bir müslümanın, din kardeşini üç günden fazla terkedip küs durması helal değildir” buyurarak sevgi ortamının oluşturulması için önemli etkenleri belirtmiştir.

Barış ve sevgi, güzel ahlakla, inanç ve düşünce hürriyeti ile, insanın hayat hakkına saygı göstermekle, onlara şefkat ve merhametle davranmakla, özellikle de affedici olmakla daha güzel sağlanır. Kur’an, insanın olgunluğunu, dünyanın düzenini güzel ahlak üzerine kurmuştur. Hz. Peygamber güzel ahlakı tamamlamak için gönderildiğini belirtmiş, Kur’an’da onun yüce bir ahlak üzere olduğunu vurgulamıştır. H. Aîşe Validemiz onun ahlakının Kur’an olduğunu olduğunu belirtmiş ve onun ahlakını öğrenmek için Kur’an’ı okumamızı istemiştir. Kuran’ı okuyarak ahlakını onunla güzelleştiren Müslüman, herkese öngörülen sevgiyle yaklaşır, uzlaştırıcı, gerilimi azaltan ve kucaklayıcı özellikleri ile öne çıkar, insanlara karşı güvenilen, saygı duyulan, örnek alınan ideal davranışlar sergiler.

Kur’an da “(Resûlüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir.” (A’raf Suresi, 199)) “Onlara ‘zor ve baskı’ kullanacak değilsin.” (Gâşîye Suresi, 22), “Rahman’ın (has) kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ile yürürler ve kendini bilmez kimseler onlara laf attığında (incitmeksizin) “Selâm!” derler (geçerler)” (Furkan Suresi, 63), “Onlar, boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler ve: Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size. Size selâm(barış) olsun... derler.” (Kasas Suresi, 55) ayetleri ile birlikte benzeri ayet ve hadislerden çıkarılacak olan sonuç, İslâm’ın, bulunduğu her yere ve her gönüle sevgi ve barışı götüren sevgi ve barış dini olduğudur.

İslam, Birlik ve Beraberliği Emreder

İnsan, sosyal bir varlıktır. Bu sebeple de yaratılışının temel gereği olarak toplum içinde yaşamak mecburiyetindedir. Sosyal bir toplum içinde fertlerin karşılıklı bir takım hak ve görevleri vardır. Bu görevlerin yerine getirilebilmesi için, kişinin hak ve görevlerin gereğine inanması gerekir. Bunu belirleyecek olan en önemli kaynak da dindir. Allah’a ve ahirete inanan, yaptığı işlerden dolayı Allah’ın huzurunda hesaba çekileceğini kesinlikle bilen bir insan sorumluluklarının farkında ve bir takım kurallara bağlı olarak hareket eder. Toplumun düzen ve devamı, dini hassasiyetlerin geliştirilmesi ve bu anlayışın yerleşmesi ile sağlanır. Toplumda dinin boşluğu, hiçbir şeyle doldurulamaz. Filozof Jül Simon, “Din duygusu, kuvvetli içtimai bir bağıdır. Bir milletten, Allâh fikrini kaldırırsanız, o zaman onlar, ancak menfaat korkusunun tesiri altında bulunan bir topluluk olurlar. O topluluğu teşkil eden vatandaşlar ise, birer kardeş değil, sadece müşterek menfaatli birer ortaklardır.” diyerek bu olguyu dile getirmiştir. Menfaat ve çıkar üzerine kurulu sistemde bu bağlar çözülmeğe başlayınca birlik ve dirlikten eser kalmaz.

Toplumu oluşturan fertlerin birlik ve dayanışma içinde olmaları, dinî ve millî varlığımızın korunup devam ettirilmesinin zorunlu kıldığı bir sorumluluktur. Ayrıca bu, barış ve huzurun da teminatıdır. İnsanlığa dünya ve ahiret saadetini sağlayan yüce dinimiz İslâm, Tevhid anlayışını temel alan dindir. Tevhid ise kısaca tek olan Yüce Allah’a inanmaktır. Tevhidin özünü “Allah’tan başka ilah yoktur” sözü teşkil etmektedir. Tevhid aynı zamanda birlik ve beraberliğe de çağrıdır. İslâm dininin üzerinde durduğu ve sağlam bir toplum yapısının olmazsa olmaz temel taşı gördüğü önemli konulardan birisi de birlik ve beraberliktir. İslam, birlik ve beraberliğin olduğu yerde kardeşlik, huzur, bolluk, bereket ve rahmetin olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu gerçeği Yüce Allah şöyle dile getirmektedir: “Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’ân’a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbi-

rinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz..." (Al-i İmran suresi, 103). Bu uyarının ardından birlik ve beraberliğin ihmal edilmemesini, "Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır. " (Al-i İmran suresi, 105) ayetiyle hatırlatmaktadır.

Hız. Peygamber "... Size cemaati tavsiye ederim. Ayrılıktan sakının. Zira şeytan, tek kalanla birlikte olur. İki kişiden uzak durur. Kim cennetin ortasını dilerse, cemaatten ayrılmasın. Kimi yaptığı hayır sevindirir ve kötülüğü de überse, işte o, mü'mindir" "Mü'minin mü'mine karşı durumu yekpare bir binayı meydana getiren, perçinlenmiş kayaların birbirlerine karşı durumu gibidir" hadisleri ile birlik beraberliği vurgulamaktadır.

İslâm dini, âyet ve hadislerle temellendirdiği kardeşlik bağıyla, toplumda ilişkilerin sağlıklı ve düzgün olmasını hedeflemiş ve aynı zamanda bunu imanla ilintilendirmiştir. Bir Allah'a, aynı Peygambere ve aynı Kitabı inanmış olan Müslümanların Kur'ân'ın etrafında birleşmeleri, "birlikte dirlik vardır." ilkesine sarılmaları, asla bölünüp parçalanmamaları öğütlenmiştir. İnanan insanların huzur ve barışı bozucu davranışlardan sakınmaları, karşılıklı hoşgörü anlayışına sahip olmaları birlik ve beraberliğin sağlanmasının tek yoludur. Tüm insanların aynı görüş, düşünce veya çizgide olmaları mümkün olmadığı bilinmektedir. Öyleyse birlik ancak ortak değerler öne çıkarılarak bu değerler etrafında yapılabilir. Zorlama, baskı ve dayatmalarla insanları bir noktaya çağırmanın birlik ve beraberliği sağlayamayacağı, aksine bölünüp parçalanmalara neden olacağı unutulmamalıdır. Tarihe baktığımızda, birlik ve beraberliğini devam ettiren milletlerin yücelip, yükseldikleri, bölünüp parçalanan ve bölücülüğün pençesine düşen milletlerin ise tarih sahnesinden silinip gittiklerini görürüz. İstiklal Marşı yazarı Milli Şairimiz Mehmet Akif ERSOY'un bu gerçeğe vurgu yapan şu dizeleri hatırimızdan hiç çıkmamalıdır;

*"Girmeden bir millete tefrika, düşman giremez,
Toplu vurdukça gönüller, onu top sindiremez.
Sen, ben desin efrat, aradan vahdeti kaldır.
Milletler için, işte kıyamet o zamandır"*

İslam, Birlikte Yaşama ve Höşgörü Dinidir

Kur'an ayetleri incelendiğinde İslam'ın, başta insanları Allah'a ve ahiret gününe inanmaya davet ettiği ortaya çıkar. Aynı zamanda bu iki esasın dışındaki iman esaslarını kabullenmeye, inancın hayata yansıyan yönünü ifade eden doğru davranış ve tavırları da izlemeye çağırıldığı görülür. Bununla birlikte İslam, insanların din tercihinde ve tercih ettiği dinin mesajını anlayıp hayata geçirmedeki farklılıkları da göz önünde bulundurur. İslam, bu farklılıkları insanların birbirlerini anlama ve tanımaları için bir fırsat olarak değerlendirir. Kur'an; "Ey insanlar! Doğrusu Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Allah bilendir, haberdardır." (Hucurat Suresi:13) ayetiyle bu anlayışa vurgu yapar.

Din ve inanç seçimi Allah ile kul arasındaki kişisel bir tercihtir. Kur'an'da Allah'ın dilemesi halinde yeryüzündeki bütün insanların iman etmiş olacağı vurgulanarak, Yüce Yaratıcının insanlara geniş bir irade ve din özgürlüğü verdiği ortaya koyulmuştur. Hür iradenin öne çıkarılması sebebiyle de dinde zorlama yapılamayacağı belirtilmiştir. Kur'an inançları nitelikleri yönünden değerlendirecek ve onlara inanmalarından ötürü insanları yargılayacak olan makamın yalnızca Allah olduğunu vurgulamıştır. Hz. Peygamberin şahsında da peygamberlerin görevinin yalnızca gerçekleri bildirip beyan etmek olduğunu, dine davet ettiği kimseleri zorlamak gibi bir yükümlülüklerinin olmadığını bütün insanlara bir mesaj vermiştir.

Şurası iyice bilinmelidir ki başta İslâm olmak üzere bütün dinler, aralarındaki farklılıklara rağmen insanlığa kurtuluş ve mutluluk recetesi sunmayı amaç edinmektedirler. Özellikle evrensel dinler incelendiğinde bu dinlerin mesajlarında toplumu ayakta tutan temel esaslarla birlikte barış, sevgi, insanların birbirlerine saygılı olmaları gibi hususlar önem

arzettmektedir. Ortak değerlere sahip olan dinler arasında farklılıkların öne çıkarılarak çatışma konusu yapılması tarihten beri süre gelen bir gerçek olarak da görülmektedir. Dini değerlerin çatışma konusu yapılması, ayrılık ve gerilim malzemesi hâline getirilmesi; toplumu bir arada tutarak, evrensel barış ve birlikteliği artıran dinin bizzat kendini yıpratmakla kalmamakta, toplumların ve fertlerin huzuru için de ciddî bir tehlike oluşturmaktadır.

İslâm, genelde insanlar arası, özelde ise dinler arası olumlu ilişkilerin kurulmasına önem vermektedir. Kur'an ve Sünnet iyice incelendiğinde İslam'ın her dönemde yeryüzünden ayrımcılığın kaldırılmasını, insanlığı tehdit eden ahlâkî yozlaşma ve adaletsizliğin giderilmesini ön çıkardığı görülür. Hz. Peygamber (SAS)'ın diğer din mensupları ile ölünceye kadar iyi ilişkilerinin olduğu, onlara gereken insani değeri verdiği bilinmektedir. Vefat ettiğinde zırhının Medine'li bir yahudide rehin bulunduğu, Necran Hıristiyanları Medineye geldiğinde onlara ibadet için Mescid'i tahsis ettiği, bir Yahudinin cenazesi geçerken ayağa kalkarak saygı gösterisinde bulunduğu, kendisine niçin böyle davrandığı sorulduğunda da onun da bir insan olarak saygıya değer olduğunu vurguladığı rivayetlerde bizlere ulaşmaktadır.

Hadislerde anlatımı ile uyumlu, uyum sağlanan ve kendisinden kötülük beklenilmeyen insan olarak bildirilen Müslüman'ın ve Müslümanların oluşturduğu İslam Toplamlarının sevgi, hoşgörü ve bir arada yaşamının tarihi tecrübesini yaşayarak ve örnek olarak diğer toplumlara en güzel bir şekilde göstermesi gerekmektedir.

İslam Terör ve Cinayete Karşıdır

İnsan; yaratıklar içerisinde en değerli, en üstün ve en mükemmel olan varlık. Allah'ın yer yüzünde halifesi olarak akıl, vicdan, duygu, düşünce, sevmeye, acıma ve üretme gibi yeteneklerle donatılmış, ilâhî emanetleri yüklenmiş, itaat ve ibadetle sorumlu kılınmıştır. Bu özellikleri sebebiyledir ki yerde, gökde ve ikisi arasında bulunan her şey onun için yaratılmış, canlı ve cansız bütün varlıklar onun hizmetine sunulmuştur. (Bk Bakara Suresi, 29, Casiye Suresi, 13, Lokman Suresi, 20). Akıl ve vicdan, düşünme ve anlama, konuşma ve yazma, öğrenme ve öğretme, isteme ve sevmeye... gibi üstün yetenekleri yanında; zayıf, aceleci ve nefesine düşkün, hırslı ve cimri, zalim, cahil, nankör, ümitsiz, şımarık, kibirli, azgın, kaba, şehvet ve servete düşkün gibi zafiyetleri ile de yaratılmıştır. Allah'ın ve eksi özellikleri ile yarattığı insanı ölümü ve hayatı ile imtihana tabi tutmuş, iyilik ve kötülük yapabilme yetenek ve özgürlüğü vermiştir. Neyin iyi neyin kötü olduğunu bilmesi için insanın aklını kullanmasını, peygamber ve kutsal kitapların rehberliğinden yararlanmasını istemiştir.

Allah'ın yasaklamasına rağmen insanlık tarihi itibarı ile cinayetlerin ve katliamların hiç kesilmediği görülür. İlk işlenen cinayet, Hz. Adem'in oğlu Kabil'in kıskançlık ve bencillik sonucu kardeşi Habil'i öldürmesiyle başlamıştır. (Maide Suresi, 32). Bütün cinayetlerin sonu pişmanlık ve hüsrana olduğu gibi, o da sonradan yaptığına pişman olmuş, hayatını bu utanç ile devam ettirmiştir. Çünkü bir insanı öldüren, vicdanen huzursuz olarak dünyada cezayı hak ettiği gibi, Allah'ın, "Her kim bir mümini kasten öldürürse onun cezası, içinde ebedî kalmak üzere cehennemdir. Allah, ona gazap etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır" (Nisa, 4/93) buyurduğu gibi ahirette de cezayı hak etmiştir. Suçsuz yere bir insanı öldürmek, bütün insanları öldürmek kadar büyük bir günahdır. Kur'an'da; "Kim, ...bir canı öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu yaşatırsa bütün insanları yaşatmış gibi olur" (Maide, 5/32) denilerek

bu ilke vurgulanmıştır.

İnsanın en başta gelen temel haklarından birisi “Yaşama hakkı”dır. “Can Güvenliği” de, bütün dinlerin vurgu yaptığı temel ilke ve hak dinin temel amaçlarından biridir. Yaşama hakkına ve can güvenliğine saygı, her insanın en temel hakkı ve görevidir. Furkan Suresi, 92. ayette Allah’ın iyi kullarının en başta gelen özelliklerinden biri olarak cana kıymamak zikredilmiştir. Hz. Peygamber (SAS), “Helak edici yedi büyük günden kaçının” buyurmuş, “Nedir onlar ya Rasulallah!” diye soranlara, bu yedi günahı saymış “Allah’a ortak koşma ve büyü yapmaktan” sonra üçüncü sırada “haksız yere cana kıymayı” zikretmiştir. Yine Peygamberimiz (SAS)’in şu sözleri cana kıymanın çirkinliğini açık olarak ortaya koymuştur: “Kıyamet gününde insanlar arasında ilk hüküm, insan öldürme suçu için verilecektir.” “Mümin kişi kendisine haram bir kan bulaşmadıkça (cana kıymadıkça) daima dininde genişlik içindedir.” “Büyük günahların en büyüğü; Allah’a ortak koşmak, insan öldürmek ve ana-babaya isyan etmektir”

Allah, yarattığı en kıymetli varlık olan insanın öldürülmesini şiddetle yasaklamaktadır. Onun ne kendisini ne de başkasını öldürmesini kabul etmemektedir. Bütün bu yasaklara ve tehdide rağmen insan öldürmenin, özellikle işkence, eziyet ve zulüm yaparak bu eylemi gerçekleştirmenin imanla bir arada düşünülemeyeceği görülmektedir. Bütün bu yasaklar ise, İslam’ın cinayet ve teröre ne kadar karşı olduğunu açık olarak ortaya koymaktadır. İslam; kini, nefreti, öfkeyi, baskıyı, şiddeti, terörü, cinayeti, toplumun fesadına sebep olan her türlü ahlaksızlık ve kötülüğü yasaklamaktadır. Bu yasaklananların yerine de saygıyı, sevgiyi, hoş görüyü, kardeşliği, haklara riayeti, vefayı, iyiliği ve iyilikte yardımlaşmayı emretmektedir. En çok değeri insana, onun varlık ve yaşama hakkına vermektedir. Zulüm, işkence, cinayet ve terörü de insanlık suçu olarak görmektedir. Bu sebeple İslam adına terör yapmak, cinayet işlemek, işkence yapmak, insan öldürmek İslam’a iftira etmek, Allah’ın yüce dininin adını kirletmektir.

İslam ve Yılbaşı Kutlamaları

İnsan yaratılışı itibarı ile iyiye de, yanlışla da yönelik yaratılmıştır. Hayır işleyebileceği gibi hata ve yanlışlıklar da yapabilir. Önemli olan insanın organizeli bir biçimde hata ve yanlışlıklarda ısrar etmemesi, özellikle öncü ve kötü örnek olmaktan kaçınmasıdır. Allah insanın zaman ve olaylar karşısındaki psikolojik durumunu bir ayette şöyle açıklamıştır: “Gerçekten insan, pek hırslı (ve sabırsız) yaratılmıştır. Kendisine fenalık dokunduğunda sızlanır, feryad eder. Ona imkan verildiğinde ise pinti kesilir.”(Meâric Suresi, 19-21) Günlük hayata bakıldığında insanın acı, üzüntü, geçimsizlik ve hastalık gibi problemlerle yüz yüze geldiğinde çıkış yolu için yalvardığı, zamanın, ibadetin, itaatin, sağlık ve huzurun değerini dilinden düşürmediği, rahata kavuştuğunda ise, olup bitenleri çabucak unuttuğu, zevk ve eğlenceye dalarak geçmişin sorgulamasını hatırına bile getirmedeği görülür.

İnsan, bu özelliğinin gereği olarak geçmişini unutmakta, dikkat, düşünce ve heyecanını hep gelecek üzerine yoğunlaştırmaktadır. Oysa geçmişteki olumlu ve olumsuz davranışların değerlendirilmesi yapılmaksızın geleceğin planlanması mümkün değildir. İnsan ve toplum hayatı açısından sorgulama ve planlama için yıllık zaman önemli bir süredir. Bu süre içinde fert, aile, toplum, millet ve insanlık için yapılanlar nelerdir? İnsanlığın hizmetine yönelik olarak bilgi ve kültür alanında yapılanlar nelerdir? Emredilen ve yapılması gereken ibadet, itaat ve örnek insanın sergilemesi gerekli olan iyilikler yapıldı mı? Bunların da ötesinde geçmişle ilgili gerçek manada samimi bir değerlendirme (otokritik) yapıldı mı? Bütün bu sorular cevaplandırılması gerekli sorulardır. Bu sorular cevaplandırılmadan ve geçmişin muhasebesi yapılmadan gelecek ile ilgili planlamaların yapılması sağlam bir hareket tarzı olmaz.

İnsan hayatında yıl, ay, hafta, gün, gece, saat, dakika, hatta saniye bile önemli bir yer işgal etmektedir. Bir yıl ise, insan ve millet hayatında önemli bir zaman dilimidir. Huzur içinde geçirilmiş bir yıl bilinmeli ki

bize Allah'ın bir lütfudur. Bu sebeplerle geçirilen bir yıla veda ederken, yeni bir yıla girmenin sevinç ve heyecanını yaşamak makul ölçüler içinde reddedilemez bir olgudur. İki yılı birbirine bağlayan bu zaman köprüsünde aşırılığa kaçarak ve bütün dinî kurallar ihlal edilerek cinnet geçirmiş-çesine yapılan yanlışları, hataları, lüks harcamalarla dolu kutlamaları da hoş görmek mümkün değildir. Normal hallerde din, örf, adet ve kanun gereğince, zararlarından ötürü yasaklanan bazı davranışlar yılbaşı ismi kullanılarak meşru hale getirilmemelidir. İslami geleneklere uygun olmayan yılbaşı kutlamalarının etkisinde kalınarak, lüks ve çılgınca bir eğlence ile aşırı israfta bulunulması doğru bir davranış olarak öne çıkarılmamalıdır. Bu gecenin de diğer geceler gibi normal bir zaman olduğu hatırdan çıkarılmayarak, diğer zamanlarda hoş karşılanmayan, dinen ve örfen yasak kabul edilen bazı davranışlar yılbaşı sürecine tahsis edilerek meşru sayılmamalıdır. Yılbaşı geçmiş ve geleceğin hesabının yapıldığı bir gece olmalıdır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; gün, hafta, ay ve yıl izâfidir. Zaman ise şelaleden akıp giden su gibidir. Onu durdurmak ya da geri çevirmek mümkün değildir. “Zararın neresinden dönülürse kârdır.” atasözünde denildiği gibi zamanı lehimize kullanmamız gereklidir. Gelecek günlerimiz ve yıllarımızın hep kazançlı olması için geçirdimiz zamanı iyi sorgulayalım, geleceğimizi iyi planlayalım, yapacağımız kutlamaları da meşru ve dini ölçüler içinde yapalım. Hz. Ömer (r.a)’ın şu sözünü de hep hatırimızda tutalım; “Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin ve tartılmadan önce amellerinizi tartın.”

İslam ve Cihat

İslam'a göre cihat genel bilindiği manada sadece savaş anlamına gelmemektedir. Hayatın gayesi olarak Allah'a kulluk etmek, nefsin arzularına karşı koyarak şeytanla mücadele etmek, Allah ve Rasûlünün koyduğu evrensel ölçülerin fert hayatında uygulanmasına, toplum hayatında da yaygınlaşmasına çalışmak cihattır. Aynı şekilde İslam'ı tebliğ etmek, ülke ve Müslümanları her türlü tehlike ve haksız saldırılara karşı savunmak, iyiliği emrederek, kötülüklerden sakındırmak da cihattır.

İslâm savaşı, kötü “şer” olarak görmüş, ancak zaruret veya zaruret sınırının da aşılması halinde başvurulacak bir çare olarak kabul etmiştir. İslam hukukçularının çoğu, savaş için düşmanın İslâm ve Müslümanlara savaş açmasını ve saldırılarını gerekçe koymuşlardır. Bu sebeple, hiçbir kimsenin küfür ve İslâm'a muhalefet sebebiyle öldürülemeyeceğini, Müslümanlarla savaşmayanlarla savaşılmayacağını belirtmişlerdir. İslâm'a göre, dinin tebliği, başkalarına İslâm'ın zorla kabul ettirilmesi asla harp nedeni olamaz. Çünkü İslâm, dinde zorlamanın olmayacağını (Bkz. Bakara Suresi 256), dileyenin iman edip, dileyenin ise İslâm'ı kabul etmeyeceğini (Kehf Suresi 29) genel ilke olarak kabul etmiştir. İslam tarihi boyunca gayrimüslimler genel olarak Müslümanların idaresi altında kendi inançları doğrultusunda yaşamışlar, inançlarına, ibadetlerine ve mabetlerine müdahale edilmemiştir. Hz. Peygamber, kendi döneminde, gayrimüslimlere dinî serbestiyet tanımış, Kendisi ile görüşmeye gelen Necran Hristiyanlarının Mescid-i Nebi'de ibadet etmelerine izin vermiştir. Türk Tarihi de bu uygulamaların örnekleri ile doludur. Kendi toplumunda veya bulunduğu yerde inancı nedeniyle baskı gören Yahûdî ve Hristiyanlar, atalarımızdan yardım isteyerek onlara sığınmışlardır.

Hz. Peygamber, insanlara zarar vermeyi ve zulmetmeyi yasaklamış, onlara merhametli davranmayı emretmiştir. “İnsanlara merhamet etmeye ne Allah da merhamet etmez” buyurarak, merhametsiz ve acımasız olamayacağı Allah'ın rahmetinden uzak olma olarak nitelendirmişlerdir. Baş-

ka bir hadislerinde de sadece insanlara değil, yeryüzündeki bütün canlılara şefkatle yaklaşmayı emretmiş, Allah'ın rahmetine ulaşmak için, yeryüzündekilere merhamet edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Bkz. Tâc, V/17). O, savaş ortamında bile savaşmayan kadınların, çocukların, yaşlıların, ibadetleriyle meşgul din adamlarının öldürülmesini, ibadethanelerinin yıkılmasını, ağaçların kesilmesini, hayvanların öldürülmesini yasaklamıştır (Bkz.Buharî, Cihâd 147,148).

Bilinmeli ki sadece İslâm değil bütün dinler, iyiliği yayma, kötü ile mücadele etmeyi temel hedef olarak kabul etmektedirler. Hz İbrahim, Hz Musa, Hz İsa ve diğer bütün peygamberler yaşadıkları dönemde kötüler ve kötülükle mücadele ederek insanları dine davet etmişlerdir. Hz. Peygamber de, aynı yolu takip etmiştir. Dine davet, zor kullanma üzerine değil, güzellikle ikna temeline oturtulmuştur. Kur'an-ı Kerim'de, "Ey Muhammed! Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütlerle çağır, onlarla en güzel şekilde mücadele et..." (Nahl Suresi,125) buyurularak tebliğin metodu güzel bir şekilde dile getirilmiştir. Peygamberlerin tebliğ metodunda da zor kullanma ve tehdit yerine, temenni ve öğüt verme hakim olmuştur. Zalim ve acımasız olarak tarihe damgasını vurmuş azılı düşmanların bile, Allâh'ın yoluna davet edilmesinde yumuşak ifadelerin seçilmesi öğütlenmiştir (bkz. Tâ-hâ Suresi,43-44).

İnsanları dine davette sevgi yolunu öneren İslâm'ın, mensuplarına cihat adı altında şiddeti, zor kullanmayı emrettiği iddiası asılsızdır. Bu iddia, hem teorikle yani Kur'an ve Sünnetle, hem de pratik olarak yaşanan tarihi uygulamaya ile bağdaşmamaktadır. Cihat adı altında masum kanının akıtıldığı, korku ve dehşet ile toplum düzeninin bozulduğu terörün yukarıda anlamı açık olarak ortaya konulan cihat ile hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. Aksine, yapılan açıklamalar ışığında cihat, kavram olarak terörle mücadeleyi de içermektedir.

İslâm Çalışmayı Emreder

Çalışmak, insan için bir görev hatta görevden de öte bir ihtiyaçtır. Tarihsel sürece dikkat ettiğimizde alan ve niteliği değişik olsa da çalışmanın, insanlığın tarihiyle beraber başladığını ifade edebiliriz. İnsanlığa gönderilen peygamberler ve getirdikleri dini esasların hemen hepsi çalışmayı teşvik etmiştir. Çalışmak ve çalışkanlık, erdem ve fazileti amaçlayan her din ve ideoloji tarafından teşvik edilirken, çalışanlar da ödüllendirilmiştir. Şüphesiz insanlığın elde ettiği her başarı ve buluşun temelinde çalışma, bu çalışmalarda da birilerin emeği, alın teri vardır. Çağımızda insanlığın faydalandığı birçok buluşun temelini de gayret ve çalışma teşkil etmektedir.

İnsanlığa en son olarak gönderilen İslâm dini de, inananlara ahiret için hazırlığı emrederken dünya ve dünya nimetlerini elde etmeyi de önemektedir. Kur'an-ı Kerim'de "İnsana kendi çalışmasından başka bir şey yoktur." (Necm, 39) buyurulmak suretiyle bu durum adeta ilke haline getirilmiştir. Buna göre kişilere ancak emeklerinin karşılığı vardır. İlahi otorite, gerekli ölçülere uyan hiçbir kimsenin emeğinin, çalışmasının boşa çıkarılmayacağını Kur'an ayetlerinde dile getirmektedir. Hz. Musa zamanında yaşayan ve varlıklı biri olan Kârûn'a hitap edilirken, "...dünyadan da nasibini unutma" (Kasas, 77) buyurulması, İslâm'ın dünyaya bakış açısı konusunda bize bir fikir vermektedir. Dikkatlice incelendiğinde toplu ibadet günü olan Cuma Günü diğer dinlerde olduğu gibi sadece ibadete ayrılmamıştır. Cuma namazından sonra alışverişe gitmeyi emreden ayette çalışarak kazanca verilen değer vurgulanmıştır: "(Cuma) namazı bitince yeryüzünde dağılın, Allah'ın fazlından rızık arayın." (Cum'a, 10). Hz. Peygamber (s.a.s.), peygamberlikten önceki dönemlerinde Kureys'in sürülerini koyun başına belirli bir ücretle otlatmış, ticaret yaparak geçimini sağlamaya çalışmıştır. Kendinden önceki peygamberlerin de birer mesleği olduğunu bildiren Allah Resulü (s.a.s.); "Kişi el emeğiyle kazandığından daha hayırlı bir taam yememiştir. Dâvud

Peygamber de kendi el emeğini verdi.” buyurmuştur.

İslam, çalışmaya gücü yettiği halde çalışmadan başkalarının desteği ile hayatını sürdürmeye çalışmayı, dilenerek geçim teminini kötü kabul etmiştir. Sahabe ve Tabiinin büyükleri kazanç ve meslek edinmek için çalışmayı ibadet için uzlete çekilmekten daha faziletli olarak görmüşlerdir. Bir defasında mescide çekilerek işlerini bırakmış bir grubu gören Hz. Ömer, “Kimse, “Allah’ım bana rızık ver” diyerek, rızık peşinde koşmayı bırakmasın. Bilin ki, gökten ne altın ne de gümüş yağar.” Diyerek onların yaptıklarının yanlışlığını dile getirmiştir.

Çalışma ve helal kazancı ilim elde etme gibi farz kabul eden İslam, bunun yasal yollardan emek sarf edilerek yapılması halinde ibadet ölçüsünde kutsal ve değerli bir davranış olarak görmüştür. Kazancın elde edilmesinde en önemli ilke olarak yasal ve helal olma prensibini esas almıştır. “Ey İman edenler! Mallarınızı aranızda haksız yollarla yemeyin. Karşılıklı rızaya dayalı ticaretle yiyin” (Nisa, 29) buyurarak, haksız kazancın haram olduğunu bildirmiştir. Bu sebeple İslam, hırsızlık, gasp, rüşvet, kumar ve şans oyunları, faiz, kamu mallarına el koyma, yolsuzluk, hileli alışveriş, birinci kalite diye ikinci kalite mal vermek, eksik tartıp ölçmek, malı hakkından fazla fiyatla satmak, çalışanlar tarafından görevin ihmal ve terki, işverenin çalışanlara hak ettiği ücretlerini, devlete vergisini, fakire zekatını vermemesi ve kalitesiz mal üretilip pahalıya satarak servet elde etmesi gibi yasal olmayan kazanç yollarını yasaklamıştır.

İyi bir Müslüman olarak boş durmamalı, çalışma imkanımız var iken çalışarak çoluk çocuğumuzun boğazından geçirdiklerimize dikkat etmeliyiz. Yarın helalleşme fırsatı bulamayacak olduğumuz tüyü bitmemiş kimselerin hakkına bilerek veya bilmeyerek el uzatmamalıyız.

Kurban ve Kurban Bayramı

Sözlükte yaklaşmak anlamına gelen kurban, dini terminolojide belirli bir zamanda, yine belirli bir hayvanı ibâdet maksadıyla usûlüne uygun olarak kesmektir. Kurban, ibadet olarak Allah’a yaklaşmayı, teslimiyeti ve O’na şükür ile malların O’nun yolunda feda edilebileceğini ortaya koymaktadır. Kurban, Kitap ve Sünnet ile zengin olan kimselere emredilmiş bir ibadettir. Kurban ile ilgili olarak Allah, Kur’ân-ı Kerîm’de; “Rabbın için namaz kıl ve kurban kes” (Kevser Suresi: 2), Hz. Peygamber (s.a.s) de “İmkânı olup da kurban kesmeyen bizim namazgâhımıza yaklaşmasın” buyurmuşlardır. Kurban ibadeti, hicretin ikinci yılından itibaren uygulana gelmiştir. Hz.Peygamber (s.a.s.) de, bu tarihten itibaren her yıl kurban kesmiştir.

İslâm’da kurban kesme geleneği Hz. İbrahim’e kadar uzamaktadır. Allah, Hz. İbrahim’in oğlu Hz. İsmail’i kendisi için kurban etmesini emrederek imtihandan geçirmiştir. Allah’ın, İsmail (AS) için kurtuluş fidyesi olarak gönderdiği koç kurbanını hatırlatan bir ibadet olarak İslam’da da devam etmiştir. Hz. İbrahim ayrıca yapmış olduğu hac ibadeti esnasında da Mina’da kurban kesmiştir. Kurban bayramının da Hz. İbrahim’den kaldığı bilinmektedir. Hz. Peygamber, kurban bayram namazını kıldıktan sonra hazırladığı iki boynuzlu koçun birisini kendisi ve ailesi için, diğerini de ümmeti için kurban etmiş, sonra da: Allah’ım! Bu sendendir ve sanadır. Diye dua etmiştir.

Yüce Allah’ı hoşnut kılabilmek için girilen her ibadetin, samimiyet ve içtenlikle yapılması, gösteriş ve riyaya bulaştırılmaması büyük önem arz etmektedir. Kurban ibadetiyle ilgili olarak Kur’an-ı Kerim bu hususu; “Onların (kurbanların) ne etleri ne de kanları Allah’a ulaşır; fakat O’na sadece sizin takvanız ulaşır” (Hac: 37) ayet-i ile ortaya koymaktadır. Bu sebeple, köklü bir tarihi geçmişe sahip olan kurban ibadetini yerine getiren Müslümanların, bu ibadeti yerine getirirken belirtilen ilkelere uymaları, esasen nefislerindeki ihtirasları kurban ettiklerine dair yüksek bir bi-

lince sahip olmaları gerekir.

Kurban, insanın Allah'a yaklaşmasına vesile olan bir ibadettir. Kurban, gerek fert, gerekse toplum açısından çeşitli yararlar taşıyan mali bir ibadettir. Kişi kurban kesmekle Allah'ın emrine boyun eğmiş ve kulluk bilincini koruduğunu canlı bir biçimde göstermiş olur. Kurban, toplumda kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhunu canlı tutar, Sosyal adaletin gerçekleşmesine katkıda bulunur. Özellikle et satın alma imkânı bulunmayan veya çok sınırlı olan yoksulların bulunduğu ortamlarda kurbanın bu rolünü daha belirgin biçimde görmek mümkündür. Kurban, zengine malını Allah'ın rızası için, başkalarıyla paylaşma yolunda harcama alışkanlığını verir; onu cimrilik hastalığından, dünya malına tutkunluktan kurtarır. Fakirin de varlıklı insanlar aracılığıyla Allah'a şükretmesine vesile olur.

Kurban Bayramı, Allah'a yaklaşmanın ve O'na kulluk makamında yönelmenin anlamlı bir göstergesi olan kurban ibadetinin icra edildiği önemli mutluluk günlerinin adıdır. Bu günlerde Müslümanlar, Arife gününden başlamak üzere Bayramın 4. günü ikindi namazında sona eren teşrik tekbirlerini getirerek, kurban keserek, yoksullara iyilik yaparak, anne-baba, akraba, eş-dost ve kabir ziyaretlerinde bulunarak varoluşumuzun yegane sebebi Yüce Mevlâ'ya yakınlığın ve şükrün yollarını aramaktadır. Gittikçe bireyselleşerek insanların birbirlerine yabancılaşma bunalmırları yaşayan çağımızda bayramların birlik ve beraberlikleri pekiştiren bir fonksiyon icra ettiği de inkar edilemez.

Her nerede olursa olsun birlik ve beraberlik, yardımlaşma ve dayanışma varlığımızın devamını sağlayacak en önemli etkidir. Bu beraberliğin oluşmasına katkı sağlayan ve asırlardır bizleri birbirimize bağlayan manevi unsurlardan biri olan mübarek Kurban Bayramını bu bağlamda iyi değerlendirelim.

Hicret ve Önemi

Hicret, kelime olarak “kişinin herhangi bir şey veya yerden be-
den, lisan veya kalb olarak ayrılıp uzaklaşması” anlamına gel-
mektedir. Terim olarak da, Peygamberimiz ve Mekkeli müslümanların
milâdî 622 yılında Mekke’den Medine’ye göç etmelerini ifade
etmektedir. Hicret, İslâm tarihinde ve Peygamberimizin hayatında en
önemli olay olarak, İslâmı tebliğde bir dönüm noktasını oluşturmuş, Müs-
lûmanlara yeni bir kapı açmış, Mekke’de baskılı dönemde bunalan Saha-
beyi’ diriltmiş, İslam Toplumu Medine de güç olarak ortaya çıkarmış-
tır.

Hicret, inanmış Muhacirler (Mekke’den Medineye göç eden Müslü-
manlar) için, bütün mal varlıklarını, itibarlarını geride bırakarak, Allah ve
Rasûlüne bağlılığın, iman için fedâkârlığın, yalnızca Allah’ı ve Resulunu
seçmenin, inanç uğruna her zorluğu göze almanın destansı ifadesidir. Ay-
nı zamanda Ensar (Medine’li Müslümanlar) için de, iman uğruna bir
lokma ekmeğini kendilerine kardeş kabul ettiği muhacirlerle paylaşabile-
cek kadar kardeşlik, beraberlik anlayışının ve başkasını kendisine tercih
etmenin ifadesidir. Peygamberimizle birlikte bu destanı yazan güzel in-
sanları Kur’an; kelimelerin en tatlısı ile övmektedir; “Öne geçen
Muhâcirler ve Ensâr ile onlara güzellikle uyanlar; Allah onlardan râzı
olmuştur, onlar da O’ndan râzı olmuşlardır ve (Allah) onlara, içinde ebedî
kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte büyük
kurtuluş ve mutluluk budur.” (Tevbe Suresi, 100). “Şüphesiz iman eden-
ler, hicret edenler ve Allah yolunda cihad edenler; işte onlar, Allah’ın
rahmetini umabilirler. Allah bağışlayandır, merhamet edendir.” (Bakara
Suresi, 218)

Bu iki olguya örnek olarak Suheyb-i Rumi ve Abdurrahman b. Avf
verilebilir. Suheyb-i Rûmî, Mekke’ye köle olarak gelip daha sonra da
yaptığı ticaretle zengin olmuş biriydi. Hz Peygamberden sonra hicrete
niyetlendiğinde, Mekkeli müşrikler onu engelleyerek, “Sen buraya bir

köle olarak geldin, bizim mallarımızla zengin oldun, seni bu mallarla göndermeyiz. Burada kal malların senin olsun” demişlerdi. Suhayb-ı Rumi kalma teklifini kabul etmeyerek, bütün mallarını Mekke’de bırakmış ve Mekke’ye geldiği gibi sadece elbisesi ile Medine’ye göç etmiştir. Bakara Suresi 207’ deki;”İşte o topluluk içinden çıkan biri ki Allah’ın rızasını kazanmak üzere kendi kendisini satın almıştır...” ayetinin bu olay üzerine nazil olduğu ve Resulullah’ın onu Medine çıkışında karşıladığı rivayet edilmiştir. Hicret sonrasında Ensar ile Muhacirlere yardım için kardeşleşme yapıldığında Abdurrahman b. Avf’ın Ensâr kardeşi, bütün arazilerinin ve malının yarısını ona vermek istemiştir. Abdurrahman b. Avf, Ensar kardeşine yük olmamak için bunları kabul etmemiş, kendisine çarşı ve pazar yolunu göstermesini istemiş, kısa sürede yaptığı ticaret ile büyük bir servet sahibi olmuştur. Hicret, büyük davaların ayrılmaz bir parçası olduğundan, böyle davaları üstlenmiş kanaat ve hareket önderlerinin zaman zaman taraftarları ile birlikte mutlaka hicret olgusu ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Hz. İbrahim, Harran’dan Mısır ve Filistin’e, Hz. Musa da, Mısır’dan Sina ve Filistin’e hicret etmiştir. Müslümanlar da, Mekke’lilerin kendilerine hayat hakkı tanınamaları sebebiyle daha önce iki defa Habeşistan’a hicret etmişlerdir.

Hicret, sıradan bir göç, ekonomik olarak yapılan yer değiştirme, daha rahat bir yaşama yöneliş, başka diyarların mal ve zenginliklerinin çekici dâveti değildi. Hicret, imanın aydınlığa, kurtuluşa çıkarılması, İslâmî tebliğe yeni imkanlar sağlanması, Mekke’de cemaat olarak yaşayan Müslümanların, kendilerine ait düzen sistemlerini oluşturabildikleri cemiyete ve devlete dönüşmesiydi. Hicret, Mekke’den bir kaçış değil yeniden güç toplayarak geri dönüşün simgesiydi. Hicret, Kur’an ayetleri ile insanlardan korunacağı bildirilen İki Cihan Serveri Hz. Muhamed’in kendi vatanından kaçışı değil, tıkanan mücedelenin önünü açmak için Allah’ın emri ile uyguladığı stratejik bir yer değiştirmeydi. Hicret, dinin toplumsal planda uygulanması, fiilî varlıktan hukukî varlığa dönüşerek devletleşmesi, güçlenmesi, taraf olarak ortaya çıkması, diğer insanlara kendini anlatabilmesi, düşmanlarına karşı kendini savunabilmesi, diplomatik alana taşınması ve evrenselleşmesidir.

Allah’a Karşı Sorumluluk

İnsan, en mükemmel bir şekilde yaratılmıştır. Mükemmel olarak yaratılan ve yaratılanların emrine verildiği insanın, kul olarak yüce Yaratıcı’ya, sosyal bir varlık olarak gerek kendine, aile bireylerine, gerek akraba, eş, dost ve komşularına ve gerekse fert olarak devlete, topluma ve çevreye karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Bu yazı dizimizde Kur’an ayetleri ışığında, sorumlulukları açısından insanı değerlendireceğiz.

Allah, bütün varlıkları ol emri ile var eden Mutlak varlıktır. Yarattıklarının hiç biri ona benzemez. O yarattıklarının bir toplamı da değildir. Yeryüzünde varlıklarını gördüğümüz ve müşahade ettiğimiz bütün varlıklar O’nun varlığının bir delili, bize mesajıdır. Onu inkar etmek mümkün değildir. O olmasa idi varlık olmazdı. O, “Evveldir, ahirdir. Zahir ve batındır. Herşeyi kemali ile bilendir.” (Hadid Suresi, 3).

Allah, İnsanı tek bir nefisten ve ondan da eşini yaratmış, ikisinden de kadın ve erkek olarak nesilleri üretmiştir. Yine O, insan için yeri bir yaşanabilecek zemin, göğü de onun üzerine bir tavan yapmış, gökten su indirmiş ve o su ile türlü meyvelerden ve ekinlerden rızık çıkarmıştır. Bu sebeplerle insan için en önemli ve başta gelen sorumluluk Allah’a karşı olan sorumluluğudur. İnsanlık, yaratılmadan önce yani ruhlar aleminde Allah’ın varlığını kabul etmiş, Allah’ın “Ben sizin Rabbiniz değil miyim” sorusuna “bilakis Rabbimizsin” diyerek mukabelede bulunmuştur (Araf Suresi, 172). Allah, bu alman ahde uymasını dünyada insanoğlundan talep etmiş, onun sorumluluklarını sıralarken Allah’a karşı sorumluluğunu başta vurgulamıştır.

İnsanın Allah’a karşı olan sorumluluğunun başında ise O’nun varlığını bilmek ve O’na hiçbir şeyi ortak koşturmak gelmektedir. Allah’a şirk koşturmak insan için işleyebileceği günahların en başında gelmektedir. “Allah ile birlikte bir ilah tanıma! Sonra kınanmış ve kendi başına terk edilmiş olarak kalırsın. Rabbin, sadece kendine kulluk etmenizi hükmetti...” (İsra Suresi 22-23) ayeti bu olguyu vurgulamaktadır. Bu sorumluluğa

uymayan elleri ile yapmış olduğu taş ve ağaç parçalarını Allah’a eş koşan veya onun yerine koyan, Allah’ın hakkını ihlal eden, O’na verdiği ahde riayet etmeyen, O’nu noksan sıfatlarla sıfatlandıran, ve O’na eş, oğul gibi O’nun vahdaniyetini gölgeleyecek unsurları ortak koşanların içine düştükleri durumu Kur’an ayetleri geniş bir şekilde ortaya koymaktadır. “Allah kendisine ortak koşulmasını elbette bağışlamaz. Ondandır başkaları için bağışlar.” (Nisa Suresi, 116) ayeti şirkin ne derece affi mümkün olmayan günah olduğunu ortaya koymaktadır.

Allah, insana sonsuz nimetler vermiş, onu en güzel şekilde yaratmış ve yaratılan her şeyi onun tasarrufuna bırakmıştır. Bunun karşılığında da insandan kulluğunu bilmesini istemiş ve yaratılışın sırrı olarak da kulluğu ön plana çıkarmıştır. O yarattıklarına karşı merhametli, ondan başka ne bir dost vardır, ne de bir yardımcı, ancak O’na ibadet eder ancak O’ndan yardım istenir. Acziyet içerisinde, sıkıntıda kalındığında veya dara düşüldüğünde sığınılacak yer O görülür. Öyleyse insana sonsuz nimetleri veren ve koruyup gözetken Rabbinize karşı şükürün yerine getirilmesinin, kulluğun ortaya konulmasının en önemli ifadesi O’na ibadette bulunmaktır. İnsan kendisine yapılan ufak bir yardım için o yardımı yapana daima iyi duygular besler. Bir iyiliğin yıllarca kölesi olur. Allah ise, ona sonsuz ihlanda bulunması sebebiyle ibadete en layık olandır.

İbadet, kulun yüce yaratıcıya karşı saygı ve tazim görevidir. Kul, yaptığı ibadet ile O’na yaklaşır, O’nun karşısında acziyetini ortaya koyar, kendisini O’na bağlar, böylece maddeten ve manen bir arınmayı gerçekleştirir. İbadet, verilen nimetlere karşı şükürün ifadesidir. Şükür ise nimenin artmasına sebep olur. Genel anlam olarak Allah’ın rızasını kazandıracak her çeşit davranış ve fiiller olan ibadet, O’nun emrettiği Namaz, Oruç, Zekat ve Hac gibi emirlerin yerine getirilmesidir. Kul bu ibadetleri yapmamış olsa, Cenab-ı Allah’ın zatı uluhiyetinden hiçbir şey eksik olmaz. Eğer O dilerse bütün insanlığı yok edip yerine başkalarını yaratmaya kâdirdir. Bu sebeple, yine kaybeden sorumluluğunu yerine getirmemiş olması sebebiyle insanın kendisi olur.

Kısa ve öz olarak başı boş ve sorumsuz yaratılmamış olan insan hayatının hemen her devresinde yaptığı bütün işlerden dolayı Allah’a karşı sorumludur.

Kendine Karşı Sorumluk

İnsan, yaratıldığı günden itibaren kendi varlığından sorumludur. Kur'an, bir çok ayet-i kerime de insanın bizzat kendisine yönelik hitaplarda bulunmaktadır. Allah'ın insana verdiği beden, sıhhat, akıl gibi nimetler birer emanettir. Kendi varlığından sorumlu olan insan bu gibi emanetlere da uygun davranmak zorundadır. Kur'an, insanın kendisini bile bile tehlikeye atmasını yasaklamakta, insana doğru ve dürüst olmayı öğütlemektedir.

Kendine karşı sorumluluğunun idrakinde olan insana, Kur'an, akli geçici olarak da olsa giderici ve sarhoş edici maddeleri hem bu açıdan hem de sıhhat açısından yasaklamış bunların şeytan amellerinden olduğunu vurgulamıştır.

İnsan, mal, mülk, para, kadın v.b gibi nefsani duygularına hitap eden, dünya hayatının cezbedici özelliği olarak bildirilen şeylere karşı aşırı bir şekilde ve hırs derecesinde bir bağlılık sergilemektedir. Bu da insanın yaratılışındaki zayıflığından beslenmektedir. Hadid Suresinin bu ayetinin ortaya koymuş olduğu manada ki dünya hayatı, bir başka ayette de şu şekilde ifadesini bulmaktadır;” Nefsani arzulara, kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere karşı düşkünlük insanlara çekici kılındı. Bunlar dünya hayatının geçici menfaatleridir.” Ali İmran Suresi, 14.

İnsan, dünya hayatının bu ayetlerde belirtilen özelliklerine kendisini öyle kaptırır ki, bu durum ona yarın karşılaşılabilecek olduğu ahiret hayatını unutturur. İnsan arzularının sınırı yoktur. Bu sebeple bugün birçok insanın arzularının emrettiği şekilde hayatını yaşadığını görürüz. Nefsin arzu ve isteklerinin sınırı olmadığından daima hep yeni şeylerin peşinden koşmaktadır. Bir arzuya ulaştığında, o arzu için olan istek bitmekte ve yeni bir arzunun peşinden koşmaya başlamaktadır. Ona ulaştığında da yine bir başkasını arzulamakta, böylece kişiye doyumsuzluk duygusu hakim olmakta ve yeni arayışların peşine düşmektedir. Bu ise, insanı sapık-

lığa ve körükörüne bir zevk bağımlılığına sevk etmektedir.

Kur'an bu bağlamda insanın kendisine karşı sorumluluğunun bir gereği olarak, nefsinin bu gibi kendine manevi yönden zarar verecek olan şeylerden arıtmasını ve kurtuluşa ermesini, ahiret hayatının dünya hayatına tercih edilmemesini tavsiye etmektedir. Allah; "Ey inananlar! Allah'tan sakının; herkes yarına ne hazırladığına baksın; Allah'tan sakının, çünkü Allah işlediklerinizden haberdardır. Allah'ı unutup da, Allah'ın da kendilerini kendilerine unutturduğu kimseler gibi olmayın; onlar, yoldan çıkmış kimselerdir. Cehennemliklerle cennetlikler bir değildir. Kurtuluşa ermiş kimseler cennetliklerdir." Haşr Suresi 18-20. buyurarak insanın kendi eli ile kendisini ateşe atmamasını istemektedir.

Kendine karşı sorumlu olan insan, kibirden, gösterişten, yalancılıktan, hasetten, iftiradan, gıybetten, nifak ve fitneden uzak durur, Allah'tan sakınır ve Ahiret yurdu için ne hazırlık yaptığını kendine sorarak nefis muhasebesi yapar. Sorumluluğunun gereği olarak yapmış olduğu yanlışlardan ve hatalardan geri dönmesini bilir. Eğer hatayı bir insana karşı işlediğinde nasıl özür dileyerek gönlünü alırsa, Rabbine karşı işlediği hatalardan dolayı da tövbe ederek O'nun rızasını kazanmaya çalışır. O, ölüm denen gerçeği ve bu gerçeğin her geçen gün, yaşlı olsun, genç olsun bütün insanların ömür takviminden bir yaprak daha düşürdüğünü, herkesin kaçınılmaz biçimde hayatının sonuna doğru yol aldığını bilir.

O, Allah'ın kendisine hitap ettiği şekilde kendini ve ehlini cehennem ateşinden yapmış olduğu iyi amelleri ile muhafaza eder. "(Ey Mü'minler) Ahiret için azık toplayın. Bilin ki azığın en hayırlısı takvadır." Bakara Suresi, 197 "Her kim dünya nimetini isterse kendisine ondan veririz. Kim de ahiret sevabını isterse ona da bundan veririz." Ali İmran Suresi, 145 Kısaca, kendi varlığına karşı sorumluluğunun bilincinde olan insan kendini kurtardığı gibi, yaptığı olumlu davranışlarla başkalarına örnek olur.

Eşler Arası Sorumluluk

Kur'an insana, içinde birey olarak yaşadığı aile ile ilgili sorumluluklar da yüklemektedir. Her insan bir aile ortamında dünyaya gelmektedir. Toplumun çekirdeğini de oluşturan aile, insanın ilk ve temel olarak her türlü eğitimi aldığı ocaktır. İnsan, hayata aile ortamında hazırlanır, aile içinde şekillenir ve topluma faydalı bir birey haline gelir.

Kur'an, karı-koca, evlat, baba-anne, kardeş ve akraba olarak insanın aile içindeki sorumlulukların da temel taşlarını koymaktadır. Ailenin çekirdek unsuru olan anne-baba, karı ve koca olarak bir birine karşı sorumludur. Allah; "huzur bulmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet bağları oluşturması da O'nun varlığının delillerindendir." (Rum Suresi, 21) buyurmaktadır. Bu ayet ortaya koymaktadır ki eşler arasındaki ilişkinin temeli karşılıklı sevgi ve saygıya dayanmaktadır. Sevgi ve saygının olmadığı yerde bireysel düşünme ve tercihler öne çıkmaktadır. Yine böyle ortamlarda problemler konuşulmaktaki, basit her olay tartışma konusu haline dönüştürülmektedir. Böyle ortamlarda büyüyen çocuklarda problemlerli olarak yetişmekte, hayat boyuncada bu durumunu devam ettirmektedir. Sevgi ortamında büyüyen çocuklar ise gerek eğitim, gerek sosyal, gerekse ruhi olarak daha başarılı bir tablo çizmektedirler.

Kur'an, eşler arasındaki ilişkinin temeline bu sevgi ve saygının tezahürü olarak nikah unsurunu koymuş, nikahsız birliktelikleri kesin olarak yasaklamıştır. Zina olarak nitelendirilen nikahsız birliktelikleri, toplumun ahlaki dejenerasyonunu sağlayan edepsizlik ve kötü bir yol olarak kabul etmiştir.

Bir aile yuvası çatısı altında buluşan eşler, yapılan nikah ile karşılıklı bir takım hak ve sorumluluklar altına girmektedirler. Kur'an'da Yüce Allah; şöyle buyurmaktadır: "... Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi. Kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler bu haklarda kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azizdir.

Hakimdir.” (Bakara Suresi, 228). Peygamber Efendimiz de; Veda Haccında bu bağlamda: (Ey erkekler) Sizin kadınlarınız üzerinde hakkınız olduğu gibi kadınlarınız da sizin üzerinizde hakları vardır.” Buyurarak karı-koca hakkına dikkat çekmektedir. Bu hakların bir kısmını ortak ve karşılıklı riayet edilmesi gereken haklar, bir kısmını erkeğin hakları, bir kısmını da sadece kadının hakları olarak belirlemektedir.

Müslüman için zaten imanın getirdiği ve uyulması gerekli esaslar bulunmaktadır. Müslüman, diğer müslümanın din kardeşidir. İyi bir Müslüman kardeşine zulmetmez, yalan söylemez, hile yapmaz, haksızlık etmez, zarar vermez, kalbini kırmaz, incitmez, güler yüzle ve tatlı dille mukabelede bulunur, saygısızlık yapmaz, sevinciyle sevinir, üzüntüsünü paylaşır, ihtiyacı olduğunda yardımına koşar ve ihtiyacını giderir. Kur’an, bu bağlamda inanan erkeklerle kadınların birbirlerinin dostları olduğunu, birbirlerine iyiliği emrettiklerini ve kötülükten alıkoydukları ilkesini genel ahlaki kural olarak eşler arasına koymuştur. Erkeklerle hanımları ile iyi geçinmelerini, hoşlanmadıkları konularda bile tahammüllü olmalarını öğütlemiştir. Kadınların da kocalarından şikâyetçi olduklarında ayrılık olmadan aralarının düzeltilmesini emretmiştir. Aralarının açılması ve boşanma endişesi esnasında da erkek ve kadın tarafından hakemlerle barıştırma gayreti içerisine girilmesinin daha iyi olacağını bildirmiştir. Boşanma olduğunda da kadınların haklarının ihlal edilmemesini ve hakları olan ve tazminat olarak ödenmesi gereken mehirlerine de el konulmamasını vurgulamıştır.

Kur’an ‘a göre erkek, her şeyden önce eşine bir insan olması açısından bakmalı, onun; aile yuvasının temelini oluşturan iki temel unsurdan biri olduğu hatırlanarak çıkarmamalıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) kadınların erkekler üzerindeki hakları nelerdir?” sorusuna; Yediğinden yedirmesi, giydiğinden giydirmesi (kadının kocası üzerindeki hakkıdır.) Sakın (eşinin) yüzüne vurmasın, ona kötü muamelede bulunmasın, evin dışında onu terk etmesin” cevabını vermiştir.

Anne-Baba Hakkı Olarak Sorumluluk

Kur'an'ın insana, içinde birey olarak yaşadığı aile ile ilgili yüklediği sorumluluklarından biri de anne-baba hakkıdır. Temiz bir toplum, o toplumu oluşturan fertlerin, yaşantılarında uyguladıkları genel kuralların temizliği ile gerçekleşir. Toplumu oluşturan fertler, hak-hukuk tanımazlarsa, haksızlık karşısında susmayı kabullenirlerse, ideal bir topluluğun gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu bağlamda gözetilmesi gereken önemli haklardan birisi de anne-baba hakkıdır. Allah (cc); “Rabbin, yalnız kendisine tapmanızı ve ana babaya iyilik etmenizi hükmetmiştir. Eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı “öf” bile deme, onları azarlama, ikisine de hep tatlı söz söyle. Onlara acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve Rabbim, onlar, beni küçüklüğümde nasıl (koruyarak) büyüttülerse, sen de onları öylece esirge, de.” (İsra Suresi, 17/23-24) buyurarak, kendi hakkının peşinden bu önemi vurgulamak için anne-baba hakkı ile ilgili bilgiler vermiştir.

Anne-baba hakkı, İslâm'ın en çok değer verdiği ve üzerinde durduğu konulardan biridir. Kur'an, insana anne ve babasını vasiyet etmiş, annesinin onu hangi sıkıntılara katlanarak taşıdığını vurgulamış, anne-babaya itaatsizliğe sınır olarak da şirki zikretmiştir (Lokman Suresi, 14-15). Bu ayetlerde Allah, bir çocuğun, hangi sıkıntılar içinde dünyaya getirildiğini, ne sıkıntılarla büyütüldüğünü vurgulayarak, kişiyi kendi ayağı üzerinde duracak hale getirdiği için hem Allah'a, hemde buna vesile olan anne-babaya teşekkürün borç olduğunu belirtmiştir. Kur'an, anne baba hakkı üzerinde durduğu ve insana bu manada sorumluluk yüklediği gibi Hz. Peygamber de aynı hususlarda hassasiyetle durmuştur. Bir hadisinde anne-babasından her hangi birinin ihtiyarlığı dönemine ulaşip da cennete giremeyenin; yani onlara karşı sorumluluğunu yerine getirmeyip de cenneti kaçıran evlatların burnu sürtülsün buyurmuştur. Bir başka hadisde de, onlara iyi davranmayı Allah yolunda cihad ile eş tutmuştur.

Anne, çocuğunu en iyi şekilde yetiştirmek için onun üzerine rahmet

kanadını germiş, çocuğu hasta olduğunda, onunla hasta olmuş, ağladığında, onunla ağlamış, yememiş, ona yedirmiş, giymemiş, ona giydirmiştir. Baba da, bütün bunlarla birlikte, eşinin ve çocuklarının rızkını temin için çalışarak, onların rahat bir hayat sürmelerine zemin hazırlamıştır. Bunun için insan, küçük yaşından itibaren ailesinin kendisi için yaptıklarını hatırladığında, onlara karşı ne kadar borçlu olduğunun farkına varacaktır. Peygamberimiz (sas), bir kişinin babası köle iken satın alıp azad etse, yine esir olsa, tekrar alıp azad etse, yine de onun hakkını ödemiş olamaz buyurmuştur. Bu hadis, insan için en değerli şey olan hürriyetin defalarca bağışlanmasının bile, babanın hakkını ödemeye yetmediğini vurgulamıştır. O zaman, bizi büyük sıkıntılarla 9 ay karnında gezdirip, kendi canından, can, kanından, kan veren, bize sütünü veren, annemizin hakkını nasıl öderiz,

Bilinmeli ki sağlam bir toplum, aile yapısı bozulmamış ve yozlaşmamış toplumdur. Çünkü aile, toplumu oluşturan unsurdur. Anne-baba tanımayan evlatların, evlatlarından habersiz ve onları sahiplenmeyen anne-babaların oluşturduğu toplumlar, problemlili olarak varlıklarını devam ettirmek zorundadırlar. Bu sebeple, iyi bir toplumu oluşturmak için iyi bir aile yapısı oluşturmak gereklidir. İyi bir aile de anne-baba hakkının gözetilmesi ve iyi nesil yetiştirilmesi ile mümkün olacaktır.

Kur'an aile bireyleri ile birlikte aynı zamanda kan ve sıhriyetten akrabalık bağlarının da gözetilmesini emrederek insanın bu konuda da sorumluluğunun bulunduğunu belirtmektedir. Anne babasının dışında insana en yakın olan kimse kardeşleridir. Daha sonra amca, dayı, hala, teyze gibi yakınlık sıralarına göre diğer akrabalar gelmektedir. Allah (CC); "Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten sakının" (Nisa Suresi, 4) buyurarak akrabalık haklarını vurgulamaktadır.

Çocuklara Karşı Sorumluluk

Kur'an, insana anne ve baba olarak da sorumluluklar yüklemiştir. Hz. Peygamber (SAS) bir hadisinde ; “Her doğan çocuk, yaratılışı itibarıyla İslam fıtratı üzere doğar. Sonra annesi babası onu Yahudileştirir, Hıristiyanlaştırır veya Mecusileştirir” buyurmaktadır. Bu hadis çocuk üzerinde anne ve babanın önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu sebeple dir ki Kur'an, “Ey iman edenler! Kendinizi ve çoluk çocuğunuzu yakıtı insanlar ve taşlar olan Cehennem ateşinden koruyun” (Tahrim Suresi:6) buyurmaktadır. Çocukluk döneminde verilen eğitim ile kişilikler şekillenmektedir. Çocukluk dönemi gençlik dönemine, dolayısı ile bütün hayata yönelik bir hazırlık dönemidir.

İnsan hayatının en verimli dönemi ise gençlik çağıdır. Gençlik, Yüce Allah'ın bize verdiği ve kıymetinin bilinmesini istediği en önemli bir nimettir. Hz. Peygamber, yaşlılıktan önce gençliğin kıymetinin bilinmesini tavsiye etmiştir. Gençlik, toplumun geleceği, sağlam temellere dayalı ve sağlıklı bir millet hayatının en önemli unsurudur. Toplumların yaşadığı güzelliklerin arkasında gençliğin olumlu davranışları bulunmaktadır. Aynı zamanda yaşanan bazı çirkinlik ve kötülüklerin arkasında da ihmal edilmiş gençlerin olduğu bilinmektedir. Gençlik, maddi ve manevi olarak geleceğimizin emanetçisi olduğundan, hem ruhen, hem de maddeten sağlıklı, inanç ve sorumluluk duygusuna sahip olarak yetiştirilmesi gerekmektedir.

Sorumluluk bilincinde dinin katkısı bütüktür. Dini anlayıştan yoksun, Allah'a karşı hiçbir sorumluluk hissetmeyen insan herşeyi yapabilir. Hz. Peygamber Allah'dan sakınma duygusu olmayınca kişinin herşeyi yapabileceğini belirterek, insanı kötülükten birinci derecede engelleyen duygunun Allah İnancı olduğunu vurgulamaktadır. Genç, tertemiz kalbi, sıhhatli vücudu, taptaze dünyası ile dolmaya hazır bir beyin, yapım ve yaptırım gücü dolu bir potansiyel, hayat ve enerji dolu bir barajdır... Çiftçinin ekip yetiştirdiği mahsulü, gelen yıl için ne kadar lüzumlu ise, fabri-

kaların depo edilen hammaddesi o fabrika için ne kadar önemli ise, ordunun yedek harp malzemesi ne kadar mühim ise, milletlerin hayatîyetleri ve gelecekleri için de gençlik o kadar mühim ve değerlidir. Boş bir bardak, içine ne koyarsanız onun rengini ve şeklini alır. İyi yetiştirilmemiş, manevî açlığı dinî duygularla giderilmemiş gençde boş bardak gibidir. Eğer manevî olarak boş bırakılmışsa bu açlığını farklı şekillerde giderecektir. Unutulmamalıdır ki; aileyi ve toplumu huzursuz eden alkol, kumar, uyuşturucu bağımlılığı, Ateizm, Satanizm gibi yanlış inanışlara yönelme ve ahlakî çöküntünün yayılması, gençliğin ihmal edilmesinden ve bu açlığının giderilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bugün için bazı gençlerin, gayesiz, sorumsuz gibi duruşu, bazılarının oyun ve eğlenceye kendilerini kaptırmış olmaları ve bazılarının da kötü yollara saparak Allah'ın yasakladığı her davranışı yapması da yine bu açlıktan kaynaklanmaktadır.

İslam, gençlerin faydalı ilim, hür düşünce ve bağımsız teşebbüs kabiliyeti ile yetiştirilmeleri konusunda anne-babaya, topluma ve eğitimcilere büyük sorumluluk yüklemektedir. Gençleri önemsemek, onları anlamaya çalışmak ve kendilerinde var olan enerjiyi, dinamizmi ilim, fikir, sanat gibi faydalı neticelere yönlendirilmesini emretmektedir. Gençleri, millî ve manevî değerlerine bağlı, yaşadığı çağın farkında olan insanlar olarak yetiştirmeyi, sorumluluk sahibi her fert, toplum ve müessesenin görevi olarak görmektedir. Bir İslam büyüğüne ait “Çocuklarınızı yaşadığınız zamana göre değil, onların yaşayacakları çağın gereklerine göre eğitiniz” sözü bu olguyu ortaya koymaktadır.

Kur'an çocuk ve gençlere yönelik eğitimde anne- babaya, çocukları arasında kesinlikle kız erkek ayırımı yapmamasını, onları en iyi bir şekilde eğiterek topluma yararlı fertler olarak getirilmesini emretmektedir. Bu manada Kur'an, anne babalara Lokman (AS)'ın oğlu ile ilişkilerini Lokman Suresi 12-20 ayetlerinde örneklemektedir. Babanın evladına verdiği güzel terbiyeyi Hz. Peygamber (SAS) en üstün hediye olarak belirtmektedir.

Sosyal Varlık Olarak Sorumluk

İnsan sosyal bir varlık olarak toplum içerisinde yaşamaktadır. Kendisine, ailesine karşı sorumlulukları bulunduğu gibi bir ferdi olduğu topluma karşı da sorumlulukları bulunmaktadır. Kur'an "Ey insanlar! Sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Bir birinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık." (Hucurat Suresi 13) buyurmaktadır. Bu ayet açık olarak ortaya koymaktadır ki insan bir millete, bir kabileye mensup olarak dünyaya gelmektedir. İnsanın mensubu bulunduğu millete karşı sorumlulukları bulunmaktadır ki, bunların başında da millet sevgisi gelmektedir. Bir insanın kendi milletini sevmesinden daha tabii bir şey olamaz. Hz Peygamber kişinin kavmini sevmesinden dolayı kınanamayacağını vurgulamaktadır. Milletini seven insanın, gerek millete, gerekse o milletin yaşadığı coğrafya olan vatanına karşı sorumlulukları bulunmaktadır.

İnsanın millete karşı olan sorumluluğu sadece sevgiden ibaret değildir. Kur'an, inananları insanlık için çıkarılmış, iyiliği emredip, kötülükten yasaklayan en hayırlı ümmet olarak tanımlamaktadır. Öyle ise insanın, ferdi olduğu milleti daima iyiye yönlendiren, milletin dini, milli, ahlaki ve kültürel değerlerinin ayaklar altına alınmaktan muhafaza eden kimse olması gerekmektedir. İnananlar birbirinin kardeşi olduklarının şuuru içerisinde diğer kardeşini uyaracak ve ona doğru yolu gösterecektir. Kur'an, "Erkek ve kadın bütün müminler birbirlerinin dostları ve velileridirler. İyiliği emrederler, kötülükten vazgeçirirler, namazı kılarlar, zekâtı verirler. Allah'a ve Peygamberine itaat ederler. İşte bunları Allah rahmetiyle yarlıgıyacaktır. Çünkü Allah, azizdir, hakimdir." (Tövbe Suresi, 9/71) buyurarak bu ilkeyi vurgulamaktadır. Peygamberimiz de (sas) çirkin ve haksız bir işi gören Müslümanın buna sessiz kalmayarak tavır koymasını öğütlemekte, bu tavrın el ile, dil ile ve gönül ile üç şekilde olabileceğini söylemektedir. Kötülüğü engellemek onun yaygın hale gelecek toplumu saran bir hastalık olmaktan çıkarmaktır. Fiilen engelleme

gücünün yeterli olmadığı yerde en azından dil ile zararlarını anlatarak kişileri uyarmaya çalışmak gerekmektedir. Bunada imkan bulunmadığında yanlış ve ya kötü olduğunu bildiği işi onaylamadığını tavırlarıyla belli ederek, destek vermemelidir.

Milletimize karşı sorumlüğumuz milli hassasiyetlerimizi de korumamızı gerektirmektedir. Özellikle hakim kültürün etkisi ile yetişen nesillerimizi koruyabilmek için kültür, dil ve tarih gibi değerlerimizi canlı tutmalıyız. Dini terim ve ifadelerle inancımızı devamlı bize hatırlatan dilimizi korumalıyız, çocuklarımıza da öğretmeliyiz. Onların kendi dillerini unutmalarını, konuşulduğunda anlamamalarını önlemek için tedbirler almalıyız. Tarih, bir millet için en önemli değerlerden biridir. Tarihi boyunca, tarih yapmış, ancak yazmamış olan Türk Milletinin tarihi değerlerini ve birikimini onlara anlatmalıyız. Kendi kültürümüzü yaşamalı, onlara da yaşatmalıyız. Onları bulundukları ortamda değerlerini ve kimliklerini kaybetmeksizin yaşatmalıyız. İnsanlarımızın içinde yanlış yola sapan, milli özelliklerini kaybedenlere ikazda bulunmalı ve doğruya yönlendirmeliyiz. Dini değerlerimizi gençlerimize ve çocuklarımıza düzgün ve sağlam bir şekilde aktarmalıyız. Geride bıraktığımız asli vatanımıza karşı olan sevgilerini perçinlemeli, oraya bağlılıklarının devamını sağlamalıyız. Vatanımızın şehitler yurdu olduğunu, her parçasında atalarımızın bir hatırasının bulunduğunu öğretmeliyiz. Davranışı, yaşayışı, dini anlayışı ve yaşayışı, buna benzer diğer özellikleri ile milletine yakışan tavrı ortaya koyan nesiller olmasını sağlamalıyız. Bunları yaparken diğer milletlerin kültürel ve milli değerlerine de saygı duymalı, kimseyi hor, hakir ve küçük görmemelidir.

Kur'an, inananları bir birinin kardeşleri olarak açıklamış, arada olan anlaşmazlıkların barış ile giderilmesini öğütlemiştir. Özellikle aynı dine mensup olduğumuz diğer milletlere mensup insanlarla birlikteliğimizde ortak noktaları öne çıkarmalı, kardeşlik ruhunu pekiştirmeliyiz. İçinde yaşadığımız çok kültürlü toplumun bir ferdi olarak da, dürüst, karakterli milli benliğimize uygun insanlara örnek olacak davranışlar sergilemeliyiz.

Toplum içerisinde yaşayan insanın komşularına karşı da sorumluluğu bulunmaktadır. Kur'an; "Allah'a ibadet edin. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya,

uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş'a, yolda kalmışa, ellerinizin altında bulunanlara (köle, cariye, hizmetçi ve benzerlerine) iyi davranın” Nisa Suresi, 36 ayeti ile toplum içerisindeki insanın takip etmesi gereken dengeleri göz önüne koymaktadır. Komşuluk ilişkilerini yakın ve uzak komşu olarak değerlendirmekte onlara iyi davranılmasını tavsiye etmektedir. Hz. Peygamber de komşu hakları ile ilgili olarak, kendisine Cebrail’in çok tavsiyede bulunduğunu belirtmiş ve şerrinden komşusunun emin olmadığı kimsenin cennete giremeyeceğini, Allah’a ve Ahiret gününe inanan kimsenin komşusuna eza etmemesinin gerektiğini bildirmiştir.

Kur’an, insana manevi çevresi ile sorumluluklar yüklediği gibi maddi çevresi ile ilgili de sorumluluklar yüklemektedir. Allah şüphesiz yarattığı her şeyi bir ölçüye göre yaratmıştır. O, yeri yarmış, oraya sağlam dağlar yerleştirmiş ve orada her şeyi bir denge içerisinde bitirmiştir. Allah denge içerisinde yarattığı evrenin dengesinin bozulmamasını insandan istemiş, bu vesile ile tabiatın korunmasını emretmiştir. Bu açıdan insanın, kendi doğal çevresine yaptığı kötülük, Allah’ın koyduğu düzeni bozmaya yönelik olması sebebiyle yanlış bir davranıştır. Bu şekilde doğanın dengesini bozmaya yönelik ortaya çıkacak olan sonuçlara da yine insan katlanacaktır. Kur’an bu olguyu “İnsanların bizzat kendi elleriyle işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu ki, Allah da belki (tuttukları kötü yoldan) geri dönerler diye yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın” (Rum Suresi, 41) ayeti ile dile getirmektedir. Allah’ın yaratmış olduğu bütün varlıklara karşı sorumluluğu bulunan insan, kendi sorumluluğuna verilmiş bulunan hiçbir konuda hoyratça davranmamalı ve tabiatın kendisine sunduğu imkanları iyi kullanmalıdır. Ava giderken sırf öldürme gayesi ile gereksiz ve heyecan, spor olsun diye sorumsuzca avlanmamalı, suyu kullanırken bitmeyeceğini düşünmemeli, enerjiyi sarfederken bedava zannetmemelidir. Yer aldığı doğa ortamında ortak yaşadığı bütün canlıların hakkına riayet etmelidir.

Sosyal varlık olarak insan, emanetinde altında bulunan yetimlerin hakkına riayet etmeli, onlara kesinlikle el uzatmayan bir tavır sergilemelidir. Büyüdüklerinde de mallarını onlara tastamam teslim etmelidir. Fakir ve düşküne yardım etmeli, tembel ve asalak olmamalı, kazandığı her kuruşu alın teri ile hak etmeli, yaşantısı ve davranışları ile örnek insan olma gayreti içerisinde bulunmalıdır. Kur’an, “De ki: Mülkün gerçek sa-

hibi olan Allah'ım! Sen Mülkü dilediğine verirsin ve Mülkü dilediğinden de geri alırsın. Dilediğini yüceltir dilediğini de alçaltırsın. Her türlü iyilik senin elindedir. Gerçekten sen her şeye kadırsın.” (Ali İmran Suresi, 26) ayeti ile malın ve mülkün gerçek sahibinin Allah-ı Teala olduğunu ortaya koymaktadır. İnsan, Allah'ın bu mülkünün üzerinde ancak tasarruf sahibidir. Öyle ise o tasarrufunu kendi sorumlulukları çerçevesinde yerine getirmek zorundadır. Allah, mallarını Allah için harcayanları yedi başak bitiren ve her başakta da yüz tane bulunan tohum tanesine benzetmektedir. İnananları, kazandıklarının iyilerinden ve rızık olarak yerden çıkardıklarından hayra harcamaya, kazandıklarının zekatını vermeye davet etmektedir. Yapılacak hayırlarla ilgili olarak kişinin kendine verildiğinde göz göre göre alamayacağı derecede kötü ve değersiz şeylerle hayır yapmamayı öğütlemektedir. Kur'an, cömertliği emrederken cimri olmamayı tavsiye etmiş ve cimriliği kötü bir özellik olarak zikretmiştir. Cömertlik içinde bir ölçü koymuş, müsrif olmayı hesapsız bir şekilde malın saçılıp savrulmasını da yasaklamış, müsrifleri şeytanın dostları olarak vasfetmiştir.

Mali sorumluluk, zekat ve sadakanın dışında ayrıca insanların mallarının haksız olarak yenilmemesini gerektirmektedir. Kur'an, insanların bir birlerinin malalarını haram sebeplerle yemeyi yasakladığı gibi, haksız olarak malların yenilmesine sebep olan, faiz, hırsızlık, kumar, ölçü ve tartıda hile yapma gibi fiilleri çok keskin ifadelerle yasaklamıştır. Bu esaslara uymayan milletlerin içerisine düştüğü durumu da bir ibret vesilesi olarak anlatmıştır. Bütün bu sorumluluk emirleri ile Kur'an, iyi ve ideal insanda olması gereken özelliklere vurgu yapmıştır.

İnsanlığın Savaşı Yendiği Yer, Çanakkale Savaşları

Tarih, milletlerin hayatında ve varlıklarını devam ettirmede en önemli etkenlerden biridir. Milletlerin geleceklerinin planlanmasında tarih çok önemli, ibret alınmak için önümüzde duran olaylar silsilesidir. Allah; Kur'an'da; “Sizden önce neler gelip geçmiştir. Yeryüzünde gezin de, yalancıların sonunun ne olduğuna bir bakın.” (Ali İmran; 137) buyurarak yaşanan tarihi olaylardan ibret alınmasını emretmektedir. İstiklal Şairimiz Mehmet Akif de “ Tarih tekerrürden (olayların benzer olarak yaşanmasından) ibarettir derlerdi-İbret alınsaydı acep tekerrür mü ederdi” diyerek tarihin bu ibret yönüne vurgu yapmaktadır.

“Tarihinden habersiz olanların sınırlarını başkaları belirler.” sözü herhalde Çanakkale savaşlarıyla uyduğu kadar başka hiçbir olayla uyuşmamaktadır. Çanakkale Savaşı bir savaş olmanın ötesinde bir destan, bir tarih, bir direniş irade ve inancıdır. Çanakkale, Türk Milletinin kaderinin belirlenmek istendiği noktada kanla yazılmış direnişin öyküsüdür. Çanakkale, en sert çatışmanın ortasında bile insanlığın savaşı yendiği yerdir. Bu haftaki yazımızda Çanakkale ile ilgili bilinen bir kaç anekdotu aktarıp okuyucularımızın bunların üzerinde derince düşünmelerini ve yaşanan bu olaylardan kendilerine hisse çıkarmalarını sağlamaya çalışacağız.

“Savaş bütün şiddetiyle devam ederken 57. Alayın 6. Bölüğü ile, Anzak Kolordusu’nun 3 Alayının 4. Bölüğü karşı karşıya gelirler. Kan gövdeyi götürürken bölük komutanı Kemah’lı Üsteğmen Mustafa Asım’la Anzak bölük komutanı Woiters gırtlak gırtlığa boğuşmaya başlarlar. Mustafa Asım, Woiters’in boynundaki haçı, Woiters’te Mustafa Asım’ın boynundaki muskayı eline geçirmiş birbirlerini boğmaya çalışırken makinalı tüfeklerin taramasıyla her ikisi de oraya yığılırlar. Savaş bittikten sonra İngilizler kendi ölümlerini taşımak için toplu mezarı açtıklarında Mustafa Asım’la Woiters’in cesetlerini birbirine sarmaş dolaş bu-

lurlar. Ayırdıklarında Mustafa Asım'ın elinde Woiters'in haçı, Woiters'in elinde ise Mustafa Asım'ın muskası vardı.”

“Yozgat'ın Sorgun kazasının Karayakup köyünden cepheye gelen Murat, bölükteki tıbbiye öğrencilerinden Şükrü'ye bir mektup yazdırır: “Anacığım kardeşlerimi askere gönderirken başına kına koyma... Zabit efendi bana sordu cevap veremedim. Kardeşlerim de cevap veremeyip mahcup olmasınlar.” Bir müddet sonra Murat'ın anasından cevabi mektup yetişir: “Ey oğlum, gözümün nuru Murat'ım! Zabit efendiye selam söyle... Biz kurbanlık koçları kınalar öyle kurban ederiz. Sen dört kardeşin arasında kurbandsın. Sen İsmail'sin (as). Sen orada şehit olacaksın inşallah. Kurbanlık koçlar nasıl kınalanırsa, ben de onun için senin saçını kınalayıp gönderdim.” Mektup Çanakkale'de Murat'a ulaştığında, Murat'ın kınalı başı çoktan Allahına kurban gitmiştir bile...

Çanakkale savaşlarına katılan ve bir kolu ile ayağını bu savaşta kaybeden Fransız Generali sözlerine “Fransızlar böyle mert bir milletle savaştıkları için daima iftihar edebilirler!” diye başlayınca bir gazeteci bunun nedenini sormuş, Genaral de şöyle açıklamıştır: “Çünkü Türkler tam bir erkek gibi dövüşüyor ve savaş şartlarına riayet ediyorlar. Hiç unutmam, savaş sahasında dövüş bitmişti. Yaralı ve ölülerin arasında dolaşıyorduk. Az evvel aynı topraklar üzerinde Fransızlarla Türkler süngü süngüye gelip, her iki tarafta ağır zayıat vermişti. Bu sırada gördüğüm bir sahneyi ömrüm oldukça unutmayacağım: Yerde bir Fransız askeri yatıyordu, onun yanı başında da bir Türk askeri vardı. Dikkat ettik, Türk askeri kendi gömleğini yırtmış, Fransız askerinin yaralarını sarıyor, kanlarını temizliyordu! Tercüman vasıtasıyla aramızda şu konuşma geçti. Niçin öldürmek istediğin düşmanına yardım ediyorsun? Mecalsiz haldeki Türk askeri cevap verdi: Bu yaralanınca cebinden yaşlı bir kadın resmi çıkardı. Birşeyler söyledi. Dilinden anlamıyorum. Ama herhalde annesi olacak. Demek ki onun bekleyeni vardı. Benim ise kimsem yok. Ölsem ne çıkar? Onun için istedim ki, o kurtulup anasının yanına gitsin!... Bu asil duygu üzerine hüngür hüngür ağlamaya başladığımda, emir subayım Türk askerinin ceketinin yakasını açtı. O anda gördüğüm manzaranın yanaklarımdan sızan yaşlarımı dondurduğunu hissettim. Türk askerinin göğsünde, bizimkinden çok ağır bir süngü yarası vardı ve bu yaraya bir avuç ot tıkamış, kanamasına mani olmak istemişti. Az sonra ikisi birden

öldüler. İşte, kendi temiz gömleğinden yırttığı bezlerle, kendi yarasından vazgeçip, düşmanının yarasını saran böyle bir kahraman milletle döğüştüğümüz için daima iftihar edebiliriz efendiler...”

Gazi Mustafa Kemal Atatürk bu savaş için şöyle demektedir: “Elle-
rinde Kur’an-ı Kerim cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler ise
Kelime-i Şehadet getirerek yürüyorlar. Bu, Türk askerindeki ruh kuvveti-
ni gösteren şayan-ı hayret ve tebrik bir misaldir. Emin olmalısınız ki, Çanakkale Savaşlarını kazandıran bu yüksek ruhtur.” “Allah yolunda öldürülenlere “Ölüler” demeyin, zira onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz.” (Bakara Suresi 154) Bütün şehitlerimiz ve gazilerimize minnet duygularıyla. Ruhları Şad olsun.

Evlilik ve Eşlerin Arasında Sevgi

“**D**üşünüp ibret alalım diye her şeyden (erkekli-dişili) iki eş yarattık.” (Zariyat, 51/49) ayetinde buyurduğu üzere Allah kainatta her şeyi erkekli ve dişili olarak çift yaratmıştır. İnsan da aynı kanun gereği çift olarak erkekli ve dişili yaratılmıştır. İnsan neslinin devamı ve meşru bir şekilde çoğalması için de nikahla evlenme emredilmiştir. Yaratılışa ve ahlaka aykırı; neslin ve toplumun bozulmasına sebebiyet veren, sosyal hayata zararlı olan zina ve fuhuş ise yasaklanmıştır.

İnsan, varlığını toplum içerisinde ve o toplumun bir ferdi olarak devam ettirmektedir. Toplumsal hayatın sağlam temellere dayanması için de aile kurumunun varlığı kaçınılmazdır. Düşününüz ki bir fabrika, ürettiği şeyin farklı parçalarını ayrı birimlerde üretmekte, sonra bunları bir araya getirerek asıl ürünü ortaya çıkarmaktadır. Eğer alt birimlerde üretilen parçalar iyi ve kaliteli ise, ortaya çıkan ürün de iyi ve kaliteli, kötü ve kalitesiz ise ürün de kalitesiz ve verimsiz olmaktadır. Bu fabrika örneğinde olduğu gibi, toplumun kaliteli ve verimli olması için de, toplumu oluşturan alt birimler olan aile yuvalarının sağlam temeller üzerine kurulması gerekmektedir. Ailenin sağlıklı olmasının ilk şartı, kurulacak olan beraberliğin nikah esasına dayanmasıdır. Kur'an, evliliği öğütleyerek, aile hayatının düzenli ve sağlıklı olarak yürümesi için köklü prensipler getirmektedir. Kur'an ayetleri dışında, Peygamberimiz (s.a.s) de bu hususlarda birçok tavsiyelerde bulunmaktadır. Resulullah (s.a.s); Özellikle genç yaşlarda baskın olan cinsel ihtiyacın yanlış ve gayri meşru olarak giderilmemesi konusunda özel uyarılarda bulunmakta ve evliliği çözüm yolu olarak önermektedir. “Ey gençler sizden evlenme imkanı bulunanlar evlensin. Zira evlilik gözü harama bakmaktan, iffet ve namusu harama düşmekten daha çok korur”

Evlenmeyi emreden Yüce Allah, evliliğin zorluklarına tahammülü zevk haline getiren sevgiyi ve merhameti de yaratmış, böylece eşlere hayatı yaşanır hale getirmiştir. “Kendileriyle huzur bulasınız diye size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet vermesi de

O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir" (Rum 30/21). İnsan olarak yaratılma, Allah'a karşı sorumlu olma bakımından kadınla erkek arasında fark gözetmeyen İslam, kadına annelik, erkeğe de babalık görevi vermiştir. Aile düzeninin yürümesi için eşlere yüklenen bu fonksiyonların bir üstünlük sebebi olmadığını vurgulayan İslam, üstünlüğün takvada olduğunu bildirmiştir. "Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah katında en değerli ve en üstün olanınız, ona karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır" (Hücurat, 49/13). Evliliği emreden ayetler ve hadisler, evliliğin temelde İslami esaslara uygun olarak oluşturulmasını emretmiş, evlilik sonucu doğacak çocukların da İslami terbiye ile yetiştirilmelerini ana-babaya bir görev olarak yüklemiştir. İslam aynı zamanda aile hayatının korunarak evliliğin devam ettirilmesini, eşlerin birbirlerine karşı saygılı, ölçülü davranmalarını öngörmüştür. Aile hayatını tehlikeye sokacak tutum ve davranışlardan da eşlerin kaçınmaları hususlarında da bir dizi tavsiyelerde bulunmuştur. İslam, evliliğin normal şartlar içinde yürüyebilmesi için de evlilik öncesi eş seçiminden başlamak üzere, nişan, nikah, düğün gibi hususlarda tedbirler önermiş, bu tedbirlere uyulmasının tarafların menfaatine olacağını belirtmiştir.

İnsanın yaratılış itibarı ile sıcak bir yuvaya, hayatını birlikte geçireceği bir eşe, sahip olacakları çocuklara muhtaç olduğu açık bir gerçektir. Ancak bu ihtiyaç, sadece cinsel arzuların tatmininden de ibaret değildir. Evlilik iki kişinin kendi hür iradeleri ile ortaya koydukları bir hayat arkadaşlığıdır. Hayatın sayısız zorlukları bu birlikle kolayca aşılabacak, geleceğimiz bu birlikle daha güzele ve daha iyiye hazırlanacaktır. Eşlerin, bu zorlukları aşma mücadelesinde birbirlerine verdikleri maddi ve manevi destekleri oranında başarıları da artacaktır. Ayet ve hadisler incelendiğinde, Müslümanların din kardeşi olduğu, birbirine zulmetmeyeceği, yalan söylemeyeceği, hile yapmayacağı, haksızlık etmeyeceği, zarar vermeyeceği, kalbini kırmayacağı, incitmeyeceği, güler yüz ve tatlı dille mukabele edeceği, saygısızlık yapmayacağı, sevinciyle sevineceği, üzüntüsünü paylaşacağı, ihtiyacı olduğunda yardımına koşacağı emirleri görülür. İslam, bu tavsiyelerin hayata geçirilmesinin ön çalışması olarak aile ortamında ve eşler arasında en ileri seviye hayata geçirilmesini istemektedir.

Dua

İnsan darda kaldığında, sığınacak bir yer aradığında istemese bile kendisini Allah'ın kucağına atmaktadır. Batma tehlikesi geçiren bir geminin içinde olduğunuzu düşünün bir an. Allah'dan başka yardım edecek veya O'ndan başka sığınacak bir kapınız var mıdır? İşte bu gibi durumlarda Allah'ın yüceliği karşısında kulun acizliğini hissederek, sığınma ve yardım duyguları ile istek ve dilekte bulunmasına dua demektedir. Dua, yardıma muhtaç olan kul ile yardımcı lutfeden Allah arasında görül-meyen manevi bir bağ ve köprüdür. Dua, aynı zamanda bir ibadet, hatta ibadetlerin de özüdür. Hz. Peygamber de hadisinde duayı bu manada açıklamıştır.

Allah Kur'an'da kulun kendisine yönelmesini, kendisinden talepte bulunmasını isteyerek, dua edenin duasına karşılık vereceğini belirtmektedir; “Kullarım beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.” (Bakara, 2/186). Bize Allahın verdiği değer de, ancak O'na yaptığımız yöneliş ve dualara bağlıdır. “(Ey Muhammed!) De ki: “Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin! ...” (Furkân, 25/77) Yine O dua edenlere yakınlığı ile ilgili olarak; “Rabbiniz şöyle dedi: “Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir” (Mü'min, 40/60). Bu-yurmaktadır.

Dua, insana huzur veren, yapıldığında içini boşaltmasını sağlayan, psikolojik olarak da rahatlama, huzur ve mutluluk doğuran bir ibadettir. Dua, aynı zamanda içimizdeki günahlarımızı ancak sahibine itiraf edebildiğimiz bir ahlaki arınma ve nefis terbiyesidir. Hz. Peygamber ; “Allah'ım! Beyaz elbiseyi kirden temizlediğin gibi kalbimi günahlardan arındır, hatalarımı kar ve dolu suyuyla temizle.” buyurarak duanın bu tesirini vurgulamıştır.

Dualar kabul edileceği inancıyla, gafletten uzak bir şekilde yapılmalıdır. Hz. Peygamber; “Kabul edileceğine kesin olarak inanarak Allah’a dua ediniz ve biliniz ki, Allah gafil bir kalpten gelen duayı kabul etmez”, “Dua ettiğiniz zaman, İsteğinizi kesin olarak isteyin. “Allah’ım! Dilersen beni affeyle, dilersen bana merhamet eyle” demeyiniz. Çünkü Allah’ı zorlayacak herhangi bir güç yoktur” buyurmuştur. Dua, içten ve samimi duygularla olmalıdır; “Rabbimize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü o, haddi aşanları sevmez.” (A’raf, 7/55). Allah, yarattığı kullara şah damarından daha yakındır (Kâf, 50/16). Dualar, kabul olma ve affedilme ümidi ile reddilme korkusu arasında yapılmalıdır “... Onlar gerçekten hayır işlerinde yarışır, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi.” (Enbiya, 21/90).

Kur’an, bize dua formatlarını daha önce duaları kabul edilmiş Peygamberler ve insanların dilinden örneklerle aktarmaktadır. Hz. Peygamber’in de (sas) inananlara örnek olarak yaptığı dualar hadis kaynaklarında yer almaktadır;

“Rabbimiz! İkimizi Sana teslim olanlardan kıl, soyumuzdan da Sana teslim olanlardan bir ümmet yetiştir. Bize ibadet yollarımızı göster, tevbemizi kabul buyur, çünkü tevbeleri daima kabul eden, merhametli olan ancak Sensin. Rabbimiz! İçlerinden onlara Senin ayetlerini okuyan, Kitabı ve hikmeti öğreten, onları her kötülükten arıtan bir peygamber gönder. Doğrusu güçlü ve Hakim olan ancak Sensin.” (Bakara 128-129)

“Onlar ayakta iken, otururken, yan yatarken Allah’ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler: “Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın, Sen münezzehsin. Bizi ateşin azabından koru. Rabbimiz! Sen ateşe kimi sokarsan, onu şüphesiz rezil etmiş olursun, zulmedenlerin hiç yardımcısı yoktur. Rabbimiz! Doğrusu biz Rabbinize inanın diye inanmaya çağıran bir çağırıcıyı işittik de iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bize bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerle beraber al. Rabbimiz! Peygamberleriyle vadettiklerini bize ver, kıyamet günü bizi rezil etme. Sen şüphesiz sözünden caymazsın” (Ali imran 191-194)

“Onlardan sonra gelenler ise şöyle derler: “Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin tutturma! Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen çok esir-

geyicisin, çok merhametlisin” (Haşr,10).

Kulluğumuzu ve O’na muhtaç olduğumuzu ortaya koyarak sabahleyin seher vaktinde, gecenin sessizliğinde ve fırsat bulduğumuz her zamanda Allah’a elimizi açalım, kendimiz, ailemiz, yakınlarımız, milletimiz, devletimiz, dindaşlarımız ve bütün insanlık için dua edelim. Bilelim ki, samimi bir şekilde ve içten yapıldığında dua, insanı koruyan en önemli kalkandır.

Ana Baba Hakkı

Daha önceki yazılarımızda da zaman zaman değindiğimiz gibi aile, sosyal, kültürel, dinî ve ahlâkî değerlerin gelecek nesillere aktarılması ve yaşatılmasında en önemli kurumdur. İlk temel eğitimin alındığı okuldur. Toplumsal dayanışma, paylaşma, yardımlaşma, hak-hukuk, sevgi- saygı ve merhamet hep ailede öğrenilir. Birçok temel kural-ların öğrenildiği, toplumsal dayanışmanın, birlik ve beraberliğin ana kay-nağı olan aile ocağının temeli de karşılıklı sevgi ve saygı üzerine otur-maktadır. Aile yuvasında her bireyin bir birine karşı sorumluluğu bulun-maktadır. Bu sorumlulukların başında da anne-baba hakkı gelmektedir.

Anne ve baba hakkı İslam dininin çok ehemmiyet verdiği, hem inanç, hem de ahlâkî sorumluluklar arasında yer alan bir ilkedir. Kur'an, Allah'a inanıp ve itaatten hemen sonra anne-babaya iyi davranmanın ge-rekliliği emretmektedir. "De ki: "Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: Ona hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya iyi dav-ranın..." (En'âm, 6/151). Allah'a ortak koşmanın herhangi bir gerekçesi kabul edilmediği gibi, anne ve babaya kötü davranmanın da haklı bir ge-rekçesi de kabul edilmektedir. Hz. Peygamber (sas) üç defa: "Size büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi? Allah'a şirk koşmak, ana-babaya itaatsizlik etmek ve yalancı şahitliği yapmaktır (ya da yalan söz-dür)" hadisi ile bu davranışın büyük günahların en büyüğü olduğunu ifa-de etmektedir.

Kur'an, birçok ayeti ile ana-baba hakkını vurgulamaktadır. Lokman Suresi 31/14 ayetinde; "İnsanoğluna anne-babasını vasiyet ettik. Annesi onu sıkıntı üzerine, sıkıntıyla taşımış, annesinden ayrılması da iki yıl sürmüştür. Öyleyse, bana ve ebeveynine teşekkürde bulun." buyrulmuş-tur. Bu ayette, bir çocuğun, hangi sıkıntılar içinde dünyaya geldiği, yine ne sıkıntılarla büyütüldüğü, vurgulanmakta, kişiyi kendi ayağı üzerinde duracak hale getirdiği için hem Allah'a, hem de buna vesile olan anne-babaya teşekkürün borç olduğu belirtilmektedir.

Annemiz, bizleri en iyi şekilde yetiştirmek için onun üzerine titremiş, hasta olduğumuzda bizimle hasta olmuş, ağladığımızda içi titremiş, bi-

zimle ağlamış, yememiş bize yedirmiş, bizleri giydirmeden giyinmemiştir. Ona ne kadar borçluyuz. Bizim için katlandığı sıkıntıları iyice düşündüğümüz de bu borcun hiçbir şey ile ödenemeyeceğini anlarız. Babamız, bizler için, bizlerin rahat bir geleceği maddi- manevi bütün varlığını ortaya koyar, bizim rahatsızlığımızı kendi rahatsızlığı hisseder, sevincimizle sevinir, üzüntümüzle de üzülür. Doğduğumuz andan itibaren, ailemizin bizim için yaptıklarını düşündüğümüzde ve bu yapılanları gözümüzün önüne getirdiğimizde onların hakkının ödenemez olduğunu görürüz. Hz Muhammed (sas), bir kişinin babası köle iken satın alıp azad etse, yine esir olsa, tekrar alıp azad etse, yine de onun hakkını ödemiş olamaz buyurmaktadır. Görüldüğü gibi insan için en değerli şey olan, hürriyetin defalarca bağışlanması bile, babanın hakkını ödemeye yetmemektedir. O zaman, bizi büyük sıkıntılarla 9 ay karnında gezdirip, kendi canından, can, kanından, kan veren, bize sütünü veren, annemizin hakkını nasıl öderiz. Yine bir başka hadiste; “ Burnu sürtülsün, burnu sürtülsün, Anne-babasından birinin veya her ikisinin yaşlılığı dönemine yetişip de, cennete giremeyenin burnu sürtülsün.” buyrularak, cennete giriş onlara davranış ölçüsünde kazanılmaktadır. Allah (cc) de onlara davranışı şöyle açıklamaktadır; “Rabbin, yalnız kendisine tapmanızı ve ana babaya iyilik etmenizi hükmetmiştir. Eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı “öf” bile deme, onları azarlama, ikisine de hep tatlı söz söyle. Onlara acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve Rabbin, onlar, beni küçüklüğümde nasıl (koruyarak) büyüttülerse, sen de onları öylece esirge, de” (İsra Suresi, 17/23-24)

Bilinmeli ki sağlam bir toplum, aile yapısı bozulmamış ve yozlaşmamış toplumdur. İyi bir toplumun oluşturulması da sağlam aile bağları olan aileler ile gerçekleşir. Bugün, ilişkilerin mekanik hale dönüştüğü ve içinde yitip giderek yaşadığımız gündelik hayatımızda anne-babamızın her zamandan daha çok sevgiye, ilgiye ve yakınlığa ihtiyaçları olduğunu unutmamalıyız. Onlara sevgiyi yaşarken hissettirmeliyiz. Bu davranışımız, onları manevi olarak sarar, yalnızlık ve çaresizlik psikozundan kurtarır, güvenlerini ve yaşama sevinçlerini artırır. Onlara olan sevgimizi yüreğimizde büyüterek, sözlerimize ve davranışlarımıza yansıttığımız da onları mutlu ederiz.

Dünya Sevgisi

Biliniz ki dünya hayatı bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir. Bu, bir yağmur gibidir ki, bitirdiği (ürün) ziraatçıların hoşuna gider. Sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün; sonra da çerçöp olur. Ahirette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı geçimlikten başka birşey değildir (Hadid Suresi: 57/20).

İnsan, bir an aklını başına alıp düşündüğünde yaşamış olduğumuz bu dünyanın gelip geçici bir alem olduğunu, sonunda ölümün var olması sebebiyle de ona tam olarak bağlanılmaması gerektiğini anlar. Dünya hayatı bir aldanma vesilesi, bir imtihan salonudur. Yaşayan herkes bu imtihana katılmak zorundadır. Bundan hiçbir kimsenin kaçışı olmadığı gibi bu imtihanda başarılı veya başarısız olmak da kişinin kendi iradesi ve arzusuna bağlı bir iştir. İnsan, nefsinin arzu ve isteklerine gem vurup, geçici olan bu hayatın parıltılarına kapılmaksızın, ömrünü geçirebilmiş mi? Bu sorunun cevabı, imtihanın kesin neticesini ortaya koyar. Kur'an da, hayat ve ölümün bir imtihan vesilesi ve kimin iyi amel sahibi olduğu probleminin de bu imtihanın en önemli esasını teşkil ettiğini bildirmektedir (1- Bkz. Mülk Suresi).

Hz Muhammed (sas), “ Cennet nefse hoş gelmeyen şeylerle, Cehennem de nefsin hoşlandığı şehvi arzularla donatılmıştır “ buyurmaktadır. İnsan, yaratılışı itibarı ile mal, mülk, para, kadın v.b gibi nefsanî duygularına hitap eden şeylere eğilimlidir. Bu belirtilen özellikler dünya hayatının cezbedici özelliğidir. Bunlara karşı aşırı bir şekilde ve hırs derecesinde beslenen sevgi ancak şehvi olarak nitelendirilebilir. Yukarıda verilen ayette ortaya koyulan manada dünya hayatı, dış görünüş itibarı ile insanın ömrünü boşa harcatan, sadece nefsi arzularını tatmin eden, bir oyun ve bir eğlenceden başka birşey değildir. Kur'an, dünyanın bu aldatıcı yanını şöyle açıklamaktadır. “Nefsanî arzulara, kadınlara, oğullara, yığın yığın

biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere karşı düşkünlük insanlara çekici kılındı. Bunlar dünya hayatının geçici menfaatleridir.”(Ali İmran Suresi, 3/14)

İnsan, dünya hayatının bu ayetlerde belirtilen özelliklerine kendisini öyle kaptırır ki bu durum ona yarın karşılaşılabilecek olduğu ahiret hayatını unutturur. İnsan arzularının sınırı yoktur, bu sebeple birçok insanın bugün nefsi arzularının emrettiği şekilde hayatını yaşadığını görürüz. İnsan nefsinin ve arzularının sınırı olmadığından daima hep yeni şeylerin peşinden koşmaktadır. Bir arzuya ulaştığında, o arzu için olan istek biter ve yeni bir arzunun peşinden koşmaya başlar. Ona ulaştığında da bir başkasını arzular. Bu, insanı sapıklığa, körükörüne bir bağımlılığa götürür. Bugün insanlığın bir kısmının içine düşmüş olduğu sapıklığın temelinde yatan problem araştırıldığında, tatminsizlik ve bunun neticesi olarak hep yeni arzuların peşinde koşmak olduğu görülür.

Allah (cc) Kur'an'da, dünyadan alınacak olan nasibin alınmasını emretmekte (Bkz. Kasas Suresi, 28/77), sadece dünya için çalışmanın yanlış olduğunu bildirmektedir. İslam, dünya ve ahiret hayatının dengesini en iyi şekilde kurmuş, dünya ve ahireti birlikte kazanmanın prensiplerini ortaya koymuştur. Sadece dünya için çalışıp ahireti unutmayı hoş görmediği gibi, ahiret için çalışıp dünyayı unutmayı da hoş görmez. Her ikisinin arasındaki hassas dengeyi korumaya çalışır. Hz. Muhammed'in (sas) “hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, hemen ölecekmiş gibi ahirete çalışın” hadisi bu dengeyi ortaya koymaktadır.

Müslüman, dünyayı terk edip, bütün gayretini ahirete yönelten insan olmamalıdır. Dünyayı kazanmalı, zengin olmalı, en iyisini yaşamalı fakat bütün bunlar ona kendisini yaratan Rabbi'ni unutturmamalı. Çünkü İslam böyle bir dünyalığı tasvip de etmez, tavsiye de etmez.

Çocuklarımız ve Din

“Allah’ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davran. Eğer kaba ve katı kalbli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onlara mağfiret dile, iş hakkında onlara danış, fakat karar verdin mi Allah’a güven, doğrusu Allah güvenenleri sever.” (Ali İmran Suresi 159)

Yukarıdaki Kur’an ayetine bakıldığında özel mana ile Allah, Hz. Peygamberin insanlar ile ilişkilerinde nasıl davrandığını bize bildirmektedir. Ayetin genel olarak ortaya koyduğu mana ise Müslümanların gerek bir birleri, gerekse başkaları ile ilişkilerinde nasıl davranması gerektiğini vurgulamaktadır. Allah; (Rasûlüm) “Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır...” Nahl 16/125 ayetiyle de bize ilişkilerimizdeki prensibi öğretmektedir.

Dinin anlatılması, özellikle de çocuklarımıza anlatılması bizim için çok önemli bir iştir. Geleceğimizi emanet edeceğimiz çocuklarımıza sevgi, barış, birliktelik, sosyal dayanışma, yardımlaşma, toplum içinde ve dışında olumlu davranışlar sergileme kısacası kendisi ve içinde yaşadığı toplum ile barışık olma hususlarında bir şeyler vere bilmek sağlam dini öğreti ile mümkün olmaktadır. Din, gönül ve beyin, birey ve toplum gibi yaşamın farklı yönlerini dengeli bir biçimde birleştirerek, barış dolu bir insan ve toplum oluşturmayı amaçlamaktadır. Ancak iyi anlatılmadığında ve anlaşılmadığında, özellikle mutsuz ve dar görüşlü insanlarca korku ve baskı kaynağı olarak da kullanılabilmektedir.

“Korku merkezli din anlayışı”nın baskın olduğu bir aile ortamında yetişen çocuk, kendine özgü doğal her şeyden utanç duymakta, duygularını bastırmakta, kişiliğinin oluşumunda psikolojik problemler yaşamaktadır. Çocukluğu ve masumluğu bile göz ardı edilerek, din adına denilenleri yapmazsa cezalandırılmakta, Allah tarafından ateşe atılmaktadır. Böyle ortamda yetişen insanlar aldıkları eğitim sebebiyle ortaya çıkan içlerindeki boşluğu doldurmak için aynı anne-babaları gibi dar görüşlü ve

korku merkezli davranışlar sergilemektedirler. Doğan Cüceloğlu “İçimizdeki Çocuk” adlı kitabın bu manada bir anısını şöyle anlatmaktadır ; “Babamın sırat köprüsünü ve cehennemi tüm korku ve azabıyla anlattığı akşam, kendimi sırat köprüsünde gördüm; altta cehennem alevleri vardı ve çok korkuyordum. Ağlayarak uyandığım zaman, beni anlayan, beni teselli edecek, korkularımı dağıtacak kimse yoktu. Sabaha kadar korku içinde ağladığımı hatırlıyorum. Şimdi elimde olsa da, o küçük oğlan çocuğuna ulaşabilsem ve onu korkutmadan, kendisini, toplumu, doğayı, evreni dalga dalga sevgi içine alan Yüce Gönül’ü (Allah’ı) anlatabilsem. Korku ve utanç yerine, onun ne kadar değerli bir varlık olduğunu ona söyleyebilsem.” (Cüceloğlu, İçimizdeki Çocuk, 1998,122)

Hız. Peygamber dini telkininin yapılmasında bizlere en güzel örneği ortaya koymaktadır. O; “Müjdeleyin, nefret ettirmeyin, kolaylaştırın zorlaştırmayın” buyurarak dinin anlatılmasında korkunun yeri olmadığını belirtmektedir. Dinin anlatımında sevgi esas alınmalı, Allah’ın rahmetinin her şeyi kuşattığı, cezalandıran bir Allah anlayışından çok mükafatlandıran Allah anlayışı çocuklarımıza verilmelidir. İnsanlara sonsuz nimetler veren, verilen bu nimetlere rağmen taşkınlık içinde olan insanlara Allah’ın hala sonsuz ikramda bulunmasının O’nun kullarına olan sevgisi olduğu beyinlerine işlenmelidir. Peygamberimizin hic savaşı esnasında kayıp çocuyunu arayan anne yi gösterip, “hiç bu kadın çocuğunu kendi eli ile ateşe atar mı?” sorusunun üzerine Allah’ın kullarına olan sevgisinin bir annenin çocuğuna olan sevgisinden daha fazla olduğunu vurguladığını belirtmeliyiz. İslam, korku üzerine değil, sevgi üzerine öğretiler içermektedir. Ancak bu öğretilerin korku üzerine yorumlanması dinin değil, insanların bir eksikliğidir. Allah her şeyi sevgi üzerine yaratmıştır. Şair şöyle demektedir; “Muhabbetten Muhammed oldu hasıl-Muhabbetsiz Muhammed’den ne hasıl” (Muhammed sevgiden ortaya çıktı- Sevgi olmasa Muhammed’den ortaya ne çıkar).

İslâm, geleceğimiz olan çocukları en güzel emanet olarak görmekte, onların mutlu olabilmeleri için büyüklerin ellerinden geleni yapmalarını da istemektedir. Onların dini eğitimini önemsemekte, toplum içinde faydalı bireyler olmalarını ön görmektedir. Bu da ancak korkudan uzak sevgi merkezli bir dini telkinle mümkün olmaktadır.

Helal Rızık

Rızık, Kaza ve Kader inancının içinde önemli bir yer tutan konudur. Zaman zaman bu konu, halk tarafından yanlış anlaşılmış ve yorumlanmıştır. Bu yanlış anlamamanın neticesi olarak bazı Müslümanlar rızıkı, kendisi için tayin edilmiş ve yine kendisinin gayreti olmaksızın önlerine konulacak şeyler olarak kabul etmişlerdir. Rızık, Allah'ın canlıların faydalanması için yarattığı şeylerdir. Yani hayat sahibi olan her canlının, yemesi, içmesi gibi ihtiyaç duyduğu nimetlerin hepsidir. Canlıların her biri için ayrı ayrı rızıklar ayrılmıştır. Ancak, canlıların kendileri için ayrılmış bulunan bu rızıkının peşinde koşması ve onu araması da emredilmiştir.

Allah (cc), Bakara Suresi 22. ayette, yeryüzünü bizim faydamız için yarattığını ve döşediğini, semayı da üzerimize bir çatı olarak yarattığını ve oradan gönderdiği faydalı sularla, bizim rızıklanmamız için çeşitli meyveler ve bitkiler çıkardığını bildirmektedir. Yeryüzünde ve gökte yaratılan şeylerin insanoğlunun emrine verildiği de, Kur'an'da sık sık vurgulanmaktadır. Bu sebeple Kur'an, "Allah'ın size verdiği rızıktan helal ve temiz olarak yiyin. Eğer yalnız Allah'a ibadet ediyorsanız, onun nimetine şükredin (Bakara Suresi, 172; Nahl Suresi, 114) buyurarak, insanları temiz bir şekilde rızıklanmaya ve bu rızıkların yaratıcısı olan Allah'a şükre davet etmektedir.

Gerek helal olsun, gerekse haram olsun, Allah'ın yaratmış olduğu şeylerin hepsi rızıktır. Çünkü insan, helal ile beslenebildiği gibi, haram ile de beslenebilir. Allah, insanın iradesi ile dilemiş olduğu şeyleri, onun için yaratır ve verir. Bununla birlikte Allah, kullarının, haram kılmış olduğu şeylerle beslenmesine de razı olmadığından, temiz ve helal olan nimetlerden, kullarının rızıklanmasını emretmektedir. Bu sebeple insanın, rızıkını doğru ve helal yoldan temiz olan şeylerle elde etmesi gerekmektedir. Helal olsa bile bir yiyeceğin, bir gelirin haksızlık, hırsızlık veya zulüm neticesinde gibi haram yolla elde edilmiş olması temiz rızıklanma sayılma-

maktadır. Nahl Suresi 71. ayette “Allah kiminize, kiminizden daha bol rızık verdi. Bol rızık verilenler, rızıklarını ellerinin altındakilere verip de bu hususta kendilerini onlara eşit kılmazlar. Durum böyle iken Allah’ın nimetini inkâr mı ediyorlar.” buyrulmaktadır. Kimsenin bir başkasının rızkını yiyemeyeceği, herkesin rızkının da eşit olamayacağını ayette ortaya koyulmaktadır.

Ra’d Suresi, 26; Ankebut Suresi, 62; Sebe Suresi, 36,39; Zümer, 52; Şura, 12,19 ayetlerinde Allah (cc) dilediğinin rızkını bollatacağını, dilediğinin de azaltacağını bildirmektedir. Hz. Muhammed (sas), “Kişi işlediği günahtan dolayı rızıktan mahrum olur. Kaderi (gelecek olan musibeti) ancak, dua ile durdurur. Ömrü ise ancak ana babaya itaat ve güzel ahlak artırır.” buyurmaktadır. Bu hadis ve zikredilen ayetler, insanın hayat gidişatına göre rızkın mükâfat olarak artacağını, ceza olarak da azalacağını vurgulamaktadır.

Rızık ile ilgili en önemli husus ise, kismetimde varsa rızkım ayağıma gelir düşüncesinin yanlış bir saplantı olduğudur. Cuma Suresi 10. ayette; “Namazı kıldıktan sonra yeryüzüne dağılın ve Allah’ın fazlından rızkınızı isteyin” buyrulmaktadır. Kul kendisine ayrılan rızkın peşinde koşmalı ve onu elde etmek için çalışmalıdır. Kur’an, hiç gayret göstermeksizin işleri Allah’a havale etmeyi yasaklamakta, bundan önce çaba göstermeyi şart koşturmaktadır. Bunun aksini yapmak ve çabalamamak parazit yaşamayı gerektirmektedir. İslam da böyle yaşamayı yasaklamaktadır. Hz. Muhammed (sas), kuşları örnek vererek, gerekleri yerine getirilen Allah’a havale etmenin insanları aç bırakmayacağını belirtmektedir. Nasıl kuşlar sabahleyin çıkıp, rızkını temin ve yavrularını doyurmak için dolaşıyorsa, insanların da onları örnek alıp rızkının peşinde koşmalarını vurgulamaktadır.

Allah (cc), yukarıda belirtilen ayette insanların, yardımda bulunmakla, elindekilerin gitmeyeceğini, cimrilik yapmakla da takdir edilenin fazlası rızka sahip olamayacağını, savurgan olmakla da, kendi rızkında bir azalma olmayacağını vurgulamaktadır.

Günah Kavramı ve Büyük Günahlar (1)

“Eğer yasaklandığınız büyük günahlardan sakınırsanız, (küçük) günahlarınızı örteriz ve sizi şerefli bir yere sokarız.” (Nisa, 4/31)

Günah, kelime olarak Farsça’dan gelmektedir. Anlamı dinde suç sayılan, Allah’ın yasak ettiği söz ve davranışlar, demektir. Allah’ın yapın dediği bir şeyi yapmamak günah olduğu gibi, yapmayın dediği bir şeyi yapmak da günahdır. Allah, inananlara namaz kılmayı emretmektedir. Kendisine namaz farz olan her müslüman, emri yerine getirmekle yükümlüdür. Aksini yaparsa günah işlemiş olur. Aynı şekilde Allah, aralarında nikah bağı bulunmayan kadınla erkeğin cinsi ilişkide bulunmalarını yasaklamaktadır. Bu yasağa uymayanlar da günah işlemiş olurlar. Günahlar karşılığı itibarı ile eşit değildir. Kur’an, günahları, büyük ve küçük olmak üzere iki kısma ayırmakta, ancak, bunların neler olduğu hakkında fazla bilgi vermemektedir.

İnsanı günah işlemeye sevkeden en önemli etken nefistir. Genel olarak insan nefsinin tabiatında şehvete, günaha ve kötülüğe meyil vardır. Nefis, gücünü ve emrindeki arzuları ve şeytanın da vesvesesi ile o yönde kullanır. Kur’an, “Muhakkak nefis, aşırı şekilde kötülüğü emreder.” (Yusuf, 12/534) ayeti ile nefsin bu olumsuzluğuna vurgu yapmıştır. Allah insanı bu yönelişten kurtarmak sırrı d için ona doğru ve yanlış, iyiyi ve kötüyü ayırt edecek, onu insanın zararına olacak şeylerden koruyacak akıl vermiştir. İnsan akıl sayesinde iyi ve kötüyü, doğru ile yanlış ayırabilir, nefsinin aşırı derecedeki isteklerini dengeleyip, dünya ve ahitetine zarar veren şeylerden koruyabilir. İnsanın diğer varlıklara üstünlüğünün özelliği de buradadır.

Yaşanılan dünya da insanı günaha sokan birçok dış etken bulunmaktadır. Yaşanılan dünya hayatının çekiciliği, insanın aşırı istekleri onu günah işlemeye yönlendirmektedir. Kur’an; “İnsanlara kadınlar, oğullar, yüklerle altın ve gümüş yığınları, salma atlar, davarlar ve ekinlere karşı düşkünlük, çekici kılındı. Bunlar, dünya hayatının geçici menfaatleridir.”

(Al-i İmran, 3/14) ayeti ile bu olguyu vurgulamaktadır. İnsan bu dünyada yaşamaktadır. Bu sebeple dünya nimeti sayılan bu şeylerden de yararlanacaktır. Çünkü bunlar insan için yaratılmıştır. Ancak bu nimetlerden yararlanma çalmadan, çırpmadan, hile ve haksızlık olmadan, Allah'ın çizdiği helal kuralları içinde olmak zorundadır. Kur'an; “ (Ey Muhammed!) De ki : Allah'ın kulları için yarattığı, süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? De ki : Onlar, dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde inananlarındır. İşte bilen bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz.” (A'raf, 7/32) ayeti ile bu nimetlerin inananlar için Allah'ın yarattığı temiz şeyler olduğunu dile getirmektedir.

İnsan, kendisini günden koruyamaz. İslam, sadece Peygamberlerin günahsız olduğunu, onların dışında kimsede bu özelliğin bulunmadığını kabul etmektedir. Peygamberimiz de; “Adem oğlunun hepsi günah işler. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise tövbe edenlerdir.” hadisiyle bu hususu dile getirmektedir. Büyük veya küçük olsun günah işleyen kimse din dairesinden çıkmaz. Kalbinde inancı olduğu halde ibadet görevlerini ihmal eden, şirk ve küfür dışındaki günahlardan birini veya bir kaçını işleyen kimse, eğer işlediği günahı helâl saymıyorsa mümindir. Ancak günahkârdır. O, yükümlü olduğu ibadetleri yapmadığı veya büyük günah işlediği için cezayı hak etmiştir. Ancak, bunun yargısı insanlara değil, Allah'a aittir. O, dilerse günahkâr olan kulunu bağışlar, dilerse de günahı oranında cezalandırır. Önemli olan, O'na yönelip işlenmiş olan günahlardan dolayı pişmanlığımızı ona itiraf etmek, O'nun önünde boynumuzun bükük olduğunu bilmektir.

Şeytan ve nefis yukarıda da belirttiğimiz gibi insanı içinde bulunduğu seçilmiş konumdan işlettirdiği günahlar aracılığı ile alarak en aşağı mertebeye indirmektedir. Öyleyse insan yaşadığı dünya hayatında ölçülerini koruyacak, hayatı dünya hayatından ibaret kabul edip bu nimetleri elde etmek için meşrû olmayan yollara başvurmayacak, günah işlemekten kaçınacaktır. Çünkü kazanılacak asıl mekan, Kuran ayetleri ile şöyle belirtilmektedir; “De ki : Size bunlardan daha iyisini bildireyim mi ? (Günahlardan) sakınanlar için Rableri katında içinden ırmaklar akan, ebediyyen kalacakları cennetler, tertemiz eşler ve (hepsinin üstünde) Allah'ın hoşnutluğu vardır. Allah, kullarını çok iyi görür.” (Al-i İmran, 3/15)

Günah Kavramı ve Büyük Günahlar (2)

Bir önceki yazımızda günah kavramını anlatmış, insanı günah işlemeye yönlendiren etkenlerden bahsetmiştik. Günahların iki çeşidi üzerinde durmuş ve büyük günahlardan söz etmiştik. Günahların bir kısmının büyük günahlar olduğunu, bunların yapılmasının kişiyi din-den çıkarmadığı, ancak Allah nazarında büyük suç olduğunu vurgulamış-tık. Bu günahlardan çekinmemiz, sakınmamız karşılığında Allah'ın kaçınmadığımız küçük günahlarımızı örteceğini belirtmiştik. İslam alimleri-nin üzerinde ortak bir fikre vardıkları bir büyük günah tanımı yoktur. Farklı tanımlar bulunmakla birlikte, büyük günahı en iyi şu tanım açıkla-maktadır; “Allah'ın adam öldürmek ve zina etmek gibi ceza belirlediği ve işleyene cehennemde de şiddetli azap edeceğini bildirdiği her günah, bü-yük günahdır.” Kur'an, büyük günahları açık olarak belirtmemiş, ancak bu şekilde yasaklanan hususlar Kur'an'da bidirilmiştir.

Peygamberimiz bir hadisinde : “Büyük günahlar, Allah'a ortak koş-mak, anaya-babaya eziyet etmek, (haksız yere) adam öldürmek ve yalan şahitliği yapmaktır.” ; bir başka hadisinde de “İnsanı mahveden yedi gü-nahtan kaçının. Ey Allah'ın elçisi, bu yedi günah nedir ? Diye sordukla-rında, Peygamberimiz: Allah'a ortak koşmak, büyücülük yapmak, Al-lah'ın öldürülmesini haram kıldığı bir kimseyi haksız yere öldürmek, ye-tim malı yemek, riba (faiz) yemek, vatan savunmasında savaştan kaçmak, namuslu, kendi halinde mümin kadınlara zina iftirası yapmaktır.” Buyura-rak büyük günahları saymışlardır. Hadislere bakıldığında Hz. Peygam-ber'in saydığı bu eylemlerin dışında büyük günah olamadığı anlaşılmama-lıdır. Yine Peygamberimiz kendisine Abdullah b. Abbas'ın bu sayılanları sorması üzerine bir rivayette büyük günahların sayısını yetmiş, bir başka rivayette ise yediyüz olarak belirtmiş, yapılacak tövbe ve af dilemenin büyük günahı ortadan kaldıracağını, küçük günahlarda ise aldırıamazlık yapılmasının onu büyük günaha dönüştüreceğini belirtmiştir.

Günahlar ve yasaklar Allah'ın insanlar için koymuş olduğu sınırlar-dır. Hz. Peygamber bir hadisinde haram ve helal ilişkisini ortaya koyar-

ken; her padişahın, kralın korusu gibi Allah'ın da korusunun bulunduğunu, bu korunun haramlar olduğunu, bu korunun ihlal edilmesinin ise aldırmamazlık ve süpheli şeylerden sakınmama olduğunu vurgulamaktadır. Allah; İsrâ Suresinin 22-38. ayetlerinde uyulması gereken ve ihlalinin büyük günah olduğu, bir çoğu yukarıda sayılan büyük günahlardan olan hususları belirttikten sonra şöyle buyurmaktadır. “Bunlar Rabbinin sana bildirdiği hikmetlerdir. Sakın Allah’la beraber başka tanrı edinme. Yoksa yerilmiş ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.” (İsrâ Suresi, 39)

Kur'an, yukarıda sayılan günahlarla ilgili bazı ayetlerde bizleri şöyle uyarmaktadır. “Allah, kendisine ortak koşulmasını elbette bağışlamaz. Bundan başkasını dilediği kimse için bağışlar...” (Nisa, 4/58); “...Büyücü nereden gelirse gelsin başarılı olmaz.” (Taha, 69); “Allah’ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın...” (İsrâ, 33); Yetimin malına ergin çağa ulaşana kadar en güzel şeklin dışında yaklaşmayın..” (İsrâ, 34); “Riba (faiz) yiyen kimseler (kabirlerinden) tıpkı şeytan çarpmış kimseler gibi çarpılmış olarak kalkarlar...” (Bakara,275); “Ey müminler, savaşta toplu halde kâfirlerle karşılaştığınız zaman onlara arkanızı dönmeyin (korkup kaçmayın)... kim... (korkup kaçarsa) muhakkak ki o, Allah’ın azabı ile döner, yeri de cehennemdir..”(Enfal, 15-16); “Mümin erkeklere ve mümin kadınlara yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler bir iftira ve açık bir günah yüklenmişlerdir.” (Ahzap, 58)

Büyük veya küçük de olsa günah, Yüce Allah’a karşı durma ve onun emirlerini çiğnemedir. Bunun için inanan insan büyük küçük tüm günahlardan sakınmalıdır. Allah’a karşı olan sorumluluğunu hatırlamalı, kendini günaha götüren yolları kapamalı, her an Allah’ı hatırnda tutmalıdır. Bütün bunlara rağmen bir günah işlemişse, pişmanlık duymalı, tövbe edip Allah’tan af dilemeli ve Allah’ın bize olan şu kutsi hadisteki açık kapısını unutmamalıdır; “Ey âdemoğlu! Sen bana dua ettiğin ve benden affını umduğun sürece, işlediğin günahlar ne kadar çok olursa olsun onların büyüklüğüne bakmadan seni bağışlarım. Ey âdemoğlu! Günahların gökleri dolduracak kadar olsa bile, sen benden bağışlanmanı dilerken, günahlarını affederim. Ey âdemoğlu! Sen yeryüzünü dolduracak kadar günahla huzuruma gelsen, fakat bana hiçbir şeyi ortak tutmamış, şirke bulaşmamış olsan, ben de seni yeryüzü dolusu mağfiretle karşılarım”

Üç Aylara Girerken

Zaman! İçinde bazen bin geceden daha hayırlı olan bir geceyi barındıran zaman. Bazen Allah'ın Rahmetinin yarattığı kullar üzerine sağanak gibi yağdığı anları içinde barındıran zaman! Eğer kaçırmış, farkında olamamışsak bize yenisini sunan, kaybettiklerimizi geri veren zaman! Allah'ın kulları için verdiği, fakat kullanmasında dikkatli olmadıkları zaman! Zaman yıl, zaman ay, zaman gün, zaman gece, değerlendirilmediğinde ise boşa gitmiş kayıp anlar. Zamanı değerlendirmek, onu boşa harcamamak en önemli işlerimizden biridir. Özellikle Allah'ın bize büyük bir ihsanı olan önemli zamanları boşa geçirmemek ve onların feyzinden istifade etmek, bu zamanların bize sağladığı avantajların farkında olmak gereklidir.

Dini literatürümüzde “üç aylar” diye bilinen ve çok bereketli olan manevîyat mevsimi bulunmaktadır. Zaman içinde aşırı değer ifade eden önemli anlardır üç aylar. Üç aylar, kamerî takvime (ayın dönüşüne göre yapılan takvim) göre, Recep, Şaban ve Ramazan aylarıdır. Bu aylar, Allah'ın rahmetinin insanlığın üzerine sağanak gibi yağdığı, manevi huzur ve rahatlığın kalpleri doldurduğu önemli aylardır. Bu aylar, inananların kendilerini Allah'a daha yakın hissettikleri, hatalarından arınmaya çalıştıkları, daha fazla ibadet ve tefekkürle meşgul oldukları, maddi ve manevi alanda bağış ve zenginliklerin yaşandığı eşsiz aylardır. Bu aylar, İslam alemi için çok önem ve değere ait geceleri içinde barındıran aylardır. Bu geceler öyle feyizli ve bereketli gecelerdir ki, Yüce Allah'ın rahmeti bu gecelerde mü'minler üzerine yağmur gibi yağar.

Üç ayların ilki olan Recep ayının manevî değerine Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in hadis-i şeriflerinde işaret buyurulmuştur. Tevbe Sûresi'nin 36. ayetinde: “Şüphesiz Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısında, Allah katında ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır...” hükmü ile haram aylar belirtilmiştir. Hz. Peygamber (sas) ayette ifade edilen “haram ayları”nı, “Zilkâde, Zilhicce, Muharrem

ve Recep” olarak açıklamışlardır. Recep Ayı, İslâm’dan önce olduğu gibi İslâm sonrasında da kutsiyetini korumuş olan bir aydır. Bu ayın ilk Cuma gecesi, bütün bu ayları kutlama ve onlara hoşgeldin deme mahiyetinde Regâib Gecesi olarak kutlanmaktadır. Regaib gecesi bu ayların Allah’ın ihsan ve manevî hediyelerinin diğer zamanlardan daha çok insanlara verilmesi, samimi kalple Allah’a yönelenlerin affedilmesi, bu sebeple de bu ayların heyecanla beklenilmesini ve gönülden arzulanmasını ortaya koyan bir gecedir. Bu ayın 27. gecesi ise bütün İslam Âlemince önemsenen ve Hz. Peygamberin en büyük mucizelerinden de biri olan, bir gece içinde yatağının sıcaklığı soğumadan Mekke’den Kudüs’e, oradan da sema katlarına yükselmiş olduğu Mirac Kandilidir. Hz. Peygamber bu ay geldiğinde “Ey Allah’ım! Recep ve Şabanı bize mübârek kıl, bizi Ramazana kavuştur.” şeklinde dua etmiştir. Üç ayların ikincisi Şaban ayıdır. Şaban ayının 15. gecesi olan Berat gecesi de müslümanlar için ayrı bir önemi olan gecedir. Hz. Peygamber’in bu aya ve özellikle Berat Gecesine ayrı bir önem vermesi, bu gece Allah’ın Rahmetinin kulları üzerine sağanak gibi yağdığını belirtmesi bu ayı daha da önemli kılmıştır. Üç ayların sonuncusu ise Ramazan ayı ve Kadir gecesidir. Ramazan ayı, hayır ayı, yoksullara ve düşkünlere yardım ayı, Kur’an’ın indirildiği ve okunduğu Kur’an ayı, İslam’ın beş temel ibadetinden biri olan oruç ayıdır. Bu ayın içinde bulunan Kadir gecesi de bin aydan daha hayırlı bir gecedir. Ramazanı gerçek manada ibadet ve taatla geçiren kişi bu geceyi de hakkı ile geçirmiş bulunur.

Sonuç olarak bu aylar, Allah’ın bizleri arındırmak amacıyla bize bağışladığı, ikram ettiği kıymetli ve feyizli zaman dilimleridir. Bu aylar, yapılan dilek ve isteklerin dalga dalga Allah’a ulaştığı, döküldüğünde pişmanlık gözyaşlarının günahları silip yok ettiği, ne kadar günahkar olursa olsun isteyen insanın günahlarından tevbe edip temizlendiği arınma aylarıdır. Kısaca üç aylar, iman eden nefislerin kendi ile hesaplaşma yaptığı, ibadet ve taatın çoğaltıldığı bir yeniden doğuş mevsimidir. Ne mutlu bu mevsimi idrak edip, hakkı ile yaşayabilenlere ve değerlendirenlere.

Miraç

“Kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammedi) bir gecede Mescid-i Haramdan Mescid-i Aksaya götüren Allah’ın şanı ne yücedir” İsra Suresi-1

“Gece yolculuğu” anlamına gelen İsra ve “yükselmek, yükseğe çıkmak, yükselmeyi sağlayan vasıta” anlamlarına gelen Miraç; Hz. Peygamber (sas)’ın yaklaşık hicretten bir yıl kadar önce bir gece içinde Cenab-ı Allah’ın sonsuz kudretinin eserlerini görmesi ve içinde bulunduğu moral dünyasının takviye edilmesi için önce Kudüs’teki Mescid-i Aksa’ya, oradan da semaya doğru yaptırılan zaman ve mekân ötesinde hikmetli bir yolculuğun ismidir.

Üç yıl süren boykot dönemi, bu dönemde Allah Resulünün en büyük destekçileri olan Hz. Hatice annemizin vefatı ve Ebu Talib’in ölümü bu yılı hüznün yılı olarak tarihe kaydettirmiştir. Resulullah içinde bulunduğu hüznü dağıtmak ve yeni bölgelere İslamı anlatmak için Taif’e gitmiş, ancak Taifliler, iki cihan serverine kapıları kapatmış, onu taşlayarak sıkıntılı bir şekilde uğurlamışlardır. Hüznün yılının sonrasında Taif yolculuğu ile üzgün ve mahsun olan Hz. Peygamber, Cebrail’in kılavuzluğunda Recep ayının 27. gecesini bu kutsal yolculuğu yapmıştır. Hz. Peygamberin, Allah’ın huzuruna kabul edilmesini temsil eden İsra ve Miraç mucizesi, Allah’ın rızasını kazanmış ve nefsinin onda yok etmiş insanın, akıl ve hayal etmenin ötesinde ne kadar yüksek makamlara ulaşabileceğini göstermektedir.

Miraç, Hz. Peygamber’in zaman ve mekânın ötesinde bir yolculuğu olarak insanın mana âleminde yükselerek ilahi rahmet ve huzura erişmesinin, kendini tanıyarak gönül ve ruh temizliğinden geldiğini, Yüce Allah’a kayıtsız bağlılık ve boyun eğmeden geçtiğini hatırlatmaktadır. Kul, eğer Allah’a boyun eğerse aynı zamanda ona yükselir, önünde Rahmet sırları açılır. Nitekim Allah Hz. Peygamberin yükselmesini dile getirirken; “Sonra (ona) yaklaştı, derken sarkıp daha da yakın oldu. (Peygambere

olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu. Böylece kuluna vahyedeceğini vahyetti. Kalp gözün gördüğünü yalanlamadı...” Necm Suresi 8-11 buyurmaktadır.

Miraç, arada aracı olamadan Âlemlerin Rabbi ile görüşme ve alınan vahiy! Miraç, Muhammed Ümmetine getirilen hediyeler! Miracın en önemli ürünü, getirilen hediyeler ve aracısız alınan vahiydir. Kulun Allah’a yükselişi olan beş vakit namaz! Namaz, kulun Allah’a en yakın olduğu an ve dinin diregidir. Namaz, manevi kirlerden temizlenmiş bir şekilde maddeden soyutlanarak Hakk’a yükseliştir. Miraç, unutularlardan, hatalardan ve gücümüzün üzerinde olanlardan sorumlu olmadığımızın müjdesidir! Allah, bize bunları Bakara Suresinin son iki ayetinde Müjdelere. Miraç, iman edip şirke düşmeyenlerin cennete gireceğinin habercisidir. Miraç aynı zamanda kâmil insanda olması gereken evrinsel değerler gecesisdir. İsrâ Suresinin bu gece vahyedilen 22 -39. ayetleri gerçek anlamıyla yaşandığında insanlığın örnek alacağı ideal toplumu oluşturan evrinsel değerlerdir manzumesidir;

“Allah ile birlikte başka bir tanrı edinme. Yoksa kınanmış ve yalnızlığa itilmiş olarak kalırsın. Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf!” bile deme. Onları azarlama. Onlara tatlı ve güzel söz söyle...”

Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver. Fakat saçıp savurma. Çünkü saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir...Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. sonra kınanır ve çaresiz kalırsın. Şüphesiz Rabbin, dilediğine rızıkı bol bol verir ve (dilediğine) kısar. çünkü o, gerçekten kullarından haberdardır ve onları görmektedir.

Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahdır. Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur. ... Allah’ın, öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın... Rüştüne erişinceye kadar, yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın. Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz veren sözünden sorumludur. Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın. Doğru terazi ile tartın... Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur. Yeryüzünde böbürlenerek

yürüme. Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin.”

Şair ne güzel dile getirmiş;

“Serapa nur oldu gönlüm anarken ben o miracı

Beyan etmek değil, hatta tasavvurlar kimin harcı”

Söz Söylemek

Felsefeciler insanı tarif ederlerken insan konuşan varlık olarak tarif etmektedirler. Allah'ın insana verdiği en önemli nimetlerden biri konuşma ve dil nimetidir. Allah, verdiği her nimet için insana bir kullanım standardı getirmiş ise dilin kullanımı için de bir standart getirmiştir. Kur'an ayetleri okunduğunda ve hadislerle bakıldığında mü'min, dilini haramdan koruyan, kullanmasını iyi bilen insan olarak anlatılmıştır. Dil kullanımına dikkat etmemiz gereken en önemli organımızdır. Eğer onu Allah rızası doğrultusunda ve insanlara faydalı olarak kullanırsak dünyada da, ahirette de bize mutluluğunun yolunu açar. Ahlaki değerlerin anlatıldığı dini kitaplara baktığımızda dil ve dilin sebep olduğu günahlarla ilgili olarak geniş bir bölüm buluruz. Allah Kur'an'da; "Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler. Sonra şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır." (İsrâ,53) buyurarak dili kullanmanın nasıl olması gerektiğini vurgulamıştır. Mü'minin Suresinde de kurtuluşa eren mü'mini gereksiz ve kendisini ilgilendirmeyen işlerden sakınan kişi olarak bizlere anlatmıştır.

İyi bir mü'min ne konuştuğunu ne ne konuşacağını bilen bir insandır. Mü'minin diline sahip olması, gerekli gereksiz ve düşünmeksizin konuşmaması kişiliğinin geliştiğinin, aklının olgunlaştığının en önemli işaretidir. Hikmetli sözlerden birinde "Akıl tam olursa, söz azalır." denilerek bu olgunluğa vurgu yapılmaktadır. Yine bir hikmet sahibi bu anlamda şöyle demektedir; "Kişinin konuşması, faziletinin ortaya çıkması ve aklının tercümanıdır. Güzel olan söze yönelin ve onun azıyla yetinin." Gerçek manada İslam'ı anlamış olan kimseyi akıllı, güzel ve yerine göre konuşmaya yönlendirir. Bildiği, bilmediği her konuda fikir ortaya koymaktan, her şeyi ben bilirim edaları ile söz sarfetmekten alı koyar. Bu Peygamber (sas)'ın tavsiyesine de en uygun olan davranıştır. Nitekim o; bu hususta şöyle buyurmaktadır; "Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, ya hayır söylesin ya da sussun!"

İnsanın aklından geçeni güzel bir şekilde ifade etmeye çalışması ahlaki olgunluğunun ürünüdür. Çünkü güzel bir şekilde ortaya konulan söz, fikir, gerek arkadaş, gerek düşman her insanda güzel sonuçlar ortaya çıkarır. Arkadaşlarla yapılan güzel konuşmalar sevginin artmasına, arkadaşlık bağlarının kuvvetlenmesine sebebiyet verir. Düşmanla yapılabilecek güzel konuşma ise onların kalplerinde bulunan kin, nefreti ve düşmanlık duygularını azaltır. Nitekim Allah; “Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur. Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler kavuşturulur, buna ancak (hayırdan) büyük nasibi olan kimse kavuşturulur.” (Fussilet, 34-35) ayetleri ile bu hususu dile getirir.

Hepimizin zaman zaman “hay dilim kopaydı da bunu söylemeseydim” dediği zamanlar olmamış mıdır? Yaptığımız yanlış anlaşılmış bir konuşmayı daha sonra düzeltmek için çok terler döktüğümüz zamanlar yok mudur? Atalarımız Kur’an ve Sünnetin ruhuna uygun olarak “söz gümüş ise sükut altındır” diye boşuna söylememişlerdir. Söz olur kavgaya sebebiyet verir, söz olur düşmanlık tohumları eker, söz olur Yaratan’ı ve yaratılmışları incitir, söz olur dostluğu pekiştirir, söz olur düşmanlığı kaldırır, söz olur problemler giderir. Bu sebeplerle Allah güzel ve çirkin sözü Kur’anda şöyle tanımlamaktadır; “Allah’ın, hoş bir sözü; kökü sağlam, dalları göğe doğru olan, Rabbinin izniyle her zaman meyve veren hoş bir ağaca benzeterek nasıl örnek verdiğini görmüyor musun? İnsanlar ibret alsın diye Allah onlara örnek gösteriyor. Çirkin bir söz de, yerden koparılmış, kökü olmayan kötü bir ağaca benzer.” (İbrahim 24-26)

Gerekli gereksiz konuşmak dinin çirkin ahlak sınırlarında saydığı bir olgudur. Hz. Ömer bundan sakınmayı tavsiye etmiş ve “Söz çok olanın hatası da çok olur. Hatası çok olanın hayası azalır. Hayası azalanın verâsı (Allah korkusu) azalır. Allah korkusu azalanında kalbi ölür.” demiştir. Dile hakim olmak insan için başarması gereken önemli meziyetlerden biri ve sabır isteyen bir iştir. Gerçek mü’min ise diline hakim olmayı bilen insandır. Şairin dediği gibi;

Söz ola kese savaşı- Söz ola kestire başı

Söz ola zehirli aş- Yağ ile bal ede bir söz.

Yeniden Doğuş; Tövbe

“Allah’ın kabul edeceği tövbe, ancak bilmeden kötülük edip de sonra tezelden tövbe edenlerin tövbeleridir, İşte Allah bunların tövbesini kabul eder. Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir. Yoksa kötülükleri yapıp yapıp da içlerinden birine ölüm gelince, “ Ben şimdi tövbe ettim, deyen ve kâfir olarak ölenler için (kabul edilecek) tövbe yoktur. Onlar için acı bir azap hazırlanmıştır.” Nisa, 3/17-18

İçinde bulunduğumuz Recep, Şaban ve Ramazan ayları Allah-ü Teala’nın rahmetinin diğer zamanlara oranla inananların üzerine daha fazla yağdığı özel zamanlardır. Hz. Ömer’in söylediği rivayet edilen “hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin” sözü bize bu aylarda geçen zamanın bir bilançosunun çıkarılmasını telkin etmektedir. Allah, Haşr suresinde Müslümanın yarın için ne hazırladığının farkında olmasını tavsiye etmekte, bunu akıldan çıkarmayarak kendisinden de sakınmamızı emretmektedir.

İnsan yaratılışı itibarı ile iyiye-güzele yönlenebildiği gibi, kötüye ve yanlış da yönlendirilmiştir. Günahsız bir varlık değildir. Her an için günah işlemeye hazırdır. Peygamberler dışında hiç kimse bu olgudan yani günahattan korunmuş değildir. Herkes birbirlerine oranla az veya çok olsa da günah işleyebilir. Peygamberimiz bu durumu hadisinde vurgulayarak; “İnsanoğlunun hepsi günah işler. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise (işlediği günaha pişman olup) tövbe edenlerdir.” buyurmuş ve günahların tövbe ile temizlenmesini istemiştir. Allah’ın rahmet ayları olan bu üç aylar ve bu aylardaki kandil geceleri bizim için Allah’a yönelip, suçumuzu ona itiraf ettiğimiz, onun karşısında kul olarak boynumuzu bükerek affımızı dilediğimiz yukarıda anlamını verdiğimiz ayetler bağlamında yeniden doğuşu yaşadığımız günler olmalı. Biz kul olarak ne kadar günah işlemiş olursak olalım, bizi daima affetmeye hazır, kendisine yönelmemizi bekleyen Rabbimizin olduğunu aklımızdan çıkarmayalım. Peygamberimiz işlediği günahlardan dolayı pişmanlığını ortaya koyarak tövbe eden

Müslümanın anasından doğmuş çocuk gibi olduğunu belirtmektedir.

Tövbe, Allah'ın, günahkâr kullarına işledikleri günahlardan arınmaları ve kurtulmaları için vermiş olduğu en önemli fırsattır. Günahkâr olmak, ümitsizliği gerektirmez. Allah, ümitsizliği küfürle eş değer tutar. İnsan da ümitsizliğe düşmeden Allah'ın kendisine tanıdığı bu imkândan yararlanmalıdır. Nasıl su kiri temizliyor, ateş demirin üzerindeki pası gideriyorsa samimi tövbe de günahları temizler. Allah kullarına karşı sonsuz merhamet ve şefkat sahibidir. Onların günahkâr huzuruna gelmelerini istemediğinden, tövbe edip günahlarından arınmalarını ister. Hz Peygamber (sas) bu durumu hadisinde şöyle dile getirmiştir; “ Kulunun günahlarına tövbe etmesinden dolayı Allah'ın sevinci, sizden birinizin ıssız çölde devesi ile giderken, onu üzerindeki yiyecek ve içeceklerle birlikte elinden kaçırmaması, daha sonra da bir ağaç altına gelerek ümitsiz (ve bitkin) bir halde yaslanıp yattığında devesini yanı başında görmesi üzerine, devenin dizginini tutarak sonsuz sevincinden (Ey Allahım, Sen Rabbimsin ben de senin kulunum diyeceği yerde) yanlışlıkla, “ Allahım, sen benim kulumsun, bende senin rabbinim” dediğindeki sevincinden daha çoktur.”

Tevvab(tövbeleri kabul eden) ve Gaffar (günahları bağışlayan) Allah'ın Kur'anda zikredilen isimlerindendir. Yine O, Rahman ve Rahimdir. Bu sıfatları sebebiyle kullarına azap etmek istemez. O, şöyle buyurmaktadır; “ Ey müminler! nasûh (samimi) bir tövbe ile Allah'a dönün. Umulurki Rabbiniz kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde (kıyamet gününde) Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar.” (Tahrim, 66/8)

Berat Kandili

İçinde Müslümanlar için önemli gün ve geceleri barındıran üç ayların bir başka gecesine daha yaklaştık. Hz. Peygamber (sas)’ın önem verdiği ve Allah’ın Rahmetinin Müslümanları kuşattığı gecelerden biri olarak bildirdiği bir geceyi idrak edeceğiz. İsimlendirildiği üzere gerçek anlamda ihya edenler açısından kurtuluşun, dünya ve ahiret saadetinin kapısını açan bir geceyi kutlayacağız. Bu gece, Şaban Ayının 15. gecesi olan ve günah, suç, borç ve cezadan kurtulma anlamına gelen Berat Gecesidir. Allah, Duhan Suresinde; “Ha. Mim. Apaçık kitaba yemin olsun ki, Biz Kur’an’ı mübarek bir gecede indirdik. Biz, gerçekten uyarıcıyız. O mübarek gecede, her hikmetli iş katımızdan bir emirle ayırt edilir...” (Duhan 1-4) buyurmaktadır. Bu ayetin tefsirini yapan alimlerden bazıları Kur’an’ın Levh-i Mahfuz’dan yani Allah katından dünya semasına bu gece indirildiğini, Kadir Gecesinde de Peygamberimize vahyedildiğini, dolyısıyla Duhan Suresindeki bu ayetlerin Berat Kandiline işaret ettiğini söylemektedirler. Bu gece her hikmetli işin Allah’ın emri ayırt edimesini de insanların hayatında doğum, ölüm, rızık vb gibi Külli İradeye bağlı olan hükümlerin bu geceden kayıt altına alındığı, kaydın Kadir Gecesine kadar devam ederek bu gece bitirildiği şeklinde yorumlamaktadırlar.

Bu mübarek ay, gün ve geceler, bizi dünyalık işlerin yoğun temposundan kurtararak Allah’a ve ibadetlere yönelten, hayır ve hasenatımızı çoğaltan, dualarımız, pişmanlık ve tevbelerimizle günahlarımızın bağışlanmasına zemin hazırlayan çok bereketli zaman dilimleridir. Peygamberimizin hiç günahı olmamasına rağmen bu zamanlarda ibadet ve istiğfarını çoğalttığı, oruçlu olduğu bilinmektedir. Nitekim O, en fazla Şaban ayında ve bu ayın 15. gecesinin yaklaştığı günlerde nafîle oruç tutmuş, “Ameller, bu ayda âlemlerin Rabb’ı yüce Allah’a arz edilir. Ben de amel lerimin oruçlu iken Allah’a arzedilmesini isterim” buyurarak bu gecenin önemine işaret etmiştir.

Berat Gecesi Hz. Peygamberin hadislerinde önem verilen gecelerdendir. Allah'ın Kullarını affetmek için pişmanlıkla kendisine yönelinmesini beklediği bu gece, günahlardan kurtuluş sebebiyle Berat olarak isimlendirilmiştir. Peygamberimiz bu gece Allah'ın kullarına olan affi ile ilgili olarak; “Şaban ayının 15. gecesini ibadetle geçirin, gündüzünde de oruç tutun. Çünkü yüce Allah, bu gece dünya semasına rahmetiyle tecelli eder ve; “tevbe eden yok mu? Onu affedeyim. Rızık isteyen yok mu, ona rızık vereyim, hastalığından şifa isteyen yok mu ona şifa vereyim. Yok mu şunu isteyen yok mu bunu isteyen” der. Bu durum, sabaha kadar devam eder” buyurmuştur. Yine bir başka hadiste de affa uğrayacakların çokluğuna işaret olması açısından Allah'ın Arap Yarımadasında hayvancılıkla uğraşan Ben-i Kelp Kabilesinin koyunlarının tüyleri sayısınca insanı cehennemden serbest bıraktığını vurgulamıştır. Bu gece, Allah'a ortak koşan, insanlara kin ve düşmanlık besleyerek kibir ve gurur içinde hareket eden, içki ve uyuşturucu kullanan, anne-babaya karşı gelen ve bu davranışlarında da ısrarcı olanların af ve mağfiretten ve gecenin feyzinden mahrum kalacakları bildirilmiştir.

Bir an aklımızı başımıza alarak düşünelim! Hayat ne kadar hızlı akıp gidiyor. Geçen sene Berat Kandilinden bu kandile zaman ne kadar hızlı geçti. Geçtiğimiz yıl, beraber olduğumuz ölümü akıllarından bile geçirmeyen yakınlarımızdan veya tanıdıklarımızdan birilerini kaybetmedik mi? Nereden geldik, nereye gidiyoruz? Nasıl geldik, nasıl gidiyoruz ? Bunları bu gece özellikle düşünerek, iç dünyamızda bir hesaplaşma yapalım. Bu gece eğer gelecek yılımızın takdiri bilançosunun çıkarıldığı gece ise, o bilançonun kazanç hanemizi karlı hale getiren bilanço olmasını sağlayalım. Kur'an ve Hadisler de Rahmetinin genişliğini sık sık vurgulayarak bizleri her an ve her halimizle kabul ettiğini bildiren Rabbimize yönelelim. O'nun affının, rahmetinin, bağışının üzerimize sağanak gibi yağdığı bu geceyi hayatımızda temiz sayfanın açıldığı bir gece yapalım. Bu geceyi fırsat bilerek bol bol tevbe, istiğfarda bulunalım, geçmişlerimizi dualarla analım, bir nefis muhasebesi yaparak bu ilahi ziyafetten faydalanalım.

Ramazân'ı Karşılarken

“...Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allah'ı yüceltmeniz, şükretmeniz içindir.” Bakara Suresi 185

Yukarıda verilen ayette görüldüğü gibi Ramazan Ayı, Kur'an, Oruç ve rahmet ayıdır. Bu ay, manevî yönden her dakikası değerlendirilmesi gereken çok özel bir aydır. Bu ay, inananlar için affın, bağışlanmanın yaşandığı, sonsuz huzur kapısının sonuna kadar açıldığı en bereketli mevsimdir. “Ramazan Ayı gelince, cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar zincire vurulurlar” hadisi bu bağlamda iyi işler yapıp kötülüklerden sakınanlara cennetin kapıları açıldığını, cehennemin kapılarının da kapandığını vurgulamaktadır.

Bu ay, Allah'ın insanlığı aydınlatmak ve onları içinde bulundukları karanlıktan kurtarmak için indirdiği son mesajı olan Kur'an, Hz Peygambere indirilmeye başladığı aydır. Kur'an'ın indirildiği ay olduğu gibi, aynı zamanda en çok okunduğu aydır. Bu ayda Cebrail (a.s), Allah Resulü ile karşılıklı Kur'an okuyarak mukabele etmişlerdir. Camilerimizde, evlerimizde geleneksel olarak devam ettirilen mukabele ve Kur'an hatimleri bu uygulamanın hatırlanarak devamıdır. Allah Resulu, Kur'an okunarak evlerin nurlandırılmasını emretmiş, içinde Kur'an okunmayan evleri kınamıştır. Bu ay babamız, annemiz, dedemiz, ninemiz ve bütün geçmişlerimizin Kur'an'la hatırlanıldığı aydır.

Bu ay rahmet ayıdır. Hadislerde bildirildiği üzere Allah, yarattığı kulları bir annenin çocuğunu sevmesinden daha çok sevmektedir. Bu sevgisinin bir göstergesi olarak, ne kadar yanlış yapırlarsa yapsınlar, ne kadar günah işlerlerse işlesinler daima onları affetmeye ve bağışlamaya

hazır olduğunu bildirmektedir. Ramazan ise bu bağışlanmanın en fazla gerçekleştiği zamanlardan biridir. Peygamberimiz (sas); “Kim Ramazan ayının faziletine inanarak ve karşılığını Allah’tan bekleyerek, Ramazanı gerektiği geçirirse geçmiş günahları bağışlanır” buyurarak bu olguyu vurgulamaktadır. Hz. Aişe, Hz. Ali, Hz. Zeynep vb. den yapılan rivayetlerde Peygamberimizin Ramazan gecelerini ibadetle geçirdiği, özellikle son on gününde ibadetlerini artırarak devam ettiği bildirilmektedir. Bu ay her yönüyle Allah’ın rızasını kazanma kuşağıdır. Bu ayın her bir günü, her bir saati inanan için kazanç ortaya koyan niteliktedir. Tutulan oruçlar, kılınan beş vakit ve teravih namazları, yapılan dualar, zikir ve tespihler, iftarlar, sahur, verilen zekât, fitre ve sadakalar bu ayın sevap bereketini de artırır.

Ramazan ayı, boşa geçirilmemesi gereken fırsatlar ayıdır. Geceleri boşa geçirmemek için teravih namazlarına devam etmeli, mümkün olduğu kadar teravih namazlarını camide ve cemaatle eda ederek Ramazan gecelerini değerlendirme gayreti içinde olmalıyız. Çocuklarımızı da yanımızda camilere getirerek, onların da cami ve cemaat ruhunu almalarını sağlamalıyız. Kur’an okumalı, zikir ve tefekkürde bulunmalı, bize dünya ve ahirette faydası olmayan şeylerden uzak durarak, Allah’ı çokça anmalıyız. Allah Resulünün hayatını ve hadislerini okuyarak onları hayatımıza geçirmeye çalışmalıyız. Bu ayda, kendimizle hesaplaşma fırsatını değerlendirerek kendimizi hesaba çekmeliyiz. Bütün ay boyunca kazandığımız güzellikleri korumalı, günahlarımızdan dolayı da bol bol tevbe etmeli, yeni bir doğuş yaşamalıyız.

Türkiye ve İslam Alemi (1)

Türkler, İslam ile Emeviler döneminde tanışmış, ancak onların baskıcı rejimleri sebebiyle kitlesel olarak bu dini kabul etmemişlerdir. Abbasiler döneminin yapıcı davranışları neticesinde kendi dini inanışları ile arasında benzerlikler bulunan İslam'ı toplu olarak etmeye başlamışlardır. Bu süreç Türkler'in Anadolu'ya girişine kadar da devam etmiştir. Bunun sayısız delillerinden iki tanesi Karahanlılar Devletini kuran Karluk Boyunun lideri Satuk Buğra Han'ın İslam'ı kabul edip daha sonra Kurultay üyelerini ve halkını bu dine çağırarak İslam'a girişleri ile Malazgirt'ta Bizans Ordusunu yenerek Anadolu'nun kapılarını açan Alparslan'ın dedesi Selçuk Bey'in, Seyhun nehri kenarındaki Cent şehrine (960 MS) göç ettikten sonra, burada tanıdığı eski inanışlarıyla benzerlik gösteren İslam'ı kabul etmesidir. İslam Toplumlari içinde lider konumuna gelerek 900'lü yıllardan itibaren de İslam'ın bayraktarlığını üstlenenler Türkler, bu dini kabul ettikleri dönemden itibaren de Orta Asya'dan Balkanlara kadar uzanan geniş bir coğrafyada, İslam'da kendi anlayışlarını aksettiren bir tarz geliştirmişler ve bunu hakim kılmışlardır. Bu anlayış, başka din-inanç mensuplarına karşı takınılan tavırdan, kişisel hayata, ibadetlerin yapılmasına, dini bayramlara, toplumsal ahlaktan, bireysel ahlaka varıncaya kadar üretilen bir takım kültür unsurları ve anlayış biçimiyle Arapların İslam anlayışı ve uygulamasından bariz özelliklerle ayrılmıştır. Bu anlayış farklılıklarından bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz.

1. Türkler, yaşadıkları bütün bölgelerde, İslam düşünce ekollerinden metot olarak akıl ve kanaat anlayışını ön plana çıkaran, verdiği fetvalar ve uygulamaları ile daha gerçekçi ve insani temele oturan, yöreselliği ve kamu yararını dikkate alan Hanefilik ve Maturidiliği benimsemişlerdir. Bu, Türklerin, İslami anlayışında ve yorumunda, daha realist, daha pratik, daha toleranslı ve daha akılcı olmalarını sağlamıştır. Yine bu anlayış sebebiyledir ki dini insanların Yaratıcısı, kendileri, toplum ve evrenle barış içinde yaşamalarına katkı sağlamak için gönderilen ilahi bir sistem olarak

algılamış, dolayısıyla insanları mutsuz kılacak her türlü eylemi, hangi amaç ile yapılırsa yapılsın, dini olarak görmeyi reddetmişlerdir.

2. Türkler, tarihleri boyunca kazandıkları devlet tecrübesinin verdiği bir hoşgörü ile değişik kültür ve dinlerle, değişik hayat tarzlarıyla bir arada yaşama konusunda, başka İslam ülkelerinde görülmeyecek tarzda çok zengin bir tarihi birikim oluşturmuşlardır. Hiçbir zaman yönetimleri altında yaşayan diğer din mensuplarına karşı baskı içeren bir tutum içine girmemişlerdir. İstanbul'un fethinin arkasından Rum Ortodoks Kilisesine geniş yetkiler verilmiş, Ermeniler baskılardan kurtarılarak İstanbul'da Patriklik olarak temsil edilmişler, Yahudilere Hahambaşılık kurulmuş kısacası bütün dini inanışlara geniş serbestlikler verilmiştir. Bu bağlamda 15. yüzyılda İspanya'da Engizisyon Mahkemelerince cezalandırılan Yahudileri de sahiplenmişler, hoşgörü ile kucaklarını açmışlardır.

3. Türkler, akılcı anlayışın bir göstergesi olarak İslam'ı insan merkezli algılamışlar, hayatın tabii akışı içinde meydana gelen değişimlere bir engel olarak görmemişlerdir. Her devirde ortaya çıkacak problemlere çözümler üretebilecek yöntem zenginliğini oluşturmuşlar, yeni ortaya çıkan değişimlere ayak uydurmuşlardır. Bunu yaparken maddi ve manevi dengeleri korumuşlar, değişimin sağlam bir şekilde gerçekleşmesine, dinin temel dayanaklarının aşınmamasına özen göstermişlerdir.

4. Türkler sahip oldukları tarihi devlet geleneği ile din devlet ilişkileri konusunda da dengeli bir yol takip etmişlerdir. Müslüman olan Türk Boylarınca kurulan devletlerde, kabile anlayışlarındaki devlet yapılanması terk edilmiş, Türk devlet anlayışı ile İslam anlayışı sentez edilmiş, devlet idaresine fiilen kuvvetler ayrılığı prensibi oturtulmuştur. Türk devletlerini yönetenler kamu yönetiminde daima kendi devlet ve hukuk anlayışları doğrultusunda örgütlenme hakkına sahip oldukları kanaatini taşımışlar, dini pratikleri devlet oluşumunun temeline oturtmamışlardır. Özellikle Selçuklular ve Osmanlılar içinde bulundukları toplumsal yapılanmayı dikkate alarak, din kaynaklı hükümlerin yanında örfi hukuka da yer vermişlerdir. Fatih Sultan Mehmet ve sonrasındaki bir kısım padişahlar, devleti örf kaynaklı fermanlar, kanunnameler yoluyla sosyo-ekonomik şartların gereğine göre yönetmeye çalışmışlardır. Bugün, İslam ülkelerinin bir çoğunda hala bu seviyeye ulaşamadığının söylenilmesi inkarı mümkün olmayan bir gerçektir.

Türkiye ve İslam Alemi (2)

İslam Dini, günümüzde bir Milyara yaklaşan nüfusuyla dünyanın en yaygın dinlerinden biri durumundadır. Yeryüzündeki devletlerin dörtte birinden fazlasında yaşayan halk ise Müslüman'dır. Yeryüzündeki devletler arasında nüfusunun çoğunluğu veya tamamı Müslüman olan devlet sayısı ise 54'tür. Bunların 23'ü Arap, 7'si Türk hüviyetindedir.

İslam ülkelerinin birçoğu 1945'lerden itibaren bağımsızlıklarını kazanmışlar, ancak tam manası ile demokratik bir düzene entegre olamamışlardır. Yönetim şekilleri, en kaba hatlarıyla toplumun (fertlerin) tercihinin etkili olduğu yönetimler ve toplumun (fertlerin) tercihinin söz konusu olmadığı yönetimler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu grupta ile İslam ülkeleri değerlendirildiğinde pek çoğunda halkın yönetime katılmadığı rejimlerin var olduğunu görülmektedir. Birçok İslam Ülkesi anti demokratik şartlarla yönetilmekte, devlet başkanlığını eline geçiren kişiler ölünceye kadar bırakmamaktadır. Bazı ülkelerde de yönetim krallık veya buna benzer idari sistemle yürütülmektedir. Bu ülkelerin büyük kesiminde insan hakları çiğnenmekte, devlet keyfi uygulamalarını yaparken zaman zaman da dini gerekçelerin ardına sığınabilmektedir. İslam Ülkelerinin en önemli özelliklerinden biri de bu ülkelerin büyük çoğunluğunun tarih boyunca yaşattıkları bir devlet tecrübesinin bulunmamasıdır

Türkiye Cumhuriyeti Batı Dünyası ile yakın temas halinde olması sebebiyle batının yüz yıllar boyu çeşitli savaşlar ve kan dökmeler neticesinde oluşturduğu değerleri Osmanlı Devletinin son yıllarından başlayarak almaya başlamış, bir önceki yazımızda da bahsettiğimiz gibi kendi dini anlayışı içerisinde bunları karıştırarak modern bir toplum oluşturma süreci içerisine girmiştir. Özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra yönetime halkın katılımını da sağlayarak demokratik anlayışı yönetimde ilke olarak benimsemiş ve İslam Ülkelerinin içinde her yönüyle farklı bir ülke konumuna gelmiştir. Bu gün ulaşmış olduğu seviye ile batı dünyasının gerisinde olmakla birlikte Türkiye, İslam Ülkeleri ile mukayesesi yapıldığında onların hemen her konuda ilerisindedir. İslam ve demokrasinin bir arada bir arada olabileceğini gösterebilen nadir bir ülkedir Türkiye.

Gerek tarihi mirası, gerek demokratik yönetimi ve gelişmişliği, gerek askeri gücü ile İslam Dünyasının en gözde devleti olması, birçok İslam Devleti ve toplumunun, gözünün ve umudunun Türkiye üzerinde yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Özellikle son dönemlerde İslam dünyasıyla daha sıkı bir ilişkiye girilmesi, problemlerin çözülmesinde ve İslam Konferansı Örgütünde Genel Sekreterlik gibi aktif rol üstlenilmesi bu ilginin artmasına da sebebiyet vermektedir. Batı Dünyası da, Türkiye üzerine odaklaşabilecek olan bu ilgiyi göz ardı etmemekte ve bu süreci dikkatli bir şekilde takip etmektedir.

Türkiye, hemen hemen bütün ilmi alanlarda olduğu gibi dini araştırmalar alanında da İslam Ülkelerinin önünde bulunmaktadır. Türkiye'deki İlahiyat fakültelerinde konular bilimsel metotlar kullanılarak araştırılmakta, ortaya çıkan yeni problemlere çağın gerekleri göz önüne alınarak çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. İslam Âleminde ise çok büyük üne sahip olan üniversiteler statik yapılarını değiştiremediklerinden gelişen çağa ayak uyduramamaktadırlar. Bu sebeple zaman zaman bilimsel kuruluşlar olan bu üniversitelerde çağın bazı problemleri ya görmemezlikten gelinmekte veya katı dini kurallar içinde çözülmeye çalışılmaktadır. Bu çözüm çalışmalarının doğurduğu yanlış anlayışlar, katı tutumları ve radikal çözüm önerilerini ortaya çıkarmaktadır. Bazı Üniversitelerin değişik fakültelerinin sınıflarındaki öğrenci mevcudunun zaman zaman 500'ün üzerinde olduğu, bu öğrencilerin büyük çoğunluğunun okula devam etmeden sadece yıl sonunda imtihana girdikleri, yıl sonu imtihanında da belirli yerlerden sorumlu oldukları ve bu bölümleri ezberleyerek sınıf geçtikleri bilinmektedir. Araştırmaya dayanmayan eğitimin kişinin dünyasında olumlu bir sonuç oluşturmadığı da bilinmektedir. Yine bu okullarda doktora ve master çalışmalarının büyük kısmının tarihi dönemlerde yazılmış kitapların edition kritiği olduğu, kurumun genel kanaatinin aksine yapılan çalışmalara da prim verilmediği, bu gibi çalışmalara iyi gözle bakılmadığı bilinmektedir.

Bu ülkelerin bir çoğu Türkiye ve Türkiye'deki gelişmeleri saplantılar içinde takip etmektedir. Oysa insanlığın ulaştığı cumhuriyet, demokrasi, laiklik gibi bazı değerler (bunları ilke olarak İslam'da vurgulamaktadır) ışığında dini anlayışın yeniden şekillenmesi açısından bütün İslam Ülkelerinin Türkiye'nin birikimine ihtiyacı bulunmaktadır.

Türkiye ve İslam Alemi (3)

Daha önceki yazılarımızda da vurguladığımız gibi katı dini anlayışlar sebebiyle İslam ülkelerin çoğu hala Türkiye ve Türkiye'deki gelişmeleri saplantılar içinde takip etmektedir. Gerek insanlığın ulaştığı cumhuriyet, demokrasi, hürriyet, eşitlik gibi bazı değerler (bunları ilke olarak İslam'da vurgulamaktadır) ışığında dini anlayışın yeniden şekillenmesi açısından İslam Ülkelerinin Türkiye'nin öncülüğüne ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak, Türkiye hakkındaki saplantıları sebebiyle yapılan çalışmalar yanlış değerlendirilmiş ve aleyhte haksız propagandalar yapılmıştır. Türkiye'de laiklik bir rejim olarak kabul edildiğinde bu sistem ve uygulaması hakkında fazla bilgi sahibi olunmaksızın Mısır ve diğer bazı İslam Ülkelerinde Türkiye'nin dinden çıktığı yazılıp çizilmiş, ülkemiz hakkında yanlış bir kamuoyu oluşturulmuştur. Bu olumsuz bakış açısının günümüzde de tesirlerinin devam ettiği gözlemlenmektedir. Birkac yıl önce Diyanet İşleri Başkanlığınca İstanbul Tarabya Otelinde bir hafta boyunca sürdürülen İslami Konuların yeniden değerlendirilmesi ve ortaya çıkan problemlere çağdaş çözümler üretilmesini amaçlayan toplantı hakkında aynı on yargı ile bazı Arap gazeteleri ve web siteleri bu çalışmaların Amerikan İslamı'nın başlangıcı olduğunu yazmışlar, toplantıda alınmayan veya konuşulmayan birçok konuyu da gündeme getirerek Türkiye'nin dini emir ve yasaklardan soyutlanmış bu İslam'ı Arap Ülkelerine ihraç etmekle görevlendirildiğini yazmışlardır. Konu ile ilgili olarak fikirleri alınan bazı tanınmış Arap asıllı fikir adamları ki; bu toplantıda alınan kararların bir kısmını daha önce kendileri de savunmuşlardır, böyle bir anlayışın İslam sayılmayacağı gibi temelsiz açıklamalarda bulunmuşlardır.

Ancak, son yıllarda gelişen ve küçülen dünya düzeni içerisinde birçok İslam Ülkesinde gerek devlet ve gerekse bu dini anlayıştaki bu katı tutum, sıkıntı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu devletleri oluşturan Müslüman toplumlar dışı kapalılıktan kurtuldukları ölçüde haklarının farkına

varmaya, zaman zaman bu haklar için seslerini çıkarmaya başlamakta, bu sebeple günümüzde farklı boyutlarda da olsa, İslam ülkelerini yönetenler, bazı sosyal taleplerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Gelişen iletişim teknolojisi sonucu oldukça küçülen dünyada, devletler, milletler ve kültürler arasında bilgi alışverişinin hızlanması, her şeyi sürekli değişim olgusu ile karşı karşıya getirmiştir. Bilişim teknolojisi dünyayı küçültmüş, insanlar evlerinde dünyanın her tarafından haber alabilecek ve ortaya çıkan bütün olayları takip edebilecek seviyeye gelmişlerdir. Bu durum insanların anlayışlarında ve dünyaya bakışlarında da köklü değişimlere sebebiyet vermiştir. Bu değişim sebebiyle İslam Ülkelerindeki insanlar da içinde bulundukları rejimi ve konumu sorgulamaya, irdelemeye başlamışlardır.

Türkiye ise, son yıllarda ortaya çıkan gelişmeler neticesinde bölgede her yönden lider ülke konumuna yükselmiştir. 18. asırdan itibaren batıdaki gelişmeleri yakından takip eden ve Cumhuriyetle de bu kazanımları hayata geçirmeye çalışan Türkiye, İslam Ülkeleri arasında bu konularda öne çıkmıştır. Bugün Türkiye, yıllarda bir taraftan çalışmak için yurtdışına giden vatandaşlarına, diğer taraftan da Türk Cumhuriyetleri, Balkan-Kafkas ülkeleri ile Türk ve Müslüman topluluklara hizmet götürmeye ve bulunduğu konum itibarıyla da bölgesel güç olmaya çalışan bir ülkedir. Türkiye yıllarca liderliğini üstlendiği, arasında tarihi ve kültürel bağların bulunduğu İslam Âleminden de ayrı ve bağımsız kalamaz. Bunun hem tarihi hem de güncel nedenleri bulunmaktadır. İslam Ülkelerine yüzlerce yıllık tarihinden getirdiği devlet tecrübesi ile onların devletleşme sürecine katkıda bulunabilir. Cumhuriyetle geliştirdiği model sistemi ile de İslam dünyasının ve toplumunun önünü açabilecek atılımlara girişebilir. Kısacası Türkiye ve Türkiye'nin birikimlerinden mahrum ve bigâne kalan İslam Dünyası genel olarak dünyanın gözünde geri kalmış, daima birilerini ve birşeyleri, devletlerini ve yönetimlerini protesto eden, nümayişler yapan, olaylar çıkaran toplumlar olarak algılanmaya devam edecektir. Türkiye'nin birikimleri İslam Toplumunu bu konumundan kurtararak, medeni, barışçı ve insani değerleri ön plana çıkaran konuma getirecektir.

Dinin Anlatımı ve Din Adamları

Allah'ın insana verdiği en önemli nimetlerden biri konuşma ve dil nimetidir. Dil kullanımına dikkat etmemiz gereken en önemli organımızdır. Dinin anlatımında ve insanların dini konularda bilgilendirilmesinde de dil önemli bir yer işgal etmektedir. Hz. Peygamberin hayatı incelendiğinde karşısındaki insanların anlayacağı dil ile konuştuğu ve sözlerinde insanları rahatsız edici bir tavır olmadığı dikkat çekmektedir. Allah Kur'an'da; "Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler. Sonra şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır." (İsrâ,53) ayetiyle bu olguya vurgu yapmıştır. Son günlerde Şeyh Tacettin Hilali'nin (Türk Toplumunun tamamı, Araplar'dan bir kısım gruplar ve diğer bazı milletler anılan şahsın kendilerini Müftü olarak temsil etmediğini ısrarla vurgulamaktadırlar.) yapmış olduğu dinin hiç bir kural ve kaynağına dayanmayan açıklamaları kamuoyunu meşgul etmektedir. Yapılan açıklamalar bütün toplum kesimlerinden tepki almış, İslam ve Müslümanlar adına da olumsuz bir görüntü ortaya çıkarmıştır. Din adamlarının yapmış olduğu konuşmalarda daha dikkatli ve insanları incitebilecek söz ve davranışlardan uzak olmaları da gerekmektedir. Hz. Peygamber bu konuda "Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, ya hayır söylesin ya da sussun!" buyurarak gerekli ölçüyü vermektedir.

İnsanın diline sahip olması, gerekli gereksiz ve düşünmeksizin konuşmaması kişiliğinin geliştiğinin, aklının olgunlaştığının en önemli işaretidir. Hikmetli sözlerden birinde "Akıl tam olursa, söz azalır." denilerek bu olgunluğa vurgu yapılmaktadır. Yine bir hikmet sahibi bu anlamda şöyle demektedir; "Kişinin konuşması, faziletinin ortaya çıkması ve aklının tercümanıdır. Güzel olan söze yönelin ve onun azıyla yetinin." Gerçek manada İslam'ı anlamış olan kimseyi aklı, güzel ve yerine göre konuşmaya yönlendirir. Bu Peygamber (sas)'in yukarıdaki tavsiyesine de en uygun olan davranıştır. Atalarımız da, Kur'an ve Sünnetin ruhuna uygun olarak "söz gümüş ise sükut altındır" diye boşuna söylememişlerdir. Söz

olur, kavgaya sebebiyet verir, söz olur düşmanlık tohumları eker, söz olur Yaratan'ı ve yaratılmışları incitir, söz olur dostluğu pekiştirir, söz olur düşmanlığı kaldırır, söz olur problemler giderir. Bu sebeplerle Allah güzel ve çirkin sözü Kur'anda şöyle tanımlamaktadır; “Allah'ın, hoş bir sözü; kökü sağlam, dalları göğe doğru olan, Rabbinin izniyle her zaman meyve veren hoş bir ağaca benzeterek nasıl örnek verdiğini görmüyor musun? İnsanlar ibret alsın diye Allah onlara örnek gösteriyor. Çirkin bir söz de, yerden koparılmış, kökü olmayan kötü bir ağaca benzer.” (İbrahim 24-26)

Diğer taraftan İslam kadına değer vermiş, cenneti bir anne olarak onun ayaklarının altına sermiştir. Dinin doğru anlaşıldığı dönemlerde onları hayatın içinden çekmemiş, eve hapsedmemiş, bir sosyal varlık olarak olması gereken konuma taşımıştır. Kadınlar, İslamın ilk dönemlerinde savaşımlara katılmışlar, geri hizmetlerde görev yapmışlar, çarşı-pazar denetlemişler, ilmi çalışmalarda bulunarak hadis, tarih ve hukuk alanlarında kendilerini göstermişlerdir. Yine ilk dönemlerde çoğunlukla namazlarını camilerde kılmışlardır. Zaman zaman camide verilen kararlara karşı da seslerini yükseltmişler, kendi haklarını savunmuşlardır. Daha sonraki dönemlerde geleneksel davranışların dinin yerini alması ile hayatın içinden uzaklaşarak evlerine kapanmışlardır. Eve kapanma dinin emri değil, gelenegin dinleştirilmesidir. Zaman zaman bu yanlış geleneği din olarak algılayan ve din adına konuşan kimseler de, kadının evinin dışına çıkmasının dinen yasak olduğu gibi bir yanlış söylemi dillendirmişlerdir. Bunlar, dinî temeli olmayan bireysel söylemlerdir. Anadolu'da veya dünyanın başka bölgelerinde bağda, bahçede, zaman zaman da imece usulü ile geçimini kazanmak için çalışan kadınlarımız, annelerimiz-babalarımız hep mi günahkârdır?

İslam, kadın erkek ilişkilerinde her iki taraf içinde ikazlarda bulunmakta, her iki cinsinde birbirini tahrih edici davranışlarda bulunmasını yasaklamaktadır. Bir taraf yanlış yaparsa, diğer yanlış yapan haklıdır gibi hukuki olmayan bir çıkarımı asla kabul etmemektedir. Suçta şahsiliği esas almakta, suç işleyen kişinin işlediği suç karşılığında sorumlu olacağını vurgulamaktadır. Dinin emir ve yasaklarından birini çiğneyen erkek veya kadının sadece günah işlemiş olduğunu, günah işlemekle de dinden çıkılmadığını vurgulamaktadır. Günahların yargılanmasını da insanlara

degil, ancak Allah’a ait olduğunu bildirerek, O’nun Rahmet ve merhame-tine sığınılmasını emretmektedir. Bu açıklamalar ışığında kamuoyunu meşgul eden söylemin İslam ile uzaktan yakından bir ilgisinin olmadığı, üslup itibarı ile de bir din adamına yakışmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

Bayramlar Birlik ve Beraberliği Pekiştirir

Rahmet ve bağışlanma ayı olan Ramazana veda ettik. Bu ayda Allah'ın emrine uyarak tuttuğumuz oruçlar, beş vakit namaza ilave olarak kıldığımız teravih namazları, okuduğumuz ve dinlediğimiz Kur'an ayetleri bizlere farklı duygular yaşatarak gönüllerimizi inceltti. Bütün bunların sonunda da ibadetini yapmış olmanın sevinciyle de bayram günlerine ulaştık. Bayramlar toplum hayatımızda üstün yeri ve eşsiz değeri olan günlerdir. Bu günler, toplum şuurunun bütünleştiği ve bireylerin birbirleriyle kaynaşıp kucaklaştığı seçkin günlerdir.

Toplumlara sağlıklı bir şekilde ayakta tutan faktörlerin başında birlik ve beraberlik yer alır. Kur'an'da ; “Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınımsız sarılın. Parçalanıp bölünmeyin...” (Al-i İmran, 3/103) , “Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır. “ (Al-i İmran, 3/105) ayetleri bize birlik ruhunu emretmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) de;”... Size cemaati tavsiye ederim. Ayrılıktan sakının. Zira şeytan, tek kalanla birlikte olur. İki kişiden uzak durur. Kim cennetin ortasını dilerse, cemaatten ayrılmasın. Kimi yaptığı hayır sevindirir ve kötülüğü de üzerse, işte o, mü'mindir” hadisiyle birliğin önemini ortaya koymaktadır.

Bayram günleri öncelikle bu birlik ve beraberliklerin ortaya çıktığı müstesna günlerdir. Bayram münasebetiyle insanların bir birlerinin elini sıkması, tebrikleşmesi olan Bayramlaşma, gergin ve soğuk ilişkileri yumuşatma, kırgın, dargın ve küskünlerin barışması gibi bir etkiyi taşımaktadır. İnsanlarla iyi geçinmek, çeşitli nedenlerle meydana gelmiş olan dargınlık ve kırgınlığı kaldırmaya çalışmak dini ve milli bir görev sayılmalıdır. Dargınlık ve nefret dolu duygularla yüklü olan bir insan için bayramlar sevinç günleri olmaktan uzak olur. İnsani olarak bir arada yaşayan aile ve toplum bireyleri arasında anlaşmazlıklar ve tartışmaların olması kadar doğal bir şey olamaz. Ancak, bunlar dargınlık noktasına taşıyarak ilişkiler kesilmemelidir. Hz. Peygamber, üç günden fazla dargın durma-

nın dinen helal olmadığını vurgulamışlardır.

Bayram günlerinde annemizin-babamızın ellerini öpüp hayır dualarını almalıyız. Dinimizde Allah’a ibadetten sonra anne ve babaya saygı ve iyilik emredilmiş, onlara karşı “öf” bile demek yasaklanmıştır. Akraba ve komşularla tebrikleşerek, karşılıklı sevgi ve saygı duyguları aktarılmalı, karşılaştığımız herkesle selamlaşarak tebrikleşmeliyiz. Tanıdıklarımızı ziyaret ederek hatırlarını sormalı ve gönüllerini almalıyız. Hastanelerde ve evlerde yatan hastaları ziyaret etmeli, şifâ dileklerimizi sunmalıyız. Akraba ve komşulara iyilik etmek ve onlarla iyi geçinmek Allah’ın tavsiyesidir; “Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş’a, yolcuya, eliniz altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez” (Nisâ, 4/36). Yakınlarla ilgiyi kesenlerin ahirette cezaya çarptırılacakları hususunda da; “Allah’a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozanlar, Allah’ın korunmasını emrettiği şeyleri (akrabalık bağlarını) koparanlar ve yeryüzünde fesat çıkaranlar var ya; işte lânet, yurdun kötüsü (cehennem) de onlardır” (Ra’d, 13/25) buyurmaktadır.

Bizden hayır dua bekleyen geçmişlerimize dua etmeli, ruhları için hayır ve hasenâta bulunmalıyız. Tanıdıklarımızdan dargın olanları barıştırmaya çalışmalı ve aralarını bulmalıyız. Çocuklara hediyeler dağıtmalı ve onları sevindirmeliyiz. Bayram günleri sevinç günleridir. Bu günlerde sevinçli ve güler yüzlü olmak tavsiye edilmiştir. Ashâb-ı kiramdan Ebû Zer, Peygamberimizin kendisine bu konuda şu tavsiyede bulunduğunu rivayet eder: “Kardeşini güler yüzle karşılamak gibi en ufak bir iyilik dahi olsa onu hor görme.” Her zaman olduğu gibi bayram günlerinde de, İslam’ın emrettiği şekilde, çevremizdeki insanlara iyi davranmalı, incitici ve zarar verici davranışlardan sakınmalıyız. Bütün bunlar toplumu oluşturan, fertleri birbiriyle kaynaştıran milli birlik ve bütünlüğün sağlanmasında, toplumu rahatsız eden ayrılık ve düşmanlıkların yok olmasında etkili olur.

Kültür-Din İlişkisi

Kültür, kapsamı geniş bir kavramdır. Değişik toplumlarda insanı insan yapan bilgiler bütünü, sosyal yaşayış, zekâ, zevk ve davranışların eğitimi, gelişmesi, incelmesi gibi farklı anlamlarda kullanılmıştır. Dilimizde yerleşmiş anlamıyla ise kültür; tarihi, toplumsal gelişme süreci içinde oluşturulan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür. Kültür ve millet bir birinden ayrılmayan, birinin varlığı diğerini de akla getiren ve birlikte düşünülen bir kavramdır. Bütün milletleri diğerinden ayıran ve farklı kılan kendine özel kültürüdür. Kültür bu açıdan bakıldığında adeta bir milletin karakteridir. Milletlerin kültür birikimleri tarihin derinliklerinden gelen, milletleri farklılaştıran, yok olmaktan kurtaran ve varlıklarının da devamını sağlayan en önemli özelliklerdir.

Bir milletin sağlıklı ve düzenli bir şekilde varlığını sürdürebilmesi, sosyal ve ekonomik yönden gelişebilmesi birlik ve bütünlüğünü korumasıyla mümkündür. Birlik beraberliğin korunması için de kültürel değerler önemli araçlardır. İçinde yaşadığımız çok kültürlü toplumda milli benliğimizi korumamız, yeni kuşaklara milli ve manevi değerlerimizi doğru bir şekilde tanıtip aktarabilmemiz için kültür değerlerimizi de canlı tutmalıyız.

İnsanların birbirinden farklı görünüş ve karakter özelliklerine sahip olması gibi milletleri de farklılaştıran özellikleri bulunmaktadır. Bu da her milletin ayrı bir kültüre sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Kültür birikimi, milletlerin tarihi boyunca inanışlarının, yaşam şartlarının ve geçirdikleri tecrübelerin sonucu ortaya çıkmıştır. Verilen bağımsızlık mücadeleleri, savaş ve barışlar, uğranılan felaketler, ortak inançlar ve değerler millet bireyleri arasında genel kabul haline gelmiş ortak bilgi, duygu ve davranışlar ortaya çıkarmıştır. Bir Çanakkale veya Yemen Türküsü okunduğunda hemen herkes aynı duygularla hüzünlenir. Selimiye, Sü-

leymaniye, Mimar Sinan denildiğinde de aynı hislerle gururlanır. Kına Gecesi hemen her yerde benzer duygularla yapılır. Kısacası bizi biz yapan, milli karakterimizi oluşturan dinimizden, örf ve adetlerimizden gelen değerlerle süslenmiş bu kültür birikimini bilmek, tanımak ve anlamak milli varlığımızın da en önemli garantisidir. Bu sebeple milli ve kültürel değerlerimize sahip çıkmak, korumak ve geliştirmek, onu gelecek nesillere aktarmak görevimiz olmalıdır.

Bilindiği gibi din, insanla birlikte var olan ve onun dünya ve ahiret mutluluğunu hedef alan bir olgudur. Din, bu hedefi ortaya koyarken işin temeline inancı yerleştirmiştir. İnançın yanında getirdiği ibadet ve ahlak kuralları ile insanın Allah’la olan ilişkisi başta olmak üzere, insanın evren, insanın insan ve insanın toplum ile ilişkilerini düzenlenmiştir. Bu özelliği ile din sadece Allah- insan ilişkisi olan inanç ve ibadet kurallarıyla sınırlı kalmamış, bir yaşam biçimini, uygarlığı ve kültürü beraberinde getirmiştir. Kısaca kültür, sahip olunan dini anlayışın bütün izlerini üzerinde taşımıştır.

Türk Milletinin İslam dinini kabulüyle birlikte tarihi süreç içinde oluşturduğu kültür; İslam dini ile eski Türk dininin, ahlakının, toplum anlayışının ve dünya görüşünün bileşiminden meydana gelmiştir. İslam’la farklı bir şekil almış olan bu Türk -İslam kültüründe; din ve ahlak her zaman önemli yer tutarak kültürün bütün değerlerini etkilemiştir. Dikkatlice bakıldığında bu etkinin Türk mimarisinde, edebiyatında, musikisinde, örf –adetlerinde, sanatında ve Türk dilinde hakimiyeti görülür. Tarih boyunca milletimizin cesaret ve yiğitliğini anlatan şiirler destanlar, marşlar halk arasında dini motiflerle süslenmiş, dilden dile dolaşmıştır. Günlük yaşamımızda “Allah yardımcın olsun” “Allah sabır versin” “Allah razı olsun” “Allah korusun” gibi dini motifli pek çok ifadeler kullanılmıştır. Şairlerimiz ve ozanlarımız sade ve yalın bir Türkçe ile dini konuları işleyerek insanların duygularını harekete geçirmişlerdir. Dini ve ahlaki değerlerin, örf ve adetlerle birlikteliği toplumsal vicdanı rahatlatarak bir düzenin oluşmasını sağlamıştır. Kuran’ın güzel bir ses ve makamla okunmasının tavsiye edilmesinden ilham alan ve şekillenen musikimizde tarih boyunca dini motifler etkili olmuştur. İtri, Dede Efendi, Hacı Arif Bey, Sadettin Kaynak gibi bestekarlar musiki kültürümüzde doldurulamaz yerlerini almışlardır. İbadethane olarak yapılan cami ve mescitler

mimarimizin dini motiflerle işlenmiş boyutunu yansıtmışlardır. Bu ibadethaneler yanında aynı zamanda dinin temizlik ve dayanışma emirlerince şekillenen hamam, şadırvan, sebil, çeşme, darüşşifa (Hastane), aşevi, han ve kervansaray gibi mimari eserler oluşmuştur.

Kültür-Din İlişkisi 2

Yüce dinimiz dünyayı tanıyarak onu yaratanına karşı gelmeksizin insanlık yararına kullanmayı amaçlamaktadır. Geçen haftaki yazımızda vurguladığımız gibi dinimizin kültürler üzerinde etkili olarak onları şekillendirdiği inkar edilemez. Bu özelliği ile din kültürün en temel öğelerinden biri olmaktadır. “İki günü birbirine eşit olan zarardadır.” “En hayırlınız insanlara en faydalı olanınızdır” hadisleri kültüre yansiyarak kültürün özelliklerine işlemiş, dünya nimetlerinden en güzel şekilde yararlanmak ve dünyayı güzelleştirmek amacına yönelik çalışmaları ortaya çıkarmıştır. Dinin güzellik ve estetiğe verdiği önemle ortaya çıkan anlayış, yaşamın bütün boyutlarına yansiyarak, kültür dokumuz bu anlayışla nakış nakış işlenmiştir. Bu işlemenin izleri dile, edebiyata, örf ve adetlere, mimariye, musikiye hakim olmuştur.

İnsanlar arasında en önemli anlaşma aracı olarak tanımlanan dil, oluşturulan bütün kültürlerin temeli olmuştur. Kültür birikimleri bir köprü görevi gören dil aracılığı ile nesiller arasında aktarılabilmektedir. Kültürümüzdeki din ve dil birlikteliği aynı zamanda milli birliğimizin de harcı olmuştur. Dilimiz milli yapımızı oluşturan, onun sürekliliğini sağlayarak destekleyen en büyük etken ve dayanaktır. Yıllar boyunca milletimizin cesaret ve yiğitliğini anlatan nice şiirler destanlar dini motiflerle süslenecek dilden dile dolaşmıştır. Günlük yaşamımızda kullandığımız, zaman zaman farklı duygularımızı, heyecanlarımızı, sevinçlerimizi, üzüntülerimizi ve iyi dilekelerimizi, ifade ettiğimiz sözcükler bizim din ile bağlantımızı koparmamıştır. “Allah yardımcın olsun” “Allah sabır versin” “Allah razı olsun” “Allah korusun” Allah iyilik versin” “Allah rahatlık versin” “Bismillahirrahmanirrahim” “inşallah” “maşallah” “Allah’a ısmarladık” gibi temennilerle, aslı ayet veya hadis olan “Allah’tan umut kesilmez” “Allah doğrunun yardımcısıdır” “Allah sabredenleri sever” gibi atasözleri bize dinimizi hatırlatmıştır.

Hayatın her alanında yaşanan din, dilin yazıya geçirilmesi ve dü-

şünce ve duygularımızı en güzel şekilde ifade etme sanatı olan edebiyatı da etkilemiştir. Kur'an'ın edebi dili, sürekli uyuma ve güzelliklere dikkat çekmesi, Hz. Peygamberin "Allah güzeldir, güzelliği sever" hadisi insanımıza ilham kaynağı olmuştur. Bu duygularla sanat ve edebiyatta güzele ve estetiğe yönelinmiştir. Bu yöneliş, Yusuf Has Hacibin, "Kutadgu Bilig"inin, Mevlana'nın "Mesnevi"sinin, Süleyman Çelebinin "Mevlid"inin kaynağı olmuştur. Edebiyatımızdaki dini motifler aynı zamanda musiki ile de birleşmiş, Milletimizi İslam'a gönülden bağlayan bir araç olmuştur. Kur'an'ın güzel ses ve makamla okunmasının öğütlenmesi musikiye yönelişin aracı olmuştur. Tarihe baktığımızda Hamamizade İsmail Dede Efendi, Zekai Dede Efendi, Abdulkadir Meraği, Mustafa İtri, Hacı Arif Bey, Sadettin Kaynak gibi bir çok büyük bestekarın din adamı veya tasavvuf ehli olduğunu görürüz. Bunlar tarafından bestelenen salavatlar, tekbirler, ilahiler, okunan mevlit ve kasideler manevi boşluğumuzu doldurarak bize huzur sağlayan öğeler olmuşlardır.

Teknik ve estetikten oluşarak ilimle sanatın birleştiği bilgi ve etkinlik alanı olan mimari, aynı zamanda milletlerin üslup ve karakterini yansıtmaktadır. Kültürümüzün içinde barındırdığı dil, sanat, ilim, yardımlaşma, temizlik ve dayanışma geleneği dini motiflerle de güçlenerek mimarimize yansımıştır. Halen mimari şaheserler olarak kabul edilen Süleymaniye ve Selimiye gibi camilerin yanı sıra hamam, şadırvan, sebil ve çeşmeler Milletimizin İslam'la bütünleşen zevk ve güzellik anlayışını ortaya koymuştur. Sevabı ölünce de devam ettiğiinden toplum yararına dayanışma ve yardımlaşma amaçlı olarak darüşşifalar (Hastane), aşevleri, hanlar ve kervansaraylar gibi mimari yapılar oluşturulmuştur. İslam'ın ilme ve araştırmaya verdiği değer, camilerin yanına yapılan medrese ve kütüphanelerle kendini göstermiştir.

Örf ve adetlerimiz milletimizin tabii ve sosyal yapısından kaynaklanarak tarihi akış içerisinde şekillenmiştir. Bunlar, toplumumuzun her alanına kök salmış, milli benlik ve kimliğin korunmasını sağlamışlardır. İçerisinde barındırdığı dini motiflerle toplumsal çözümleri önlemişlerdir.

Kısaca, iki haftadır yazdığımız bizi biz yapan, milli karakterimizi oluşturan dinimizden örf ve adetlerimize, dilimizden edebiyatımıza, mimarimizden musikimize bize has değerlerle süslenmiş kültür birikimimizi

bilmek, tanımak ve anlamak milli varlığımızın da garantisidir. Öyleyse içinde yaşadığımız farklı kültürler ortamında milli ve kültürel değerlerimizi koruyalım ve ona sahip çıkarak nesillerimize aktarmaya çalışalım.

Kutsallığın Dokunulmazlığı

SBS Televizyonunun Hint Filmleri kuşağında yayınladığı bir filmi seyrettim. 1800’lü yılların Hindistan’ında geçiyordu. Hint Kıtasının alt taraflarını işgal etmiş olan İngilizler’in komutasında kendi halkına karşı askerlik yapan Müslüman, Hindu, Sih askerler ve bunların arasında öne çıkmış olan Mangal PANDEY isimli bir askerden bahsediyordu. İngiliz Ordusunda itaatkâr bir asker olarak kendi insanlarına saldıran, onları işgali kabule zorlayan bu askerlerin bir anda yan yana kurşun sıkışmaları komutanlarına ve idarelerine karşı ayaklanmalarıydı ana konu. Sebep ise kutsalı hafife almaktı. İçerisine barut koyulan kartuşlardı ana problem. Kartuşlar İngiltere’de kâğıttan yapılarak gönderilmekteydi. Bunun pahalı olması üzerine o dönemde Hindistan’ı İngiltere adına yönetenler hayvani maddelerden Hindistan’da daha ucuza kartuşlar yaptılar ve bunları askere verdiler. Kartuşların domuz ve inekten elde edildiği dedikodusu üzerine Mangal Pandey, komutanlara ineğin Hindular için kutsal ve dokunulmaz olduğunu, domuza dokunmamanın da Müslümanlar için aynı şeyi ifade ettiğini söyleyerek dedikoduların doğruluğunu sordu. Dedikodunun yalan olduğunun söylenmesi üzerine önce kendisi, ardından da diğer askerler kartuşları ısırarak açtılar. Dedikodularının artması üzerine bu kartuşların yapıldığı fabrikayı gittiler. Asılı inek ve domuzları görünce, kutsallarının çiğnendiğini söyleyerek direnişe geçtiler. Her iki taraf da çok zayıf oldu. Mangal Pandey yakalanarak yargılandı. Özür dilerse affedileceği söylendi. Ancak o, bilinerek kutsalının çiğnendiğini söyleyerek özür dilemedi ve asıldı. Beni en etkileyen kısmı bize saçma bile gelse, inek etinden yapılmış bir kartuşu ısırıldığı için kendisinin dinen dışlanmış olduğunu ifade ederek yapılanlara karşı durmasıydı.

Bu hafta kutsal ile ilgili bir yaşanmış olaydan alındığı söylenen bir filmle konuya girdim. Bilindiği gibi insanı insan yapan, toplumları toplum yapan kutsal değerler vardır. Bize göre çok farklı algılansa da, kişiler kendilerini kendi kutsalları ile tanımlarlar. Bu kutsallar onlar için adeta bir kimlik oluşturur. İnsanlar, eğer o kutsal değerlerle kendilerini tanımlı-

yor, o kutsal değerlerle dünyadaki varlıklarını anlamlandırıyorlarsa onları hafife almak, bu insanları da hafife almak olur. İslam iman noktasında ayet ve dini hükümleri reddedip kabul etmemeyi imana engel olarak görmektedir. Aynı zamanda kasıtlı olarak Kur'an'ı, onun herhangi bir ayetini, dini bir hüküm, emir ve yasağı, helal ve haramı beğenmemeyi, küçümsemeyi, hafife ve alaya almayı da imana engel kabul etmektedir. Kur'an'da "(Ey Resulüm!) De ki: Amel bakımından en çok ziyana uğrayan; iyi iş yaptıklarını zannettikleri halde dünya hayatındaki çalışmalarını kaybolup giden kimseleri haber vereyim mi" Onlar, Rab'lerinin ayetlerini ve O'na kavuşacaklarını inkâr eden, böylece amelleri boşa çıkan ve bu yüzden kıyamet gününde amelleri için bir terazi kurmayacağımız kimselerdir. İşte böyle, inkâr etmeleri, ayetlerimi ve peygamberlerimi alaya almaları yüzünden onların cezası cehennemdir" (Kehf Suresi, 103-106) buyrulmaktadır. Dikkat edilirse Allah, ayetleri inkâr edenler ile alaya alanlar aynı kategoride zikrederek ayeti inkar ile onu küçümsemenin ve alaya almanın aynı anlamı ifade ettiğini vurgulamıştır. Bu sebeple mümin, hiçbir dini hükmü küçümsemez, alay konusu yapmaz. Öyle ki; ayetlerin inkâr edildiği ve alaya alındığı bir toplantıda bile bulunmaz (Nisa Suresi, 140).

Özellikle dini kutsallar en çok dikkat edilmesi gereken konulardır. Dünyada meydana gelen birçok toplumsal olayın temelinde dini kutsallar yatmaktadır. Dini ibadetler, dini mekanlar, dini değerler Müslüman için alaya alınacak, küçümseenecek olgular değildir. Müslüman bu konunun iman ile inkar arasında bir yerde olduğunu farkındadır. Hz. Peygamber; "Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa ya hayır söylesin, ya da sussun" buyurarak hayırlı olmayan sözün gereksizliğini vurgulamıştır. Sonuç olarak kutsala, inanç ve ibadet değerlerine yönelik yanlış anlaşılmalara sebebiyet verecek söylemlerden kaçınmak aslında sadece dindarların ve din adamlarının değil, bütün toplumların, hukuk düzenlerinin ve insana saygıyı önemseyen her bireyin görevi olmalıdır.

".... Kim Allah'a ve ahiret gününe iman eder ve salih amel işlerse onların Rableri katında mükafatları vardır. Onlara korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir" (Bakara, 62; Maide, 69). Kutsalını çiğnetmemek için Çanakkale Destanını yazan şehitlerimizle birlikte, diğer bütün şehitlerimizi ve gazilerimizi Rahmetle anıyorum.

Bilgi ve Tanımak

Bilgi eşyayı tanıma sanatı. İnsanın varlığı tanıma ve anlama isteğiyle ortaya çıkan bilen ve bilinen arasındaki ilişkidir bilgi. Bilgide bilgiye yönelen, bilen insan iken, bilgiye konu olan bilinebilecek her şeydir. Bilenle, bilinen arasında kurulan bağın sonucunda ortaya çıkan sonuç ise bilgiyi oluşturmaktadır. Bilginin oluşma sürecinde bilenle ve bilinen arasındaki bağ ve kurulan ilişki, elde edilecek olan bilgiyi önemli olarak etkilemektedir. Bilginin kaynağında oluşan bu ilişki, aynı zamanda bilginin niceliğini ve doğruluk değerini de etkilemektedir. Çünkü insan, bilgiye ulaşırken, akıl, duygu, sezgi, işitme, tecrübe gibi farklı bilgi bağlarını kullanır. Bu bağların her biri bilginin oluşmasındaki farklılıkları sağlar. Bilgi güçtür. Bilgi, ilk insan Hz. Adem yaratılırken onun yaratılışına karşı çıkan melekleri daha sonra ona secde ettiren en önemli özelliktir. Allah'ı, çevremizi, eşyayı, dünyayı, evreni her şeyi elde ettiğimiz bilgi ile tanır, onunla biliriz. Tanımak ancak bilgi ile gerçekleşir. Bu sebeplerle bilge denildiğinde, eşyayı derinliğine bilen, sırlarına ulaşan kimse anlaşılır.

Bilgi, bize Allah'ı tanıtan, onun sonsuz varlığından haberdar eden ahiret ışığıdır. Yaratılışın sırrı olarak da Allah'ın bilinmeyi dilediği, bu sebeple kendisini bilecek varlıkları yarattığı, onlara bilgiye ulaşmanın sırlarını verdiği alimlerce belirtilmektedir. Bütün bilgilerin kaynağı Allah'tır. O, insan bilmediklerini öğretmiş, onu bilgi ile diğer varlıklardan üstün yaratmıştır. Hz. Peygambere ilk vahyettiği ayetlerde de, bilginin temeli olan okumaya vurgu yaparak, insana kalemle yazmayı ve bilmediklerini öğreten Allah'ın adı ile okumayı emretmiştir. "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer, 9) ilahi emri ile bilgi sahibi olanların ayrıcalığını ve bilgisiz olanlara üstünlüğünü vurgulamıştır. Bilginin inancı zaruri olarak ortaya çıkardığını bir çok ayette vurgulamıştır. Fizik alanında dünyada çığır açan Einstein, her zerrenin O'nun varlığına delil olduğunu, yüceliğine işaret ettiğini görerek; "Allah'ı inkar etmek ispat et-

mekten daha zordur.” diyerek bilgi inanc arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. O, bilgili oldukları halde inanmayanları, bilgilerinin kendilerine gerçeği göstermediği kimseleri sırtında kitap taşıyan, fakat taşıdığı kitaptan istifade etmesi mümkün olmayan merkeplere benzetmiştir. “Allah, içinizden iman eden ve ilim verilenleri yükseltir. Onlara dereceler verir.” (Mücâdele, 11) ayeti ile de iman ve bilgi birlikteliğinin katındaki önemi vurgu yapmıştır.

Bilgi ve tanıma aynı zamanda sevginin de kaynağıdır. Sevgi de oluşan seviye, bilme ve tanıma ölçüsünde farklılaşır. Çok iyi bildiğimiz, tanıdığımız kimse ve varlıklara karşı olan sevgimiz ile bilmediğimiz ve tanımadığımız kimse varlıklara karşı sevgimiz farklıdır. Çok bilen ve iyi tanıyan çok sever. Az bilen ve tanıyan az sever. Hiç bilmeyen ise bilgisizliği sebebiyle sevgiden mahrum olur. “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” ayetinin sırrı da burada ortaya çıkar. Bilen, ilim sahibi olan ile cahil bilgisiz olanın sevgide eşit olması da düşünülemez. Sağır olan nasıl tanıyamadığı güzel bir sese ve müziğe karşı bir şeyler hissetmezse, kör olan birisi de, güzel bir manzaraya, bir sanat eserine, bir güle, o gülün renk tonlarına ve ondaki görülmeğe değer güzelliklere karşı bir şeyler hissetmez. Birisi gözünün gördüğü, diğeri işittiği güzelliklere karşı sevgi ve ilgi gösterir. Bu sebeple sevmek ve sevilmek için bilgi şarttır. Bilinmeyenin sevilmesi de mümkün değildir.

Bilgimizle çevremizi tanımaya, tanıyarak sevgimizi çoğaltmaya, hoşgörü ile insanlara davranmaya, gerçek sevgiyi herkese aşılama gayret edelim. Beynimizdeki oluşturduğumuz karanlıkları yıkarak sevgiyi engelleyen duygularımıza set çekelim. Kuran’ın bize çizdiği sevgi seli ile davranışlarımızı güzelleştirelim, herkese sevgiyle yaklaşalım, uzlaştırıcı, gerilimi azaltıcı, kucaklayıcı özelliklerimizi öne çıkaralım, insanlara güvenilen, saygı duyulan, örnek alınan ideal davranışlar sergileyelim. “(Resûlüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir.” (A’raf Suresi, 199) Sağlık ve esenlikler dileğiyle.

Asırları Aydınlatan Nur-Mevlid-i Nebi

Hz. Adem ile başlayan insanlık tarihinde önemli sayılacak bir çok olaylar olmuştur. Şüphesiz bu tarihi süreçteki en önemli olaylardan biri de, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber olarak gönderilmesidir. Allah dünyayı esenlik ve barış yurdu haline getirmek ve insanlar arasında adaleti sağlamak, insanların taşkınlığını engellemek için her dönemde uyarıcılar, peygamberler göndermiştir. İnsanlığı bu peygamberler aracılığı ile uyarmış, onlara hidayet ve tevhidin yollarını göstermiştir. Bu Peygamberlerin sonuncusu olarak Hz. Muhammed'i (s.a.v) göndermiş, onunla birlikte peygamberlik sürecini de sona erdirmiştir.

O, insanlığın karanlık bir döneminde ortalığı aydınlatan bir güneş gibi dünyaya gelmiştir. Onunla Allah'ın insanlığa olan vahiy süreci zirveye ulaşmış ve tamamlanmıştır. Onun bu aydınlık doğumu, inananlar için her yıl hatırlanan ve anlamı düşünülerek kutlanan bir süreç olmuştur. Kameri (ayın hareketlerine göre hesaplanan) takvimin her Rebi'ul-evvel ayının 12 gecesı onun kutlu doğumunun yıl dönümü olarak kutlanmıştır. İnsani değerlerin ayaklar altında çiğnendiği bir zaman diliminde onun aracılığı ile bütün insanlığa sunulan ilahi gerçekler, sadece Müslümanların tarihinde değil, insanlık tarihinin akışında da köklü değişiklikler yapmıştır. Bu açıdan bakıldığında onun doğumu, sıradan bir doğum olmanın ötesinde birçok değişim ve gelişmenin habercisi olmuştur.

“Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın âyetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir Peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Hâlbuki daha önce onlar apaçık bir sapıklık içinde idiler. “ (Âl-i İmrân, 164) “Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (Enbiyâ, 107) “Biz seni bütün insanlara ancak müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bilmezler.” (Sebe, 28)

O, bütün insanlığın hepsine bir rahmet, yaşantısı ile en güzel örnekleri sunan erdem şalesi bir peygamberdir.

O, büyük bir fikir adamı ve öğretmen olarak hitap ettiği toplumu içinde bulunduğu karanlıktan çıkararak, onları bilgilendiren ve eğiten bir peygamberdir.

“Andolsun, Allah’ın Resulünde sizin için, Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar için ve Allah’ı çok ananlar için güzel bir örnekler vardır.” (Ahzâb, 21) Dikkatle bakıldığında ayetin işaret ettiği gibi insanı insan yapan bütün güzellik ve ahlaki erdemleri şahsında toplamış olan Hz. Peygamberin hayatında ve öğütlerinde bireysel ve toplumsal hayatımızı yön verecek bir ışık, alınması gereken örnekler vardır. İşte onun bizim yolumuzu aydınlatan yüce öğütlerinden bir kaç;

“İman iki eşit parçadır. Yarı sabır, yarı şükürdür.” “Haset, ateş nasıl odunu yer yutarsa iyilikleri yer yutar, mahveder.” “Mazlumun bedduasından sakının. O dua ile Allah arasında perde yoktur.” “Sonradan özür dilemeyi gerektiren şeyleri yapmaktan kaçınınız.” “Dostlukta da düşmanlıkta da aşırıya kaçmayın. Bir gün birisiyle dost olduğunuzda, yarın onun bir düşman olabileceğini unutmayın.” “Başkalarının kusurlarından bahsetmek istediğin vakit, kendi kusurlarını hatırla. O zaman başkalarının kusurlarıyla alakadar olmaya hakkın olmadığını hatırlarsın.” “Kim bir kardeşini, bir günah sebebi ile ayıplarsa, o günahı işlemedikçe o kimse ölmez.” “Sakin kendisine verdiği kıymeti sana vermeyenle arkadaş olma.” “Erdemin en büyüğü, seninle ilişkilerini kesene iyilik etmen, senden esirgeyene vermen, sana kötülük edenı bağışlayıp, dost elini uzatmandır.” “İyilik yap ehli olana da, olmayana da, ehline isabet ederse yerini bulur. Etmez ise ehli sen olursun.” “Bir insanın gerçek zenginliği, onun bu dünyada yaptığı iyilikleridir.” “İnsanlara akılları ölçüsünde söz söyleyiniz.” “Babalarınıza iyilik edin ki, oğullarınız da size iyilik etsin.” “İnsanların en hayırlısı, ahlakı en güzel olanıdır.” “Bir baba, çocuğuna güzel terbiyeden daha iyi miras bırakamaz.”

İnkârın Karanlığı

E y Peygamber) o küfre saplananları korkutsan da, korkutmasan da birdir. Onlar inanmazlar. Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır ve onlar için büyük bir azap vardır (Bakara suresi: 6,7).

Kafir, kelime olarak inkar eden, gizleyen manalarına gelmektedir. İslami kullanımda ise Hz. Muhammed'e indirilmiş olan İslam ilkelerinin tamamını veya bir kısmını inkâr eden kimsedir. Kâfir, kelime olarak genel bir anlam taşımakta, inkâr edenlerin hepsini ayırmaksızın içine almaktadır. Bakara Suresinin bu ayetlerinde kâfirler, gerçeklere inanmama da inatçı, inatları sebebiyle kalplerini ve kulaklarını gerçeklere kapatan, görmemek için gözlerine inat perdesini geren, bu davranışları sebebiyle de azabı hak eden kimseler olarak anlatılmaktadır.

Hız. Muhammed, Mekke'lilerin en güvendikleri, bu sebeple El Emin olarak isimlendirdikleri, kendisinden şaka ile de olsa hiç yalan bir sözün işitilmediği kimseydi. Buna rağmen o, kavmini İslam'a davet edip, uyardığında küfrün inadından dolayı kabul görmemiş, amcası Ebu Lehep tarafından yuhalanarak taşlanmıştır. Mekke'liler ondan peygamberliğinin delili olması için mucizeler istemiş, bu mucizeleri gösterdiği halde yine ona iman etmemişler, gözlerinin önünde gerçekleşen mucizelerin sihir olduğunu söylemekten ileri gitmemişlerdir. Onları bu şekilde hareket etmeye sevk eden en önemli etken de şüphesiz içinde bulundukları küfür karanlığından başka bir şey değildi. Ebu Cehil hakkında rivayet edilen "Biz Haşim Oğulları ile bir yarış içerisindeyiz. Onlar bir iyilik yaparsa biz de bir iyilik yaparız. Onlar savaş için 10 asker gönderirse biz de göndeririz. Onlar bir yoksula yardım ederse, bir yabancıyı misafir ederse, biz de aynıını yaparız. Şimdi onlardan biri çıktı; "Ben Peygamberim, Allah tarafından bana vahiy geliyor diyor." Bizden böyle biri çıkmayacağına göre, ben Haşim Oğullarının Peygamberine inanmayacağım" anekdotu küfrün nasıl bir inat karanlığı olduğunu ortaya koymaktadır.

İnkâr, öyle bir hastalıktır ki, bu hastalığa tutulanları kör bir inadin eşiğine götürür. Bu durumdaki insanlara gittikleri yolun yanlışlığı ve sonunda karşılaşılabilecekleri hazin durum ne kadar anlatılırsa anlatılsın faydasız ve boş bir söz gibi gelir. Yapılan telkinlere kulaklarını kaparlar, kalpleri katılaşır ve önlerine getirilen delillere inanmazlar. İnkârın sebep olduğu inat ve inanmama kalbin mühürlenmesini sağlar. Kalp mühürlendiğinde yani tam anlamıyla gerçeklere kendini kapadığında, göz gördüğüne, kulak duyduğuna inanmaz. Allah Araf Suresinde bu durumdaki insanları şöyle açıklamaktadır : “And olsun ki cin ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık, kalpleri vardır onunla (hakkı) anlamazlar, gözleri vardır onunla (hakikati) görmezler, kulakları vardır, onunla (doğruyu) işitmezler...”(Araf, 179). Bu ayet azaba uğramanın ana sebebi olarak insanın gerçekleri görmemekte direnmesi, kendisine verilmiş en büyük nimet olan akıl ile doğruyu bulamamış olmasını ortaya koymaktadır..

Hz. Peygamber bir hadisinde kalbin mühürlenmesini anlatırken, işlenen günahların art arda gelerek kalbin irfan ve anlayış kapılarını kapattığını, bu durumdaki kalbin artık bir çıkış yolu bulamadığı şeklinde belirtmektedir. Diğer taraftan da bu hadis ile kalbin iman açısından önemini vurgulamaktadır. Bir başka hadiste de “Cesette bir et parçası vardır. O temiz olduğunda bütün ceset temizdir. O, kirlendiğinde bütün cesette kirlenir.” Buyurarak imanın ana mekânını kalp olduğunu vurgulamaktadır. Kalp, imanın mekânı olduğundan imanın varlığı kalbi yumuşatır, manevi yönden güzelleştirir ve parlatır. Oysa iman etmeyip inkâr ve küfür karanlığının içindeki kalp, öyle katılaşır ki ona inanması için getirilen deliller tesir etmez ve küfrün doğurduğu inat sebebiyle imana meyilli olmaz. Allah bu durumdakileri en güzel şekilde Kur’an’da şöyle anlatmaktadır. “Sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık (doğru yola) dönmezler. “(Bakara suresi, 18) Allah bizleri ve bütün nesillerimizi imanın aydınlığından ayırmasın.

Zinadan Sakınma

“Zinaya yaklaşmayın. Zira, o bir hayasızlık ve çok kötü bir yoldur.” İsrâ Suresi, 17/31.

İlahi kaynaklı bütün dinlerde, ortak olan temel esaslardan birisi soyun korunmasıdır. Soyun korunması ise ancak sağlam temele dayalı bir birlik ile mümkün olur. Bu birlik de nikah yapılarak oluşturulan birliktir. Bilindiği gibi toplumu oluşturan en küçük birlik ailedir. Eğer aile, sağlam temeller üzerine kurulmazsa, bu tip ailelerin oluşturduğu toplum da sağlam temeller üzerine oluşturulamaz. Bu anlamda dinler incelendiğinde başta ilahi kaynaklılar olmak üzere bütün dini inanışlar evlilik için nikahı şart koşmuşlar, nikah yapılmaksızın oluşan birleşmelere karşı çıkmışlardır. Nikah bağı olmaksızın yapılan cinsel birleşmeleri de zina olarak kabul etmişlerdir. Bütün toplumlar aile kurumunu tehdit eden bu konu üzerinde hassasiyetle durmuşlar, bu şekilde oluşan bir birleşmeyi dini ve ahlaki olarak uygun görmemişlerdir.

Zina, insanın içindeki cinsi arzuların haram ve yasak olan yollardan tatmin edilmesidir. İslam, zinayı büyük bir suç ve sapılmaması gereken kötü bir yol olarak görmüştür. Hz Muhammed (sas), büyük günahları sayarken, bunlardan birisinin de zina olduğunu bildirmiş, Furkan Suresi 68-69. ayetlerde Mü'min olanların zina etmeyecekleri, bu işi yapanın günah işlemiş olacağı ve kıyamet günü de azabının kat kat olacağı bildirilmiştir. Zina, insanı köksüz, sahipsiz, toplumu da düzensiz bir hale getirmekte, temel dayanaklarını da yok etmektedir. Ferdin şahsiyetini ve yaratılıştaki ona verilen üstün bir çok özelliğini ayaklar altına almaktadır.

Bilindiği gibi Allah, insanı yaratırken cinsi arzu ve istekleriyle birlikte yaratmıştır. İnsanlar bu arzu ve isteklerinin giderilmesi için bir kaç durumda hareket edebilirler; Arzu ve isteklerinin dizginlerini serbest bırakır, hayatını dilediği gibi yaşar. Yaşamış olduğu bu hayattan dolayı da hiçbir yere karşı sorumlu olmadığı hissi ile hareket eder. Arzularını o değil, arzuları onu yönlendirir. Bu durumdaki insan Allah'a sorumluluğunu düşünmediği gibi, utanma duygusu da hissetmez. Bir diğeri arzu ve isteklerinin

kontrolünü eline alır, onları engeller ve onların aksine davranışlar sergiler. Bazı Hristiyan keşişleri ve Hint fakirleri gibi çile ve riyazet yolu ile cinsi arzu ve isteklerini öldürür. Ancak bu, insan doğasına ve yaratılışına uygun düşmemektedir. Nitekim böyle bir metodu uygulamak isteyen bir kısım Sahabeye Peygamberimiz (sas), kendisinin de bir insan olduğu, ibadet ettiği, yeri gelince dinlendiği, eşleriyle beraber olduğu gibi insani duygularını belirterek “Kim benim sünnetimden ayrılırsa, bizden değildir” buyurmuştur. Üçüncüsü ise arzu ve isteklerine içinde engelleyerek, onların dışarı aksedip kendisini yönlendirmesine, kendisine delicesine ve rezilcesine bir hayat yaşatmasına imkân vermez. Bu durumdaki insan, arzu ve isteklerini, helal olan yollarla gidermeye ve tatmin etmeye çalışır. Bu da dinin emrettiği orta yoldur. Hz. Muhammed (sas), işlerin en hayırlısının ortası olduğunu buyurarak uç noktalarda aşırılığı yasaklamıştır.

Yukarıda verilen ayette Allah, inananlara zinayı yasaklamakta bunun edepsizlik, yani kural tanımamazlık ve çok çirkin bir yol olduğunu belirtmektedir. “Zinaya yaklaşmayın” emri ile aynı zamanda bir başka yöne daha dikkatimizi çekmektedir. Bu da yaklaşmama ve sakınma emrinin gereği olarak sakınılacak işin oluşmasına sebep olabilecek davranışlardan da uzak durmaktır. İslam bir konuda yasak getirdiğinde tabii olarak, onun oluşmasına sebep olacak davranışları da yasaklamaktadır. Gayri meşru ilişki olan zina ve buna sebebiyet verebilecek araçları yasaklayan İslam, bu yasakla temel olarak soyun korunmasını, bu vesile ile nihai amaç olarak da toplumun korunmasını amaç edinmektedir.

Takva

Seven ve sevilen arasında oluşan ilişki, tarafların gücenmesine sebep olacak davranışlardan kaçınmayı gerektirmektedir. Bu sebeple seven kimsenin en korktuğu şey, sevdiğini gücendirecek, onun gönlünü kıracak, sitemine yol açacak davranışlarda bulunmaktır. İnanan insanın kendisine sonsuz nimetleri veren Allah karşısında olması gereken durum da böyledir. Allah ile kul arasında temeli sevgiye dayalı olan bu ilişkiye takva diyoruz. Temelde insanın Allah karşısındaki durumunu anlatan ‘takva’ teriminin anlamı, insanın Allah’ı gücendirebilecek her türlü tavır ve hareketlerden sakınması, onun sevgisini kaybetmekten endişe duymasıdır. “...Her kim de Allah’ın nişanelerini yüceltirse şüphesiz ki bu kalplerin takvasındandır.” (Hac Suresi, 32) Sakınma ve korkma anlamlarına gelen takva Kur’an ayetleri iyice incelendiğinde güçlü ve acımasız birine karşı duyulan sakınma ve korkma gibi bir korkma değildir. Temeli sevgi olan ve bu sevginin ortaya çıkardığı korku ve sakınma olduğu görülür.

Takva, Allah’a karşı olan sorumluluk gereği dinen kötü ve çirkin olan her eylemden uzak durmaktır. Kur’an tercümelerinde takvanın Allah’a karşı sorumluluk bilinci, Allah’a karşı gelmekten sakınma olarak tercüme edilmesinin temeli de budur. Allah’ı seven ve O’na hakkı ile kul olmaya çalışan insanı en çok korkutacak ve endişelendirecek husus O’nun Rızasına karşı olan herhangi bir davranış içinde bulunmaktır. Takva, İslam Terminolojisinde iyi insan ve iyi bir Müslüman olmanın en önemli göstergesidir. İyi bir Müslüman, kesinlikle takva sahibi; müttaki bir insandır. Bu kişinin bulunduğu konum ise inanan insan için ulaşılması hedeflenen ideal bir noktadır. Takva dışı vuran sade bir görüntü olmasının ötesinde, kişinin iç dünyasını güzelleştiren ve yeniden organize ederek iç huzuru veren bir cevherdir. Hz. Peygamber (s.a.s) kalbine işaret ederek, ‘Takva şuradadır.’ buyurarak kalbin iç huzurdaki önemine dikkat çekmiştir. Yapmış olduğu dualarında da “Allah’ım nef-

sime takvasını bağışla!” diyerek takvanın duada isteyebileceğimiz en önemli isteklerimizden biri olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Takva, sokağa çıktığımızda derli toplu görünmek için giyinip dış görünüşümüze nasıl çekidüzen veriyorsak, iç dünyamızın da Allah için süslenmesidir. Takva, inanan insanın kendini sağlama alarak güçlü bir koruma alanına girmesidir. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır takvayı ; “İnsanın kendisini Allah’ın korumasına koyarak ahirette zarar ve acı verecek şeylerden iyice koruması, diğer bir deyişle kötülüklerden korunma ve iyiliklere sarılma” şeklinde tanımlamaktadır. Kur’an; “Ey iman edenler! Eğer Allah’a karşı takva sahibi olursanız o size iyiyi kötünden ayırt edecek bir anlayış verir ve sizin kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibidir.” (Enfal, 29) ayetiyle takvanın bu yanını vurgulamaktadır.

Takva sahibi Müslüman, her yönüyle iyi ve örnek bir insandır. O, İslam Büyüklerinin anlatımı ile kendisini hiç kimseden üstün görmeyecek kadar alçakgönüllü, kendi nefsi için istediğini diğer insanlar için de isteyebilecek kadar gönül zengini, hatta başkalarını kendi varlığından daha fazla düşünebilecek kadar fedakardır. Kur’an takvayı bu güzel özellikleri sağlaması sebebiyle iman ehline yakışan en güzel elbise ve azık olarak belirtmiştir. “Ey Adem oğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır...” (A’raf, 26) “...(Ahiret için) kendinize azık edinin, şüphe yok ki azığın en iyisi takvadır. Ey akıl sahibleri! takva sahibi olun” (Bakara, 197) “...Kim Allah’a karşı takva sahibi olursa, Allah ona bir çıkış yolu açar. Onu beklediği yerden rızıklandırır...” “...Kim Allah’a karşı takva sahibi olursa, Allah ona işinde bir kolaylık verir.” (Talak, 3-4)

Estetik, Güzellik ve İhsan

“Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de bir zillet. İşte onlar cennetliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır.” (Yunus 10/26)

Hayatın bütün alanlarında gözümüzü, gönlümüzü okşayan, beğenilen, hoş giden unsurlar... İnsanın zevk alemine açılan kapının büyülu sözcükleri güzellik ve estetik. Güzellik ve estetik herkesin beğenisini kazanan, büyüüne kapılanları peşinden sürükleyip tutkunu yapan yaratılıştan gelen duygulardır. Yaratılıştan gelen duygulardır, çünkü dünyaya gelirken bu duyguyu yüklenmiş olarak doğarız. Zamanla aldığımız eğitim ve yaşadığımız sosyal ve kültürel şartların tesiriyle şekil değiştirse de hiçbir şekilde yok olmaz. Bir insan olarak yaşadığımız coğrafyadaki doğal güzellikler ilgimizi çekmez mi? Dinlenmek, piknik yapmak istediğimizde yeşillik, ağaçlarla süslü, hoş manzaralı yerleri mi, yoksa çöp yığınları arasını mı tercih ederiz? Sakin bir deniz ve kumsal, yemyeşil bir alanda akıp giden bir ırmak, rengârenk çiçeklerin kaplı olduğu doğa parçası ilgimizi çekmez mi? Giydığımız elbisenin gömlek ve kravat ile uyumundan tutunda, bir şehrin imarından bir arabanın dizaynına kadar her şeyde estetik ve güzellik aramaz mıyız?

Güzellik veya çirkinlik karşısında gösterdiğimiz tepkiler kendiliğinden ortaya çıkan, ruhumuzdan, benliğimizden kopup gelen doğal reflekslerdir. Kur'an'da pek çok ayette güzelliklerden söz edilip, dikkat çekilmektedir. Estetik ve güzellik asıl anlamında olduğu gibi hayatın her alanını kapsamalıdır. “Allah güzeldir, güzeli sever” hadisi bu ilkeye temel olmuştur. Estetik ve güzellik Kur'an'da genel olarak “ihsan” kelimesi ile karşılığını bulmuştur. İhsan, sözlükte “güzel olmak” anlamında olmakla birlikte genel olarak “başkasına iyilik etmek” ve “yaptığı işi güzel yapmak” anlamlarında da kullanılmaktadır. Bu genel anlamda ihsan, başkalarına iyilik etmek, yardım etmek, işini güzel yapmak, güzel düşünüp güzel

davranmak ve her an Allah ile beraber olma duygusu içinde yaşamaktır. Meşhur Cibril Hadisinde Hz. Peygamber ihsanı; “Allah’ı görüyormuş gibi ona ibadet etmendir. Biliyorsun ki sen Allah’ı göremezsın, ancak O seni görür” şeklinde açıklamaktadır. Her estetik ve güzel davranış ihsan kapsamındadır. Her iyi iş güzel ve estetik yanı ile ihsana girer. İyi bir Müslüman’ın ve her insanın Allah ile olan ilişkilerinde, kendisiyle, ailesiyle, eş dost, akraba ve komşularıyla, toplumun bütün bireyleriyle, diğer canlı varlıklar ve doğayla olan ilişkilerinde bu anlamıyla ihsanın özel bir yeri vardır. İbadetinde, işinde, kazancında, harcamasında, yemesinde, içmesinde, yürüyüşünde, kalkışında, konuşmasında, susmasında, tüm çevresiyle olan ilişkilerinde, kısaca söylediği her sözde, yaptığı her iş ve icraatında “Allah beni görüyor, yaptıklarımı biliyor” inanç ve düşüncesiyle hareket etmesi ve her şeyin en iyisini ve en güzelini ortaya koyması ihsandır.

“Yaratanların en güzeli olan Allah’ın şanı ne yücedir!” (Müminun, 14) ayeti ile varlığını vafeden Allah, “Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.” (Tîn, 4) ayeti ile de insanın eksiksiz yaratıldığını vurgulamaktadır. Yukarıda anlamını verdiğimiz ayette de yapılan güzelliklerin nasıl değerlendirileceğini bildirmektedir. “Kim bir iyilik getirirse ona bundan daha hayırlısı vardır. Kim de bir kötülük getirirse, bilsin ki, kötülük işleyenler ancak yapmakta olduklarının cezasına çarptılırlar.” (Kasas, 84) “Şüphesiz Allah, adaleti, insanlara güzel davranmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayasızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.” (Nahl, 90)

Öyle ise yaşanan bu hayatın içinde iyi bir Müslüman olarak eksik ve yanlış yönlerimizi törpüleyip, çirkin kabul edilen her şeyden uzak durarak iyi ve güzele yönelmeliyiz. Dünyaya farklı bir gözle bakarak güzel yönleri görmeli, düşündüğümüzde temiz duygulara yer vermeli, iyi ve güzele örnek olmalıyız.

Tebessüm

Dinin en önemli amaçlarından biri de, beyin, irade ve gönüllerde dengeli bir birlik oluşturarak hem kendisi, hem de toplum ile barışık insanlar ve bu insanlardan meydana gelen toplumu oluşturmaktır. Böyle bir toplum ancak, pozitif yanları ortaya çıkmış, etrafına da pozitif enerji verebilen kişilerle meydana gelebilir. Bu kişilerin yüzlerinde de pek tabii olarak gülümseme, iyi niyet ve hoş görü hakimdir. Kur'an ayetlerine baktığınızda Allah bize "Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır..." (Bakara, 2/263) buyurarak insanlara karşı bir davranış ölçüsü koymaktadır. Hz. Peygamberin hadislerine bakıldığında da insanlara gösterilecek olan basit bir tebessümün bile sadaka, sevap kazanmak için bir araç olduğu bildirilmektedir. .

Genel olarak incelendiğinde ya yaşadıkları zor şartların getirdiği etken veya aldığı ciddiyet eğitimi yanlı algılamasından İslam toplumunun çok az yapabildiği şeydir insanlara bir gülümsemede bulunmak. Gülümseme, aslında iç dünyamızdaki barışıklığın, yaşanılan güzelliklerin dışı vurumudur. Selamlaşma gibi! Peygamberimiz selamı aramızda yaymamızı emrederken, Müslümanların bir birinden güven duyan, karşısındakine en az kendisini de kendi kadar güvenilen biri görmesini sağlayan bir şifre olduğunu bize anlatmaktadır. Bu şekilde pozitif duyguların üstün olması ile bir birine bağlı ve güvenen bir toplumun oluşacağını vurgulamaktadır. Yine o (sas), bir başka hadisinde de "güler yüzle selam verin" diyerek barışık olmanın simgesi selamı da, kuru bir ifade ile olmaktan çıkarıp, yürekten bir tebessümle süslememizi öğütlemektedir. Evinize gittiğinizde size gülücük saçan çocuklarınızın varlığı sizi rahatlatmaz mı? Eşinizin yüzü asık olduğunda sizi strese sokmaz, kafanızda farklı düşünceleri oluşturmaz mı? Bir yere gittiğinizde karşınızdaki insanın güler yüzü sizi rahatlatmaz mı? İşinizi yapmasa bile size güler yüzle davranan kişi hakkında olumlu sözler etmez miyiz? Bir tebessüm nelere kadir değil ki?

Tebessüm, Hz Peygamberin en çok yaptığı ve ümmetine de yapma-

sını emrettiği çok kolay ve anlamlı bir davranış. Tebessüm, zamanla teferruatlarda boğulan Müslümanların pek dikkate almadığı, unuttuğu ya da kendilerine unutturulan belki de en önemli sünnetlerden birisi. Hz. Peygamberin özelliklerini anlatan hilyelerin tamamı, Onun güler yüzlü olduğunu yazmakta, herkese gülümsediğini kaydetmektedir. O, kimi zaman çocuklarla çocuk oluyor, kimi zaman büyüklerle şakalaşıyor, kimi zaman eşi ile yarış yapıyor, insanlarla şakalaşıyor ve gülümsüyor. Yukarıda belirttiğimiz gibi hadislerinde güler yüzlü olmayı, insanlara tebessüm etmeyi, sadaka olarak tarif ediyor. Sadaka, bir ibadet. Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan hayır ve güzellikler.

Sözlerimi internetten aldığım bir gülümseme öyküsü ile bitirmek istiyorum. “Küçük kız, hüzünlü bir yabancıya gülümsedi. Bu adamın kendisini daha iyi hissetmesini sağladı. Bu hava içinde geçmişte kendisine yardım eden bir dosta teşekkür etmediğini hatırladı, hemen bir not yazdı ve yolladı. Bu arkadaşının çok hoşuna gitti ve her öğlen yemek yediği lokantada garson kıza yüklü bir bahşiş bıraktı. Garson kız ilk defa böyle bir bahşiş alıyordu. Akşam eve giderken, kazandığı paradan her zaman köşe başında oturan fakir adamın şapkasına da bıraktı. Adam buna çok minnettar oldu. İki gündür boğazından aşağı lokma geçmemişti. Karnını doyurduktan sonra, ısıklık çalarak bir apartman bodrumundaki tek odasının yolunu tuttu. Öyle neşeliydi ki, bir saçak altında titreşen köpek yavrusunu görünce, kucağına alıverdi. Küçük köpek gecenin soğuğundan kurtulduğu için mutluydu. Sıcak odada sabaha kadar koşuşturdu. Gece yarısından sonra apartmanı dumanlar sardı. Yangın başlıyordu. Dumanı koklayan köpek havlamaya başladı. Önce fakir adam uyandı, sonra bütün apartman halkı. Anneler, babalar dumandan boğulmak üzere olan yavrularını kucaklayıp, ölümden kurtardılar. Bütün bunların hepsi, beş kuruş bile maliyeti olmayan bir TEBESSÜM'ün sonucuydu...

Doğru Bilgi

“Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.” (Hucurat Suresi, 6)

Bu ayet bize gerçekliği bilinmeyen bilgilerle insanlar hakkında karar vermenin ne kadar yanlış olduğunu vurgulamaktadır. Bir konu, topluluk, millet hakkında yargıda bulunurken söylediklerimizin doğru ve tutarlı olması bir Müslüman ve insan olarak en önemli ilkemiz olmalıdır. Doğruluk, bütün dinlerde öğütlenen en önemli ilkedir. Sözde, davranışta ve iç dünyada doğru olmak.

Bir vesile ile bir araya geldiğimiz Lübnan asıllı bir kardeşimiz bana El Cezire Tv’sinin Türkiye ile ilgili hazırladığı bir tanıtım haberinin 4-5 sayfalık Arapça yazılı kısmını verdi. Yapılan haber için yorum yapan bazı Arap ülkelerinden olan okuyucular gerçekten güzel şeyler yazmışlardı ülkemiz ve milletimiz hakkında. Bağdat’tan bir Iraklı duygularını; “Türklerin bulunduğu dönemde Irak’ta ne kabileler arasında, ne milletler arasında, ne de din ve mezhepler arasında kavga bulunmadığını, Türklerin kimseye farklı davranmadıkları”, Cezayir’den bir Sunusi isimli bir başkası da “Osmanlıya bağlı bir devlet olmuş bir Cezayirli olarak gurur duyduğunu” dile getirmekteydiler. Bu ve benzer güzel duygular dışında yapılan haberde verilen bilgi yanlışlığı sebebiyle kabul edilemez yorumlar da bulunmaktadır. Haberde, hala Türkiye’de Kur’an eğitiminin yasak olduğu, dini hayatın üzerine de baskılar yapıldığı, evlerinde gizlice Kur’an eğitimi verenlerin birkaç yıl hapis cezası ile cezalandırıldığı gibi asılsız ifadeler bulunmaktadır.

İslam Aleminin Türkiye’nin elde ettiği birikime ihtiyacı olduğu zaman zaman dile getirdiğim hususlardan biridir. Türkiye, Amerika’dan Avusturalya’ya, Almanya’dan Japonya’ya, Kıbrıs’tan Moğolistan’a kadar çok geniş bir coğrafyada 30 kadar fazla ülke ve Türk Topluluklarına din hizmeti verme gayreti içinde bulunmaktadır. Sadece Almanya’da 1000

civarında maaşı Türkiye Cumhuriyeti tarafından ödenen resmi görevli bulunmaktadır. Bu sayı Ramazan ayında 1200'lere ulaşmaktadır. Yanlış hatırlamıyorsam 1990 yılı idi. Ürdün Vakıflar Bakanı Türkiye'yi ziyarette geldiğinde bir Kur'an Kursu görmek istemiş, Altındağ İlçesindeki Yatılı Kur'an Kursuna getirilmişti. Tercüman aracılığı ile 13 yaşlarında bir yavrumuza ne yaptığını sorduğunda hafızlığa çalıştığı şeklinde cevap almıştı. Bu dönemde anılan kursta yaklaşık 50 civarında hafızlığa çalışan öğrenci vardı. Kaç sayfa ezberlediğini sorduğunda da bitirmek üzere olduğu kendisine iletilmişti. Bunun üzerine yetkililere Türkiye'de yılda ne kadar hafız yetiştiğini sorduğunda; 5000 civarında olduğu bildirilmişti. Bunun üzerine çektiği "Süphanellah" görmeye değerdi. Sormak lazım kaç İslam Ülkesinde nüfusa oranla böyle aşk ile Kur'anı ezberleyen bu sayıda insan bulunur? Kaç İslam Ülkesi gerek kendi insanları, gerekse tarihi bağları bulunan insanlar için bu kadar geniş coğrafya da din görevlisi, diplomatlar ve görevliler atayabilir? Hemen aklıma Mısır günlerim geldi. %20 gibi bir oranı Hristiyan olan bu ülkede, en kabullenemediğim soru "Müslüman mısın?" sorusuydu. Türkiye'nin %99'unu Müslüman olduğunu söylediğimizde de şaşırıp kalıyorlardı.

Bu anlayış, İslam Coğrafyasını tanımayan, tanımaya da çalışmayan kafalarını kumun içine gömmüş insanların anlayışıydı. El Cezire'nin haberi de aynı öyle. Hala bütünüyle dünyaya açık Türkiye'yi tanımayan veya tanımak istemeyen birilerinin yarım, yanlış ve taraflı tanıtım haberi. Aslına bakılırsa bir karalama. Bu aynı zaman da İslam'ın da şiddetle karşı olduğu bir uygulama. Kur'an, "Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur." (İsra Suresi, 36) buyurarak yeterli bilgiye sahip olmadığımız konuda susmamızı istemektedir. Yanlış bilginin yanlış yargılara sebebiyet verebileceğini de ayrıca ima etmektedir.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (1)

İslam alimleri dini, akli başında olan insanları kendi seçimleri ile doğrudan hayır ve iyiliğe yönelten bir İlahi İrade ve kanunlar olarak, insanlığın hür eylemlerinin hayır ve mutluluk amacına doğru akışını sağlayan bir yol, bir kanun ve manevi bir etken olarak tarif etmişlerdir. Bu tarife göre dinin kaynağı bizzat Allah-ü Teala'dır. İslam, bütün dinlerin temelinde vahyin varlığını savunmakta, bunun da kainatın yaratıcısı bir Allah'a inanma olan Tevhid olduğunu söylemektedir. Mutlu ve huzurlu toplumu oluşturma bilmek için konulan ana esasların benzerliğini de buna delil olarak göstermektedir. Tevrat'ta "On Emir", İncillerde "Kutsal Yasa", doğu dinlerinin bir kısmında "Ahimsa Prensipleri" olarak anılan bu emirler genelde güzel ahlak ilkelerini ortaya koyan temel değerlerdir. Bu ilkeler özet olarak üç büyük dinin Kutsal Metinlerinde şöyle yer almaktadır.

"De ki onlara: "Hadi gelin, Rabbinizin size neleri haram kıldığını yüzünüze karşı okuyayım: Hiçbir şeyi O'na ortak koşmayın. Ana-babaya çok iyi davranın. Yoksulluk endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin; biz sizi de onları da rızıklandırırız. Kötülüklerin görünenine de gizli kalanına da yaklaşmayın. Allah'ın saygın ve aziz kıldığı cana, bir hakkı savunmak dışında kıymayın. Allah size bunları önerdi ki, aklınızı işletebilesiniz. Yetimin malına yaklaşmayın! Ancak rüştüne erişinceye kadar en güzel yolla ilgilenme hali müstesna. Ölçme ve tartmayı tam bir dürüstlikle yerine getirin. Hiç kimseye yaratılış kapasitesinin üstünde yükümlülük getirmiyoruz. Konuştuğunuz zaman, yakınlarınız aleyhine de olsa, adaleti gözetin. Ve Allah'a verdiğiniz söze sadık kalın. Düşünüp öğüt alasınız diye O size bunları önerdi." (Kur'an, En'am Suresi, 151-152)

"Adamın biri İsa'ya gelip, "Öğretmenim, sonsuz yaşama kavuşmak için nasıl bir iyilik yapmalıyım?" diye sordu. İsa, "Bana neden iyilik hakkında soru soruyorsun?" dedi. "İyi olan yalnız biri var. Yaşama kavuşmak istiyorsan, O'nun buyruklarını yerine getir." "Hangi buyrukları?"

diye sordu adam. İsa şu karşılığı verdi: “Adam öldürmeyeceksin, zina etmeyeceksin, çalmayacaksın, yalan yere tanıklık etmeyeceksin, annene babana saygı göstereceksin’ ve ‘Komşunu kendin gibi seveceksin.” (Matta İncili 19/16-19), “Çünkü kötü düşünceler, fuhuş, hırsızlık, cina-yet, zina, açgözlülük, kötülük, hile, sefahat, kıskançlık, iftira, kibir ve akılsızlık içten, insanın yüreğinden kaynaklanır.” (Markos İncili, 7: 21-22), “Oysa ben size diyorum ki, hiç ant içmeyin...” (Matta İncili, 5/34) “Başkasını yargılamayın ki, siz de yargılanmayasınız.” (Matta İncili. 7/ 1)

“Benden başka tanrın olmayacak. “Kendine yukarıda gökyüzünde, aşağıda yeryüzünde ya da yeraltındaki sularda yaşayan herhangi bir canlıya benzer put yapmayacaksın. Putların önünde eğilmeyecek, onlara tapmayacaksın. RAB’bin adını boş yere ağzına almayacaksın. Şabat Günü’nü kutsal sayarak anımsa. Annene babana saygı göster. Adam öldürmeyeceksin. Zina etmeyeceksin. Çalmayacaksın. Komşuna karşı yalan yere tanıklık etmeyeceksin. Komşunun evine, karısına, erkek ve kadın kölesine, öküzüne, eşeğine, hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.” (Kutsal Kitap, Çıkış, 20/3-17)

Benzer şekillerde aynı anlayışı doğu inanışlarında da buluruz. Budistlere göre sekiz dilimli yolun belirlediği ahlaki ilkelerin ana esası doğru söz, doğru davranışı beş emir açıklar; Öldürmemek ve zarar vermemek, çalmamak, duyularını yanlış yola yöneltmemek, yalan yanlış konuşmamak, içki uyuşturucu kullanmamak. Cayinistlerde de; öldürmemek, yalan söylememek, hiçbir şekilde çalmamak, mümkün olduğunca cinsi ilişkiden kaçınmak, asgari mal ile yetinmesini bilmek ahlakın temel taşlarıdır.

Bu yazı dizimizde diğer peygamberlere de emredilen En’am Suresinde özet, İsra Suresinde daha açık olarak bildirilen bu ahlaki ilkeleri ayet ayet incelemeye ve hayatımızda ne kadar uyguladığımızı sorgulamaya çalışacağız.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (2)

Ana Baba Hakkı

“**R**abbin, yalnız kendisine tapmanızı ve ana babaya iyilik etmenizi hükmetmiştir. Eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı “öf” bile deme, onları azarlama, ikisine de hep tatlı söz söyle. Onlara acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve Rabbim, onlar, beni küçüklüğümde nasıl (koruyarak) büyüttülse, sen de onları öylece esirge, de” (İsra Suresi, 17/23-24)

İslam, insanlar için hayırlı ve onlara örnek olabilecek bireyleri, onların oluşturduğu ideal toplumu oluşturmak için temel ahlaki kurallar koymuştur. İsra Suresinin 23. ayetinden itibaren 18 ayet, bu ahlaki kuralların en temel olanlarını bize bildirmektedir. Aynı hükümler daha öz olarak En'am Suresinin 154 ve 155. ayetlerinde de zikredilmektedir. Bunlar, inanan-inanmayan bütün toplumlar için uyulması gereken temel kurallardır. Allah'dan (cc) başkasına ibadet edilmemesi, ana-baba hakkına riayet, ahde vefa göstermek, başkasının malını haksız yere yemekten sakınmak, yetim malına el uzatmamak, rızık korkusuyla kendi öz çocuğunu öldürmemek, zina etmemek, haksız yere bir cana kıymamak, tartılarda ölçüye riayet etmek, kibirden ve büyüklenmeden kaçınmak ve benzeri ahlaki kaidelerdir.

Bu ölümsüz prensiplerin ilki olan ayette Allah, kendisinden başkasına, ibadet ve kullukta bulunmamamız gerektiği hususunun altını çizmekte, ayetin devamında da ana-baba hakkı üzerinde durmaktadır.

Ana-baba hakkı, İslam'ın en çok değer verdiği ve üzerinde durduğu konulardan biridir. Hz Muhammed (sas) de, büyük günahları belirtirken anne-babaya karşı gelmenin ve onların hakkına riayet etmemenin, büyük günahlardan olduğunu belirtmiştir. Kur'an, bir çok ayeti ile ana-baba hakkını vurgulamaktadır. Lokman Suresi 31/14 ayetinde, “İnsanoğluna anne-babasını vasiyet ettik. Annesi onu sıkıntı üzerine, sıkıntıyla taşımış, annesinden ayrılması da iki yıl sürmüştür. Öyleyse, bana ve ebeveynine

teşekkürde bulun.” buyrulmaktadır. Bu ayet, insanın hangi sıkıntılar içinde dünyaya geldiğini, yine hangi sıkıntılarla büyüdüğünü vurgulamakta, bunu sağlamalarından dolayı hem Allah’a, hem de buna vesile olan anne-babaya teşekkürün borç olduğunu emretmektedir.

Anne, çocuğunu en iyi şekilde yetiştirmek için onun üzerine rahmet kanadını germiş, çocuğu, hasta olduğunda, onunla hasta olmuş, ağladığında, onunla ağlamış, yememiş, ona yedirmiş, giymemiş, ona giydirmiştir. Baba da, bütün bunlarla birlikte, eşinin ve çocuklarının rızkını temin için çalışarak, onların rahat bir hayat sürmelerine zemin hazırlamıştır. İnsan, ufak yaşından itibaren, ailesinin kendisi için yaptıklarını göz önüne aldığı anda, onların hakkını ödemenin ne kadar zor olduğunu görecektir. Peygamberimiz (sas), bir kişinin babası köle iken satın alıp serbest bıraksa, yine esir olsa, tekrar alıp serbest bıraksa, yine de onun hakkını ödemiş olamaz buyurması da bu zorluğa işaret etmektedir. Bu hadis, insan için en değerli şey olan hürriyetin defalarca bağışlanması karşılığında da babanın hakkının ödenemeyeceğini vurgulamaktadır. Bizi büyük sıkıntılarla 9 ay karnında gezdirip, kendi canından can, kanından kan veren, bizi sütü ile doyuran annemizin hakkını nasıl öderiz,

Peygamber (sas), “Burnu sürtülsün, burnu sürtülsün, Anne-babasından birinin veya her ikisinin yaşlılığı dönemine yetişip de, cennete giremeyen burnu sürtülsün” buyurarak, onlara iyi davranılmasının, cenneti kazanmak için bir basamak olduğunu vurgulamaktadır. Bir başka hadisinde de onlara iyi davranmayı cihad etme ile kıyaslamaktadır.

Sağlam bir toplum, aile yapısı bozulmamış ve yozlaşmamış toplumdur. Çünkü aile, toplumu oluşturan çekirdek unsurdur. Ana-baba tanımayan evlatların, evlatlarından habersiz ve onları sahiplenmeyen ana-babaların oluşturduğu toplumlar, problemliler olarak varlıklarını devam ettirmek zorundadırlar. Bu sebeple insanlık, iyi bir toplumu oluşturmak için iyi bir aileyi oluşturmak zorundadır. İyi bir aile de ana-baba hakkına riayet ve iyi nesil yetiştirilmesi ile mümkün olacaktır.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (3) İyilikte Bulunmak ve Savurgan Olmamak

“**Y**akınına, düşkünlere, yolda kalmışlara hakkını ver, elindeki-
leri saçıp savurma. Saçıp savuranlar muhakkak şeytan ile
kardeş olmuş olurlar. Şeytan ise Rabb'ine karşı küfür içinde olandır.” İsrâ
Suresi; 17/26, 27

Toplular, ne kadar gelişirse gelişsin, medeniyet ve zenginlik sevi-
yesi ne kadar yükselirse yükselsin, bünyesinde fakir ve muhtaç kimsele-
rin bulunduğu bilinen bir gerçektir. Bu insanlar hayatlarını ya devletten
veya başkalarından aldıkları yardım ve destekle devam ettirebilmektedir-
ler. Bunların içinde devlet eli uzanamayan kimselerin varlığı da yine bili-
nen bir olgudur. Devletin ulaşamadığı insanlara bir şekilde yardım elinin
uzanmaması bunların, göz göre göre ölüme terk edilmiş olması demektir.
Bu anlamda yardımlaşma, bir taraftan ihtiyaç sahiplerini görüp gözeterek
onları topluma kazandırmayı hedeflerken, diğer taraftan ihtiyaç sebebiyle
suç işlemelerini de engellemektedir.

Kur'an ayetleri dikkatle incelendiğinde Allah'ın bu bağlamda birçok
ayette yardımlaşmayı, yakın akrabalarından başlanmak suretiyle fakir ve
muhtaçların gözetilmesini emrettiği görülür. İslam'ın beş temel şartından
biri olan ve zengin malından fakirin hakkı olarak alınan zekat emri ile
fakirliği ve toplumda oluşabilecek sosyal adaletsizliği tedaviye çalışır.
Zekatın bir dini görev olarak verilmesi emredilirken, mal ve mülke olan
bağlılığın törpülenmesi amacıyla da yardımlaşma ve sadaka verme teşvik
edilir. Bu ilkelerle İslam, Müslümanı, cömert, eli açık bir kişiliğe sahip
olmaya davet ederek, dünya malına aşırı hırs ile bağlanmasını önleyerek
ahiret hayatını ziyan etmemeye çağırır.

Yardımlaşma insanlarda merhamet duygularını üst seviyelere çıkarır.
Peygamberimiz (sas), insanlara yardım etmeyene, Allah da merhamet
etmez buyurarak yardımlaşmanın bu yanına dikkat çekmektedir. Yardım-
laşma aynı zamanda insanlar arasında sevgi bağlarını kuvvetlendirerek,

düşmanlık ve haset duygularını köreltir. Yukarıda anlamı verilen İsrâ Suresinde sıralanan Kur'an Öğütlerinden olan ayette Allah, yakın akrabaya, düşkünlere, yolda kalmışlara yardımda bulunmayı emretmektedir. Bu emir yerine getirilirken de sırf gösteriş olsun veya desinler diye gereksiz yere yapılan harcamayı, saçıp savurmayı ve israfa bulunmayı yasaklamaktadır. Bu ayette de Allah her konuda olduğu gibi Müslümanlara mutedil davranmayı öğütlemektedir.

Allah(cc), saçıp savurarak, malını gereksiz bir şekilde harcayan kimsenin, şeytanın kardeşi olacağını belirterek inananları bu noktada uyanık olmaya davet etmektedir. Hepimizin bildiği gibi insanlar arasında yardımlaşma emrini hiç hatırına getirmeyen, zekat vermeyen bir çok kimse, şeytana uyarak milyarlarca lirayı bir gecede kumar masasında kaybetmektedirler. Aynı şekilde sırf desinler diye bir düğün yapmak için, fakir üç beş köyün yıllık gelirlerinin bile ulaşamadığı rakamı de harcamaktadırlar. Bunun gibi, israf ederek sırf kişisel arzu ve isteklerin doğrultusunda bencilce harcamalarda bulunmak herhalde şeytanın yönlendirmesinin dışında bir şey değildir. İnsan kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak üzere, üç beş kuruşu bir araya getirmek için zaman kaybederek çaba harcamaktadır. Bu çabanın sonunda elde ettiği kazancı, bir anlık zevki için ailesinin de sıkıntıda kalacağını da bilerek bir iki dakikada harcayabiliyorsa şeytanla iç içe yaşıyor demektir.

Hız. Muhammed (sas), Kıyamet gününde insanın beş konuda sorguya çekilmedikçe Rabb'inin huzurundan ayrılmayacağını belirtmekte ve bu beş şeyi şöyle sıralamaktadır; Ömrünü nerede ve ne suretle geçirip tükettiği, Gençliğini nerede ve ne suretle yıpratıp çürüttüğü, Malını ne suretle ve hangi yollarla kazandığı, Kazanmış olduğu malı nereye ve ne şekilde harcadığı, Bilgisi ile ne yaptığı ve nasıl amel ettiği.

Gelin iyi bir Müslüman olarak yakınlarımızdan başlayarak, düşkünlere gözetelim ve hayatımızın her noktasında yaptığımız israfa son verelim.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (4)

Güzel Tavır Ve İyi Davranış

“Eğer Rabbinden umduğun rahmeti elde etmek için hak sahiplerinden yüz çevirmek zorunda kalırsan onlara hiç değilse tatlı bir söz söyle. “ (İsra Suresi :28)

Allah, İsra Suresinin 26-27. ayetlerinde yakınlarımıza, düşkünlere ve yolda kalmışlara yardımda bulunmayı emrederken, gereksiz yere harcamada bulunarak savurgan olmayı da yasaklamıştır. Devam eden yukarıdaki ayette de cömert bir kişiliğe sahip olmasına rağmen maddi imkansızlığı sebebiyle insanlara yardım yapamayan kimse için bir davranış ölçüsü getirmiştir. Dikkatle incelendiğinde Kur'an birçok ayette dünya malı ile insanlara öğünmeyi, dünyanın geçici olan çehresine aldanıp, hiç ölmeyecekmiş gibi sahiplenmekten de kaçınmamızı emretmiş, dünyanın geçici olduğu vurgusuyla bir aldanma vesilesinden başka bir şey olmadığını belirtmiştir.

İnsanlar arasında hoşgörü ve sevgiyi ortaya çıkaran en önemli etkenlerden biri davranışlardır. Kur'an bu anlamda dinin anlatımında bile öncelikli olarak güzel söz ve davranışı öne çıkarmıştır. Bu da ancak dil ile olabilmektedir. Dil duygularımızı ifadede kullandığımız en önemli organımızdır. Eğer onu Allah rızasında ve insanlara faydalı bir şekilde kullanırsak dünyada da, ahirette de bize mutluluğunun yolunu açar. Dünyada bize mutluluğun yolunu açar, tatlı dil ile çözülemeyecek problem yoktur. Bu sebeple atalarımız tatlı dil yılanı bile deliğinden çıkarır demişlerdir. Ahirette bize mutluluğun yolunu açar, çünkü dilimizi sahiplenmek dil sebebiyle oluşabilecek birçok günahı engeller. Allah, Kur'an'da; “Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler. Sonra şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.” (İsrâ,53) buyurarak dili kullanmanın nasıl olması gerektiğini vurgulamıştır.

İnsanın aklından geçeni güzel bir şekilde ifade etmeye çalışması ahlaki olgunluğunun ürünüdür. Çünkü güzel bir şekilde ortaya konulan söz,

fikir, gerek arkadaş, gerek düşman her insanda güzel sonuçlar ortaya çıkarır. Sevginin artmasına, arkadaşlık bağlarının kuvvetlenmesine sebebiyet verdiği gibi kin, nefret ve düşmanlık duygularını da azaltır. Nitekim Allah; “Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur. Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler kavuşturulur, buna ancak (hayırdan) büyük nasibi olan kimse kavuşturulur.” (Fussilet, 34-35) ayetleri ile bu hususu dile getirmektedir. Güzel ve çirkin sözü de Kur’anda şöyle tanımlamaktadır; “Allah’ın, hoş bir sözü; kökü sağlam, dalları göğe doğru olan, Rabbinin izniyle her zaman meyve veren hoş bir ağaca benzeterek nasıl örnek verdiğini görmüyor musun? İnsanlar ibret alsın diye Allah onlara örnek gösteriyor. Çirkin bir söz de, yerden koparılmış, kökü olmayan kötü bir ağaca benzer.” (İbrahim 24-26)

Yukarıda anlamı verilen ayet bize güzel söz ile nasıl sevap kazanılabileceğini açıklamaktadır. Müslüman, Kur’an’ın belirlediği anlamda ideal ve insanlığa hayırlı bir örnek olabilecek kimsedir. Eğer elinde olmayan sebeplerle kapısına gelen bir kimseyi boş çevirmek zorunda kalırsa hiç olmazsa onun güzel sözlerle gönlünü almalıdır. Bu davranışı ile geri çevrilmiş olan kimsenin iç dünyasında reddedilmenin ortaya çıkaracağı fırtınaları ve düşmanlık duygularını ortadan kaldıracaktır. Kendi imkansızlığını da en güzel şekilde ona ifade ederek aralarında bir farklılığın olmadığını gösterecektir. Bu ayet bu bağlamlarda en temel olarak kapımıza gelen kimseye söylenilecek güzel bir söz ile onunla ruh dünyasındaki yoksulluğunda paylaşılabilceği, hor ve hakir görülmesinin engellenebileceği hususunun altını çizmektedir. Müslümana düşen davranış örneği ise, öncelikle kapısına gelen kimseyi malım gider, zayi olur endişesi ile boş çevirmemektir. Eğer yardım yapma imkanı yoksa hiç olmazsa, insan olmanın gereği güler yüz göstererek ve ona tatlı dil ile hitap ederek gönlünü alacak davranışlarda bulunmaktır.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (5)

Güzel Tavır, Cimrilikten Sakınarak Tutumlu Olmak

“**E**lini boynuna bağlayıp cimri kesilme, büsbütün da açıp tutumsuz olma yoksa pişman olup açıktaki kalırsın.” (İsra Suresi: 29)

İslam daima orta yolu tavsiye eden, aşırılıktan uzak olan bir dindir. Peygamberimiz “her şeyin hayırlı olanı ortasıdır” buyurarak davranışlarda zıt uçlarda olmayı yasaklamıştır. Yardımlaşmayı emrederek, paylaşma duygusunun verdiği hazzı yaşamamamızı isteyen Allah, gereksiz harcamayla savurgan davranışı da yasaklamıştır. Devam eden yukarıdaki ayette de ayette de lüzumsuz yere malımızı saçıp savurmayı da yasaklayarak ikisinin arasında bir orta yıl tavsiye etmiştir. Saçıp savurmayayım diye dünya hırsı ile cimri olmayı da yasaklamıştır.

Kur'an, birçok ayette cömert olmayı, Allah için dağıtmayı övüp tavsiye ederken, aksine cimri olmayı, malı ne kendine ne de başkasına fayda vermeksizin biriktirmeyi de yermektedir. Ali İmran Suresi 180. ayette; “Allah'ın fazlından kendilerine verdiğini (infakta) cimrilik edenler kesinlikle bunun kendileri için hayırlı olduğunu zannetmesinler. Bilakis bu onlar için bir şerdir. Onların cimrilik ettikleri şey kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır.” buyurularak, Allah'ın yaşanılan hayat boyunca üzerimizde emaneti olarak verdiği mal ve mülkü cimri olarak kullanmanın sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Cömertlik, insanın elinin açık olması ve dünya malına aşırı olarak bağlanmamasıdır. Cimrilik ise, bunun tersine insanın elinin sıkı olması ve dünya malına çok aşırı bağlanmasıdır. Bir Hadiste, bu ikisi şöyle kıyaslanmaktadır; “İnfak eden ile etmeyen, göğüslerinden göğüs başına kadar zırh giyen iki adam gibidirler. İnfak eden, infakta bulundukça zırhı parmak uçlarına kadar kendisini sarar (yani korumaya alır). Cimriye gelince, birşey vermek istediği zaman zırh yükselir, boğazına gelir ve her

halka yerinde sıkışır kalır. Onu genişletmek ister, fakat genişletemez, yani demir zırh onu sıkıştırır da, bir şey vermez.” Bu hadiste, cömertliğin insan için koruyucu, cimriliğinde, insanı sıkıcı ve daraltıcı bir zırh olduğu vurgulanmaktadır. Bu sebeple Peygamberimiz (sas) devamlı olarak; “Allahım; tembellikten, korkaklıktan, ihtiyarlığın verdiği düşkünlük ve cimrilikten Sana sığınırım “ diyerek dua etmektedir.

İmam-ı Gazali, cimriliğin mal sevgisinden doğduğunu ve malı sevmenin de belli başlı iki sebebi bulunduğunu belirtmektedir. Bunları; insanın ancak mal ve servet ile ulaşabilecek olduğu bedensel arzu ve istekleri ve bizzat mal ve servete karşı olan aşırı hırs ve düşkünlük olarak belirtmektedir. Eğer insan, bu dünyada biriktirdiği malın ve servetin, iyi bir şekilde kullanılmadığı zaman kendisine faydası olmayacağını farkında olsaydı, dünya malına bu derecede tutkun olur muydu? Bu sorunun cevabı tabii olarak “hayır” olacaktır. Ancak, içinde bulunduğu durum ve nefsanî arzuları, onu yönlendirip ona, kendini ve Yaratanını unutturarak, dünyanın parlak ve aldatıcı ışıkları arasında sürükleyip götürmektedir. Cimriliği ortaya çıkaran en önemli etkenlerden biri de malın biteceği ve fakirleşileceği endişesidir. Bu, aslında bir psikolojik hastalık ve şeytanın vesvesesinden başka birşey değildir. Allah, Bakara Suresi 286. ayette “ Şeytan sizi fakir olacaksınız diye korkutur. Size kötülüğü emreder. Allah ise lütfundan bir ma’rifet ve zenginlik va’der. Allah; kudreti geniş olan, herşeyi hakkı ile bilendir.” buyurarak bu vesvesenin şeytanın bir kötülüğü olduğunu belirtmektedir.

Cimrilik nasıl kötü bir özellik olarak hoş görülmemiş ve yerilmişse, lüzumsuz ve savurganca bir cömertlik de, kötü bir özellik olarak yerilmiştir. Cömertce dahi olsa sırf desinler diye gereksiz ve savurganca dağıtmak israftır. İsrâf ise İslâmın yasaklamış olduğu kötü huylardan biridir. Orta yola sarılarak, tutumlu olmak gerektiği gibi harcamak ve dağıtmak normal insani davranıştır.

Bu açıklamalar ışığında yukarıda manasını verdiğimiz ayet şu esasları ortaya koymaktadır: Dünya malına aşırı bağlanan cimrilikte bulunmamak, savurgan bir şekilde cömertlikte bulunup da sıkıntıya düşmemek.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (6)

Rızık Veren Allah'tır

“Doğrusu senin Rabbin dilediği kimsenin rızıkını genişletir ve bir ölçüye göre verir. O, kullarını gören ve haberdar olan-
dır.” (İsra Suresi: 17/30)

Rızık, Allah'ın canlıların faydalanması için yarattığı ve hayat sahibi olan her canlının, yemesi, içmesi gibi ihtiyaç duyduğu nimetlerin hepsidir. Canlıların herbiri için ayrı ayrı rızık belirlenmiş, belirlenen bu rızık peşinde koşmaları ve onu aramaları emredilmiştir.

Bakara Suresi 22. ayette, yeryüzünün bizim yararımız için yaratılarak döşendiği, gökyüzünün üzerimize bir çatı olarak yaratıldığı ve oradan gönderilen faydalı sularla, rızıklanmamız için çeşitli meyveler ve bitkiler çıkarıldığı bildirilmektedir. Yerde ve gökte yaratılan şeylerin insanoğlunun emrine verildiği esası da, Kur'an'da sık sık vurgulanmaktadır. Bu sebeple Kur'an, “Allah'ın size verdiği rızıktan helal ve temiz olarak yiyin. Eğer yalnız Allah'a ibadet ediyorsanız, onun nimetine şükredin (Bakara Suresi: 172; Nahl Suresi : 114) buyurarak, insanları temiz bir şekilde rızıklanmaya ve bu rızıkların yaratıcısı olan Allah'a şükre davet etmektedir.

Gerek helal olsun, gerekse haram olsun, Allah'ın yaratmış olduğu şeylerin hepsi rızıktır. Çünkü insan, helal ile beslenebildiği gibi, haram ile de beslenebilir. Allah, insanın iradesi ile dilemiş olduğu şeyleri, onun için yaratır ve verir. Bununla birlikte Allah, kullarının, haram kılmış olduğu şeylerle beslenmesine de razı olmadığından, temiz ve helal olan nimetlerden, kullarının rızıklanmasını emretmektedir. Bu sebeple insanın, rızıkını doğru ve helal yoldan temiz olan şeylerle elde etmesi gerekmektedir.

Helal olan bir yiyeceğin, hırsızlık veya baskı, zulüm yapılarak haksız elde kazanılması gibi haram sayılan bir şekilde elde edilmesi temiz bir rızıklanma sayılmamaktadır. Nahl Suresi 71. ayette hiç bir kimsenin baş-

kasının rızkını yiyemeyeceği ve herkesin rızkının da eşit olamayacağını ortaya koyulmaktadır. Ra'd Suresi:26 ; Ankebut Suresi:62 ; Sebe Suresi: 36,39; Zümer:52; Şura 12,19 ayetlerinde Allah, dilediğinin rızkını bollaştıracağını, dilediğinin de daraltacağını beyan etmektedir. Bu ayetler rızkın azalıp artacağını açıkça belirtmektedir. Peygamberimiz de (sas), "Kişi işlediği günahdan dolayı rızıktan mahrum olur. Kaderi (gelecek olan musibeti) ancak, dua ile durdurur. Ömrü ise ancak ana babaya itaat ve güzel ahlak artırır." buyurarak insanın hayat gidişatına göre rızkın mükafat olarak artacağını, bir cezalandırma olarak da azalacağını vurgulamaktadır.

İnsan kendisi için belirlenen rızkın peşinden koşmalı, onu elde edebilmek için çaba harcamalıdır. Kısmetimde varsa rızkım ayağıma gelir düşüncesi oturmamalıdır. Allah; "Namazı kıldıktan sonra yeryüzüne dağılın ve Allah'ın fazlından rızkınızı isteyin" (Cuma, 10) buyurarak rızkın peşinden arayış içinde olmamızı öğütlemektedir. Kur'an, hiç çaba sarf etmeksizin Allah'a tevekkül etmeyi ve ondan beklemeyi yasaklamaktadır. Böyle yapmak ancak, başkalarına bağımlı ve asalak bir şekilde yaşamayı gerektirmektedir. Hz.Muhammed (sas), kuşları örnek vererek, gerekleri yerine getirilen tevekkülün, insanları aç bırakmayacağını belirtmektedir. Nasıl kuşlar sabahleyin çıkıp, rızkını temin ve yavrularını doyurmak için dolaşıyorsa, insanların da onları örnek alıp rızkının peşinde koşmalarını vurgulamaktadır.

Allah, yukarıda verilen ayetten önceki ayetlerde yardımlaşmayı, cimrilik yapmamayı ve savurgan olmamayı emretmektedir. Yardımda bulunmakla elindekilerin gitmeyeceğini, cimrilikle de sahip olduğunun fazlasını elde edemeyeceğini belirtmektedir. Allah'ın yarattığı her varlığın rızkını da vereceğini bildirerek, gelecek ayette vurgulanacak olan çocuğumu nasıl doyuracağım endişesini ortadan kaldırmaktadır.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (7) Rızık Korkusuyla Çocukları Öldürmek

“Çocuklarınızı yoksulluk korkusuyla öldürmeyin. Biz onlara da, size de rızık veririz. Onları öldürmek şüphesiz büyük bir günahıdır.” (İsra Suresi : 31)

İslam güneşi dünyayı aydınlatmadan önce, Arap Yarımadasında yaşayan Arapların bir kısmı kız çocuklarının doğumunu iyi karşılamazlardı. Kız çocuğu dünyaya geldiğinde bunu utanma sebebi kabul ederlerdi. İçinde yaşadıkları toplumun baskısı sebebiyle bu utançtan kurtulmak için, doğmuş olan kız çocuğunu öldürmeyi en uygun yol olarak görürlerdi. Bu vahşi uygulama da genel olarak iki şekilde yapılırdı. Birinci ve en yaygın olanı; kadının çölde bir çukur kenarında doğumunu yaparak, doğan çocuk kız olursa üzerini örtmesiydi. Diğerisi ise; çocuk 3-6 yaşlarına geldiğinde sahraya götürerek onu diri diri toprağa gömmeleriydi.

Bu uygulamanın başlangıcına ait olduğu belirtilen olay farklı olmakla birlikte, devamında kadınların savaşmadıkları, eve gelir getirmedikleri ve hazır yedikleri gibi sebepler ileri sürülmüştür. Bazı Arapların, kızların hazır yedikleri ve üretken olmadıklarını savunarak, kız çocuklarının bakımını sağladıklarında mallarında eksilme olacağı ve fakirleşecekleri endişesi bu vahşi uygulamanın sürmesinin sebeplerinden biri olarak görülmüştür.

İslam bu uygulamaya şiddetle karşı çıkarak, hitap ettiği toplumdan bu vahşi uygulamayı kaldırmıştır. Kur'an, çocuklarına bu vahşi uygulamayı yapanların içinde bulundukları psikolojiyi Nahl Suresinin 58,59. ayetlerinde şöyle dile getirmiştir. “ Onlardan birine kız müjdelendiği zaman, öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı da kavminden gizlenir. Onu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün. Bakın ki verdikleri hüküm ne kadar kötüdür.”

Yukarıda belirttiğimiz gibi İslam Öncesi dönemde kadın, elinin silah tutmadığı ve hazır yediği gibi gerekçelerle çoğu zaman ikinci sınıf olarak görülmüş, mirasdan bile mahrum edilmiştir. İslam'ın ortaya çıktığı dönem incelendiğinde İslam'ın kadına ve kız çocuklarına verdiği önem daha iyi anlaşılacaktır. Sadece Arap Bölgesinde değil bütün dünya da kadınlara bakış vahşi idi. Hristiyan Alemi varlık olup olmadığını tartışıyor, Hz. Adem'e günahı işleten bir suçlu gibi görüyordu. Hindistan'da ölen eşi ile birlikte canlı canlı yakılıyordu. Yahudilikte ana ibadet mahallerine alınmayan, özel durumlarında dokunulduğunda murdarlık bulaşan bir varlık olarak görülüyordu. Bu örnekleri çoğaltmamız mümkündür. Ancak hemen her toplumda soylu ailelere mensup olan kadınlar, ailelerinin imtiyazlarından istifade ediyorlardı.

Allah (cc), İsra Suresinin 30. ayetinde dilediği kimsenin rızkını genişlettiğini ve belli bir ölçüde verdiğini bildirmiş, sonrasında ise, yoksulluk korkusuyla çocukların öldürülmesinin ne kadar büyük günah olduğunu vurgulamıştır. Allah (cc), aynı ayette öldürülen çocukları ve ailelerini kendisinin rızıklandırıldığını ve insanoğlunun bu konuda bir endişe içinde olmaması gerektiğini ortaya koymuştur. Ayet aynı zamanda cahiliye döneminde kız çocuklarının öldürülme sebebinin temelinde onların geçimini sağlarken fakir düşme korkusunun varlığına da işaret etmiştir. Eğer insan inanç noktasından kendisini yaratan ve onu rızıklandıran Rabb'ine karşı zayıflık içinde olursa, gönlünü böyle bir endişe sarabilir. Oysa Allah (cc), bütün yarattıklarının rızkını temin etmiş, kuluna da kendisi için tayin edilen rızkın peşinden koşmasını ve onu aramasını öğütlemiştir. En'am Suresi 140. ayette de doyuramam endişesi ile çocuklarını öldürenleri "Beyinsizlikleri yüzünden, körü körüne çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine verdiği nimetleri Allah'a iftira ederek haram sayanlar mahvolmuşlardır; onlar sapıtmışlardır, zaten doğru yolda da değillerdi." hükmüyle beyinsiz olmakla itham etmiştir.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (8) Zina Aile Toplum Düzenine Zarar Verir

“Zinaya yaklaşmayın. Zira, o bir hayasızlık ve çok kötü bir yoldur.” İsra Suresi, 17/31.

Zina, dinlerin ve İslam dininin anlatımında bir kadınla erkeğin, aralarında nikah bağı olmaksızın yapmış oldukları cinsel birleşmedir. Bütün dinler böyle bir birlikteliğe karşı çıkmışlar soyun korunması ve toplum düzeninin sağlanması için bu şekilde bir birleşmeyi uygun görmemişlerdir. Zira, toplumu oluşturan en küçük birlik ailedir. Eğer aile, sağlam temeller üzerine bina edilemezse, ailelerin oluşturduğu toplum da sağlam temeller üzerine bina edilemez. Bu sebeple zina ve meşru temele bağlanmayan bütün birlikteliklere dinler karşı koymaktadırlar.

Allah, insanı yaratırken cinsi arzu ve istekleriyle birlikte yaratmıştır. Bu arzu ve isteklerinde doğal ve helal bir şekilde giderilmesini emretmiş, aksi için dünyevi ve uhrevi cezalar koymuştur. Zina, insanın içindeki cinsi arzu ve isteklerin, haram ve yasak olan yollardan tatmin edilmesidir. Kur'an ayetlerine bakıldığında İslam, temelinde aile düzeninin ve toplum düzeninin alt üst olması sebebiyle zinayı büyük bir suç ve sapılmaması gereken kötü bir yol olarak görmüştür. Peygamberimiz (sas)'de hadislerinde aile düzeni ve toplumdaki ahlaki ilkelere sık sık vurgu yaparak, insanın komşusunun hanımı ile zinalaşmasının Allah'a karşı işlenebilecek büyük günahlardan olduğunu bildirmiştir. Furkan Suresi 68-69. ayetlerde Allah, iman edenlerin zina etmeyecekleri bildirmiş, zina eylemini gerçekleştirenin günah işlemiş olacağını, kıyamet gününde de azabının kat kat olacağı vurgulamıştır. Zina, insanı köksüz, sahipsiz, toplumu da düzensiz bir hale getirmekte ve dayanaklarını yok etmektedir. Bireyin kişiliğini ve yaratılıştan verilmiş olan bir çok özelliklerini ayaklar altına alan zina, tabii olarak kadın ve erkeğin işleyebilecek olduğu bir eylemdir. Bu sebeple suça katılma noktasında kanan ile kandıran arasında işlenen günah noktasından fark gözetilmemektedir.

Yukarıda anlamını verdiğimiz ayette Allah, inananlara zinadan uzak durmalarını emretmektedir. Bu uyarıyı yaparken, sakınılması istenen eylemin, ahlaksızlık, edepsizlik, kural tanımamazlık ve çok çirkin bir yol olduğunu belirtmektedir. “Zinaya yaklaşmayın” ifadesi ile de iman edenleri bir başka konuda da dikkatli olmaya çağırmaktadır. Bu da zinaya neden olabilecek ve oluşmasını sağlayabilecek olan sebeplerden de uzak durmaktır. Çünkü şeytan insanı günaha araya sıkıştırdığı cezbedici sebeplerle yönlendirmektedir. Bu anlamda İslam, erkek ve kadına birbirini tahrik edecek davranışlardan uzak durmalarını emretmiş, hareketlerinde ölçülü olmalarını istemiştir. Aynı zamanda bir kadının, kimsenin olmadığı bir mekânda yalnız olarak bir erkekle baş başa kalmasını da yasaklamıştır.

Böyle bir davranışın zinaya sebep olabileceğine vurgu yapmıştır. Peygamberimiz (sas)’ de, bir kadın ve erkeğin yalnız başlarına kaldıklarında şeytanın aralarındaki üçüncü kişi olduğunu belirterek, Müslümanların bu gibi durumlardan uzak olmalarını emretmiştir.

İslam her ne konuda bir yasak koymuşsa, yasaklamış olduğu eylemlere sebep olabilecek davranışlara da yasak koymuştur. Yasak koyduğu ve yapılmasını istediği eylemlerde amaçladığı hedefleri bize bildirmiştir. Zinayı ve zinaya sebebiyet verebilecek eylemleri yasaklayan İslam, bu emri ile temel olarak insan soyunun ve aile sisteminin korunmasını, çatı olarak da toplumun korunmasını amaçlamıştır.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (9) Suçsuz Bir Cana Kıymanın Haramlığı

“**H**aklı bir sebep olmadıkça Allah'ın haram kılmış olduğu cana kıymayın. Bir kimse zulmen öldürülürse onun velisine (hakını alması için) yetki verdik. Ancak bu veli de kisasda ileri gitmesin. Zaten (kendisine yetki verilmekle) o alacağını almıştır.” (İsra Suresi 33)

İlk insandan beri insanlığa, Allah'ın emirlerini tebliğ eden bütün peygamberlerin davetlerindeki ana ilkelerden birisidir canın korunması. İslam Dini de, bu ilkeye önem vermiş insan hayatı ve yaşama hakkını güvence altına almıştır. Allah'ın yasaklamasına rağmen insanlık tarihi itibarı ile cinayetlerin ve katliamların arkasının hiç kesilmediği görülür. İlk işlenen cinayet, Hz. Adem'in oğlu Kabil'in kıskançlık ve bencillik sonucu kardeşi Habil'i öldürmesiyle başlamıştır. (Maide Suresi, 32). Bütün cinayetlerin sonu gibi, o da sonradan yaptığına pişman olmuş, hayatını bu utanç ile devam ettirmiştir. Çünkü bir insanı öldüren, vicdanen huzursuz olarak dünyada cezayı hak ettiği gibi, Allah'ın, “Her kim bir mümini kasten öldürürse onun cezası, içinde ebedî kalmak üzere cehennemdir. Allah, ona gazap etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır” (Nisa, 4/93) buyurduğu gibi ahirette de cezayı hak etmiştir. Suçsuz yere bir insanı öldürmek, bütün insanları öldürmek kadar büyük bir günahdır. Kur'an'da; “Kim, ...bir canı öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu yaşatırsa bütün insanları yaşatmış gibi olur” (Maide, 5/32) denilerek bu ilke vurgulanmıştır.

Allah'ın vermiş olduğu canı almakla insan, sanki kendisini O'nun yerine koymakta ve O'nun hukukunu çiğnemektedir. Nitekim Peygamberimiz (sas), bu konuda; “Umulur ki Allah bütün günahları affeder. Ancak, müşrik olarak ölen ve kasden bir müslümanı öldüreni affetmez” buyurarak, katil ile müşriği yan yana zikretmektedir. Nisa Suresi 93. ayette de, Müslüman bir kimseyi kasten öldüren kimsenin cezasının, ebedi olarak cehennemde kalma olduğu, böyle bir kimseye, Allah'ın gazabının ve la-

netinin geleceği, bu kimse için ahirette de büyük bir azap hazırlandığı bildirilmektedir. Öldürme eylemi, Müslüman için küfre açılan bir kapı olarak nitelendirilmiştir. Peygamberimiz de (sas), “Müslümanın Müslümana sövmesi fasıklıktır, öldürmesi ise küfürdür” buyurarak bunu vurgulamaktadır.

İnsanın en başta gelen temel haklarından birisi “Yaşama hakkı”dır. “Can Güvenliği” de, bütün dinlerin vurgu yaptığı temel ilke ve hak dinin temel amaçlarından biridir. Yaşama hakkına ve can güvenliğine saygı, her insanın en temel hakkı ve görevidir. Allah, yarattığı en kıymetli varlık olan insanın öldürülmesini şiddetle yasaklamaktadır. Onun ne kendisini, ne de başkasını öldürmesini kabul etmemektedir. Bütün bu yasaklara ve tehdide rağmen insan öldürmenin, özellikle işkence, eziyet ve zulüm yaparak bu eylemi gerçekleştirmenin imanla bir arada düşünülemeyeceği görülmektedir. İslam; kini, nefreti, öfkeyi, baskıyı, şiddeti, terörü, cinayeti, toplumun bozulmasına sebep olacak her türlü ahlaksızlık ve kötülüğü yasaklamaktadır. Bu yasaklananların yerine de saygıyı, sevgiyi, hoş görüyü, kardeşliği, haklara uygun davranmayı, vefayı, iyiliği ve iyilikte yardımlaşmayı emretmektedir. En çok değeri insana, onun varlık ve yaşama hakkına vermektedir. Zulüm, işkence, cinayet ve terörü de insanlık suçu olarak görmektedir.

İsra Suresinin yukarıda verilen ayetinde de, Allah, haklı bir gerekçe olmadıkça cana kıymayı yasaklamış, katledilenin hakkının aranması noktasında da zulmen öldürülen kimsenin velisine öldürülenin kanını arama yetkisi vermiştir. Kur’an, bu hak aramanın ilkel bir şekilde kan davası güderek yapılmamasını, taşkınlığa dönüşmemesini ve meşru zeminlerde olması gerektiğini de ortaya koymuştur. Cana kıymamak Kur’an’da Allah’ın iyi kullarının başta gelen özelliklerinden biri olarak zikredilmiştir. Hz. Peygamber de (sas), helak edici yedi büyük günahı sayarken üçüncü sırada “haksız yere cana kıymayı” zikretmiştir.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (10)

Yetim Hakkı

“**Y**etimin malına rüştüne erinceye kadar ancak güzel bir şekilde yaklaşın.” İsrâ Suresi 34

Toplum düzeninin yazılı ve yazılı olmayan bir takım kanun ve kural- larla ayakta tutulduğu bilinen bir gerçektir. Bunlar, uyulması gereken il- keler olarak vicdanlara nakşedilmedikçe istenilen hadafe ulaşamaz. İsl- lam, bu anlamda getirdiği prensipleri fertlerin gönüllerine ve vicdanlarına hakim kılarak toplumda düzeni sağlamayı amaçlar. Toplumsal dayanış- ma, İslam prensiplerinin temel amacıdır. Müslümanlar, birbirlerinin hak ve hukukunu koruyup gözettileri gibi aralarında bulunan zayıf ve sahip- siz kişilerin hak ve hukukunu da koruyup gözetmeliler. İsrâ Suresinin yukarıda anlamını verdiğimiz ayette Allah (cc), yetim hakkı ve yetim ma- lı ile ilgili esaslara vurgu yapmaktadır.

Toplumda dayanışmayı emreden İslam, anne ve babasını kaybetmiş olan öksüzlerin mallarının ve kendilerinin himeyesine önem vermiştir. Kul hakkını içeren bu konu üzerinde hassasiyetle durmuştur. Nitekim Nisa Suresi 10. ayette yetimlerin mallarını haksız olarak yiyenlerin sanki midelerine ateş parçaları yedikleri, gelecekte de cehennem ateşine yasla- nacakları bildirilmiştir. Bu ayette ortaya konulan tehdit, yetim malına el uzatma neticesinde ortaya çıkan suçun ağırlığını ortaya koymuştur. Kur'an ve Hadiste, Rahmetinin Gazabını geçtiğini bildiren Allah (cc), kullarının huzuruna kul hakkı ile çıkmasını arzulamaz. Çünkü kul, haksız olarak alınmış olan hakkını Allah'ın huzurunda geri isteyecektir. Allah'ın huzurunda istenecek bu hakların başında da yetim hakkıdır. Peygamberi- miz (sas), helak edici yedi şeyden sakınılmasını emretmiş, bunlardan bi- rinin de yetim hakkı olduğunu bildirmiştir.

Kur'an, birçok ayette (Bakara Suresi: 220; Duha Suresi: 9; Maun Su- resi: 2,3), yetime iyi davranılmasını emretmektedir. Onların itilip kakıl- masını, toplumda sahipsiz ve ezik büyümesini engellemek için de Müs-

lûmanları uyarmakta, korunmaları noktasında uyarılarda bulunmaktadır. Nisa Suresi 6. ayette yetimlerin evlilik çağına gelinceye kendilerine ait malları idare hususunda denenmeleri, olgunluğa ulaştıklarının belirtileri görüldüğünde de mallarının kendilerine verilmesi gerektiği bildirilmektedir. Aynı surenin 2. ayetinde ise yetime ait olan malların, vasi durumunda olan kişilerin kendi mallarıyla karıştırılmasının büyük bir suç olduğu vurgulanmaktadır.

İsra suresinin mealî verilen ayeti de yukarıdaki bağlamda yetimin maddî yönden geleceğinin korunması için tedbirleri ortaya koymaktadır. Bu ayet Nisa Suresinin 6. ayetiyle bağlantılı olarak ele alındığında yetimlerle ilgili olarak şu prensipleri ortaya koymaktadır.

-Yetimin malına el uzatmamalı.

-Yetime vasi olanlar, eğer fakir iseler o mallardan ancak ihtiyaçları ölçüsünde yararlanabilirler.

-Yetime vasi olanlar, mallarını yarın büyürlerse geri alırlar düşüncesiyle israf ederek harcamamalı ve biritmeye çalışmamalıdır.

-Yetimler, olgunluk ve mallarını idare edecek çağa erdiklerinde malları kendilerine iyilikle geri verilmeli.

-Malların geri devir işlemi muhakkak şahitler huzurunda ve açık bir şekilde yapılmalı.

Bu saydıklarımız, yetim malı ile ilgili olarak yapılması gerekenlerden bir kısmıdır. Onların hakkını korumak aynı zamanda kişinin kendisini günahlardan ve Allah'ın öfkesinden korumaktır. Peygamberimiz (sas) bu anlamda, insanların yetimlerin ağlamalarından sakınmaları gerektiğini çünkü onların ağlamalarının seher vaktinde Allah'a yükselerek kendisini ağlatandan şikayetçi olduğunu bildirmiştir. Yine o (sas), müslümanlar arasında en hayırlı evin, yetime iyilik yapılan ev, en kötü evin de, yetime fenalık yapılan ev olduğunu vurgulamıştır.

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (11) Ölçü Ve Tartıyı Düzgün Yapmak

“**B**ir şeyi ölçtüğünüz zaman, ölçüyü tam tutun, doğru te-raziyle tartın. Böyle yapmak, sonuç itibariyle daha güzel ve daha iyidir.” (İsra Suresi 35)

Toplumda güven ve huzurun yerleşmesi için önemli olan temel haklarından birisi can ve mal güvenliğidir. Malın korunması bütün dinlerin temel vurgu yaptığı bir ilkedir. İslam dini de bu ilkenin hayata geçirilmesi için temel kurallar koymuştur. Kur'an birçok ayette servetin helal ve geçerli yollarla elde edilmesi, kişi ve kamu haklarına saygı gösterilmesi hususlarında ilkeler koymuştur. Bu ilkelere uymayanlar için hem dünya hem de ahirette yaptırımlar getirmiştir. Nisa Suresi 29-30. ayetlerde Allah; “Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir. Kim haddi aşarak ve zulmederek bunu yaparsa onu cehennem ateşine atacağız. Bu Allah'a pek kolaydır” buyurarak bizlerin dikkatini çekmiştir.

Allah bizlere Kur'an'da daha önce yaşamış bazı milletlerin peygamberleri ile olan mücadelelerini anlatmakta, o milletlerin yaptığı yanlışlara bizim de düşmememiz noktasında bizleri uyarmaktadır. Nuh Peygamberin kavminin sapıklık ve kendini beğenmişliği, Lut kavminin sapık ve aşağılık yaşantısı, Ad kavminin güç ve kuvveti ile toplumlar arasında fesat sebebi oluşu ve Şuayb Peygamberin kavmi olan Meyden Eyke halkının da dünya nimetleri peşinde koşarak ölçü ve tartıya hile karıştırmaları vb üzerine vurgu yapılan hususlardır. Bu ayetler dikkatlice incelendiğinde toplumları sarsan ve onların tarih sahnesinden çekilmelerine sebep olan en önemli etkenlerden biri de ticaret esnasında ölçü ve tartıya riayet etmemektir. Kur'an; Hud, 84-95; Şuara, 176-189; Rahmân, 9; İsrâ, 35; A'raf, 185; Mutaffifin, 1-7 ayetlerinde Şuayb Peygamberin mücadelesi ve Meyden'lilerin yok oluşu ile ilgili bilgiler vermektedir.

Hız. Peygamber (sas) mal güvenliği ve ticaret ilkeleri ilgili olarak birçok uyarılarda bulunmuş, zaman zaman yaptığı çarşı gezilerinde insanların aldanmaması için malın iyisinin üste çıkarılıp, kötü olanın altta gizlenmesini yasaklamıştır. Ticaret ile ilgili olarak bir genel ilke bağlamında da “(Alışverişinde) Bizi aldatan bizden değildir.” Buyurmuştur. Bu hadisi ile dürüst bir toplumun ticaretinin de dürüst olması gerektiğine işaret etmiş, haksız kazancı yasaklamıştır. Ölçü ve tartıya uymayarak, eksik olarak ölçüp kestiğimiz şeylerde belki biraz kazandığımızı zannetsek de, gerçek manada haksız elde ettiğimiz mal zaman içinde dünya hayatında da bir şekilde elden çıkmaktadır. Yaşadığımız çevremizde haksız mal elde edenlerin zaman içinde düştükleri durumları görmüyor muyuz? Haksız elde edilen mal temiz olan malımız içine girmiş yok edici kanser virüsü gibidir. Bu dünya hayatının geçici olduğunu düşünen ve hatırlayan kimse böyle bir virüsü kendi malının içine koymayacaktır. Cahit Sıtkı TARANCI’nın dediği gibi “Bir namazlık saltanatın olacak, Taht misali o musalla taşında.” Tamamı bir namazlık bir saltanat olan ve sonrasında üç parça bezden başka bir şey götürülmeyen dünya malı için ne insanları kandırmaya, ne de Allah’a karşı gelmeye değer. Allah, yukarıda anlamını verdiğimiz bir başka genel ahlak ilkesi olan ayette bizleri bu noktada uyarmaktadır. Ayete uygun davranışın da, bizim için daha hayırlı ve doğru olacağına dikkatimizi çekmektedir.

İslam, koyduğu ilkelerle ahlaklı ve erdemli bir toplum oluşturmayı amaçlamakta, aksi davranışların hem Allah katında hem de toplum açısından yanlış olacağını vurgulamaktadır. “İnsanlardan, kendileri bir şeyi ölçerek aldıkları zaman tam alan; ama onlara bir şeyi ölçüp tartarak verdiklerinde eksik tutan kimselerin, vay haline! Bunlar, büyük bir günde tekrar dirileceklerini sanmıyorlar mı? O gün insanlar Alemlerin Rabbinin huzurunda dururlar.” (Mutaffifin 1-6)

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (12)

Bilgisiz Konuşma Ve Davranma

“**B**ilmediğin şeyin ardına düşme; doğrusu kulak, göz ve kalp, bunların hepsi o şeyden sorumlu olur.” (İsra Suresi 36)

Allah, insana doğru ve güvenilir bilgi yolunu tercih etmesini emretmiş, kesin delille desteklenmeyen hususlarda son kesin görüş belirtmemesi noktasında uyarılarda bulunmuştur. Kur'an, Peygamberleri anlatılırken onlara karşı gelen insanların bilgileri olmadığı konularda yaptıkları tartışmaları davranış örneği alınması noktasında zikretmiştir. Bilginin en önemli güç olduğunu vurgulayarak, bilenlerle bilmeyenlerin bir olamayacağını ilke olarak koymuştur.

“Bilmediğin şeyin ardına düşme” ilkesi de, bilgi temelli olması açısından önemli bir ilkedir ve geniş bir anlam içermektedir. Gerek bireysel, gerekse toplumsal hayatta insanın “bilgi” yerine tahmin ve şüphelere uymamasını emretmektedir. Hucurat Suresi 12. ayette Allah, bir kısmı günah olması sebebiyle zandan kaçınmamızı, zan ile karar vermememizi bizden istemektedir. İnsanların gizli ve saklı yönlerinin araştırılmamasını, hoşlarına gitmeyecek anlatımlarla gıybet yapılmaması hususunda da bizi uyarmaktadır. Bu uyarıları ile Allah, bilmediğimiz hususlarda fikir belirtmememiz gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bir eylemin bilinmesi, onun sonucunun bizi nerelere götüreceği, bize ne yarar sağlayacağı, bizim için iyiye, güzele veya kötüye götürüp götürmeyeceğinin analizini yapabilmek demektir. Bilgi, bu analizi yapma gücünü verebilen ve bu konuda insanın önünü aydınlatan en önemli araçtır. Bilmediğimiz şeyin ardına düşmeme ilkesi, İslam hayatının ahlaki, hukuki, siyasi ve idari yönlerini ilgilendirdiği gibi, bilim, sanat ve eğitim hayatı ile ilgili hususları da ilgi alanı içine almaktadır. İslam ahlakı, Hucurat Suresinin 6 ayetinde de vurgulandığı gibi şüpheden kaçınmayı ve araştırmaksızın, bilgi sahibi olmaksızın hiç bir birey veya grubu suçlamayı emretmektedir. Eğitim ve araştırmada da sadece tahmin, varsa-

yımlara dayanan teoriler bilim olarak kabul edilmez. Kabul edilebilirliği olan şeylerin kesin bilgi ile desteklenmesi istenir.

Bilinmeyen şeyin ardına düşmemek, aynı zamanda bizi ilgilendirmeyen konulardan kaçınmamızı hedefleyen bir ilkedir. Mü'minin ve başka surelerde Allah, Cenneti ve Rızasını kazanan Mü'minleri kendini ilgilendirmeyen işlerden uzak duran kimseler olarak bildirmiştir. Abdullah b. Ömer de, Peygamberimizden bir tavsiye istediğinde ona: doğru ol ve seni ilgilendirmeyen işten uzaklaş buyurarak tavsiyede bulunmuştur.

Allah yukarıda anlamını verdiğimiz ayette bizleri bilmediğimiz hususlardan uzak durma konusunda uyarırken, aksi durumda bütün organlarımızın bu davranışımızdan sorumlu olacağını bildirmektedir. Şahitlik yapan kişi duymadığı, görmediği, bilmediği ve kalbinin tatmin olmadığı bir konuda şahitlik etmemelidir. Kişi doğru bir bilgisi olmadan biri hakkında konuşmamalı, onun gıybet ve dedikodusunu yapmamalıdır. Gerçek bir bilgi olmaksızın bir eyleme girişmemeli, bilgiyi, delili takip ederek eylemlerini bilgiye dayandırmalıdır. Organların sorumluluğu da burada başlamaktadır. İşitme ve görme organları ile elde edilen veriler beyin ve kalpte bilgiye dönüşmektedir. Bu sebeple insan ayette zikredilen göz ve kulağın yer aldığı kafasına, yani beynine sahip çıkmalı, hangi bilginin ardına düştüğünün analizini yaparak hareket etmelidir.

Hız. Peygamber (sas) hadislerinde de bu ayet bağlamında şöyle buyrulmuştur; “Bir mümin hakkında, onda olmayan şeyi arkasından söyleyen ve bununla onu kötülemek isteyen kimseyi Allah cehennem üzerindeki bir köprüde, söylediklerinin sorumluluğunu tamamen çıkarıncaya kadar durdurur.”

“Kim bana iki çenesi arasındaki (dili) ile iki budu arasındaki (üreme) organını koruma sözü verirse, ben de ona cennet sözü veririm.”

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (13)

Kibir ve Gurur

“**Y**eryüzünde böbürlenerek yürüme, çünkü sen ne yeri delebilir ve ne de boyca dağlara ulaşabilirsin.” (İsra Suresi, 37)

İslam, insanlar arasında sosyal adalet ve eşitliği ilke edinen bir dindir. Koyduğu ilke ve emirlerle de bunu hayata geçirmiş ve uygulama alanında da göstermiştir. İnsanların sosyal durumu ne olursa olsun; zengin, fakir, kültürlü veya cahil bütün müslümanları kardeş yaparak birbirlerine de kardeşçe davranmalarını emretmiştir. Üstünlüğün Allah'a olan yakınlıkta olduğuna vurgu yaparak, kibir ve gururu küfür işareti olarak açıklamıştır. Arabın bir yabancıya, bir yabancıнын da Araba karşı üstünlüğünün olmadığını vurgulayarak, başa getirilen kişi Habeşli bir köle olsa bile ona uyulmasını emretmiştir. Bizzat Hz. Peygamber kibir ve gurur kalıntılarını yıkmak için en uç uygulamaları hayata geçirmiş, aslen serbest bırakılmış bir kölenin oğlu olan Hz. Üsâme'yi İslam Ordularının başına getirmiştir.

İslam'ın oluşturmaya çalıştığı kardeşliği zedeleyen en çirkin davranış bozukluklarından birisi kibir, böbürlenme ve kendini beğenip gururlanmaktır. Kibir ve gurur bir çeşit ruhsal hastalık, kendini aşamamış olmanın ve bastırılamamış aşağılanma duygusunun dışı vurumudur. İnsanları bu davranışa yönlendiren en önemli etkenler de mal, servet, güç, makam ve mevkiidir. İyice düşünüldüğünde bütün bunlar gelip geçici olan şeylerdir. Kalıcı olan tek şey ise her şeyin sahibi olan Yüce Allah'tır. Kibir ve gurur sebebi olan bu etkenler zaman içerisinde, ya kendi hatamızla veya ilahi iradenin sonucu olarak elden çıkabilmektedir. Nimetin elden çıkmasıyla, onun sağladığı güç de kendiliğinden gitmektedir. Ancak kişiliği ve kimliği oturmuş kibir ve gururdan uzak kişilerin onurlarından aldıkları güç sabit kalmakta ve hiçbir zaman değer kaybetmemektedir.

Kibir ve gurur kişinin toplum tarafından sevilmemesine sebep olan en önemli etkidir. Kur'an bizlere kibir ve gurur sahibi olarak hayatını devam ettirmiş, hatta Allah'a bile meydan okuma cüretinde bulunmuş

insanların acıklı sonlarının anlatırken bu davranışın yanlışlığını vurgulamaktadır. Şeytanın kibir ve gurur nedeniyle İlahi huzurdan kovulduğu örneğini vermektedir. Lokman Suresi 18. ayette; “İnsanlardan (kendini büyük görerek) yüzünü çevirme, yolda şımarık yürüme, Zira Allah kibir taslayan, kendini beğenip öğünen hiç kimseyi sevmez.” buyurarak bu davranışın yanlışlığı vurgulanmaktadır. Şuara Suresi 215. ayette de Allah, Peygamberimize hitaben; “Ey Habibim ! Sana tabi olan mü'minlere mütevazı ve merhametli ol.” emri ile kibir ve gurur yerine tevazuyu emretmektedir. Yukarıda anlamını verdiğimiz ayette Allah kişinin kibrinin ve gururunun ona bir fayda sağlamayacağını, ne kadar sert basarsa bassın yerden sert, ne kadar yüksek olursa olsun dağdan daha yüce olamayacağını vurgulamaktadır.

Kibir yerine insan tevazu ve alçak gönüllü olmayı seçmelidir. Alçak gönüllü ve tevazu sahibi olmak ruhi olgunluğun bir görünümüdür. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'de alçak gönüllülük, tevazu sahibi olmak övülmüş, kibir, gurur, kendini beğenme ve böbürlenme de yedirilmiştir. Peygamberimiz de kibirli olmayı kötüleyerek, alçak gönüllü olmayı övmüştür. Pratik hayatında da yaşayarak en güzel örnekleri göstermiştir. “Kalbinde zerre kadar kibir bulunan Cennete giremez” buyurmuştur. Bir gün ziyaretine gelen bir adamın Onun huzurunda olduğunu hissederek heyecanlanması ve titremeye başlaması üzerine ona yaklaşmış ve “Heyecanlanma, ben bir hükümdar değilim. Kureyş kabilesinden kuru ekmek yiyen bir kadının oğluyum, diyerek adamın sakinleşmesini sağlamıştır.

Kibir ile ilgili Anadolu Kapılarını Türk Ordularına açan Büyük Türk Hükümdarı Sultan Alparslan'ın şu sözleri çok anlamlıdır; “Akıllı ve tecrübeli bir adamın bana iki nasihatı vardı. Birisi, kimseyi hakir görmemek, diğeri de kuvvetine güvenmemek. Hayatımın son günlerinde bu nasihatleri ihmal ettiğimden dolayı hata ettim. Dün bir tepeden askerimin çokluğu ve heybetini seyrederken yer sarsılıyor sanmıştım. Bana gurur geldi. Dünya padişahıyım; bana kimse karşı gelemey demiştim. Şimdi Allah'tan mağfiret diliyorum.”

Kur'an'dan Güzel Ahlak İlkeleri (14)

“**B**unlar Rabbinin sana bildirdiği hikmetlerdir. Sakın Allah’la beraber başka tanrı edinme. Yoksa yerilmiş ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.” (İsra Suresi 39)

Yaklaşık 13 ayrı başlık altında sıraladığımız Kur'an'dan güzel ahlak ilkeleri serisi bu yazımızla son bulmaktadır. Dikkatlice bakıldığında bu ilkelerin her biri üzerine kitap yazılabilecek kadar kapsamlıdır. Allah, bu ilkelerle dürüst ve birbiri ile dayanışması sağlam bir toplum oluşturabilmenin ana basamaklarını sıralamıştır. İlkelerin sıralanmasına başlarken kendisinin dışında başka bir ilaha tapınma yanlışlığını ikaz etmiş, son olarak da yine kendisine eş koşulmamasını emrederek bitirmiştir. Kendisine ortak koşulması halinde de cehenneme atılabileceğimizi bildirmiştir.

Allah bu ilkeleri, insanlığa bildirilmiş olduğu birer hikmet olarak zikretmektedir. Diğer dini inanışlar incelendiğinde bunlar ve benzeri ilkelere onlarda da bulunduğu görülmektedir. Tevrat'ta, on emir olarak Tur Dağı'na çıktığında Hz. Musa'ya, taş kazınarak verilen emirlerin bu ilahi hikmetlerle örtüştüğü dikkat çekmektedir. On Emir de, ilk olarak Allah hakkı ile başlamakta, devamında benzer ilkeler sıralanmaktadır. İnciller Hz. İsa'nın Zeytin Dağında insanlara hitap ederken benzer noktalara vurgu yaptığını bildirmektedir. Benzer ilkeler farklı sıralamalarla birçok dini inanışın temel eserlerinde yer almakta ve genel anlamda dinlerde evrensel değerler olarak isimlendirilmektedir.

Din, ahlakın kaynağı, ruhların yağmuru, insanları eğiterek toplumları yükselten ve geliştiren en önemli kurumdur. Dinin nasıl başladığını bilimsel olarak kutsal metinlerin verdiği bilgilerin dışında ortaya koyacak bir belge yoktur. Ciddi dinler tarihçileri dinin kaynağında tek tanrı inancının olduğunu, sapmaların ve çok tanrılı anlayışların daha sonradan ortaya çıktığını savunmaktadırlar. İslam Alimleri de bütün dinlerin kökeninde vahyin varlığını savunmakta ve insanlığın ilk inancının Hz. Adem ile başlayan her şeyin yaratıcısı bir Allah'a inanma temeline dayanan Tevhid olduğunu söylemektedirler. Hz. Adem ile başlayan peygamberlik

sürecinde Allah'ın peygamberlerine bildirdiği emirlerin de, insan toplumunun devamı için çok önemli olan beş temel esasa vurgu yaptığını ifade etmektedirler. Bütün yasakların ve yapılması istenen hükümlerin temelinde bu beş esasın korunması yönelik olduğunu söylemektedirler. Bunlar dinin korunması, canın korunması, aklın korunması, soyun korunması ve malın korunmasıdır. On iki yazıdır devam ettirdiğimiz ayetlere dikkat edildiğinde; Allah'a iman ve inanma ilgili uyarılar, dinin korunmasını, şirke düşülmemesini, ana-baba hakkı ve çocuklarımıza sahip çıkma ve zinadan kaçınma ile ilgili uyarılar, neslin korunmasını, israf etmeme, gereksiz yere harcamadan kaçınma, ölçü ve tartıya dikkat ederek başkasının malına el uzatılmaması ile ilgili uyarılar, malın korunmasını, haksız bir yere cana kıymama ve öldürmeme ile ilgili uyarılar canın korunmasını, kibir ve gururdan uzak olma, yalancı yere şahitlik yapmama, verilen sözlerde durma ile ilgili uyarılar da aklımız ile davranışlarımızın kontrol edilmesini vurgulamaktadırlar.

Allah, bu evrensel değerlerle öncelikle Müslümanları, davranışları ile bütün insanlığa örnek olabilecek bir toplum oluşturmaya davet etmektedir. Bu ilkeleri hayatında yaşayan ve yaşantısı ile de bütün insanlığa gösteren toplumlar çok tabii olarak örnek alınacaklardır. Bu ilkelerin hayat tarzı olduğu dönemlerde Müslümanlar hep taklid edilmişler, korunulacak ve sığınılacak yer olarak görülmüşlerdir. İsra Suresinin 22-39. ayetlerinde vurgulanan verilen bu ilkeler, Kur'an'ın farklı surelerinde farklı yaklaşımlarla tekrar edilmiş ve Müslümanlarda olması istenen özellikler zikredilmiştir. En'am 151-152, Mü'minun Suresi ilk ayetler, Bakara Suresi ilk ayetler, Furkan Suresi son ayetlerde vurgulandığı gibi bu emirler, yeryüzünde fesat çıkarmayan, toplumsal barış ve adaletin sağlanması için çaba gösteren, davranış ve yaşayışı ile insanlara örnek olan insan topluluklarını oluşturmaya yöneliktir. Bütün dinlerde bulunan ve ana kaynağı vahiy olan bu değerler, bütün insanlığın hayatına geçirmesi gereken değerlerdir.

Hac

“Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk mabet, Mekke’de alemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kabe’dir. Onda apaçık deliller, Makâm-ı İbrahim vardır. Oraya kim girerse güven içinde olur. Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah’ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkar ederse şüphesiz Allah bütün alemlerden müstağnîdir”. (Ali İmran 96-97)

Kur’an ayetinin bildirdiğine göre insanlar için yer yüzünde mabet olarak ilk yapılmış olan yer Mekke’deki Kabe’dir. Tefsirlerde bildirildiğine göre Kabe, Hz. Adem’den başlayarak Nuh Tufanında yok oluncaya kadar insanların etrafını tavaf ettikleri, yani etrafında Allah’ı anarak döndükleri yerdi. Nuh tufanında kaybolan bina, yine Allah’ın emri ile Hz. İbrahim tarafından temelleri bulunarak yeniden yapılmış ve insanlar burayı tavaf etmekle emrolunmuşlardır. Bu günkü yaptığımız anlamda ilk hac görevi, Hz. İbrahim tarafından yapılmış, daha sonra nesiller boyunca devam etmiştir. Hz. İbrahim’in geleneği olan hac görevleri, biraz değişikliklerle puta tapan araplarca da devam ettirilmiş, İslam bunların Hz. İbrahimin mirası olanları aynen korumuştur. Hz. Peygamber de hac görevini yerine getirirken, hac görevlerinizi benden alın buyurarak kendi yaptığı gibi hac yapılmasını emretmiştir.

Hac, kelime olarak Allah’a yönelme, günahlardan arınma, sıkıntıları göğüsleme ve dinin özüyle ilişki kurma gibi anlamlara gelmektedir. Dinin belirlediği anlamda, Mekke’de bulunan Kabe’yi ve etrafında bulunan kutsal yerleri, yılın belirli zamanında, dinin belirlediği kurallara uygun olarak ziyaret etmek ve burada yapılması gereken diğer görevleri yerine getirmek demektir. Hac İslam’ın beş temel esasından biri olarak hem beden, hem de mal ile yapılan ibadettir.

Hac, tarihin her döneminde, her yıl dilleri, renkleri, ülkeleri, kültürleri farklı, fakat hedef ve gayeleri aynı, milyonlarca Müslümanın bir araya gelmesini sağlayan bir ibadettir. Hac, hac günlerinde bir araya gelen

Müslümanların toplu bir şekilde coşku ile ibadet ederek Allah'a yönelmelerini, birbirleri ile tanışıp kaynaşmalarını sağlar.

Hac, problemlerini tartışmak isteyen Müslümanları bir araya getiren, dertlerini görüşüp ortak çareler bulmalarını sağlar. Hac, içinde bulunan iki parçalık ihram giysisi ile dünya nimetlerinden sıyrılıp, Allah'ın huzuruna çıkacak olduğumuz giysimiz ile yaşamının bir provasıdır.

Hac, günlük giysilerini soyunarak ihrama giren Müslümanlara, güç ve servet ile böbürlenmemeyi, insanlar arasındaki eşitliği, ölümü ve dirilmeyi unutmamayı canlı olarak yaşatıp öğreten bir ibadettir. Hac, getirdiği ihram yasakları ile hiçbir kimseye karşı sözlü ve fiili sert muamelede bulunmama ile insancılığı, hayvanlara, haşerelere, ağaçlara ve bitkilere bile zarar vermeme ile çevreciliği öğreten bir ibadettir.

Hac, duygulara hakim olmayı emrederek sabrı kazandıran, yaratılanlara şefkat ve merhamet duygularını taşımayı öğreten bir ibadettir. Hac, Allah'ın yukarıda zikredilen ayetteki davetine uygun olarak "Lebbeyk! Allahümme Lebbeyk! Allah'ım! Davetine uydum. Emrine boyun eğdim. Senin hiçbir ortağın yoktur. Davetine icabet ederek huzuruna geldim. Hamd sana mahsustur. Nimet ve mülk senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur." diyerek koşmaktır.

Hac, sembolleri ile bize, ayın dünya, dünyanın güneş etrafında döndüğü gibi bütün maddenin içinde bir dönüşün varlığını hatırlatan bir ibadettir. Hac, içimizde bizi kötüye yönlendiren bütün duyguları taşıyan bir ibadettir. Hz. Adem ile Hz. Havva'nın buluştuğu ve tevbelerinin kabul edildiği mekanda bir araya geliş ile günahların dökülerek temizlenmesini sağlayan bir ibadettir. Hac, alemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed Mustafa'nın ve onun kutlu yoldaşlarının ayak izlerinin bulunduğu yerleri görmek ve onları ziyaret etmek, onlarla birlikte aynı havayı teneffüs etmektir. Kısacası Hac, Allahın davetine her şey ile katılmaktır.

H. Peygamberin Gölgesinde

“**B**eni vefatımdan sonra ziyaret edenler, hayatımda ziyaret etmiş gibidir.” “Kabrimi ziyaret edenlere şefaati hak olur”

Zorlu bir yolculuk, 22000 km. yoldan sonra devam edilen üç saat uçak yolculuğu ve Medine. Medine Hz. Peygamber ile ismi değişmiş, onun nurlandırdığı şehir olarak Medine-i Münevvere olarak bilinen kutsal belde. İslam’ın iki kutsal mescitlerinden birini bağrında barındıran İslam’ın dünyaya yayılmasına şahitlik etmiş şehir. Hacı adayları topluca Resulullah’ın huzurunda olmanın ve onun mescidinde namaz kılmanın heyecanı içinde. Namaz vakti oldu mu, seccadesini kapalı Mescidin avlusunda, yüzbinlerin arasına katılarak namaz kılmakta, yukarıda Resulullah’ın hadislerinde buyurduğu üzere onu hayatında ziyaret etmiş gibi burkuk yürekle salavatlar getirerek ziyaret etmekte.

Medine, İslam’ın döneminin ve her metresinde altın halkanın ve o altın halkayı oluşturan, eğiten Hz. Peygamberin izlerini taşıyan şehir. Onun “Evimle minberim arası cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim havuzumun üzerindedir” buyurduğu cennet bahçelerinden birini içinde barındıran Mescid-i Nebinin şehri. İnsanların orada namaz kılmak için yarıştıklarını, bir adımlık yer kaparak dualar ettiklerini görürsün. Mescid-i Nebi, yüzbinlerin orada namaz kıldıktan belli bir edep ve düzen içinde yaşlı gözlerle, içindeki hasreti ve sevgiyi göstermek için Resulullah’ın kabrine yöneldiğini, sel halinde onu ziyarete gittiklerini görürsün. Onun sevgisi satırlara döküldüğünde aşıklarına neler söyletmemiş ki; “Arayı arayı bulsam izini –İzinin tozuna sürsem yüzümü- hak nasip eylese görsem yüzünü, Ya muhammed canım arzular seni” “Aşkın ile aşıklar Yansın Ya Resulellah – İçip aşkın şarabı kansın Ya Resulellah.” “Canım kurban olsun senin yoluna- Adı güzel kendi güzel Muhammed” Allah’ın sevgisini kazanmanın yolu onu sevmekten geçmiyor mu? “Allah ve Resulu kime kendi canından ve ailesinden daha sevimli olamadıkça gerçek manada iman etmiş olmaz.”

Medine, gerçek anlamda bir hatıralar şehri. Bir tarafta tarihin en önemli olayına tanıklık etmiş, kutlu insanların her çeşit anısını taşıırken, diğer taraftan milli tarihimizin hatıralarını da bize hatırlatmaktadır. Bakı Kabristanlığı, büyük sahabelerin ve annelerimizin yattığı mezarlık. İçeri girdiğiniz de sizi ayrı bir duygu kaplar, ağlayacak gibi olursunuz. Keşke atalarımızın verdiği değer üzere bırakılsaydı da hangi büyük insan nerede yatıyor bilseydik diyorsunuz. Uhut şehitliği Hz. Hamza başta olmak üzere 70 uhut şehidini çoğunluğunu bağrında barındıran yer. Sanki okçuları görüyorsunuz; “yerinizi bırakmayın! Düşman arakadan saldıracak diyesiniz geliyor.” Fatihalar okuyorsunuz onların ruhlarına ve biz de inşallah size kavuşuruz temennilerinde bulunuyorsunuz. Hendek harbinin yapıldığı mekan Yedi Mescitler; Sahabeyi görüyorsunuz heraretle hendek kazarken. Hicretin ilk durağı Kuba Mescidi, iki kibleli Kibleteyn Mescidi sizleri tarihe götürüyor. Osmanlı Garını görüyorsunuz uzaktan, yanında Anberiye Mescidi. Biz bu topraklarda yıllarca kaldık der gibi bakıyorlar. Hemen şanlı Medine Mudafaası ve Fahrettin Pasa’yı hatırlıyorsunuz. Bın bir sıkıntı içinde yapılan savunma. Uzaktan askerlerimizin koşuşturmaları ve sesleri kulaklarınıza varıyor. Sanki Mukaddes Emanetler talan edilmesin diye o en sıkıntılı zamanda İstanbul’a ulaştırma telaşı içindeler. Fahrettin Paşanın “Ben Resülullah’ı bu çapulculara bırakıp gitmem” diyen direniş azmini perçinleyen sözleri duyuyorsunuz.

Çuhalar görüyorsunuz tren raylarının üzerinde. İki Cihan serveri rahatsız olmasın diye Atalarımız yıllarca bu uygulamayı yaparlarmış. Medine’ye yaklaşıldığında Sürre Alaylarındaki develerin ayaklarına, tren geldikten sonra da tren raylarına Resulullah gürültüden rahatsız olmasın diye cuhalar bağlarmış. Bütün bu duyguları size yaşatan bu kutsal belde, sizi her yanıyla sarıyor, farklı manevi alemlere götürüyor.

Marka ve Model

“**S**iz, insanlar için ortaya çıkarılan, doğruluğu emreden, fenalık-tan alıkoyan, Allah’a inanan hayırlı bir ümmetsiniz. Kitap ehli inanmış olsalardı, kendileri için daha hayırlı olurdu; içlerinde inananlar olmakla beraber, çoğu yoldan çıkmıştır.” Aliimran Suresi 110

Ticari hayatta önemli olan şeylerden biri sattığınız malı insanların beğenisine sunarken ona vermiş olduğunuz isimdir. Marka ve model malı sattıran en önemli etkenlerden biridir. Eger bir şey alacaksanız bildiginiz ve güvendiğiniz markayı tercih edersiniz. Bu size vermiş olduğunuz parayı boşa harcamadığınız duygusunu verir. Atasözünde denildiği gibi “ucuz mal alacak kadar zengin değiliz.” Bu ilke bizim iyi ve kaliteli mala olan yönelişimizin bir göstergesidir. Gerçekte de öyledir. Kaliteli mala belki iki veya üç misli fiyat öderiz, ancak onu ucuz aldığımız maldan daha fazla kullanır, bazen de yıllarca kullandığımız halde eskimediği için bir başkasına vererek değerlendiririz. Marka ve model bu anlamda çok önemlidir. önemli olduğu kadar da zor ulaşılan bir sonuçtur. Bir markanın piyasada hakim olabilmesi, kendini ispatlayabilmesi için belki yıllar süren bir çaba harcaması gereklidir.

İslam, Hz. Adem’den başlayan tevhit mücadelesinin tamamıdır. Bu mücadelenin içinde gelen her peygamber kendi tebliğini yapmış, toplumlarını doğruya ulaştırmaya çalışmış, onları Allah’dan aldığı ilahi emirler ile eğitmiştir. Dikkatlice incelendiğinde bütün dinlerin ana amacı da iyi insan yetiştirmek, bu insanların oluşturduğu huzurlu ve mutlu bir dünya hayatını sağlamaktır. Allah, Hz. Muhammed’in şahsında “Bugün, size dininizi bütünledim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olarak sizin için İslam’ı beğendim.” (Maide Suresi 3) ayeti ile insanlığa mesajını sonlandığını bildirmektedir. İslam bu ayette ortaya konulduğu gibi gelen bütün peygamberlerin mesajlarının bütünlendiği ve en olgun seviyeye ulaştırıldığı bir dindir. Bu dinin mensupları da Allah katında taşıdıkları sorumluluk sebebiyle ayrıcalıklıdır. Allah, bu dinin mensuplarını yukarı-

da anlamını verdiğimiz ayetlerde model insan olarak belirlemiş ve bütün insanlığa örnek olabilecek bir toplum olduğunu vurgulamıştır. Bunun ana temel taşları olarak da iyi olanı insanlara öğütleyen, kötü olanlardan da bütün insanlığı korumaya çalışan kimseler olmasını belirlemiştir. İyi ve güzel bütün insanlık için güzel ve faydalı olan şeyler, kötü de bunun aksidir. İman güzeldir, insanı güneze ve iyiye yönlendirir, sorumluluk sahibi yapar. Bu sebeple Müslüman kendi aydınlığını herkesin tatmasını ister. Küfrün ve inkârın karanlığında kalan herkesin, inancın verdiği aydınlığa çıkmasını ister.

Allah, model toplum için en güzel model olarak da Hz. Muhammed (sas)’i koymuştur. Onun en yüce ahlaki özellikleri kendi nefsinde taşıdığını bildirerek, onda almamız gereken en güzel örneklerin olduğunu beyan etmiştir. Hz. Aişe Annemize Onun güzel ahlakını sorduklarında “siz Kur’an okumuyormusunuz, Onun ahlakı Kur’an idi” diyerek cevap vermiştir. Allah onu model insan olarak eğitmiş ve bu modelliğin temel ilkelerini de Kur’an’da bize bildirmiştir. Onun eğittiği topluma bakıldığında da bütün insanlığa ışık saçan ve her birisi ile doğruya ulaşılacak seviyede insanlar olarak görülür. Bu insanlar yaşantıları, davranışları, söyledikleri ve uyguladıkları ile etrafındakilere model olmuşlar, onların modelliği kaskatı kalplerden aydınlık gönüller ortaya çıkarmıştır.

İslam ve Müslüman, marka ve model. Müslüman Allah’ın tarifi ile Kur’an’ın eğitimi esas alındığında, İslam markasının, eşsiz bir modeli olmalıdır. İnsanlar kendisine baktığında “keşke bende bunun gibi olabilirdim” dediği bir kişilik taşımalıdır. Kendisine güvenen, insanlarla ilişkilerinde kendisine güvenilen, başkalarının hakkına saygı gösteren, sabırlı, başkalarına eziyet verecek veya tiksindirecek tavır ve davranışları yapmayan, iki kuruşluk dünya için helalleşme imkanı olmayan insanların haklarını ihlal etmekten kaçınan, doğru sözlü, eliyle, diliyle insanlara zararı dokunmayan, her türlü kötü ve kötülükten uzak duran ve başkalarının da uzak kalmasını sağlayan, bunlar gibi birçok özelliği taşıyan bir kimliğe sahip olmalıdır. “Böylece sizi insanlara şahid ve örnek olmanız için tam ortada bulunan bir ümmet kıldık. Peygamber de size şahid ve örnektir.” (Bakara Suresi 143)

İyiliği Emretmek, Kötülükten Sakındırmak

Kur'an-ı Kerim'in içerdiği emir, yasak ve tavsiyeler ile amaçladığı ana hedeflerden biri, yaratılışının bilinci ile davranan insanları yetiştirmektir. Yaratılışının bilinci ile davranan fertler ve bunların oluşturduğu toplumlar ise Kur'an'ın tabiri ile örnek toplumlardır. Böyle bir toplumun oluşması için Kur'an'ın vurgu yaptığı temel prensipler vardır. Emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker de (iyiliği emretmek ve kötülüklerden sakındırmak) bu temel prensiplerden birisidir. Emr-i bi'l-maruf; iyi, güzel ve yararlı olan her şeyi, İslâmî bütün güzellikleri kapsar. Nehy-i ani'l-münker ise kötü, çirkin ve zararlı her şeyi, İslâm'ın bütün yasaklarını içerir. Bu prensip, toplumda oto kontrol sistemini oluşturan iyiye gitmesinin, fitne ve zarardan korunmasının temel yapı taşıdır. "İyiliği emretme, kötülükten sakındırma" şeklinde ifade ettiğimiz emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker görevi, fert, aile ve toplumun güven ve huzuru için hayâtî önemi haizdir. İyiliğe, doğruluğa ve yararlı olan şeylere çağırmak, toplumun yararına, insanların iyiliğine olan şeyleri tavsiye etmek, toplumun zararına olan şeyleri yasaklamak ve toplumun bütünlüğünü bozmamak, ayrılık çıkarmamak gibi önemli işler bu prensibin kapsamına girmektedir.

Kur'an Peygamberimiz (sas)'in görevleri bağlamında "(O Peygamber) onlara ma'rufu (iyiliği) emreder ve onları kötülükten alıkoyar." (Araf Suresi, 157) ayeti ile bu prensibin önemine vurgu yapmıştır. İyiliği emredip kötülükten sakındırmak bütün peygamberlerin sorumlu olduğu bir prensiptir. Peygamberler bu görevi üstlenerek, Alah'ın emirlerini kendi toplumlarına iletme ve duyurmakla görevlidirler. Bu sebeple ümmetler de onların yolunu takip ederek aynı görevi üstlenirler. Bundan dolayıdır ki, bu görevin yerine getirilmesi Müslümanlar için farzdır. Kur'an; "İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip, kötülükten men eden bir topluluk bulunsun, işte kurtuluşa erenler onlardır" (Ali İmrân Suresi, 104), "Siz insanlar içinde çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyilikleri emreder,

kötülüklerden vazgeçirmeye çalışır ve Allah’a iman edersiniz” (Âli İmran Suresi, 110), “Onlar, Allah’a ve ahiret gününe inanırlar. İyiliği emrederler ve kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar. Hayır işlerinde de birbirleri ile yarış yaparlar. İşte onlar salihlerdendir” (Ali İmran Suresi, 114). “Mümin erkekler de mümin kadınlar da birbirlerinin velileri (dostları ve yardımcıları) dır. Bunlar insanlara iyiliği emrederler, kötülükten men ederler” (Tevbe Suresi, 71) ayetleri ile bu hükmü vurgular. Bu ayetlerden açık olarak anlaşılan, bu sorumluluğun bütün İslam Ümmeti için olduğudur. Çünkü insanları hayra çağırarak, iyiliği emretmek, kötülüğe engel olmak Müslümanlar için toplumsal bir görevdir. Bu görev yapılmazsa bütün Müslümanlar günah işlemiş olurlar.

Müslümanların sorumluluğunun vurgulanması ile ilgili olarak Peygamber’imiz: “Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah’a yemin ederim ki, ya marufu (iyiyi) emreder ve münkerden (kötüden) yasaklarsınız, yahut Allah size açık azap gönderir, sonra Allah’a yalvarırsınız, fakat o zaman duanız da kabul edilmez.” buyurmaktadır. Bir başka hadiste de ; “Marufu (iyiyi) emrediniz, münkeri(kötüyü) yasaklayınız. Sonra, dua edersiniz de duanız kabul edilmez.”

Bir toplumun kurtuluşa ermesi, o toplumun “oto kontrol” bilincine ulaşmış olması ile yakından ilgilidir. Hayatın her alanında; doğruların, bilgi ve tecrübe birikiminin paylaşılmasında, yanlışlardan kaçınılmasında bir toplumun bulunduğu nokta, o toplumun oto kontrol bilinci derecesinin de göstergesi olacaktır. Emr-i bi’l-ma’ruf ve nehy-i ani’l-münker prensibi insanı nemelâzımcılığa düşmekten kurtarır. Fert ve toplumun kendini yenilemesine ve aksayan taraflarını giderilmesine sebep olur. Çağdaş bir islam bilgini şöyle söylemektedir:”İyiliği emretmek, kötü olan şeylerden de yasklamak Müslüman için sadece bir hak değil, aynı zamanda bir görevdir. Din kardeşlerimizin maddî mutluluklarına olduğu kadar, manevi kurtuluşlarına da kayıtsız kalamayız. Fazilet ve takvayı aramızda hakim kılmak için hep beraber çalışmak zorundayız. Bu ahlaki dayanışma o kadar önemlidir ki, Kur’an onu benzeri gelmemiş en mükemmel bir ümmetin ayırıcı özelliği olarak kabul etmiştir.”

İyiliği Emretmek, Kötülükten Sakındırmak-2

“Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.” Al-i İmran, 104

Kur'an-ı Kerim'in temel amaçlarından biri, ahlaklı, dürüst, Allah'a, insanlara ve diğer varlıklara karşı sorumluluklarının bilinci içinde davranan insanları yetiştirmek ve bu ilkelere bağlı toplumun kurulmasını gerçekleştirmektir. Kur'an, böyle toplumu oluşturacak emir, tavsiye ve prensipler bütünüdür. İyiliği emretme kötü olanlardan da sakındırma bu prensiplerin önemli olanlarından birisidir. Bu prensip esasında toplumsal hayatın kaçınılmaz gereklerindendir. Kur'an, Müslümanları insanlık için çıkarılmış en hayırlı ümmet olarak nitelerken, ayırıcı özellik olarak da imanın yanında, iyiliği emretme kötülükten de sakındırmayı bildirmiştir. İyi olanı insanlar içinde yayma, kötü ve insanlığın zararına olan şeylere de engel olma, model insanın en önemli özelliklerinden biridir.

Kur'an'da "ma'rûf" olarak zikredilen iyilik, kelime olarak "bilinen, tanınan, benimsenen şey" demektir. Münker olarak zikredilen kötülük ise; tasvip edilmeyen, yadırganan, görülmesinden veya yapılmasından sıkıntı duyulan şey demektir. İslam alimlerinden bazıları ma'rufu, Allah'a itaat sayılan, ona yakın olmayı sağlayan, insanlar için iyilik olarak kabul edilen ve dinimizce değer verilen bütün güzel tutum ve davranışlar olarak açıklamışlardır. İmam-i Gazali ise İslam dininin insanlardan yapılmasını istediği ve emrettiği hayat tarzına, görgü kurallarına uygun olan söz ve davranışlar maruf; bunun aksi olan davranışları da münker olarak saymıştır. Bu anlama baktığımızda, maruf'tan (iyilikten) maksat, Allah'ın emir ve tavsiye ettiği söz, fiil ve davranışlar olarak farz, vâcip, nafile ve mendup olan her ameli içine almaktadır. Ma'ruf, gerek dinen, gerek insanların orf ve adetlerinde kötü olmayan, güzel olduğu kabul edilen, insan benliğinin reddetmediği, kabul edip huzur bulduğu söz ve davranış, iman, taat, ibadet ve sosyal hayata yansıyan her şeydir. Namaz kılmak,

oruc tutmak, zekat-sadaka vermek, anaya babaya iyi davranmak, alisverisi durust yapmak, verdiği sozde durmak, zinadan, ickiden, kumardan dedikodudan, yalandan, insanlara zarar vermekten kacinmak, insanlar arasinda barisin saglanmasina araci olmak, insanlara eziyet verecek davranislari yapmamak, baskalarinin hak ve hukukuna dikkat etmek ve ihlal etmemek gibi sayilarini coğaltabileceğimiz birçok Kur'an prensibi maruf-iyilik anlamının içindedir. Aksi olarak yapılması yasaklanan, insan tabiatının hoş karşılamayacağı, toplumun ve bireylerin huzur ve sükununa zarar verecek her türlü söz, davranış ve işler ise münker-kötülük kavramı içindedir.

Kur'an bu prensibi emrederken, bu ilkeye uymayan, kendi toplumları yanlışların ve isyanın içinde yuvarlanıp giderken, biz bunlara bulaşmayalım mantığı ile hareket eden nemelazımcıların karşı karşıya kaldıkları son durumu da bize hatırlanması gereken örnekler olarak vermiştir; “Sizden önceki devirlerde (insanları) yeryüzünde fesat (çıkarmak)tan vazgeçirmeye çalışacak (bu suretle onları helakten kurtaracak) fazilet sahipleri bulunmalı değil miydi?” (Hûd 11/116). Hz peygamber de bu konuda bizleri ikaz ederek şöyle buyurmaktadır: “Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah’a yemin ederim ki, ya iyiyi (marufu) emreder ve kötüden (münkerden) nehy edersiniz, yahut Allah size açık azap gönderir, sonra Allah’a yalvarırsınız, fakat o zaman duanız da kabul edilmez.”

Kur'anın bizim için belirlediği model insan görevinin ilk ilkesi olarak kendi nefsimizden başlayarak, ailemize, yakınlarımıza, toplumumuza ve içinde yaşadığımız topluma, yaşantımızla, davranışlarımızla iyi olanları göstermeli, hayata geçirilmesini sağlamalıyız. Bu, Müslümanlar için dini ve ahlaki sorumluluğu bulunan toplumsal bir görevdir. Bu görev yapılmadığında ise bütün Müslümanlar sorumlu olur.

İyiliği Emretmek, Kötülükten Sakındırmanın Kapsamı

“Onlar, Allah’a ve ahiret gününe inanırlar. İyiliği emrederler ve kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar. Hayır işlerinde de birbirleri ile yarış yaparlar. İşte onlar salihlerdendir” (Ali İmran, 114).

İnsanlara dinin tebliğ edilmesinde en önemli ilkelerden birinin iyyin emredilmesi ve kötülüklerden sakındırmak olduğunu önceki yazımızda vurgulamıştık. Bu görev, Peygamberlerin temel görevidir. “(O Peygamber) onlara ma’rufu (iyiliği) emreder ve onları kötülükten alıkoyar.” (Araf, 157) ayeti özelde Peygamberimiz, genelde de bütün peygamberlerin bu anlamda sorumluluğuna işaret etmektedir. Her toplumdan, kendilerine gönderilen peygamberlere uymaları, onu örnek almaları istenmiştir. Peygamberler de Allah’tan aldıkları emirler doğrultusunda kendi toplumlarına örnek olmuşlar ve onları iyiye güzele yönlendirmişlerdir. “Emr-i bil-ma’ruf ve nehy-i ani’l-münker” dini telkinin özüdür. Kur’an, bu ilkeyi canlı tutarak; “İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten menden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır” (Ali İmran,104) hükmü ile toplumun içinde bunu yapması gereken toplulukların olmasına dikkat çekmiştir.

Tebliğ görevi ile örtüşen bu görev yerine getirilirken, samimiyetin, söylenen ile yapılanın birbirine ters olmaması çok önemli bir noktayı oluşturur. Tebliğ konumunda bulunan insanlar, görevlerinde yanlış mesaj verecek şeyler yapmamalıdır. İyyinin emredilmesi, aynı zamanda yaptığımız işlerin Allah katında kabul gördüğünün de bir göstergesidir. Hz. Peygamber (sas); “Marufu emrediniz, münkeri nehyediniz. Sonra, dua edersiniz de duanız kabul edilmez.” buyurarak bu prensibi hayatta tutmanın manevi hayatımıza katkısını dile getirmektedir. “İsrail oğullarından inkar edenler, Davud ve Meryem oğlu İsa’nın da dili ile lanetlendi. Bu, onların isyan etmeleri ve hadlerini aşıyor olmalarından ötürüydü. Onlar işledikleri herhangi bir fenalıktan birbirini vaz geçirmeye çalışmazlardı. Yapmak-

ta oldukları şey ne kötü idi” (Maide, 78-79) ayeti ile de bu prensibi hayata geçirmeyen toplumların uğradıkları sonu bize hatırlatmaktadır.

Bu prensip, toplumu nemelazımcılıktan koruduğu gibi, birey ve toplumun kendini yenilemesini ve aksayan taraflarının giderilmesini sağlar. Örnek ve model insan olma görevi ile sorumlu olarak bizler, öncelikle yakınlarımızdan başlayarak din kardeşlerimizin maddi kurtuluşlarına olduğu kadar, manevi kurtuluşlarına da seyirci kalamayız. Fazilet, dürüstlük, takva ve diğer bütün ahlaki özellikleri aramızda hakim kılmak için beraber çalışmak zorundayız. Bu ahlaki dayanışmayı Kur’an, tarihte benzerine rastlanmayan ideal bir ümmetin ayırıcı özelliği olarak kabul etmiştir.

Bu prensibin yerine getirilmesinde, kadın erkek bir birine destekçi, birbirini tamamlayıcıdır. Taşındıkları sorumluluk ise eşittir. “Mümin erkekler de mümin kadınlar da birbirlerinin velileri (dostları ve yardımcıları) dır. Bunlar insanlara iyiliği emrederler, kötülükten men ederler” (Tevbe, 71). “İyilik etmek, fenalıktan sakınmak hususunda birbirinizle yardımlaşın, günah işlemek ve haddi aşmak üzerinde yardımlaşmayın!” (Mâide, 2) Dikkat edilirse yukarıda verilen ayetlerin tümünde toplumsal sorumluluk hatırlatıldığı gibi, toplumu ilgilendiren sosyal problemlerin de, yine toplumun bütününe, organize ve planlı bir şekilde çözülebileceği vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak ideal toplumu oluşturacak bu prensibi hayata geçirmekten kaçarak, insanlar arasında iyiliği emretmeyen ve kötülüklerden kaçındırmayanlar Allah’ın rahmetinden uzak kalmayı hak edecek bir tavır sergilemektedirler. Hz. Peygambere ümmet olma şerefine ulaşmış olan bizler, ulaştığımız bu şerefın bilinç ve gayreti içinde olmalıyız. “Ey iman edenler! Siz nefislerinizi ıslah etmeye bakınız. Kendiniz doğru yola giderseniz, yolunu şaşırmış kimselerin zararı size dokunmaz” (Maide, 105)

İyiliği Emretme ve Kötüden Sakındırmada Metod

“Ey Peygamberim”! Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır. Onlarla en güzel şekilde mücadele et (tartış). Rabbin elbette yolundan sapanları da doğru yolu bulanları da en iyi bilendir” (Nahl, 16/125).

İnsanlara dinin tebliğ edilmesinden başlayarak hayatın bütün alanında iyiliğin nasıl hayata geçirileceği İslam’ın temel prensiplerinden biridir. Allah, Kur’an ‘da Hz. Peygamberin şahsında insanlara yapılacak olan tebliğ de en önemli ilkenin hikmet ve güzel öğüt olduğunu bizlere bildirmektedir. İslam yaşantı ile söylem arasında bir işbirliği istemekte, Allah’da bu anlamda Kur’an’da yapmadıklarımızı başkalarından istemenin çok doğru bir davranış olmadığını bizlere bildirmektedir. Zaman zaman vurguladığımız gibi Kur’an, içerdiği hükümler ve hükümlerin hedeflediği ana amaçlarla çağlar boyunca tazeliğini ve evrenselliğini korumuş, ideal toplumu oluşturmayı ana hedef edindirmiştir. İnsanlar arasında ikili ilişkilerde daima af ve yumuşak davranışı tavsiye etmiş, onu insanlara tebliğ eden Resulullah da aynı metodu kullanmıştır. “Allah’ın rahmeti sayesinde Ey Muhammed! Sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın etrafından dağılırlardı. Onları affet, onlara mağfiret dile...” (Ali İmran, 3/159)

Emr-i bi’l-ma’ruf görevinin nasıllığı hususunda da Hz. Peygamber; “Sizden biriniz, bir kötülüğü gördüğü zaman onu eli ile düzeltsin; buna gücü yetmezse dili ile düzeltsin; buna da gücü yetmezse kalbi ile buğz etsin. Bu son uygulama imanın en zayıfıdır” buyurmuştur. Bu hadis bize nemelazımcı bir tavırdan kaçınmamızı emretmektedir. Toplumda meydana gelecek ve bütün toplumu etkileyecek olumsuzlukların giderilmesinde, usul ve prensipler içerisinde aktif davranışlar sergilenmesini istemektedir. Bu hadisin ortaya koyduğu ilkeyi değerlendiren bazı alimler; el ile kötülüğün düzeltilmesinin devlet otoritesinin, dil ile düzeltilmesinin entelek-

tüel diyebilecek olduğumuz ilim adamlarının, kalben buğz etme işinin ise fertlerin yapması gereken eylemler olduğu şeklinde açıklamışlardır. Bu ilke yerine getirilirken, toplumun kanun, nizam ve usulleri çerçevesinde olması gerektiği de bilinmelidir. Kötülüğün ortadan kaldırılması hususunda öncelikle en yakınlarımızdan başlayarak eylemlerimizle bunu engellemeli, eylemlerimizin fayda etmediği yerlerde sözlü olarak kötülüğün toplum ve insanlık için zararlarını dile getirerek ikna yolunu kullanmalıyız. Bütün bu aktivitelerimizde ölçümüz yine Kur'an'ın evrensel ve çağlar üstü ilkeleri olmalıdır. Son aşama olan kalben buğz etmede ise; hissettiğimiz karşı koyma duygusunu tavırlarımıza yansıtmalı, kendi içimizde bir tavır olarak bırakmamalıyız.

Peygamberimiz, kötülüğe karşı tavır koymanın topluma getireceği felaketi bir örnekle şöyle açıklar: “Yolcular gemideki yerlerini kur'a ile belirlerler. Kur'a sonucu bir kısmı geminin üst katına, bir kısmı da alt katına yerleşir. Alt kata yerleşenler, burada su olmadığı için su ihtiyaçlarını görmek üzere üst kata çıkmak durumundadırlar. Su almak için üst kata çıktıkları vakit, üst kattakilerin yanından geçiyorlar. Bunun üzerine kendi aralarında konuşurlar: “Payımıza düşen alt katta bir delik açsak da, su ihtiyacımızı buradan görsek ve yukarıdakileri rahatsız etmesek iyi olur.” derler ve geminin alt kısmında bir delik açmaya başlarlar. Şimdi üst kattakiler bunları gördükleri halde bu yaptıkları işe göz yumar, ses çıkarmayacak ve engel olmayacak olurlarsa, açılan delikten içeriye su dolar ve gemi batır. Böylece sadece deliği açanlar değil, gemide olan hepsi boğulur. Eğer üst kattakiler onları bu işten men ederlerse kendileri de kurtulur, onları da kurtarmış olurlar.”

Bu örnek, toplumun tamamını etkileyecek davranışlarda, nemelazımcı davranışın sonuçlarını açık ortaya koymaktadır. Bütün toplumu etkileyecek bir yanlış düzeltilmezse, engel olmayanlar da bundan maddi ve manevi zarar göreceklerdir. Bu sebeple, iyi bir Müslüman, önce şahsında, sonra da toplumda iyiliklerin motoru, kötülüklerin de fireni olmalıdır. “Tevbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, (İslam uğrunda) seyahat edenler, rükû edenler, secde edenler, iyiliği emredenler, kötülükten sakındıranlar ve Allah'ın sınırlarını koruyanlar; sen (bütün) mü'minleri müjdele., (Tevbe Suresi: 112)

İslam ve Bilimsel Miras

Allah birçok Kur'an ayetinde bildiğimiz ve bilmediğimiz sayısız nimeti, insanlığın emrine verdiğini bildirerek sorumluluğumuzu bize hatırlatmaktadır. Bu hatırlatmalarla birlikte sık sık ayetlerin sonunda gelen “düşünmüyor musunuz?”, “zikretmiyor musunuz?” “akıl yormuyor musunuz?” şeklindeki ikazlar da bizleri araştırmaya ve incelemeye yönlendirmektedir. Bu uyarılar dikkate alınarak Kur'an iyi anlaşıldığında, İslam Alemi ve Müslümanlar dünyaya ilim ve medeniyet saçmışlardır. Belki İslam Alemi olmasaydı eski dönem felsefesi ve felsefecileri bütün dünyada bu kadar iyi tanınmayacaklardı. Emeviler döneminden başlayarak gelişen tercüme hareketleri ile tozlu raflarda unutulmaya yüz tutan eski kitaplar yeniden hayat bulmuştur. Abbasiler döneminde kurulan Dar'ül Hikme (Hikmet ‘Bilgi’ Evi) hemen dünyanın farklı bölgelerinden kitapların toplandığı ve Arapça'ya tercüme edildiği yerler olmuştur. Endülüs'te (İspanya'da) Kurtuba, Tulaytula, Gırnata ve daha başka şehirlerde oluşturulan üniversiteler Batı Dünyasının aydınlanmasını hızlandırmıştır. Bir örnek olması açısından Harun Reşit döneminde Almanya İmparatoru Büyük Şarlman'a gönderilen saat, nasıl çalıştığı hususunda mantık kuralları dışında fikirler ileri sürülmesine sebebiyet vermiştir. Bu dönemde Müslüman ilim adamlarınca yapılan araştırmalar batı dünyası için hep ilham kaynağı olmuştur. Bilgilerimizin tazelenmesi açısından bazı ilim adamları ve bilime katkılarını yeniden hatırlatmak istiyorum.

İbn Heysem; İslam fizikçilerinin en büyüğüdür. Optik bilimi, gökbilim ve matematik dahil değişik konularda kitaplar yazmıştır. Optik konusundaki eseri Avrupa'da bu konuda yapılan çalışmaların birçoğuna temel oluşturmuştur. Optik Hazinesi adlı kitabında daha önce Yunanlılarca ileri sürülmüş olan gözün bakılan nesneye doğru ışık ışınları yaydığı düşüncesinin aksine, ışık ışınlarının bakılan nesneden göze geldiğini ileri sürmüştür. İlk gözlüğü kullanan bilim adamıdır.

İbn Sina; Büyük Türk filozof, hekim ve bilgini. Avrupalılarca

Avicenna diye bilinen İbn Sina'nın Tıp ve felsefedeki yapıtları Avrupa Üniversitelerinde yaklaşık yedi yüzyıl okutulmuştur. El-Kanun Fi't Tıp isimli eseri tıp biliminin babası sayılan Hipokrat ve Galenus gibi büyük hekimler arasında anılmasına yol açmıştır. Şifa isimli eserinde bilim sınıflaması yapmış, jeoloji konularına eğilerek, taşların, dağların, minerallerin oluşumunu açıklamıştır. Bir başka kitabında da mineralleri taşlar, ateşte eriyen maddeler, kükürtler ve tuzlar diye dört gruba ayırmıştır. Simya'ya karşı çıkarak, metalin başka bir metale dönüştürülmesinin imkansızlığını ortaya koymuştur.

Ömer Hayyam; Şair ve rübaileri ile bilinen büyük bir bilgin, devrin büyük astronomu ve matematikçisidir. Onun güneşe göre hazırladığı ve Celali Takvimi olarak anılan takvim, bugün kullandığımız Gregoryen Takvimi'nden daha dakikdir. Cebirde üçüncü derece denklemlerinin çözümünü, terim sayısına göre sınıflandırma yaparak her grubun çözüm yöntemini açıklamıştır.

El Biruni; Türk Asıllı Hekim, tarihçi, matematikçi, astronom, fizikçi, coğrafyacı ve dinler tarihçisi. Arşimet yöntemiyle değerli taş ve metallerin özgül ağırlıklarını hesaplamıştır. UNESCO'nun ismine ayırarak farklı dillerde bastırdığı Görüş dergisinde; "Bin yıl önce Orta Asya'da yaşayan bir deha. Astronom, tarihçi, botanikçi, farmakolog, jeolog, ozan, filzof, matematikçi, coğrafyacı, hümanist" nitelendirilmiştir. Tahkik ma Lil Hint ve El Asar'ul Bakıyye isimli kitapları 1800'lü yıllarda batı dillerine çevrilmiştir.

El Battani; Güneş'in, Ay ve diğer gezegenlerin hareketlerini gözlemlemiş, yörüngelerini doğru bir biçimde belirlemeye çalışmıştır. Mevsimlerin süresini büyük bir doğrulukla hesaplamış, ekliptiğin (yörünge düzlemi) eğimini de dakik olarak belirlemiştir. Sinüs, kosinüs, tanjant, kotanjant, sekant ve kosekantı gerçek anlamda ilk defa kullanmış, tanjant üzerinde çalışarak bir tanjant tablosu hazırlamıştır.

Bunlar, isimlerini verebileceğimiz yüzlerce İslam bilim adamlarından birkaçı. Bu kişiler İslam ve Kur'an'ın iyi anlaşıldığı ve üzerinde düşünüldüğü dönemlerde yetişmişlerdir. Bunların çalışmaları ve mirası bize nereden nereye geldiğimizin muhasebesini yaptırmalıdır.

Üç Ayları Değerlendirme

“Ey inananlar! Allah’tan sakının; herkes yarına ne hazırladığına baksın; Allah’tan sakının, çünkü Allah işlediklerinizden haberdardır.” Haşr Suresi :18

Regaib kandili ile gelişini kutladığımız Recep, Şaban ve Ramazan ayları Yüce Rabbimizin af ve bağışının diğer zamanlara oranla daha fazlalaştığı ve sınırsızlaştığı özel zamanlardır. Bu sebeple bu aylar bütün bir yılın bir değerlendirme vakti ve bilançosunun çıkarıldığı zamanlar olmalıdır. Hz. Ömer’in söylediği rivayet edilen “hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin” sözü bize bu aylarda geçen zamanın bir hesabının iyi yapılmasını öğütlemektedir. Yukarıda anlamını verdiğimiz ayette de Allah; yarın için ne hazırlandığının farkında olunmasını tavsiye etmekte, bunun akıldan çıkarılmamasını vurgulayarak kendisinden sakınmamızı emretmektedir. Yaratılış özelliği olarak, insanoğlunun nefesine ve arzularının tatminine düşkün olduğu bilinen bir gerçektir. Bu arzuların hiçbir dış etki olmaksızın kontrol edilmesi gibi faziletli bir davranışı sergilemek elbette zannedildiği kadar kolay değildir. Bu zorluğun en önemli sebeplerinden birisi kontrol edilmesi gereken nefsin aynı zamanda insanın yaptığı kötülüklerin de ana kaynağı olmasıdır. Kur’an, Hz. Yusuf’un dili ile nefsin insanı sürekli olarak kötülüğe yönlendirdiğini, onun bu yönlendirmesinden kurtulabilmenin yolunun da Allah’a sığınmak olduğunu bildirmektedir.

İnsan günahsız bir varlık değildir. Her an için günah işlemeye hazırdır. Peygamberler dışında hiç kimse günahattan korunmuş değildir. Herkes birbirine oranla az veya çok olsa da günah işleyebilir. Peygamberimiz bu durumu hadisinde vurgulayarak; “İnsanoğlunun hepsi günah işler. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise (işlediği günaha pişman olup) tevbe edenlerdir.” buyurmuş ve günahların tevbe ile temizlenmesini istemiştir. Tevbe, Allah’a sığınarak manevi bir arınmayı gerçekleştirmektir. Biz kul olarak ne kadar günah işlemiş olursak olalım, bizi daima affetmeye hazır, kendi-

sine yönelmemizi bekleyen Rabbimizin olduğunu aklımızdan çıkarmayalım. Peygamberimiz işlediği günahlardan dolayı pişmanlığını ortaya koyarak tevbe eden Müslümanın anasından doğmuş çocuk gibi olduğunu belirtmektedir.

Tevbe, Allah'ın, günahkâr kullarına arınmaları ve günahlarından kurtulmaları için vermiş olduğu en önemli fırsattır. Günahkar olmak, ümitsizliği gerektirmez. Allah, ümitsizliği küfürle eş değer tutar. İnsan da ümitsizliğe düşmeden Allah'ın kendisine tanıdığı bu imkândan yararlanmalıdır. Nasıl su kiri temizliyor, ateş demirin üzerindeki pası gideriyorsa samimi tevbe de günahları temizler. Allah kullarına karşı sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olduğundan günahkâr huzuruna gelmelerini istemez. Tevbe edip günahlarından arınmalarını ister. Hz Peygamber (sas) kulun günahlarına tevbe etmesinden dolayı Allah'ın sevincini şöyle dile getirmektedir. Kulunun günahlarına tevbe etmesinden dolayı Allah'ın sevinci, ıssız çölde devesi ile giderken, onu üzerindeki yiyecek ve içeceklerle birlikte elinden kaçırın, daha sonra da bir ağaç altına gelerek ümitsiz (ve bitkin) bir halde yaslanıp yattığında devesini yanı başında gören birinin, devenin dizginini tutarak sevincinden dolayı (Ey Allahım, Sen Rabbimsin ben de senin kulunum diyeceği yerde) yanlışlıkla, "Allahım, sen benim kulumsun, bende senin rabbinim" dediğindeki sevincinden daha çoktur."

Tevvab (tevbeleri kabul eden) ve Gaffar (günahları bağışlayan) Allah'ın Kur'anda zikredilen isimlerindendir. Rahman ve Rahim sıfatları sebebiyle kullarına azap etmek istemeyen Rabbimiz, şöyle buyurmaktadır; "Ey müminler! nasûh (içten) bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulurki Rabbiniz kötülüklerinizi örter..." (Tahrim, 66/8). Regaib Kandili ile hoş geldin dediğimiz üç ayları en iyi bir şekilde değerlendirelim. Bu günlerde hayatımızda yeni bir sayfa açalım. Bize sonsuz nimet ve rızık veren Rabbimize karşı görevlerimiz olduğunu hatırlayalım. Kendimize karşı olan sorumluluğumuzu yerine getirelim ve iyi bir kul olarak bütün hatalarımızla, günahlarımızla O'na yönelelim. Yapacağımız içten tevbelerle yeniden doğuşumuzu sağlayarak, ürün toplama mevsimi olan Ramazan Ayına tertemiz bir manevi sayfa ile girelim.

Nefis Muhasebesi (1)

Allah, insanı en üstün özelliklerle yaratmış, yaratılışın amacı olarak da ondan kendine kulluk etmesini istemiştir. Diğer varlıklardan ayrıcalıklı olan insanı, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edebilme kabiliyeti olan akıl ile donatmıştır. Akıl ve donattığı özelliklerle de sorumlu bir varlık kılmıştır. Göndermiş olduğu elçiler aracılığı ile ondan, bu sorumluluğun bilincinde olmasını ve yaratılış amacına uygun davranışlar sergilemesini istemiştir.

İnsanın yaşadığı bu hayatta Allah ile bağlantısını şekillendiren en önemli etken ortaya koyduğu iyi ve kötü davranışlardır. Özellikle Allah’a inanan ve ona gerektiği gibi kul olmaya çalışan insan, bu bağlantının daima iyi bir durumda devam etmesini sağlamalıdır. Bunun içinde zaman zaman yapılan davranışların bir bilançosunun çıkarılması, yanlış veya doğru yapılanlar noktasında orantının net olarak görülmesi gerekmektedir. Bu bilançonun çıkarılabilmesi için “Nefis Muhasebesi” dediğimiz, kişinin kendi kendini kontrol edebilme mekanizması çalıştırılmalıdır. Nefis, insanın arzu ve duygularını yönlendiren, kontrol edilmediğinde onu yanlışlara sürükleyen önemli bir manevi olgudur. Allah Hz. Yusuf’un dili ile nefsin insanı felakete sürükleyen özelliğini şöyle dile getirmiştir. “Ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis Rabbimin merhameti olmadıkça kötülüğü emreder şüphesiz Rabbim çok bağışlayan, çok esirgeyendir.” (Yusuf Suresi, 53).

Bu ayet açık bir şekilde nefisle mücadelenin zor olduğunu, bu konuda Allah’ın yardımının talep edilmesini bize ilke olarak vermektedir. Allah (cc) birçok Kur’an ayetinde, dünyayı ve geçici olan dünya zevklerini anlatırken insanın bu özellikler karşısında zayıflığını vurgulamaktadır. Hemen arkasından da bu geçici güzelliklerin yanında, kendisinin rızası ile ebedi bir hayatın kalıcı güzelliklerini de anlatarak doğru tercih yapmamız noktasında bizleri uyarmaktadır. Bu ikaz ve uyarılar ışığında insan, kendisini dizginlemeye, arzularını kontrol etmeye çalışmalıdır. Bu yolda ba-

sarı sağlamak için de yaratılış amacına uygun tavır ve davranışlar sergilemelidir. Allah, bu anlamda “Nefsini, sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte tut. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye itaat etme.” (Kehf Suresi 28) buyurarak bu olguya vurgu yapmaktadır.

Allah, Kıyame Suresine sorumluluğun farkında olarak hata edebilen ve ettiği hatasından dolayı pişmanlık duyan nefse yemin ederek başlamaktadır. Hata edebilen nefis üzerine yapılan yemin insanın kusursuz olmayacağını, ancak işlediği kusurlarında ısrarlı olarak kendisini yaratan Allah’dan da habersiz olmamasını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Allah’ın hataları daima affa hazır olduğunu da müjdelemektedir.

Kur’an ayeti ile açık olarak kötüye meyilli olan nefsin arzularına uyarak bizi yönlendirmesine izin vermemeliyiz. Nefsin isteklerini her şeyin üstünde görerek hedonist bir anlayışla hayatı yaşamaya çalışarak onu ilahlaştırmamalıyız. Kur’an birçok ayette nefsin ilahlaştırılarak onun arzuları peşinde koşmanın yanlışlığını dile getirmektedir. Bu gibi davranış sergileyenleri şu ayetle bize anlatmaktadır; “Kendi hevâsını ilah edinen ve ilim olduğu halde, Allah’ın kendisini saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürleyip, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Artık onu Allah’tan başka kim doğru yola getirebilir? Hâlâ düşünmez misiniz?” (Casiye Suresi 23) Hak Dili Kur’an Dili tefsirinin sahibi M. Hamdi Yazır bu ayetle ilgili yaptığı yorumda şöyle demektedir. “Nefsani arzular ve şehvet gözü kör, kulağı sağır, kalbi hissiz eder. Kişi alim bile olsa, ilmine rağmen gerçeği hakkı duymaz olur. Filozofların ve dünya hayatına düşkün din âlimlerinin çoğu böyle olmuştur.” Yusuf Suresinin yukarıda anlamı verilen ayeti ile bu yorum birlikte düşünüldüğünde, nefsi ile hesaplaşma yapmadığı, onu sorgulamadığı ve kontrol altına almadığı müddetçe kişi, ilim ve irfan sahibi olsa bile, kendisini nefsinin kötülüklerinden ve saptırmasından koruyamamaktadır. Özellikle üç aylar olarak anılan günler sorgulama ve kontrol edebilme noktasında nefsin hesaba çekileceği günlerdir. Bu sebeple, bu günleri iyi değerlendirerek, nefsin esiri olmayalım, onu esir edebilelim.

Nefis Muhasebesi (2)

Bu dünya hayatı Mülk Suresinin ikinci ayetinde belirtildiği üzere bir imtihan alemidir. “Allah ölümü ve hayatı sizden hanginizin daha güzel amelli olduğunu imtihan etmek için yaratmıştır.” (Mülk, 2) Ayet bize imtihan konusunun güzel amel ve iyi bir kul olarak yaşamak olduğunu vermektedir. Allah’a inanan insan, doğal olarak hayat anlayışını kendini yaratan Rabbinin istek ve arzuları doğrultunda şekillendirmeli, O’na olan sevgi ve kulluk duygusunu kaybetmekten korkmalıdır. Bu anlayışı, ibadetinden alış-verişine, eğitiminden çalışmasına, yeme-içmesinden uykusuna kadar hayatın her alanına yaymalıdır. Allah, birçok ayette bunu vurgulamakta, inanıp, güzel eylemlerde bulunanların kutru-luşa ereceğini bize vurgulamaktadır. Allah’ın istediği bu güzel eylemler incelendiğinde, bunların sadece kişiye sevap kazandırmakla kalmadığı, aynı zamanda bu görevleri hakkıyla yapan fertlerin oluşturduğu toplumların, insanlık için ideal toplum olduğu vurgulanmaktadır. Ayetlerin vurguladığı hayatı yaşayan Müslüman, toplumla ortak hareket eden, toplumsal problemleri kendi problemi gibi algılayarak onlara ortak çözüm bulmaya çalışan bir kişidir. Kendi nefsi için istemediği her şeyi, toplumun diğer bireyleri için istemez, kendi için hoş gördüğü her şeyi, toplumu içinde yapmaya ve hayata geçirmeye çalışır.

İnsan bu ruhsal gelişimini, dinamik ve canlı tutabilmek için nefisini kontrol altında tutmalı ve sık sık sorgulamalıdır. “Ey inananlar! Allah’tan sakının; herkes yarına ne hazırladığına baksın; Allah’tan sakının, çünkü Allah işlediklerinizden haberdardır. “ (Haşr Suresi :18) Bu ayet bize aklımızı kullanmamızı, yaptığımız her şeyden haberdar olan Allah karşısında, hayatımızın bilançosunu çıkarmamızı emretmektedir. Bu bilançoyu çıkarabilmek için uygulanacak farklı metotlar olmakla birlikte, bazı temel başlıkları şöyle verebiliriz.

- Allah’ın kontrolü altında olduğumuzu aklımızdan çıkarmamak; Davranışlarımızı kontrol edebilmenin en önemli yolu, yaptığımız iyi veya

kötü her eylemin Allah'ın bilgisi dahilinde olduğunu aklımızdan çıkarmamaktır. Kur'an, sağımızda ve solumuzda yaptıklarımızı kayıt altına alan 'Kıramen Katibin' (Kutlanmış Yazıcılar) meleklerinin olduğunu haber vermektedir. Bu ikaz ne kadar gizli yaparsak yapalım, açık-saklı her şeyin Allah Tarafından görüldüğünü ve bilindiğini haber vermektedir. Allah'ın kontrolü altında olma şuurunu Cibril Hadisinde Hz. Peygamber ihsan olarak şöyle açıklamaktadır; "İhsan, sanki Allah'ı görüyor gibi kulluk yapmandır, çünkü sen O'nu görmüyorsan da, O seni muhakkak görüyor."

- İşlenen günahları hatırlamak; Kur'an, Allah'a ve Ahiret gününe imanı birbirine bağlı olarak zikretmektedir. Bir anlamı da hesap günü olan Ahirete inanan insan, geçmişte yaşadığı hayatı gözden geçirirken hesabını vermekte zorlanacağı hatalarını düşünmelidir. İşlediği günahlardan tövbe etmeli, nefsini yaptığı pişmanlık ile arındırmalıdır. Tövbeden sonra da daha önce işlediği günahları tekrar etmemeye özen göstermeli, aynı hataları işlememeli, işlediği günah ve isyanda ısrarlı olmamalıdır. "Günahlarından tevbe eden kimse hiç günah işlememiş gibidir" hadisini aklından çıkarmamalıdır.

- Başkalarının değil, kendi hatalarının takipçisi olmak; Atasözümüzde söylendiği gibi "Kendi gözümüzdeki merteği görmezden gelip, başkasının gözündeki çapağı" görmek için çalışmamalıyız. Önce kendi eksiklerimizi tamamlamalı, ondan sonra başkasına akıl vermeliyiz. Hz. Peygamber'in "Başkalarının kusurlarını hatırlamak istediğin zaman, kendi kusurlarını hatırla" hadisini aklımızdan çıkarmamalıyız.

- Elde ettiğimiz başarıyı da, nimeti de Allah'dan bilmek; Bu dünya hayatında elde ettiğimiz başarı ve nimetlerin kaynağı olarak nefsimizi görerek nimeti vereni inkar etmemeliyiz. Mülkü, rızkı, başarıyı, gücü verenin sadece Allah olduğunu hatırdan çıkarmamalıyız. Bu düşünce, nefsimizin kendini yüceltmesini engelleyen en önemli davranıştır. Kur'an, Karun ve Firavun başta olmak üzere nefsini yüceltip, onun esiri olarak yok olan insanları bu noktada hatırlanması gereken örnekler olarak vermektedir.

Yazımızı nefis ile ilgili Hz. Peygamberin bir duası bitirelim; "Ya Rabbi, beni göz açıp kapayıncaya kadar olsa dahi, nefsimi eline teslim etme."

Miraç

“**K**endisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammedi) bir gecede Mescid-i Haramdan Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı ne yücedir” (İsra, 1)

“Gece yolculuğu” anlamına gelen İsra ve “yükselmek, yükseğe çıkmak, yükselmeyi sağlayan araç” anlamlarına gelen Miraç; Hz. Peygamber (sas)’ın Medine’ye hicretinden bir yıl kadar önce yaşanan olağan üstü bir olaydır. Miraç, Hz. Peygamberin bir gece içinde Yüce -ı Allah’ın sonsuz kudretinin eserlerini görmesi ve içinde bulunduğu moral dünyasının kuvvetlendirilmesi için önce Mekke’den, Kudüs’e Mescid-i Aksa’ya, oradan da semaya katlarına yaptığı yer ve zaman ötesinde hikmetli bir yolculuğun ismidir. Bu özelliği ile Miraç, insanın manen yükselerek İlahi rahmet ve huzura ulaşmasının Yüce Allah’a kayıtsız bağlılık ve boyun eğmeden geçtiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlılığın gerçekleşmesi için kendini tanıyarak gönül ve ruh temizliğine ulaşması gerektiğini hatırlatmaktadır. Kul, ancak Allah’a boyun eğerse, O’na yükselir. O’na yükseldiğinde de önünde Rahmet sırları açılır. Nitekim Alah Hz. Peygamberin yükselmesini dile getirirken; “Sonra (ona) yaklaştı, derken sarkıp daha da yakın oldu. (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu. Böylece kuluna vahyedeceğini vahyetti. Kalp gözün gördüğünü yalanlamadı...” Necm Suresi 8-11 buyurmaktadır. Kulun Allah’a yükselişinin en önemli araçlarından biri olan namaz Miraç’ın bize sağladığı hediyelerdendir. Namaz kulun miracı ve manevi kirlere temizlenmiş bir şekilde maddeden soyutlanarak Allah’a yükselişidir.

Miraç ve bize getirdikleri iyi anlaşılmalıdır. Bu geceyi anlamını kavrayarak ve sağladığı özellikleri bilerek kutladığımızda daha fazla istifade edebiliriz. Miracın en önemli ürünü aracısız alınan vahiy ve bu vahye bağlı getirilen hediyelerdir. Beş vakit namaz, unutulmalardan, hatalardan ve gücümüzün üzerinde olanlardan sorumlu tutulmamayı vurgulayan Bakara suresinin son iki ayeti, iman edip şirk düşmeyenlerin cennete gire-

ceği ve İsrâ Suresinin 22 -39. ayetleri. Bu hediyelerin hepsi ancak hayata geçirildiğinde değer kazanmaktadır. Taşıdığı anlamların sadece satırlarda kaldığı, bilindiği halde istifade edilmediği değerler, gerçek anlamda hayata geçirilmemiş demektir. Hayata geçirilmesi istenen bu değerler, bütün insanlık için model alınacak özelliklerdir. Kur'an bu özellikleri hayata geçirenleri de bütün insanlığın örnek alabileceği en hayırlı toplum olarak isimlendirmektedir. Bu toplum, marka olarak Müslüman Toplumdur. Bu markada olması gereken özellikler ise; sağlam öz güven, güvenilirlik, başkalarının hakkına saygı, sabır, yaratılan varlıkların hiç birine eziyet verecek veya tiksindirecek tavır ve davranışlarda bulunmama, geçici dünya değerleri için helalleşme şansı olmayan insanların haklarını ihlal etmeme, doğru söz, el, dil ve diğer azalarla insanlara zarar vermeme, her türlü kötü ve kötülükten uzak olma, başkalarının da uzak kalmasını sağlamadı ve bunlara benzer asil davranışlardır. Miraç, getirdiği ilkelerle bu özellikleri taşıyan toplumu oluşturmayı, kemalat ile o toplumun Rabbi katında yükselişinin yollarını aralamaktadır.

Yazımı Miracın en önemli hediyesi olan namazla ilgili bir Şah İsmail Hatayi'nin bir şiiri ile bitirmek istiyorum. Miraç Kandili bütün insanlık için hayırlara vesile olsun.

*Türlü günahlarım yere döküldü
Hak için abdestim aldığım zaman
Sağ yanıma iki melek dikildi
Sabah namazını kıldığım zaman
Gökten indirdiler Burağı
Hu deyince, yakın eder ırağı
Dünyada, ahrete yanar çırağı
Öğlen namazını kıldığım zaman
Yerden göğe, saf saf olmuş melekler
El kaldırın kabul olsun dilekler
Bize nazar eyler çarhı felekler
İkindi namazın kıldığım zaman
Kalbi pak olan hak sırrın sezer
Kiramen kaatibeyn hayrını yazar
Firdevs-i âlâda salınıp gezer
Akşam namazını kıldığım zaman*

*Mümin olan canlar beş vaktin kılar
Onun için dışın nur ile dolar
Muhammed Mustafa şefa'at kılar
Yatsı namazını kıldığım zaman
Hatai'yim, Hakk'ı dilinden komaz
Daima ederiz biz Hakk'a niyaz
Yedi "Yasin" ile üç kere "ihlas"
Hak nasip eyleye öldüğüm zaman*

Atalarımızda Hayır Hizmetleri

“**K**im zerre miktarı bir iyilik işlerse karşılığını görür. Yine kim zerre miktarı bir kötülük işlerse onun da karşılığını görür.”
(Zilzal Suresi 7-8)

İslam Aleminin ünlü sosyologu ve araştırmacısı İbni Haldun devletler ile ilgili değerlendirme yaparken onları bir insana benzetmektedir. İnsan doğar, büyüme dönemlerinde düşe kalka yol alır, gençlik ve olgunluk dönemlerini geçirdikten sonra ihtiyarlık dönemine doğru inişe geçerek güç ve kuvvetten düşer. Devletler de böyledir diyor İbni Haldun; Önce büyüme dönemlerini yaşarlar, bu dönem taşların yerlerine oturmaya başladığı dönemdir, daha sonra güçlenirler ve zirveye ulaşırlar. Zirveye ulaştıktan sonra bir duraklama dönemi yaşanır ve geriye düşüş başlar, sonra da bir şekilde tarih sahnesinden çekilirler. Tarihe baktığımızda birçok devlet ile ilgili bu teorinin tıpa tıp uygunluğunu görürüz. Selçuklu, Anadolu Selçukluları, Osmanlı gibi atalarımızın kurduğu devletlerde bu teoriden nasiplerini almışlardır.

Devletler tarih sahnesinden çekilmekle birlikte oluşturdukları medeniyetler onların izlerini ve hayat tarzlarını çağlar ötesine taşımış, onların insana ve topluma verdiği değer ve önemi gözler önünde bırakmıştır. Tarihin hesaplaşmasını tarihçilere bırakarak İslam'ın hamuru ile yoğrulan bu devletlerin yardımlaşma kurumları ve kendi çağlarında bilimsel çalışmalar ışığında insanlara sundukları hizmetler bugün bile insanların akıl ve mantık kurallarını zorlamaktadır. İslam dininin yukarıda anlamını verdiğimiz, iyilik yapılması ile ilgili emirleri, iyi bir Müslüman'ın insanlara faydalı olan kişi olduğu hususunun vurgulanması, Hz. Peygamber döneminden itibaren başlatılmış olan vakıf geleneği zengin olan insanları bu amaca yöneltmiştir.

Bu hayır sahipleri vakıf olarak akla gelebilecek her şeyi yapmışlardır; Cami, mescid, külliye, medrese, mektep, çeşme, sebil, şadırvan, kuyu, kaplıca, hamam, tuvalet, yol, köprü, kervansaray, imaret, hastane, kü-

tüphane, gasilhane, tekke, zaviye, dergâh, türbe, çarşı, pazar, han, bahçe, kışla, burç, tabya, kaldırım, sokak, park, bulvar, miskinane, kalenderhane, darülkurra, darülhuffâz, dârülhadis, liman, deniz feneri, çamaşırhane, yağhane, mumhane, şekerhane, fırın, mezbaha, tophane, güllehane, ahır, hara, tımarhane, dârüşşifâ, çardak, su yolu, sarnıç, kabristan, ve daha pek çok şey... Yaptırılan bu hizmetlerin içinde insanlara yönelik olanlar olduğu gibi, hayvanlar, bazı bitki ve ağaç ve ormanların korunmalarına yönelik vakıf hizmetleri de bulunmaktaydı.

II. Bayezid devri yabancı yazarlarından Cantacasin atalarımızın yaptıklarını şöyle dile getirmektedir; “Küçüğü ve büyüğü ile Türklerin ileri gelenleri, cami ve hastane yaptırmaktan başka bir şey düşünmezler. Onları zengin vakıflarla donatırlar. Yolcuların konaklaması için kervansaraylar, insanların kullanmaları için yollar, köprüler, imaretler yaptırırlar. Türk büyükleri, bizim senyörlerimizden çok daha hayır sahibidirler. Aynı zamanda son derece de misafir severler. Dini ve ırkı ne olursa olsun; Türk, Hristiyan veya Yahudi memnuniyetle misafir ederler. Onlara yiyecek, içecek ve et verirler. Bir Türk yemek yerken, ister Türk, ister Yahudi ve Hristiyan olsun karşısında yemek yemeyen bir insanla yemeğini paylaşmamayı çok ayıp sayar.” Bir başka batılı yazar olan D’Ohsson da bu davranışın kaynağının Kur’an olduğunu belirterek; “Kur’ân, Türkleri, dünyanın bütün milletlerinin en hayır ve en insan severi haline getirmiştir.” Demektedir.

Bugün İslam Alemi ve Türk Milleti olarak geçmişin özlemiyle yaşamayacağız. Niçin bu hale düştük? Tarihte yaşadığımız bu görkemli davranış kalitesinden, nasıl ihtiyaç sahipleri için yapılabilen iyilikleri bile istismar eden bir toplum haline geldik? Neden kötü bir eylem veya suistimal vakası olduğunda acaba bizden birileri var mı endişesini yaşıyor olduk? Bu ve benzeri soruları kendimize bir taraftan sorarken, diğer taraftan da bugün bizlere medeniyet sunanlara nasıl bir medeniyet sunduğumuzun da farkında olmalıyız. Tarihten ibret almalı, aynı hataların yaşanmasına fırsat vermemeliyiz. Bu sebeple gelecek yazılarımızda, atalarımız tarafından insanlığa sunulan hizmetlerden bahsederek, batıda cüzam hastalarının toplum dışı edildiği, akıl hastalarının çok kötü şartlarda hayatlarını sürmeye zorlandığı dönemlerde sağlık ve diğer alanlarda verilen hizmetleri değerlendirmeyi düşünüyoruz.

Osmanlı'da Hayır Kuruluşları-1

“**H**erkesin yaptıklarına göre dereceleri vardır. (Bu da) Allah'ın onlara yaptıklarının karşılığını tastamam vermesi içindir. Asla kendilerine haksızlık yapılmaz.” (Ahkâf Suresi, 19).

Osmanlı Devleti göçebe bir hayattan bir dünya devleti ortaya çıkaran güçlü bir oluşumdur. Bu oluşumda devleti idare edenler kadar, üzerinde yaşadığı toprakların birikimi ve devlete yön veren ilim adamlarının etkileri küçümsemeyecek derecede önemlidir. Söğüt ve Domaniç bölgesinden Bilecik fethi ile başlayarak düzenli devlete geçildiğinde ortaya çıkan yeni durumlar, ilim adamlarının yönlendirmeleri ile şekillenmeye başlamıştır. Yanlış hatırlamıyorsan, Bilecik'te kurulan pazara mal satmaya gelen Rumlar pazar vergisi vermek istemiş, bu tartışmalara yol açmıştır. Kendilerinde böyle bir uygulamanın olmadığını gören Osmanlı'nın önünü, bilgisine danışılan bilim adamları “devlet, pazarda güvenliği sağlamak, insanların rahat alış veriş yapmaları için gerekli hizmeti vermekle pazar vergisini hak etmektedir” diyerek açmışlardır. Bu bilim adamlarının Selçuklu geleneğinden gelen hayır hizmetlerine yönlendirmeleri sebebiyle Osmanlı Devleti, bu gün bile eşine rastlanması zor olan hayır kurumları oluşturmuştur.

Bugün bazıları İstanbul'da ayakta olan ve Anadolu'nun farklı yörelerinde de benzer amaçlarla dikilen sadaka taşları bunların en ilginçidir. Bunlardan ayakta kalanlardan bir tanesi yaklaşık bir metre yüksekliğinde ve otuz santim kadar çapında ortası çukur, pembe bir sütun olarak Üsküdar'da, Doğancılar Caddesi üzerinde kaldırımın sağ yanında yer almaktadır. Bu taşın dikilme amacı ise atalarımızın yardımlaşmada insanlara verdiği değeri ortaya koymaktadır. Bu taşların ana hikâyesi şöyledir; Maddi durumu iyi zengin kimseler taşın yanından geçerken, semtin fakir insanları için gönüllerinden kopardıkları miktarda parayı taşın üzerindeki çukurluğa bırakırlarmış. İhtiyaç sahibi olan fakirler açlıklarını giderecek kadar parayı birikmiş paranın içinden alır, geri kalanı da diğer ihtiyacı

olan kimseler için bırakırlarmış. Bu uygulamanın en önemli amacı, fakirin insani kimliğini korumaktı. Yardım yapan kimse ile yardım yapılan bir birini tanımadığı için, ihtiyaç sahibinin Allah'dan başka kimseye boynu bükük olmuyordu. İnternette Sadaka Taşları diye bu konuda bilgi ve resimlere ulaşmak mümkündür. Nerelerden nerelere geldiğimizi görmek için, bu gün bir deneme yapsak acaba aynı sonuçla karşılaşa bilirmiyiz?

Osmanlı bu gibi akıllara durgunluk veren birçok uygulamayı hayata geçirmiş, ancak zaman içinde kurumların yozlaşması ile bu ilkeli uygulamalarda yozlaşmadan nasibini almıştır. Osmanlı vakıfları incelendiğinde batının insan hakları bilmediği dönemlerde, onların sadece insanlık için değil bütün yaratılanlar için vakıflar oluşturdukları ve onları koruma altına almaya çalıştıkları dikkat çekmektedir. Osmanlı Tarihi yazarı da olan Fransız şair La Martine gözlemlerini şöyle kaydetmektedir; “Müslümanlar canlı ve cansız mahlûkatın hepsiyle iyi geçinirler: Ağaçlara, kuşlara, köpeklere, velhasıl Allah'ın yarattığı her şeye hürmet ederler; bizim memleketlerde başıboş bırakılan veyahut eziyet edilen bu zavallı hayvan türlerinin hepsine şefkat ve merhamet ellerini uzatırlar. Bütün sokaklarda mahalle köpekleri için belirli aralıklarla su kovaları sıralanır. Bazı Müslümanlar, besledikleri güvercinler için, ölürken vakıflar kurarak, kendilerinden sonra da bu hayvanlara yem serpilmesini sağlarlar.”

Yukarıda verdiğimiz ayet anlamında insanlarımızdaki Allah katında derecesini yükseltmek, Yunus Emre'nin dediği gibi “Yaratılanı yaratan-dan ötürü hoş görmek” duyguları yaratılan her varlığın korunma altına alınmasını sağlamıştır. Yazımızı II. Bâyezid döneminde hazırlanan Belediye Kanunnâmesinde yer alan emirlerle bitirelim; ”...ve at, katır ve eşek ayağına baksınlar ve semerini kontrol etsinler. Ağır yük vurmasınlar; çünkü dilsiz varlıklardır. Herhangi birinde eksiklik olursa, sahibine tamam ettirsinler. Etmeyen ve eksikliği gidermeyeni gereğince cezalandırınsınlar ... Bütün bu belirtilenlerden başka her ne varsa Allah yaratmıştır. Görevliler hepsinin hukukunu görüp gözetsinler. Dinen sorumluluğu vardır...”

Osmanlı'da Hayır Kuruluşları- 2

“Allah’ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah’ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah, bozguncuları sevmez.” (Kasas, 28/77).

İngilizce dil eğitimi esnasında okutulan kitaplardan birinde 100 yıl önce veya 1800’lü yılların başlarında önce Avrupa’da sağlık, temizlik, hijyen ile ilgili konuları içeren bir metin bulunmaktaydı. Bu metinde bundan bir kaç asır önce Avrupa’da insanların hijyenden habersiz oldukları, doğru dürüst yıkanmayı bilmedikleri, bu sebeplerle pis kokuları giderici olması açısından parfümler kullandıkları, doktorların genelde tedavi ederken hastalarını öldürebildikleri, bazen de hastane olarak kullanılan yerlerde insanların mikrop kaptıkları ve ölümlerine bu mikrobun sebep olduğu yazılıydı. Birkaç ay önce de SBS radyosu ile bir Hristiyan din adamının İncil ile cin çıkarma ayinleri yaptığı ve İslam’da benzer bir uygulama olup olmadığı konuları ile ilgili kısa soru cevap konuşmamız olmuştu. Halen dünyanın birçok ülkesinde insanların hurafelerden, falcılardan, büyücülerden ve ehil olmayan insanlardan dertlerine umut aramasının kabul edilebilir bir yanı ne dinen, ne de aklen yoktur. İslam emanetlerin ehline verilmesi, işin ehli olanlardan sorulmasını ve kendimizi göz göre göre tehlikeye atmamamızı emretmektedir.

İslam, hastalıklar karşısında insanın boyun eğen bir konumda olmasını yasaklayarak, hastalıklara çare aramasını emretmektedir. Bu anlamda Hz. Peygamberin zaman zaman bazı hastalıklara tedavi anlamında yiyeceklerle dikkat edilmesi ve yenilmesi gereken bazı yemek ve bitkilerle ilgili söyledikleri Tıbb’un-Nebi isimleri ile derlenmiştir. İslam’ın ilk döneminden itibaren Müslümanlar, hastalıkların tedavisi ile ilgili ciddi çalışmalarla tıp ilminde dünyaca ünlü isimler yetiştirmişlerdir. Orta çağda yaşadıkları dönemleri anlatan ve bu dönemler üzerine günümüzde araştırma yapan batılı ilim adamlarının eserlerinden hareketle akıl hastaları-

nın bazı Avrupa Ülkelerinde şeytana karışmış fikriyle yakıldıkları, cü-zamlıların da kendi hallerinde ölüme terk edildikleri ortaya çıkmaktadır. Oysa akıl hastalıkları ve ruhi tedavinin çok eski dönemlerden beri Türkler arasında yaygın olduğu bilinmektedir. Türkler akıl hastalarına şefkati, insani ve dini bir görev saymışlardır. Anadolu’da yerleşim sürecinde de, yapılan cami ve zaviyelerin yanında Şifahaneler yaptırarak insanların dertlerine derman olmaya çalışmışlardır.

Osmanlı devletinde de bütün hastalar gibi akıl hastaları sistemin şefkatinden istifade etmiştir. O dönemde bugünkü hastanelerin işlevini gören, bütün hastalıklarla birlikte akıl hastalarının da tedavi edildiği yerler olmuştur. Daha sonraki yıllarda akıl hastalıklarının tedavisi için özel olarak Bimarhaneler ve Tımarhaneler yapılmaya başlanmıştır. Gerek şifahanelerde, gerekse bimarhanelerde akıl hastalarının tedavisi için kullanılan yöntemler arasında müzik ve su terapisinin önemi büyüktür. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Edirne Beyazıt Külliyesindeki şifahaneyi anlatırken şu bilgileri vermektedir. “Orada bir Darüşşifa vardır ki, dil ile tarif ve kalemler ile yazılmaz... Dikkat ve özenle yapılmış şifa yurdunun odaları çeşitli hastalıklara tutulmuş zengin-fakir, ihtiyar ve genç doludur... Bazı odalarda ilkbaharda delilik mevsiminde... sevdalı aşıklar çoğalıp, hekimin emriyle bu tımarhaneye getirilerek... o kemerli kubbenin etrafında olan gülistan ve bağ ve bostan içindeki binlerce kuşların cıvıltılarını dinleyip, perdesiz ve ölçüsüz sesleriyle feryada başlarlar... Sultan Bayezid buranın Vakfiyesinde, hastalara deva, dertlilerin ruhuna gıda ve hastalığı gidermek üzere 10 adet çalgıcı ve şarkıcı tayin etmiştir. Bunlardan, üçü şarkıcı, biri neyzen, biri kemancı, biri musikarcı, biri santurcu, biri çenkci, biri çenk santurcu, biri udcu olup, haftada üç kez gelerek hastalara ve delilere müzik dinletirler... Allahın emriyle, nicesi saz sesinden hoşlanır ve rahat ederler...” Hastalara verilen yemekleri de şöyle anlatır: “Gece gündüz üç kere, ister divane, ister hasta olsun mutfaktan her hastanın derdine göre nefis yemekler verilir. Keklik, turaç, sülün, güvercin, üveyik, kaz, ördek ve bülbüle varıncaya kadar bütün kuşları, avcılar getirir, hekimlerin arzu ve isteği üzerine pişirilerek hastalara verilir.” Görüldüğü gibi din iyi anlaşıldığında ve yaşandığında insanlar için faydalı olan her şeye aracı olmaktadır. Bu dünya hayatı içinde ahireti kazanmanın sağlam bir yolu da insanlara faydalı hayır hizmetleridir.

Osmanlı'da Hayır Kuruluşları- 3

“**Y**ine) onlar, yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmadılar mı? Onlar kendilerinden daha kuvvetli idiler. Yeryüzünü sürüp işlemişler ve orayı kendilerinin imar ettiğinden daha çok imar etmişlerdi...” (Rum, 30/9).

Osmanlı'da özgün mimarının zirvesi Mimar Sinan yaptırdığı cami inşaatlarından birinde işçilerden birinin devamlı olarak aynı taşı taşıdığını görüyor. Dikkatlice baktığında işçi taşı alıyor, getirilmesi gereken yere getirip yine aynı taşı geri götürerek tekrar getiriyor. Bu garip davranışta bulunan işçiyi yanına çağırarak davranışının sebebini soruyor. İşçi; “Efendim! gece uykumda yıkanmamı gerektirecek bir durumla karşılaştım. Ancak banyo yapabilecek su ve yer bulamadım. Bu halimle de inşaat alanına geldim. Banyo yapmadığım bir halde taşıdığım taşların Allah’ın evinin inşaatında kullanılmamasını istiyorum. Evime de haram ekmek parası götüremeyeceğim için aldığım parayı hak etmek için aynı taşı yere bırakmaksızın taşıyorum.” Şeklinde cevap verir. Bunun üzerine Mimar Sinan cami inşaatını bırakarak hemen daha önemli bir ihtiyaç olduğu ortaya çıkan hamam inşaatına başlıyor.

Atalarımızın yaptırdığı eserler dikkatlice incelendiğinde insanların ihtiyaç duya bileceği hemen her kurum ve kuruluş caminin yanı başına ya inşaatın öncesinde veya sonrasında yapılmaktaydı. Bir taraftan camiler yapılırken hemen yanı başında hamam, şifahane, misafirhane, medrese, daru’l kurra, kütüphane, aşevleri ve akla gelebilecek hemen her faydalı kuruluş. Zamanında her yönden güçlü olan atalarımız, bilim ve teknoloji de de üstünlüklerini ilan etmişlerdir. Bizans’tan kalma muhteşem eser Ayasofya Camii, Osmanlı mimarlarının müdahalesi ile kuvvetlendirilmeydi kubbesi göçecekti. Bugün Hindistan’ın tarihi övünç mirası olarak tanıttığı Taç Mahal, Babür Türk İmparatoru Sah Cihan tarafından Mimar Sinan’ın Mehmet İsa Efendi ve Mehmet İsmail Efendi isimli kalfalarına yaptırılmıştır. Gelenlerin hayranlıkla seyrettikleri Sultan Ahmet Camii de

yine onun yetiştirdiği Sedefkar Mehmet Ağanın eseridir. Mimar Sinan'ın çiraklık Rüstem Paşa, kalfalık Şehzadebaşı, ustalık Süleymaniye ve mimarlık eseri olarak da Selimiye Camileri izleyenleri büyülemekte, gösterişten uzak sade görünümü ile gücü ve kuvveti temsil etmektedir. Aynı zamanda bu camiler, Osmanlı döneminin mimarisinde aşama aşama gelişen toplu mekana geçiş noktasının da zirveleridir.

Bu camilerde bulunan birkaç özelliği tanınması açısından anlatma fayda görüyorum. Sinan'ın eserlerinde var olan en önemli mimari özelliklerden bir tanesi akustik yani sesin cami içinde orantılı olarak dağılmasıdır. Mihrab ve Minber esas alınarak yapılan bu hesaplamada ses bu iki noktadan çıplak şekilde caminin her tarafına eşit olarak ulaşmaktadır. Mimar Sinan'ın bu hesaplamayı yaparken inşaatın içinde nargile fokurdattığı, bu sebeplerle de şikayet edildiği kaynaklarda aktarılmaktadır. Süleymaniye ve Selimiye başta olmak üzere büyük camilerin bir kısmında oluşturulan hava akımı; Caminin içinde aydınlatma için yüzlerce mum yakılmaktaydı. Bu mumlardan çıkan isler tabii olarak cami içini kirletebilirdi. Yapılan dahiyanne bir hesaplama ile caminin her tarafından yükselen isler duvarları kirletmeksizin bir çizgiye gelmekte, buradan da taç kapı olarak isimlendirilen ana kapının üzerinde bulunan mürekkep odasında toplanmaktaydı. Bu islerden elde edilen mürekkebin en kaliteli mürekkep olduğu kaynaklarda bildirilmektedir. Edirne'ye hiç gittiniz mi? Hangi mimari deha, ayrı yerlerde dikmiş olduğu minareleri bakıldığında tek görünecek şekilde birbirinin ardına gizleyebilir. Şehre girişte uzaktan görünen ilk şey Selimiye Camisi'dir. Aslında dört minaresi olan cami önce iki minareliymiş gibi görünür. Şehre girildikçe simetri bozulmaya başlar ve dört minarenin var olduğu görülür. Selimiye Camii, muhteşem kubbesiyle, o koca kubbenin benzerinden daha ince olan sütunlar üzerine oturtuluşuyla, ince olmasına rağmen aynı kapıdan giren üç ayrı müezzinin üç ayrı şerefeye birbirini görmeden çıkışıyla başlı başına hakkında yazılar yazılacak eser.

Mimar Sinan, bugün deprem bölgelerinde kullanılan ve binanın temelde hareketini sağlayarak depremde yıkılmasını engelleyen sistemi camilerinde kullandığından, en kuvvetli depremlerde bile camilerin hasar görmediği dikkat çekmektedir. Yukarıdaki ayet bağlamında zaman zaman gezerek bırakılan kültür mirasından haberdar olmalıyız. Bu kendimize olan güveni tazeler ve bize iç hesaplaşma imkânı sağlar.

Türk Tarihi Üzerine (1)

“Ey insanlar! Doğrusu Biz sizleri bir erkekle bir diğiden yarat-
tık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi
kolayca tanıyasınız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O’na karşı
gelmekten en çok sakınanınıdır. Allah bilendir, haberdardır. (Hucurat Su-
resi, 13).

Tarih, milletlerin hayatında ve varlıklarını devam ettirmede en önem-
li etkenlerden biridir. Milletlerin geleceklerinin planlanmasında en önem-
li bir araç olarak ibret alınmak için önümüzde duran olaylar silsilesidir.
Allah; Kur’an’da; “Sizden önce neler gelip geçmiştir. Yeryüzünde gezin
de, yalancıların sonunun ne olduğuna bir bakın.” (Ali İmran; 137) buyu-
rarak yaşanan tarihi olaylardan ibret alınmasını emretmektedir. İstiklal
Şairimiz Mehmet Akif de “ Tarih tekerrürden (olayların benzer olarak
yaşanmasından) ibarettir derlerdi-İbret alınsaydı acep tekerrür mü eder-
di” diyerek tarihin bu ibret yönüne vurgu yapmaktadır. Tarihçilerin bil-
dirdiğine göre 5000 yıl geriye giden Türk Milletinin tarihi de ibretlerle
dolu bir tarihtir.

Yukarıda verdiğimiz ayet ölçüsünde Allah, bütün insanlığı bir ana
babadan yaratmış ve onları milletler ve kabileler halinde yeryüzünde da-
ğıtmıştır. Farklı millet ve kabilelere mensup olmayı da bir fazilet, iyilikle
yarışma aracı olarak belirlemiştir. Türk tarihi bu noktada gerek İslam
öncesi, gerekse İslam sonrasında bütün insanlara mesaj veren örneklerle
doludur. Bu örnekler, özellikle İslam’ın sancaktarlığını yaptıkları dönem-
den itibaren yazılı kaynaklarda dile getirilmiş ve örnek alınması açısından
diğer milletlere de aktarılmıştır. Başka Milletlere örnek olması için aktarı-
lan özelliklerimizi düşünerek, bu güzellikleri nasıl kaybettiğimizi sorgu-
lamalıyız. Diğer taraftan da kaybettiğimiz bu özelliklerimizi yeniden ha-
yata geçirmenin gayreti içinde olmalıyız. Bu yazımızda ve devam eden
birkaç yazımızda Tarih üzerine biraz düşünmeye çalışacağız. Bu yazı-
mızda özellikle Türk Milleti ile ilgili o milletin içinde yaşayan ve onları

tanıyan insanlardan aktarılan bazı sözleri nakletmek istiyorum;

“İnsanları yücelten iki büyük meziyet vardır: Erkeğin cesur, kadının namuslu olması. Bu iki meziyetin yanında hem erkeği, hem kadını şeref-
lendiren bir meziyet vardır. İcabında tereddütsüz canını feda edebilecek
kadar vatanına bağlı olmak. İşte Türkler bu meziyetlere ve fazilete sahip
kahramanlardır. Bundan dolayıdır ki Türkler öldürülebilir, lakin mağlup
edilemezler.” Napoleon Bonaparte - Fransız İmparatoru

“Bütün milletler arasında en namuslu ve dostluk kurmada tereddüt
edilmeyecek olan yalnızca Türklerdir. Henüz yabancı tesiri altında kal-
mamış olan bir köye gidecek olursanız; gerçek misafirperverliğin ne de-
mek olduğunu orada görüp öğrenirsiniz.” William Martin

“İrk ve millet olarak Türkler, bence geniş imparatorluklar içinde ya-
şayan kavimlerin en asili ve başta gelenidir. Dini, sosyal ve örfi faziletle-
ri, tarafsız kimseler için birer takdir ve hayranlık kaynağıdır.”
Lamartine-Fransız Yazar, şair ve Devlet adamı.

“Türklerin yalnız sonsuz bir cesareti değil, iradeleri sersemleştiren
bir sihirbaz zekası vardır. İşte Türk, bu zekasıyla zafer kazanır, uygarlık-
lar yaratır ve insanlık dünyasında en şerefli hizmeti başarır. Zaten Avru-
pa’nın yarısını yüzyıllarca boyunduruk altına almak başka türlü mümkün
olamazdı.” Çarnayev (Rus Komutan)

“Türklerin yürekleri temizdir. Onlarda batıl fikirler, basit düşünceler
yoktur.” Semame İbn-i Eşreş (Arap Bilgini)

“Türklerin biricik sevdikleri şey hak ve hakikattir. Hiçbir haksızlık
yapmadıkları halde haksızlığa uğramışlardır.” William Pitt (İngiliz Devlet
Adamı)

“Türkler kahramandırlar, dostlarına zarar vermezler. Yüce Türk mil-
leti tuttuğu eli bırakmaz, sözünden dönmez, iyi ve kötü günlerde dostun-
dan ayrılmaz. Böyle bir ulusla el ele vermek yeryüzünde her zorluğu
yenmek için sonsuz bir güç ve yetenek kazanmak demektir.” Comenius
(Çek Bilgini)

“Toplumsal düzenin Türkler arasında kurmuş olduğu ilişkilerin hep-
sinde temiz yüreklilik ve iyi niyet hakimdir. Vatandaşların birbirlerine
karşı borçlu oldukları işlemleri yapma ve yerine getirmeleri için başka
ülkelerde olduğu gibi senetleşmeye yani yazılı belgeye ihtiyaçları yoktur.

Çünkü onların övülmeye değer hallerinden biri de verdikleri söze genellikle sadık kalmaları ve karşılarındakini aldatmaktan, güveni suistimal etmekten çekinmeleridir.” Monradgea D’ohsson

“Türk’ün ahlaki seciyesi çocukluğunda aldığı iyilik telkinleriyle değil çevrelerinde fenalık görmemek suretiyle oluşur.” Thomas Thorsten ...

Türk Tarihi Üzerine (2)

Eski Türk Dini İnanışları

“**K**endilerine apaçık anlatabilsin diye, her peygamberi kendi milletinin diliyle gönderdik. Allah dilediğini saptırır ve dilediğini de doğru yola eriştirir; güçlü olan, Hakim olan O’dur.” (İbrahim Suresi, 4)

Türk Milleti, tarih yapan bir millet olduğundan, tarihi yazmaya zaman bulamamıştır. Tarihi genelde başkaları tarafından kaleme alınmıştır. Bu sebeple ilk dönem Türk tarihi ile ilgili bilgileri genelde Çin Vakanüisleri olarak bilinen İmparatorların günlüklerinden, daha sonraki dönemlerdeki tarihi bilgileri de Çinliler gibi karşılaştığımız veya savaştığımız milletlerin tarihi kayıtlarından öğrenmekteyiz. Türk Milletini iyi tanıyamayan, temeli olmayan dini inanışları ile Türk dini anlayışını anlamaya çalışan insanların yazdıkları bilgilerle, yıllarca Türklerin Politeist (çok tanrılı) bir dini anlayışa sahip oldukları söylenegelmiştir.

Hiçbir din, din adamlarının ismi ile anılmadığı halde, eski Türklerde dini kimliği olan Kam, Baskı, Oyun veya Toyun, Şaman gibi isimlerden sadece Şaman ismi seçilerek, din, bu kimlikle isimlendirilmiştir. Batılı araştırmacıların yaptığı bu isimlendirme, son dönemlerde Türk Tarihi ve dini üzerine araştırma yapmış tarihçilerimiz tarafından reddedilmiştir. Şamanizm tabirini bilimsel anlamda kullananlardan Prof. Dr. Abdulkadir İnan’ın son dönemlerinde bu tabirden ve Eski Türk Dini anlayışları ile ilgili kanaatlerinden geri döndüğünü Prof. Dr. Hikmet Tanyu’dan hocalarımız nakletmişti. Abdulkadir İnan’ın Şamanizm anlayışı incelendiğinde, Rus Araştırmacı W. Radloff’un tespitleri ile aynı olduğu görülecektir. Oysa Türk Tarihi üzerine ciddi araştırmaları bulunan L. Rassonyi, Barthold gibi batılı, Osman Turan, Bahattin Ögel, İbrahim Kafesoğlu, Hikmet Tanyu, Fuat Köprülü gibi Türk araştırmacılar Eski Türk Dini inanışlarının Şamanizm olarak isimlendirilemeyeceğini söylemektedirler. Bu araştırmacılar, Eski Türklerde dini anlayışın tek tanrı inancı olduğunu da

delilleri ile ortaya koymaktadırlar. Bu tarihçiler, Türklerin Gök-Tanrı olarak isimlendirdikleri yüce ve aşkın bir varlığa inandıklarını, bu tanrıyı ‘Tengri Teg Tengri’ (kendine benzeyen Tanrı) olarak ifade ettiklerini bildirmektedirler.

Türklerde, Tanrı inancının dışında, bazı su kaynakları, bazı ormanlar, bazı dağlar ve yerler taşıdıkları anlam ve özellik sebebiyle kutsal olarak kabul edilmekteydi. Bunlar, Kutsal Yer-Sular (ıduk yir-sub) olarak inanç sistemi içinde yer almaktaydı. Batlı araştırmacılar bunlara da tanrı olarak inanıldığı yanlışına düşmüşlerdir. Türkler Müslüman olduktan sonra da bu yer-su inançlarını yeni dini anlayışları ile kaynaştırmışlar ve devam ettirmişlerdir. Anadolu’da her derde deva olarak anlatılan maden suyu kaynakları ile ilgili anlayışlar, bazı dağlara verilen özel değerler ve onlarla ilgili anlatılan efsaneler, su kaynaklarında bulunan değirmenlerin cin ve perilerin sığınağı olarak kabul edilmesi, türbelere çaput bağlanması ve yüksek dağ tepelerine inşa edilmesi gibi gelenekler yer-su inancının İslam sonrasındaki görünüşleridir.

İlk dönemlerdeki Türk Dini anlayışları ile ilgili yabancı milletlerin yazdığı kaynaklar veri tabanı olarak kullanılmaktadır. Bu kaynaklarda açık olarak görülen şey Türklerin inandığı Tanrıyı şekillendirmedikleri, soyut ve içkin, Türkleri görüp gözeten, onlara yardım eden bir varlık olarak algıladıkları görülmektedir. Abbasi döneminde Türklere giden elçilerin yanında bulunup gördüklerini ve yaşadıklarını seyahatnamesinde yazan İbni Fadlan; “Oğuzlar bir şeye kızdıklarında başlarını havaya kaldırır ve bir Tanrı diye bağırlardı.” şeklinde onların inançlarına yer vermektedir. Türklerin İslam Dinini seçmelerinde dini inanış ve anlayışlarının İslam’a yakınlığı önemli bir etken olmuştur.

En ciddi yazılı kaynak olan Orhun Abideleri Türk inanışlarına da ışık tutmaktadır. Bu kitabelerde, tanrılar yoktur, tanrı vardır. Yazımı sonlandırırken Türklerin dini anlayışını yansıtmaları açısından bu kitabelerden bazı alıntıları vermek istiyorum; “...Yukarıda Türk Tanrısı, mukaddes yeri, suyu öyle tanzim etmiştir. Türk milleti yok olmasın diye, millet olsun diye, babam İltişiş kağanı, annem İlbiğe Hatun’u göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır...” “...Tanrı buyurduğu için ondört yaşında Tarduş milleti üzerine şad oturdum. Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, babam kağanı, annem hatunu yükselten Tanrı, il veren Tanrı, Türk

milletinin adı sanı yok olmasın diye, kendimi o Tanrı kağan oturttu tabî...” “...Tanrı kuvvet verdiği için orda mızrakladım, dağıttım. Tanrı bahşettiği için, ben kazandığım için Türk milleti kazanmıştır...” “...Üste Tanrı kudretli ... Türk beylerini, milletini ...”

Zaferler Ayı

Türk Tarihinde bazı zamanlar taşıdıkları tarihi önem sebebiyle öne çıkmaktadır. Zaferler ayı olan Ağustos Ayı’da bu zaman dilimlerinden biridir. Tarihimizde Otlukbeli Zaferi, Çaldıran Zaferi, Mercidabık Zaferi, Belgrad’ın Fethi, Mohaç Zaferi, Kıbrıs’ın Fethi, Estergon Kalesinin Fethi gibi önemli birçok olay bu ayda gerçekleşmiştir. Bu zaferlerin dışında tarihimizde bu aya özel önem verilmesini gerektiren iki ayrı olay vardır. Bunlardan birincisi, Türklere Anadolu kapılarını açan Malazgirt Zaferi, diğeri ise Anadolu’da var olma mücadelesi verilirken şehit kanları ile sulanmış olan bu toprakların bizim olduğuna tescillediğimiz 26 Ağustosta başlayıp 30 Ağustos’ta Başkomutanlık Meydan Muharebesi ile sonuç alınan Büyük Taarruz’dur. Milletimiz Malazgirt Zaferi ile Anadolu’da yüzyıllar boyu devam edecek yeni bir vatan oluşturmuşlardır. Başkomutanlık Meydan Muharebesi ile de oluşturdukları bu vatanın sonsuza dek Türk yurdu olduğunu, hiçbir güç ve kuvvetin buradan kendisini söküp atamayacağını bir kere daha bütün dünyaya ilan ve ispat etmişlerdir

Ne gariptir ki; bu ayın iki önemli olayı olan her iki savaşın başlangıç tarihi 26 Ağustostur. Malazgirt’de düşman Bizans, Büyük Taarruzda onların devamı oldukları iddiasındaki Yunanlılardır. Her iki zafer sonrasında da düşman orduları çok büyük bir hezimete uğramış ve kendilerini bir daha toparlayamaz hale gelmişlerdir. Her iki savaşta da Türk Orduları kendisinden hem sayıca, hem de donanım olarak kat kat üstün olan bir orduyu yenmiştir. Malazgirt Savaşı sonrasında Bizans İmparatoru Romen Diyojen, Başkomutanlık Meydan Savaşı sonrasında da Yunan Orduları Başkomutanı General Trikopis Türkler’e esir düşmüştür. Alparslan nasıl Romen Diyojen’e ne kadar iyi davranış gösterdiyse, Mustafa Kemal Atatürk’ te General Trikopis’e aynı şekilde davranmıştır.

Her iki savaşta esnasında meydana gelen bazı görüşmeler Atalarımızın cesaret ve düşmanlarına olan mert davranışlarını sergilemektedir.

“Sultan Alp Arslan, kumandanlarından Sav Tigin’i Romen Diyojeno’e elçi göndererek barış teklif etmiştir. Güçlü Ordusunun kendine verdiği gurur ile Bizans İmparatoru barış teklifini ret ederek Sav Tigin’e sormuş: Rey mi sıcal olur, yoksa İsfahan mı? Sav Tigin sebebini sorunca; Barış Rey’de görüşeceğiz. Ordum İsfahan’da kışlayacak, hayvanlarımız Hemedan’da sulanacaktır şeklinde cevap vermiştir. Bunun üzerine Sav Tigin; Hayvanlarınızın Hemedan’da kışlayacağı doğrudur. Ancak sizin nerede kışlayacağınızı ancak Allah bilir şeklinde cevap vermiştir.” Sultan Alp Arslan ile esir olan Romen Diyojen arasında da şöyle bir konuşma geçmiştir; “ Alp Arslan ben bu duruma düşsem sen ne yapardın? Diye sorunca İmparator; Düşmana yapılması gerekeni yapardım şeklinde cevap vermiştir. Kendisinden ne beklediğini sorması üzerine de; Üç ihtimal vardır. Birincisi beni öldürebilirsin, bu kasap işidir. İkincisi; zaferini göstermek için beni şehirlerde dolaştırır ve satarsın, bu da sarraf işidir. Üçüncü ihtimali söylemek hayal ve deliliktir ki; Beni tahtıma iade edersin. Sana dost kalır, yıllık haraç öderim. Bunun üzerine Sultan Alp Arslan ben zafer kazanırsam sana iyi davranacağıma Allah’a söz vermiştim diyerek onu yakın korumalarıyla ülkesine göndermiştir.

Büyük Taarruz sonrasında Atatürk ile Trikopolis arasında geçen konuşma da yakın tarihten bir örnektir. Trikopolis ve yanındakiler huzuruna getirildiğinde Atatürk bunları oturtmuş, teselli için bu gibi yenilgilerin tarihte örnekleri olduğunu, sevk ve idareyi eksiksiz yapmış iseler vicdannen rahat olabileceklerini söylediği zaman, Trikopolis: Askeri görevimi tamamen yaptığımı eminim. Fakat asıl görevimi maalesef yapamadım diyerek intihar edemediğini söylemek istemiştir. Atatürk cevaben onun askeri taktik hatalarını kendisine anlatınca, Trikopolis: Ben öyle hareket etmek için emir verdim, yanındaki Kolordu Komutanı’nı göstererek bu yapamadı şeklinde cevap vermiştir. Bu esnada Trikopolis yanında bulunan subaylarımızdan birine kendisiyle konuşan general’in kim olduğunu sessizce sormuş, Başkomutan Mustafa Kemal cevabını alınca; Şimdi niçin mağlup olduğumuzu anladım! Sizin Başkomutanınız cepheleyken, bizim Başkomutan İzmir’de vapurda oturuyordu tarihi cevabını vermiştir.

Zaferler ayının bütün milletimize hayırlı olması diler bütün şehit ve gazilerimize Allah’dan rahmet temenni ederim.